

בסיועה דשמייא

ט"ו בשבט

בהלכה ובאגדה

עם לימוד לשלוֹן ט"ו בשבט

חיברתו וערכתו בחסד ה' עלי

הצעיר באלפי ישראל

דוד שלום נקי ס"ט

שנת: "ז'יכא פֿרַח וְז'יכּ אָצֵץ וְז'יכּ מָלְךָ שְׁקָדִים" (במדבר ז כ)

טבת תשפ"א לפ"ק

ט' תוכן העניינים

7	מזמור לתודה
15	הקדמה ט'ו בשבט – ראש השנה לאילן

שער האגודה

20	ט'ו בשבט – וברשות ההתחדשות
27	תרומות ומעשרות ולקחיהם
44	שבח ארץ ישראל ופירותיה • מעלה הנטיעת • בל תשחית
60	כى האדם עץ השדה
75	"אשר בנו בנטיעים" – חינוך הילדיים

מאמראים בענייני ט'ו בשבט

81	מןמי מה נתואוה משה להיכנס לארץ ישראל?
82	חביבות האמוראים לארץ ישראל
83	קדושת ארץ ישראל
85	כל הדר בארץ ישראל, דומה כמו שיש לו אלה
87	חיזוק בענייני ברכות

שער ההלכה

131	ט'ו בשבט שחיל בשבת	92	מנaggi ט'ו בשבט
134	שבת שירה – פרשת בשלח	94	עיטור השלחן בפיורות
136	ט'ו בשבט ללא תולעים	95	הקדימה לקדימה בברכות
139	מحلכות ערלה	99	סדר הקדימה בברכות
144	מحلכות נטע רבעי	116	עניני ברכה אחדרונה
146	מحلכות תרומות ומעשרות	123	סעודת ט'ו בשבט
157	סדר הפרשת תרומות ומעשרות	128	ליל ט'ו בשבט
		130	יום ט'ו בשבט

סדר לשלחן ט'ו בשבט

لتועלת המעניינים:

יש לציין שההלכה שבחוורבת הן לכל הדעות, גם לבני ספרד וגם לבני אשכנז, בלבד מוחלכות שבארנו בהם במפורש, שיש חילוק בין בני אשכנז לבני ספרד.

העמודים המסומנים בהלכות ב- (), הם לפי הספר "חוזן עובדיה" ט'ו בשבט – ברכות.

בס"ד

י"ז בטבת ה'תשפ"א

הסכם

הובא לפני הקונטראס החשוב "ט"ז בשפט ההלכה ובאגדה", עורך בטוב טעם וודעת, דבר דבר על אופניו, תפוח זהב במשכיות כסף, שאסף וקידצ' כעמר גורנה, האברך היקר מאוד, שוקד באלהה של תורה,ليلת כיום אייר כחשכה כאורה, מרבית תורה ברובים ומורה הוראה, ריאת ה' היא אוצרו, ועליו יצץ נזרו, שמן תורק שלו, טעמו ונימוקו עמו, אשרי يولדרתו, צינה וסוחרה אמרתו, כבוד שם תפארתו, הרב הגאון רבי דוד שלום נקי שליט"א, מתלמידיו המובהקים של מוץ אמרוי' פסק הדור רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל, והולך בדרך ההלכתית, לא זו מפסקיו ימץ או שמאל, בין להקל ובין להחמיר, אשורי ואשרי חלקם.

אני מכיר את הרה"ג המחבר שליט"א עוד למעלה מ-30 שנה, וראינו עליו שיש לו עדין רבני להפיין תורה ו/orה, אשורי שמצוחה את הרבים, תמידין כלכלתן, מזה שנים, להרבות חיללים לתורה, להגדיל תורה ולהדרה, עליו יאות להמליץ מה שאמרו חז"ל: "כל מי שיש בו יראת שמים, דבריו מתקבלים".

בחיבוריו היקרים, הוא מסכם בהמציאות ובבירור את הדברים באופן נכון, ובשפה ברורה השווה לכל נפש, בבחינת דבריה תורה כלשון בני אדם, זרין ונשכר, לאסוק שמעתה אלבא דהכלתא, להבין ולהורות לשעה ולדורות, והביא הלכות אשר עליה בספריו "ילקוט יוסף", וכן מספרו של מרדן אמרו"ר עטרת ראשנו רבנן כל בני הגולה רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל, זי"א, והדבר הוא לטעלת מרובה לכל שכבות הציבור, לאברכים ולבעלי הבתים, ולפעלא טובא אמונה, אישר חיליה לאורייתא.

כמו כן צירף דברי אגדה, מתקדים מדבר וኖפת צופים, במעלה ערך האדם הנמשל לעצם השדה ועוד. הכל עורך בטוב טעם וודעת, בלשון צחה וברורה השווה לכל נפש, מפי ספרים ומפי סופרים, ממשן לבבות הרכים לתועלת ויזוכי הרבים. ובו רוך ה', ובאים לומדים בהם בשיעורים לציבור, אף בבית הספר לתלמידים, ובכך מרחיבים את ידיעותיהם בהלכות ובאגדות דברי ריבותינו הקדושים.

משנה שמה יש בלבבי בשומעי, כי חובות רבות בעיקר של "שבת" ו"טהרה" מחולקות لأنשי נשים הרחוקים מתחורה ומצאותו, ועקב כך, ובאים מהם התוחזקו בשמיירת התורה והמצאות. וכמו כן, ובאים קובעים סדר לימוד בחוברות אלו הנכונות בשפה קלה ונעימה, ואת אט מתקדמים לצורך מחצבותם. ואף מוסרים בהן שיעורים ובאים לצייר הרכב, וחוכת הרכבים גדולה היא עד מאד. גם שמעתי שעורכים מבחנים לצייר ובכתי הספר מתחום החוברות הללו, עם חלוקת מלגות ותעודות הוקרה. אין ספק שדבר זה מדרבן את הלומדים מאד, ונותן להם חشك ורצין להתחזק בלמידה ההלכה למעשה ובאגדות חז"ל המבאים לידי יראת שמים טהורה.

וכבר כתוב הגאון רבי חיים פלאגי בהקדמה לספרו "מועד לכל חי", שם מר זקנו הגאון הראשון לציון רבי יוסף רפאלי חזן בעל שו"ת "חקרי לב", בשבח ספריו של הגאון החיד"א ז"ל, ובעיקר בספריו הקטנים כמו "מורה באצבע" וכדומה, שהוא מוסר ודיננים שיד' לאדם שווה בו, אחד חכם ואחד חם קוראים בו, ובכלי בתים ישאחו בחיקם, והיתה עמו וקרו בו בכלתו בדרך, בים וביבשה, שאין בו טורח כלום. והוא משבח בתחוםיו החיבורים הללו יותר וייתר מכל שאר החיבורים הנוראים, יען כי נמצאים בהם מוסר מלכים ודרנים המדריכים לאדם ליראת ה' ולעובדו בכלב שלם. עי"ש.

על כן, מצוה רבה לתמוך ולסייע בסיווע שיש בו ממש להווצאת חיבורים אלו, כי זכויות הרובים גדול הרא מואוד, וכבר כתוב מרן אמור ז"ע"א בשוו"ת ייבע אומור (חلك ח יורה דעה סימן לו), של הנצחת שם הוריין עדיף יותר להדרפס ספר הלהכה לזכותבו את הרבים. לכל המזוכה את הרובים, זכות הרובים תלויות בו, ואין חטא בא על ידו. ושכורו כפול מן השמים. וכותב הרוב לב אריה, המחדש הדישוי תורה והמדפסים, שכורם גדול יותר מקיריבך קרבנות, שעיל' ידי שמצויא לאור עולם ספר שיש בו זכויות הרובים, מתחכפרים לו עונגותו. וכיין שהבן מזוכה את אביו, ראוי להדרפס הספר לזכות את הרובים, ויהיה זה לעילוי נשמה ההורים, ויקוים בהם מה שנאמר (תהלים פרח): "ילכו מהיל אל חיל".

גם הגאון רבינו חיים פלאגאי כתוב, שלפי מה שכותב מרן הבית יוסף שכתיכת חומשיים וש"ס ופירושיהם, גם הם בכלל מצות כתיבת ספר תורה, ושזה יותר מצוה גדולה مما שיש תורומים לכתחוב ספר תורה לקרוא בו ברובים. לפי זה נהגת שהוא הדין למי שנוטן מעות נדבה להדרפס ספר חדש מתורום של הראשונים או אחרוניים, שזהו בכלל מה שאמרו (כתובות נ ע"א) "זכרתנו עונמה לעד", זה המכוב ספרם ומשאים לאחרים. והוא הדין למי שמודפסים מהוננו ספר כתיבת יד בהלכה, אשר חובר על ידי מורה הוראה, ויש בו תועלת לרבים, שהוא חשוב יותר מכתיבת ספר תורה, שמצויאם לאור עולם, לחלקם ביעקב ולהפיצו בישראל, ולמען יעדמו רבים, שבוראי שכורו כפול מן השמים, ואין לך הנצחה לעילוי נשמה ההורים גדולה מזו.

צא וראה במסנה מסכת אבותה (פ"ג מ"א): עקיבא בן מהללאל אומר, הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא ליריד עבירה, דעת מאין באת ? ולאין אתה הולך ? ולפניך מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון ? ... לפניך מלך מלכי המלכים הקב"ה. וכותב מרן אמור ז"ע"א "זצוק" לבספרו "ענף עץ אבותה" הנה "דין" הוא על מעשיו של האדם שעשה פה בעולם הזה בהיותו חי עלי אדמות, אבל מהו "חשבון" ? למשל, אדם שזכה לתורום למען הווצאת ספר בהלכה או באגדה כדי לזכות את הרובים. הנה בפרטתו לאחר אריכות ימים ושנים, קובעים לו מקום בגין עדן לפמי מעשו וזכויותיו ומקבל שכורו מאותה . אבל בראש השנה הבא, כאשר ספרי חיים וספרי מותים נפתחים לפניי, באים שוב לדונו, ורואים כי הנה בשנה החולפת צורו עוד אנשים רבים למלוד תורה בזוכתו, והתחזקו בעבודת השם, והושפטו אהבה ויראת שמים בלבם. בשל כך פוסקים לו שכור נסף ומקומות גבוה ועלין יותר בגין עדן ! והלה משתהה ואינו מבין, בעבור מה העלו אותו במעלות כה רמות, אך האמת היא שזהו "חשבון" על מוצאות המעשים שלו. וזה החשבון על כל הזכיות שהלכו ונופסו לו במשך הזמן, וכך עולה הרא מחייב אל חיל ! כמו כן, מי שיסיד ישיבה או כול ובית מדרש והחזקת תלמידי חכמים, או שתרם להווצאת חיבורים בהלכה או באגדה, ועל ידי פעולותיו ממשיכים לעלות במעלות התורה והיאה, או מיידי שנה בשנה מעלים אותו שכוב ושוב, עוד ועוד דרגות בגין עדן העליון ! ועליו נאמר (ישעיה ג י): "אםרו צדיק כי טוב, כי פרי מעיליהם יאכלו". ע"ש.

ברכתו להרב המחבר שימשיך לזכות את הרובים, ויפוץו מעיניותו חזקה להגדיל תורה ולהאדירה, ויעלה מעלה מעלה במעלות התורה והיראה לגאון ולהפארת, והיה שמו כשם הגודלים אשר באין. לגאון והפארת, "ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וחו" עמו", לאורך ימים ושנתו חיים בטוב ובנעימים. "ויהי כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו, וועלתו לא יכול וכל אשר יעשה יצילח". Amen.

ברכת התורה בהערכה ובאהבה רבה

יצחק יוסף
ץ. רישון לציון הרב הראשי לישראל

הראשון לציון והרב הראשי לישראל

הగאון הרב משה מרדיי קארפ שליט"א

מחבר סדרת הספרים "הלכות הଘג" ועובד

דברי ברכה

הו ידידי היקר הרב הגאון המובהק רבי דוד שלום נקי שליט"א, זכה להסתופף בצלו של גאון ישראל ומגדולי מוצי הربים, ומקיים עולה של תורה, הראשו לציוו הגאון רבנו **עובדיה יוסף** צ"ל, אשר כל רז לא אניס ליה, וזוכה את הربים באור תורה ובספריו הربים ובשיחות חזוק, שהיה מכתת רגליו מעיר לעיר לדרש עלם שבשדות, וזוכה להחזר עטרה ליושנה ליהדות ספרד, והגאון רבי דוד שלום נקי שליט"א אשר הוא מתלמידיו, יצחק מים אף על ידי בנו הראשו לציוו הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א בעל הילקוט יוסף", וזוכה לחבר חיבורים רבים "בהלה ובעגודה" לחיזוק הربים, והכל בשפה קלה וברורה אך ורק על פי פסקי רשותיו הנ"ל, ושילב בהם הרבה דברי חכמה ומוסר והטעורות לעבודת השם יתרץך, ותהייה להשם יתברך התקבלו החוברות לאלפיهما ורבותיהם בתפוצות ישראל.

והנני לברכו שימשיך לזכות את הربים בחיבוריהם הקדושים של תורה ומוסר, ולהשיב רבים מעוועו, עדי נזכה במהרה ל"זמלאה הארץ" דעה את ה".

כעתירת ידידו הדורש שלומו וטובתו

משה מרדיי קראפ

זמייר כהן

הगאון הרב זמיר כהן שליט"א ז"ר ארగון "הידברות"

מכתב ברכה

הנני בזה בשבח הסדרה הנפלאה שהוברה על ידי ידיך נשוי המאור גדול, גריס באורייתא תדיאר ויראת ה' היא אוצרו, מרבייך תורה ברבים בפה מפיק מרגליות, הרה"ג הרב דוד שלום נקי שליט"א, אשר בהן אסף איש טהור וכותב בלשון בהירה את ההלכות העוסקות בחיי היום יום ומועד ישראל, בדברים שכלי יהודי צרך ללימודם היטב, לדעת את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשה, שהרוי "לא עם הארץ חסיד", ולא ידיעת ההלכה אי אפשר לקיים את המצוות כראוי, גם כשהוא ירא שמים החפש בכל נפשו ומאודו להתקרב לבוראו ולעשות רצונו בלב שלם.

ומה גם שהוסיף הרב שליט"א דברי מוסר ומאמרי מדורי חוץ"ל בדברים המאיירים את המצוות ומחזקים ומעוררים להבין את מהות המצוות והחגיגים, בשפה השווה לכל נפש, וכבר פשטה סדרה זו בכל רחבי העולם היהודי באין ספור עותקים, ורבים מעמידים כי היא שעמדה להם לשמר מצוות כראוי לאחר שקבעו לימודם בו בשבתם בביתם ובכלכתם בדרך.

אשר על כן מצוה רבה לסייע ולפעול להדפסת והפצת סדרה חמוצה זו, למען יגיעו לכל תפוצות ישראל בארץ ובעולם, להגדיל תורה ולהאדירה. ולא נצרכה אלא לברכה להרב המחבר שליט"א שיזכה להמשיך להרבץ תורה ברבים בתורה שכותב ובתורה שבעל פה, וזוכה את הربים בערו חיבוריהם רבים טובים וموעילים, מתוך הרחבות הדעת ושפע רב ברוחניות ובגשימות.

"והיה עצ שתול על פלגי מים אשר יתנו פריו בעתו ועלהו לא יוביל וכל אשר יעשה יצלח", אמן.

זמר כהן

ז' מזמור ל佗דה ט

אודה ה' מאי בפי, ובתוך רביס אמלנו ומלחים כת פ'. מה אשיב לה', כל תגמולותי עלי, ושם קטו יב). חסדי ה' א זכיר תחולת ה', בעל כל אשר גמלנו ה' (ישעה סג ז). האלים הרעה אתי, מעוזי עד היום הזה ובראשית מה טו, אשר גבר חסדו علينا, ובשפלנו זכר לנו, לזכותנו בזאת הסדרה היקרה והנפלאה "בהלכה ובאגודה", תשואות חן חן לה, אשר נתקבלה בשמחה וברננה, בכל מדינה ומדינה, בשפה קללה ונעימה, אצל כל שוחרי תושיה. ורבים אשר בסדרה זו הוגים, וקובעים בהם שיעורים, תמידין כסדרו לומדים, זקנים עם נערם, יגעי כפים ואברכים, ומשתה הנשים כאנשים, מידי יום ביוומו ומידי שבת שבתו, אשרי העם שככה לו.

"ברוך אתה השם, אלוקינו מלך העולם, שהחיינו וקיינו והגיענו לזמן הזה", להוציא לאור עולם חיבור יקר זה, אשר מוחזה שדי יחזה, ויקרא שמו בישראל "טו' בשבט בהלכה ובאגודה", סובב הולך על ענייני היום הגדול הזה, הוא ראש השנה לאלנות, אשר בו תלויות כמה וכמה הלכות: הם מענייני הברכות, והן ממנין שנות הערלה, וחשבון השנים לתרומות ומעשרות. גם הנחות וחיזוקים, טובים ומועילים, משלים ונמשלים, מפי ספרים ומפי ספרים, מן התלמוד ומה המדרשים, הם הם דברי חז"ל הקדושים והטהורים, אשר מפיהם אנו חיים, ראשונים וגס אחרים. רבים הנה המה הקרובים והרחוקים, אליו כמהים ומחכים, רעים גם צמאים.

והנה כתוב רבנו האר"י ז"ל (שער הגלגולים עמוד קנו) במלעת עשיית המצאות בדורות האחרונים: דע כי אין גודלות הנפש תלויה כפי מעשה האדם בלבד, אלא כפי הזמן והדור ההוא. ומעשה קטו בעסק התורה והמצוות בדורות הללו, שקול כנגד כמה מצאות גדולות שבדורות שלפנינו. כי בדורות אלו הסטרא אחרת גוברת מאוד עד לאין קץ, ולכך המעת יחשב להרבה. ע"כ.

ומן מלכא הראשון לציוו רבנו עובדיה יוסף צוק"ל הביא על זה משל, למטרוניתא אחת יפת תואר ויפת מראה, שהיתה חביבה מאד על בעלה המלך, ובהיותה חכמה ומשכלת מאד, הוצק חן בשפטותיה, וכל מה שבקשה מהמלך נתן לה ברוב חיבה ואהבה. בהיות כו, כאשר סוחר גדול היה מבקש ממנה שתמליץ עליו לפני המלך, שיקל מעליו על המיסים או כדי לקבל טובות הנאה מatat המלך, בחכירת בנית פסי רכבות או מפעלים אחרים, לא היה בא לבקשתם בידים ריקות, אלא כשвидו תשורה יקרה עד מאד, שרשות פNINGIM מרהיבי עין ברוב יופיים והדרם, אשר אולי ימכוו חן בעיניה, כדי שתדבר עליו טוב אצל המלך. והנה, ימים עברו וטفلו עליה שkar זדים והעלילו עלייה עלילות ברשע, והטילה המלך בבית האסורים עד שיצא לאור צדקה. בהיותה בבית הסוהר, ברוב צערה, חסרו לה גם הדברים ההכרחיים. אך איש חכם ונבון שידע את מצוקתה, טרח בכל כוחו להביא לה מזרונים וشمיכות

מצופות, שייהיו לה למנוחה במשכבה, ואף דאג לה למאכלים משובחים וערבים. ואמנם אף ששווי הדברים הללו היה אכן וכאפס לעומת המרגליות והיהלומיים שהיתה רגילה לקבל בימי הזרה ותפארתה בבית המלך בהיותה על כס המלכות, בכל זאת מצאו הדברים חן בעיניה מאד. וכן לאחר זמן שיצא צדקהה לאור, והמלך נזד להוציאיה מן המאסר, ולהחזיר העטרה בראשה. זכרה היא את רוב חסדיו של זה האיש המיטיב עמה בימי מצוקתה, ותעלתו על ראש שמחתה, וכל אשר דרש ממנה, מלאה מיד את מבוקשו, על אף שלא היו מתנותיו יקרות ונדירות כשאר הסוחרים הנודלים.

והນמשל: בזמן שבית המקדש היה קיים שהיתה השכינה שורה בעם ישראל, אזי כדי למצוא חן בעיני השכינה, היו צרכים לעשות מצוות ומעשים טובים גודלים ועצומים ועד כדי מסירות נפש, בשביל להשביע את רצוננה. אולם עתה בעוננוינו שהשכינה בגלות, והיא בצרה גדולה על עם ישראל, כמו שנאמר ותהלים צא טו: "עמו אָנֹכִי בָּצָרָה", כל העושה אפילו מצוה קללה, המעת נחשב לו להרבה מאד.

והנה חז"ל במדרש ויקרא רבה פרשת אחרי מוות פרשה כב סימן ב) אמרו: כל מי שהומה ומהמה אחר המצוות, ומזויה קבועה לדורות אין לו, מה הנאה יש לו. תדע לך שהוא כו, שהרי משה רבנו כמה מצוות וצדקות עשה, וכמה מעשים טובים היו בידו, ויש לו מצואה קבועה לדורות, שנאמר ודברים ד' מא': "אֵז יִבְדִּיל מִשְׁאַה שֶׁלַשׁ עֲרִים בְּעֵבֶר הַירְדוֹן מִזְרָחָה שְׁמַשׁ". ע"ב. ויש להתבונן בדברי המדרש הללו, הלווא מדבר פה על מי שהוא הומה ומהמה אחר המצוות, דהינו שאינו רק מקיים את המצוות אלא הוא רדו' אחר המצוות, נכספה וככלתה נפשו לעוד ועוד מצוות, ובכל זאת אומר המדרש שם בחיותו פה בעולם הזה, הוא לא עשה מצואה לדורות שתתmeshך להניב לו פירות ופרי פירות גם לאחר פטירתו, "מה הנאה יש לו!!" וצריך להבין, למה עד כדי כך, הרי כל חייו הוא יגע במצוות ובמעשים טובים, וכי כל אלו כלום הם?!

אם נתבונן היטיב, סוחר אמיתי זרי ומומloth, תמיד עניינו צופיות על העתיד, היכן אפשר עוד להשקייע, אלו עסקים יניבו לו פירות עוד ועוד בעתיד, כי סוחר רציני מאוד שורצה להתעשר ברמות על, הוא לא מתעסק בצעוצים, הוא מתעסק בבורסה, בנדל"ן שرك תופח וטופחת וועלה. ואם ככה הם מעשי הסוחרים בעוניינים הגשמיים של העולם הזה, על אחת כמה וכמה עליינו להיות סוחרים רציניים בעוניינים הרוחניים של העולם הבא, וכך שאמור החכם מכל האלים (משלוי ג' ד): "כי טוב סחרה משרה בקסוף", טובה סחרה של תורה ומצוות מכל סחרות ועסקים העולם הזה. לכן גם אדם שבעולם הזה הרבה במצוות מאד, אבל אם הוא לא השקיע במצוות לדורות, זה מראה שהוא לא סוחר מומloth, הוא לא סוחר רציני, כי אם הוא היה רציני, לא יכול להיות שהוא לא ישקיע בעתיד שלו. זה מראה שאתה לא סוחר שumbedן בטיב הסחרה, כי אם הייתה מבין, איך לא דאגת שהזוכיות שלך

יתרבו גם בהיותך בעולם הבא, הרי נאמר (תהלים פח ז): "בְּמִתְּפִלָּה חֲפֵשִׂי", שכיוון שאדם מת, נעשה חופשי מן התורה וכן המצוות שבת ל ע"א. לכן אומר המדרש, אם מצוה קבועה לדורות אין לך, מה הנה יש לך? גילית שאתה לא סוחר, אתה רק חובב.

עוד ניתן לבאר על פי משל אדם שאמרו לו, ברכוננו להעניק לך לבחור מתנה אחת מן השתים: או \$ 10,000,000 או \$ 100,000,000. והנה להפתעתם כולם הוא העדיף לקבלת רק את ה-\$ 10,000,000. מה נגיד עליות? כולם פה אחד יודו שהוא פשוט מסכו, כנראה שאיננו שפוי בדעתו, והוא לא 100%. אבל לכארה, גם \$ 10,000,000 זה לא סכום עצום, אז למה אומרים שהוא לא שפוי? כי פשוט וברור, שלעומת האפשרות לקבלת \$ 100,000,000, מי שלוקח את ה-\$ 10,000,000, אז ברור שהוא לא נורמלי.

וහנשל: העולם הזה, הוא עולם חולף, "ימי שנוצינו בכם שבעים שנה ואם בגבורות שמנזים טנה", "מי גבר יתחה ולא ירא פועל", הרי גם אם אדם יהיה כל כך הרבה שנים כמו מותשלח, בסוף זה יגמר. ולעומת זאת, עולם הבא, הוא עולם ה"נצח", הוא לעולם לא יגמר, נצח נצחים זה בעלי סוף, כמו שהמשילו בעלי המוסר, כדי לסביר את האוזן, מה זה מושג של "נצח"? נתאר לעצמנו, הר גבורה וענק כלו גרגירי חול, ותבואה יונה אחת לאלף שנה, ותיקח גרגיר חול אחד בלבד, מתי יגמר ההר הזה? גם זה עדיין לא "נצח". אם כן כמה שאדם יעשה מצות בעולם הזה, אף שהוא הומה ומהמה ורדוף אחריהם, זה כביכול עדיין כסף קטן לעומת חיי ה"נצח". לכן אומר המדרש: "אם מצוה קבועה לדורות אין לך, מה הנה יש לך?", הרי כל מה שטרח ועשה והרבה בשנים שהיה כאן בעולם הזה, זה כלום לעומת השנים הארוכות בחיה ה"נצח", אז איך לא השכיל לעשות מצוה שתהיה קבועה לו לדורות, שתنبي לו פירות ופרי פירות גם בחיה הנצח.

ולפי זה יובן מה שאומר המדרש: "תדע לך שהוא כן, שהרי משהῆ ממצות וצדקות עשה, וכמה מעשים טובים היה בידו, ויש לו מצוה קבועה לדורות". ולכארה יפלא מאד, הרי מי לנו גדול ממשה רבנו, ומדוע הוא עדיין צריך לחפש לעצמו עוד מצוה שתהיה קבועה לו לדורות? אבל לפי המבוואר שכמה שאדם יעשה בעולם הזה, זה כביכול כסף קטן לעומת הנצח, לכן גם משה רבנו ראה לנכון לפניו פתרתו לעשות עוד מצוה שתהיה קבועה לו לדורות בשביל חי הנצח.

ובאמת, משה רבנו אשר מי כמותו סוחר למצות, כמובואר בגדרא מסכת מקות י' ע"א: דרש רבי סימאי, Mai dktib vekhalat ha ts: "אָהָב כֹּסֶף לֹא יַשְׁבַּע בְּכֹסֶף?" - זה משה, שהיה יודע שאין שלש ערים שב עבר הירדן קולות עד שלא נבחרו שלוש הארץ כנען, ואמר: מצוה שבאה לידי אקיינה. וכן במסכת סוטה וד ע"א: דרש רבי שמלאי, מפני מה נתואזה משה להיכנס לארץ ישראל? וכי לא יכול מפריה הוא צריך, או לשבוע מטובה הוא צריך? אלא כך אמר משה: הרבה מצות נצטו

ישראל, ואין מתקיימות אלא בארץ ישראל. אכן אני לארץ, כדי שיתקיימו כלו על ידי ו עוד אמרו שם כי ע"א: בא וראה כמה חביבות מצוות על משה רבנו, של כל ישראל כולן התעסקו בביוזת מצרים, והוא התעסק במצוות ונשא את ארונו של יוסף, שנאמר (משלי י, ח): "חכם לב יקח מצות". נמצא שאין לך סוחר במצוות גדול ממשה, ועם כל זה הוא לא נח ולא שקט עד שעשה מצווה שתהיה קבועה לו לדורות, כי סוחר ממולח ורציני לא נח לרגע מלחשקיע עוד ועוד.

והגאון רבי מלכיאל צבי טננבוים בשוו"ת דברי מלכיאל (ב楗ורה חלק א) כתוב: כל מי שהומה ומהמה אחר המצוות, ומוצה קבואה לדורות אין לו, מה הנאה יש לו? אבל המנich מצוחה קבואה לדורות שנקראות בכל עת עלשמו, חשוב כאילו עושה אותה בכל שעה, ומתנהח בה במוותו, כי מצוחה זו תעsha פירות ופירי פירות אף לאחר מוותנו. ובפרט הזוכה במצוות של הדפסת חיבורים חדשים בדבר הלכה שהוא עיקר היוזק תורהנו הקדושה, שעל ידי זה תרבה הדעת בישראל. שאין גבול לעילוי הנשמה שהם גורמים, ומעלים אותה במעלות אין סוף, כי כל הזכוות שייצאו מהלימוד בהם, וمزערם וזרע זרעם של הלומדים והמתחזקים מהם, באמונה בהשם, ובשמירת התורה והמצוות, הכל נזקף לזכותו, ומגניםים אותו בשעריו גן עדן העליון, אפילו אם לא זכה בהיותו פה בועלם הזה לכלת בדרכי השם יתברך. ע"ב.

ACHI ורعي היקרים, זיכינו שבדורותינו מתקיימת נבואת הנביא עמוס (ח יא): "הנה ימים נאם אֲדֹנֵי אֱלֹהִים, וְהַשְׁלָחָתִי רֹעֶב בָּאָרֶץ, לֹא רֹעֶב לְלַחַם וְלֹא צְמַא לְפִים, כי אם לְשָׁמַע את דָבְרֵי ה". רביטים רבים מעם ישראל שבים אל צור מ hatchbatם אל חיק בורא עולם. וברוך השם מיום מתרבבים בעלי התשובה בכל אטר ואטר, מדרשות לבנים ומדרשות לבנות, "בָּן פָּרַת יוֹסֵף בָּנו פָּרַת עַלְיָוִן", כו ירבו. ואולם, הן רביטים עתה עם הארץ, ולא כל אחד מסוגל לפתח ספר וללמוד את ההלכה, הן מפאת קושי ההבנה של המושגים החדשניים לי, הן מפאת קושי הלשון, והן מפאת כי רבוט ההלכה אשר נכתבו בצדך לכל אופן ולכל מקרה אשר יהיה. גם רבות בנויות עשו חיל, וחפצות לדעת גם הן את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יושו. ואף שהן פטרונות ממצאות לימוד תורה, כמו שדרשו חז"ל (קידושין ט ע"ב): "ולפְדוּתָם אַתָּם אֶת בְּנֵיכֶם לְדִבָּר בָּסָם", בנייכם ולא בנויותיכם, אך מכל מקום במצוות שהן חייבות בהן, ברור שחייבות לדעת את פרטיהם כדת וכלהכה, כדי שיוכלו לקיימן במילואן כראוי, וכמובואר בטור ובלתי עירוד דעה סימנו רמה). אשר על כו, בסדרת חוברות אלו "בhalacha ובאגדה", השתדלנו בסיעיטה דשmia לאסוף בעיקר את ההלכה המצוויות כיום, ולבאר ולהפשט את ההלכה והמושגים עד כי באר היטוב, בשפה ברורה וקללה להבנה, מבחינת מסכת קידושין מו ע"א: "הרוי שלחן, והרויبشر, והרוי סכין, ויש לנו פה לאכול".

תihiloth לאל יתברך זיכנו, שיווצאים אברכים וכן בנויות בעלות תשובה, ומכתתים

ranglehem מבית לבית וממקרים למקום, אצל אחינו בית ישראל שעדיין לא זכו לשמור תורה ומצוות, ונונתנים להם מחוברות אלו "בhalacha ובאגודה", אם "שבת" אם "טהרה" ועוד, ובהבעת פניהם, רואים את הציגאון העז שלביבותיהם. ומקרוב סיפר לי יהודי יקר שהשיג תרומה וחילק לחברות "ימי החנוכה בhalacha ובאגודה" בעיר "מודיעין", שצרכיהם שם הרבה חיזוק בשמרות התורה והמצוות, והניא בחנויות וסופרים שנכנסים שם בעיקר מאיינו בית ישראל שעדיין לא זכו לשומר תורה ומצוות, כדי שכל המועוניון ללמידה יקח. והנה לאחר יומיים, קיבל כמה וכמה טלפונים מבני החנויות, שיש ביקוש לעוד ועוד חברות, וכי עמוק ישראלי.

סיפור נוסף בשתי בנות שהלכו לחלק לחברות "שבת" בתחנה מרכזית בירושלים, והנה למולן באו שתי נשים שאינן שומרות תורה ומצוות, ואחת מהן הייתה נראית רחוכה ביותר לגמרי למגרי, וחשבו שאין טעם לתת לה חברה, כי מן הסתם היא לא תרצה לקבל. אך תוכד כדי שהן מתדיינות ביניהם אם לתת לה או לא, אמרה אחת אני אתן, ומקסימום אם לא תרצה, תחזיר לי. הלכה והנicha ביזה לחברת "שבת". פתאום אותה אשה מסתכלת עלייה בתמייה: מיין ידעת להביא לי את החברת דוקא עכשו? אמרה הבת, لماذا את שואלתני? ענתה לה האשה: כי בדיקת עכשו, הרגע הזה, אני אמרתني לחברה שלי שאני רוצה להתחזק, אבל אני לא יודעת איך! ובאותה שניה, את הנחת לי את החברת ביד. פלאות, ממש כנבותה הנביא ישעה וסה: "לא יגעו לירק ולא ילדו לבלה", כי גרע ברוכי ה' הפיה וצאצאייהם אתם. וזה טרם יקרו ואני עינה, עוד הם מדברים ואני אשמע".

להלן מכתב שנשלח לנו לאחרונה מאתה הפעילות בחלוקת החברות "שבת" ו"טהרה" בhalacha ובאגודה, לציבור שעדיין אינו שומר תורה ומצוות

שלום וברכה,

באחד מימי השישי, בעודי חושבת על הדברים שחסרים לשבת, הלכתי לחנות מקס סטוק בתלפיות בעיר ירושלים. התחלתי לחתן וברים שחסרים לי לשבת וכאשר עברתי ליד האגף של האגרטלים, החזקתי אגרטל, והמכסה שלו בלי לשיסם לב כל נפל ונשבר. הדבר האחרון שחשבתי שימושו יישבר לי שאני יציבה עם שתי ידיים.

אף אחד כלל לא שם לב, והחלטתי שאני לוקחת לקופה את האגרטל ומשלמת על מנת שלא לעבור חלילה על איסור גול. בדרך לקופה אני מנסה לחשב ולפפש במודע, למה נשבר המכסה של האגרטל, הרי אין דבר כזה "מרקחה", הכל בהשגה פרטית, אך לא הצלחתי להבין. אבל "רבות מחשבות לב איש ועצת השם היא תקום", להשם יש תוכניות יותר טובות משיש לי.

קיבנתי באמונה ובשמחה ובעברתי אל הקופות, אם ככה השם רוצה, אז גם אני

רוצה בלי לפפק כלל! אחרי שהמוכרת סיימה לעשות לי חשבונו, אמרתי לה "הii, אני רוצה לשלם בנוסך על האגרטל, כי המכסה נשבר לי, אני לא רוצה שיהיה לי גזל חס ושלום, ואני מתעקשת לשלם".

המוכרת שידי המוכרת שלי, ענתה לי: "שמעתי אותך, אבל רגע, את לא צרכה לשלם אין צורך, זה רק המכסה והכל בסדר. אבל רציתי לשאול אותך, מה זה גזל? למה כל כך התעקשת לשלם אני חייבת לדעת"!!

הסבירתי לה מה המשמעות של "גזל", וכמה זה חמוץ, ועוד כדי כך "שगזל מקטרג ראשוני"!

בהמשך השיחה התבהרנו מאד אחת לשניה והפכנו להיות חברות רק על ההסבר של משמעות הגזל! אחרי 5 דקות שיחה, היא הבינה שאני חוותה בתשובה וגם אני הייתה במקום שלה עם כל העולם מסביב.

ופתאום היא שאלת אותה על חברות "שבת" שהיא ראתה לפני כמה ימים שלו בkopot, ובדיווק זה נגמר. אמרתי לה שאני יודעת מי מביא את החברות, ואביה לה עוד חברות.

היא לא האמינה והחלה להתרגש, ולהגיד לי שהיא התחלת לשמור שבת, ואת השבת השלישייה שהיא שומרת, ובעובדת היא החלה לקרוא בחברת "שבת" והתעניינה מאוד! ולכעורה נגמר.

לי, לא היה מושג למה נשבר לי המכסה של האגרטל, אבל יש פה מלך שמנחיג את העולם, בורא עולם ידע, כי במידה ולא היה נשבר המכסה, לא הייתה מדובר איתה על "גזל", ולא הייתה בכלל יוצרת שיחה איתה, וכל השיחה שהייתה לי איתה לא הייתה מתקימת כלל.

בורא עולם ידע שرك במידה והמכסה ישבר, אני אתעקש לשלם, והוא תנסה להבין מה זה גזל, וכל זה כי יש יהודייה שצמאה למידע, ולכן בורא עולם גלגל הכל, שבתווך רגע גם נהפוך לחברות, וגם היא תקבל חברות "שבת", ובנוסך סיכמוני את הדבר הכי חשוב, שנעביר לחנות חברות "השבת בהלכה ובאגודה", בכל ימי ראשון ושלישי! והיא אישית תdag שhon תחולקנה טוב.

תודה לבורא עולם שזיכה אותי בכל זה. עד כאן המכתב.

על כן אני הקטו פונה לציבור היקר בקריה נהנית, אחיך ורעי, בואו לעזרת ה' בגיבורים, בואו להרים את תרומות ידכם ונדבותיכם, כדי שם הטובה עליהם עלייכם, וביחד נקרב את אחינו בית ישראל לTORAH ולמצאות. לצערנו, רבים רבים עדיין לא

יודעים מהי שבת? ומהי טהרה? והלוא מבואר בגמרא (שבת לא סע"א) בשעה שמכניםים את האדם לדין בעולם הבא, אחת השאלות ששאליהם אותו: ציפית לישועה? עי"ש. ולכוארה מה השאלה זו, הרי ברור שככל יהודי מצפה למשיח, מי לא רוצה שתבויה כבר הגוארה, הרי כולנו מתפללים כל יום "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח...?"! אלא הביאור הוא, אם אתה באממת מצפה לנガולה, אם כן מה עשית בשביל לקרב אותה?! הרי בגמרא אמרו שם קה ע"ב: "אמר רבי שמואון בר יוחאי, אם משמרים ישראל שתי שבתות כהלכה, מיד נגאים". האם התאמצת שעוד יהודים יתאספו לעוגל של שומרי השבת, וככה נגאל?!

ישנם אנשים שמענגים את השבת במינימム ממעדים יקרים עד מאד, וכן קינוחים יקרים ונחמדים, ואומרים שככל כוונתם "לכבד שבת קודש". אך שאלה יש לי לשאול אותם, אם הם כל כך מוקירים ומעריכים את השבת, מכבדים ומיקרים אותה עד כדי כך במחקרים כה גבויים, אם כן למה לא כואב להם על כך שייהודיםربים, עדין לא שומרים את השבת? הרי אם השבת כל כך יקרה וחשובה בעיניים, אז שיבזו את המהירויות היקרות גם לטובת אחינו בית ישראל, שימשו את השבת הקדושה בפועל!!! על כן, לזאת 'החולש יאמר גבור אנני', ועליה ויבוא ויגיע ויראה להיות שותף במפעל הנadol של זיקוי הרבים הנadol הזה, וכבר אמרו חז"ל במשנה באבות ופרק המשנה יח: כל המזכה את הרבים, אין חטא בא על ידו, וזכות הרבים תלואה בו.

ונסיים בלשונו הקדושה והטהורה של מרן מלכא זצוק"ל (בהקדמה לש"ת יביע אומר חלק ^ט: **למעלה בקודש הוא "יצוכי הרבים"**), שאין לך מעלה גдолה כמו מי שמצוה את הרבים, שנאמר ודניאל יב ^{טט}: "וְהַפְּשִׁלִּים יָזְהֻרוּ בָּזֶה רַקְיעֵי וּמַצְדִּיקֵי הָרַבִּים פְּפּוֹכִים לְעוֹלָם וְעַד", כשם שבשבוע כוכבי לכת נראים לנו כניצוצות קטניות, והאמת שהם פי כמה וכמה מיליוןים מכל כדור הארץ, **כך המזוכים את הרבים** ערכם גדול אצל השם יתברך, **شمושכים את אחינו התועים** מדרך השם בעבותות אהבה לתוך קדושת התורה, שהרי כל ישראל ערבים זה זה. צא ולמד מה שכתב רבנו בחיי בספריו חובות הלבבות (שער אהבת ה' פרק טט) ודע, שאפילו החסיד הגדול ביותר, וגדול בתורה, עד שיגיע לתכלית השלמות בתקיון נפשו אצל השם יתברך, ואפילו אם יגיע למדרגות מלאכי השרת במידותיהם הטובות, ובמנוגיהם הנחמדים, ובחשודותם העצומה בעבודת הבורא, ובאהבתם הזכה בהשם יתברך, עדין לא יגיע לזכויות מי שומרה ומדיריך את בני האדם אל הדרך הטובה והישראל בעבודת השם, ומישר אורחותיהם, להטוטם לעבודת השם, ולקרבות לצור מחצבותם, ולהזuirם בתשובה שלימה. שזכוותיו של זה נכפלות שבעתיים, בעבר זכוויותיהם של אלו שבסמך כל הימים והזמנים, ובזכויות זרעם וזרעם. כן הדבר, أخي, מי שאינו מתקן אלא נפשו בלבד, תהיה זכותו מועטת, אבל מי שמת肯 נפשו ונפשות רובות, **תכפל זכותו כפי זכוויות כל**

אותם שתקנים, ועליו אמרו חז"ל: כל המזוכה את הרביהם, אין חטא בא על ידו, משה זכה וזכה את הרביהם, זכות הרביהם תלי בו. וכן אמרו (ובא מצועה מה ע"א): "כל המלמד את בן עם הארץ תורה, אפילו אם הקדוש ברוך הוא גוזר גזרה, מבטלת בשביבלו, שנאמר וירמיה טו יט: "זאת תוצאה יקר מזולל, בפי תהיה", זוכה ויושב בישיבה של מעלה". ובזהר הקדוש אמרו, אילו ידעו בני האדם כמה גדולה מעלה המזוכה את הרביהם, ומהן רציהם בתשובה, היו רציהם אחר זהcad באדם הרץ אל חייו. והנה בדורנו זה בקהל יכולות להשיב אנשים תמיימים אל דרכיו ה', מה טוב ומה נעים גורלם, ומלאה הארץ דעתה את ה'. ויש עוד להאריך בכל זה. עד כאן מדבריו חוצבי להבות אש של מרן זצוק"ל. וראה עוד בהקדמה לחוברת "הסעדה בהלכה ובאגדה"

חיבור זה מוקדש לעילוי נשמהה הטהורה של מרתAMI מורתני המזוככת ביסורים קשים ומרימים, וקבלתם באמונה, יעל ז"ל בת רבקה היחי, אשר זכתה לקרב את בנות ישראל לאבינו שבשמיים, בדרכי נועם, באהבה ובחיבה, ושמהה את לבבנ, והדריכתנו בעצה טובה וישראל. יהיו רצונו שזכות לימוד התורה וקיומה יהיו לרצונו לפני השם יתברך, ויגמול לה חסדים טובים, לפתוח לה שערי חן וחסד וرحمים, וישלח לפניה את מלאכיו הקדושים והטהורים, להוליכה אצל נשמות הצדיקים והצדיקיות, ליהנות מזוין שכינתו, לחזות בנוועם ה' ולברкар בהיכלו. ויזכור לה את מעשיה הטובים, ותתענג בדשן נפשה מרוב טוב הצפון לצדיקים בעולם הבא. ויקוים בה מקרה שכתווב וישעה נח א"א: "ונתקד ה' תנמיד, והשביע בצדקהות נפשך, ועצמותיך יחליא, והיית בנו רוחה, וככזאת פים אשר לא יכזבו מימי". וילווח אליה השלום, ועל משכבה יבוא שלום, ותהיה נשמהה צורחה בצרור החיים, ותעמדו לגורלה לך הימין. אמן ואמן.

כצאתך את הקדוש,asha לבבי אל כפים אל אל בשמים, יהיו רצונו מלפניך, שממעונו קודש עליינו תשגיה, ואת דרכינו תהיה נא מצליה, להמשיך במלאת הקדוש בהפצת תורה, יראה ודעת, בלבבות בניך היקרים. ובסינייטה דשמייא דברינו יתקבלו, ומהם רק יתعلו. ואזקה יחד עם רעייתך מנב"ת, לבנים ולبنות כשתילי היזת, ונניה אנחנו וצאצאיינו, וצאצאי צאצאיינו, וצאצאי עמק בית ישראל, כולנו יודעי שמק ולומדי תורהך לשמה, באושר וועשר, ובריאות איתהנה, ושובע שמחות וכל טוב, אמן.

הכותב וחותם לכבוד התורה ולומדייה

יום כ' לחודש טבת - הילולת הרמב"ם ורבנו יעקב אביחצירה זי"א

שנת: "כמו חלב זךון תשבע נפשי, ושפטתי רגנות יהלל פי" (תהלים סג ז)

תשפ"א לפ"ק

דוד שלום נקי

๑ ט' בשבט הקדמה

ט"ו בשבט – ראש השנה לאילן

ראשיתה של התעוררות מוחודשת

יום ט"ו בשבט מוצאת את העולם שרווי בעיצומו של החורף. השמים עוד מטמירים גשמייהם בנדבה; העצים למודי התלאות עודם מיטלטלים אנה ו安娜 לנצח הרוח הסוערת; הימים הקצרים עודם חומקיים להם בלאיו, מפגשים מקום של כבוד ללילה הארכוכים; מזג האוויר הסוער מניס את הבריות למצוא מחסה בבתיהם, ואף חלק מבני החיים עדין שוקעים בתרדמתה.

ישנה עוד כברת זמו עד שיגיע אביב, וניצנים ייראו בארץ. ביןתיים הכל עדין אפלולי, סגרירי, רdots. העולם עודנו מכורבל עמוקות בתוך שמיכת החורף.

והנה, בתוך הסגירות הלאה, מצויין בלווה השנה היהודי –

ט"ו בשבט – "ראש השנה לאילן".

אלבעה ראש שרים הם. באחד בניסן ראש השנה לפלאים ולרלאים. באחד באלוול ראש השנה למושר בהمة... באחד בתשרי ראש השנה לשנים ולשיטין וליאבולות, לנטיעה ולירקות. באחד בשבט, ראש השנה לאילן, פדררי בית שפאי.

בית הליל אומרים, בחמשה עשר בו. (משנה ראש השנה פרק א' משנה א')

משמעותו העיקרית של "ראש השנה לאילן" היא בכך שהഫירות שנדרלו בו עד עתה, שייכות הן לשנה שעברה, ואילו הפירות שיתחילו לגדל בו מכאן ואילך, שייכות הן לשנה הנוכחית. [ובהתאם לקביעת השנה נקבעים דיני המעשרות, כפי שיבואר].

האם זהו תאריך אקראי בודאי שלא. חז"ל מצבעים על כך, שבתאריך זה ישנה באילן התאחדות, האילן עבר שלב חשוב בתהליכי השנתי שלו.

למרות החורף השורר, למרות שכלי חוץ העז נראה עדין רdots, עיף ומוטולטל, מבפנים – כבר מתחילה לבצבץ בו פריחה חדשה! כוחות חיים חדשים ורעננים מתחלילים לזרום בעורקיו!

וכפי שמכירתה הגמורה וראש השנה ד"ע¹: "ראש השנה לאילן – מי טעםאי?... אף על פי שרוב תקופה מבחוץ, הויל ויצאו רוב גשמי שנה".

כלומר אף על פי שרוב "תקופת טבת" עדין לפניינו, מכל מקום כבר יצאו רוב

¹ "תקופת טבת" הינו שלושת חודשי החורף: טבת, שבט, אדר. ולפי בית שמאו האומרים שרחש השנה

גשמי השנה, ועליה השרכ באילנות, ונמצאו הפירות חונטיים מעתה. (רש"י)

בט"ז בשבט כבר עבר החלק המשמעותי של החורף, "ירדו רוב גשמי שנה", ומתהילה איזו תנואה פנימית של התעוורויות ויציאה מהחורף. השרכ - המיצ' הפנימי של האילן שהוא חיותו - יצא. ישנס אף מעט עצים, זריזים במיוחד, שכבר מתחילהים ממש לפרוח, ובתוכם בולטות "השקדיה", שנקראת כך משום שהיא שקדנית וזריזה להוציא את פירותיה. ואם כן זהמצוין כזמן של "התעוורות העז" מחדש, להנבת פירות חדשים.

שפע ברכות לאילן

ישראל קדושים ראו ביום זה, מלבד השלוות ההלכתיות, זמן נכוון להודות לה' על חידוש הפירות, ולהרבות שבחה של ארץ ישראל, הארץ הטובה שהשתבחה בפירותיה הטובים, ועתה היא מחדשת את כוחה להוציא שוב את תנובתה המבורכת.

בראש השנה לאילן יש מעنين שבת ארץ ישראל, כי ביום ט"ז בשבט מתחדש כוח האדמה שבארץ ישראל, להניב תנובתה, להוציא פירותיה ולהראות שבחה. ורוב שבחה של ארץ ישראל - על פירות האילן נאמר, כתוב ובירים ח: "ארץ חיטה ושעורה וונגה ותאנגה ורמונו, ארץ זית שקו ודקבש". **וכאשר ישראל אוכלים מפירות הארץ, וננהנים מטובם, הרי הם מברכים עליהם תחילת וסוף למי שהנחילים הארץ זו, ומתפללים אליו שיחדש נעוריה וגערויהם ממוקדים,** וככל שהבחיטה לאבותיהם אברהם יצחק ויעקב כתוב שם: "זאכלת ושבעת **וברכת את ה' אללהיך על הארץ בטבה אשר נתן לך!**" מועד ישראל עמדו שי

הדרך הטובה ביותר למילוט טוב לאילן, ולהרעיף עליו ברכות לרוגל ראשית צמיחתו, היא לברך על פירותיו בכוונה, לאכלם בקדושא ובטהרה, שבוח ובהודיה לה'.

כתב רבינו חיים פלאגי מועד לכל ח': "נагו ברוב תפוצות ישראל, לסדר בשולחן מכל פירות האילן ופירות הארץ, עד אשר תשיג ידו".

רבי אליהו הכהן מאיזמיר (בספרו "שבט מוסר" פרק ט) כתב: "בני, هو זהיר לברך על הפירות בט"ז בשבט, שמנהג ותיקין הוא!"

לאילן הוא בא' בשבט, רוב תקופת החורף עדין לפניינו ולפי בית הלל, חצי תקופת החורף עוד לפניינו.

וכך כתב כתבי המאירי (בית הבוחר ראש השנה דב): **שמחדש טבת ועד חצי חדש שבט** הם ששה שבועות, שהם חצי ימי תקופת טבת, שהרי התקופה נשכחת מריש חדש טבת עד חדש ניסן, וא"כ ט"ז בשבט הוא תחום אמרץ' שבין שתי התקופות, ומאחר שבטיו בשפט עברית והלפה לה ח齊ה של תקופת טבת, מאוז כבר תשכח, **ואנו כה הקוריות חזק כל כך, וזה החנינה הולכת ומתגברת.**

ובירושלמי (ראש השנה פרק א הלכה ב): **עד ט"ו בשבט** חיים אילנות מימי הגשמי של השנה שעברה, ובט"ז בשבט כתה הלחולית שבאה מימי השנה שעברה, ואז אינם גדלים אלא מימי הגשמי של השנה זו.

מהחר שמתחיל השפע הגשמי באילן, ציריך גם להשפיע בו את השפע הרוחני, ואשר על כן, ציריך להתחיל ולהתכוון לעניין מצות הפרשת תרומות ומעשרות... כדי שתגיעה גם החיות הרוחנית, ובזה יהיה להם קיום שלם... וכן אף מרבים באכילתם, ומברכים עליהם ברכה ראשונה וברכה אחרונה, ובזה נותנים בפיורת **חיות רוחנית**.

(שדי יער עמיד ע"ש קונטראס דברי אלקי חיים)

رمזים לאכילת פירות בט"ו בשבט

↳ "זהיה בצע שתוול על פָּלְגֵי מַיִם, אֲשֶׁר פָּרַיו יִתְנוּ בְּעֵתֹז". (תהלים פרק א פסוק ט) "על פָּלְגֵי מַיִם" - רמז לחמשה עשר בשבט. כי שבט הוא החודש של המים [הוא החודש האמצעי של החורף, ומולו "דלי" המורמז על ריבוי המים, וככתו: "יל מים מךלי"]. וט"ו בשבט הוא ב"פלג" - בחציו, של חודש שבט.

"אשר פָּרַיו יִתְנוּ בְּעֵתֹז" - עת זו היא תחילת זמן נתינת הפירות. ובה אף יתנו האדם על שולחנו פירות. (שדי יער עמוד ע"ש עטרת ישועה)

↳ "כִּי טוֹב הַעַץ לְמַאֲכֵל". (בראשית ג ז) "טוב" - ט"ו בשבט. ובו "העץ למאכל", נוהנים באכילת פירות העץ. (פודה את אברהם ב

עמוד ט בשט רבי אברהם רפאל צ"ל)

סדרי לימוד

רבים נהגו, בעות אכילת הפירות, ללימוד סדרי לימודים מסויימים, הקשורים לפירות, בבחינת "כל הקורא פסוק בזמןו, מביא טובה לעולם". (סנהדרין קא ע"א)

בט"ו בשבטו למדו הספרדים בישיבות כمعיטה כל הלילה, ויהדרו לאכול בכל מיני פירות הנמצאים בעיר, ולפני אכילת כל פרי ואחריה למדו לימודים מיוחדים מלוקטים מתנ"ז וזוהר, וגם יתפללו וישורדו תפילות ופזמוןים מיוחדים. ("ליח ארצ' ישראל" - שבת)

המקובלים תיקנו תיקון מיוחד בעות אכילת הפירות. רבינו חיים ויטאל, תלמידו הגדול של האר"י הקדוש צ"ל, חילק את סדר אכילת הפירות לפי סדר הבריאה המקובל בספרי הקבלה: אב"ע - **אצלות בריאה יצירה עשייה**.

לעומתם, בעלי הלכה נהגו למדוד ביום זה מענייני הלכותיו של היום, דיני תרומות ומעשרות, סדר הקדימה בברכות וצדקה. וכענין שאמרו חז"ל (מגילה ד ע"א) "משה תיקון להם לישראל שייהיו דורשים בעניינו של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת, הלכות חג בחג".

הגאון האדר"ת [הרבי אברהם דוד ר宾וביץ תאומים] מספר (בספר סדר אליהו), כי ביום ט"ו

בשבט נהג ללימוד בגמרא ראש השנה דף יד ע"ב והלאה, ובספר משנה תורה להרמב"ם הלכות מעשרות, העוסקים בעניינו של יום ט"ז בשבט.

ד"ש חם הארץ ישראל!

בתפוצות הוללה היה ט"ז בשבט אף זמן לבטא בו את היכיוספני והגעגועים לארץ הקודש. בשעה שהיו מבאים לשולחן פירות שונים, ומסדרים עליהם את הברכות, הובעה התקווה והמשאלת לזכות בקרוב לאכול מפירותיה של ארץ ישראל.

לכן השתדלו להביא לשולחן במינוח מפירות שהשתבחה בהם ארץ ישראל, ועוד יותר גדרה השמחה לו השיגה ידים להביא פרי שגדל ממש על אדמות ארץ ישראל!

הפרות הללו הביאו בחורף הקשה, לתוך העיריות הקטנות והnidhot, את אוירה חזק וחם של ארץ ישראל, שהעיר את הלבבות לאהבת הארץ, ותשיקה עזה לעלות אליה. גם בחשכת הגלות מאייר היום מאורה של ארץ ישראל, מחהם ומעידד את הלבבות, ומפחית רוח של תקופה לנואלה השלים. (דבי שלמה עמ"ד כתה)

ואמנם בח"ל, אין זו העונה שבה "יצאו רוב גשמי השנה ועלה השך באילנות", אך כידוע, השפע של חזק לארץ מקורו בשפע הנשפע מארך ישראל, וכן יום ט"ז בשבט אינו מאבד את משמעותו אף בחוץ הארץ.

כתב רבי צדוק מלובליין (פרי צדיק ח"ב דף מ): אמרו חז"ל (תעניית ע"ב), "ארץ ישראל שותה תחילת, וכל העולם כולו לבסוף", ולכן אף שבארץ ישראל יצאו רוב גשמי השנה, ובחו"ל באים בקייז, מכל מקום הוא רק מההשפעה שנשפע לארץ ישראל בזמנו.

הגשם של ארץ ישראל הוא מקור השפע של הגשם בעולם, ולא רק הגשם, אלא כל השפע בעולם בא דרך ארץ ישראל!

שלמה המלך הייתה חכם, נתע בארץ כל מיני אילנות, שנאמר: "עשיתי לי גנות ופרדים, ונטעתי בהם עץ פל פרי". אמר רבי ינאי: אםלו פלפלין נתע שלמה בארץ! וכיוד היה נטעני אלא שלמה חכם היה, ומכך בחכמתו את נידי הארץ, היה ניד הולך אל כosh - ונתע בו פלפלין, איזה הולך לארץ חרובי - נתע בו חרוביין, שכל נידי הארץ באים לציוון, שמשם משתיתו של עולם, שנאמר (קהלים ג' ב) "מצין מכלל יפי", מצין נשתכלל כל העולם כולו! (הנחות קדושים אותן רשי קהילת ב' ח)

תפילה על האילנות ובפרט על האתרכות

בט"ז בשבט, כשמתחילה התעוררות הצמיחה של האילנות, זה הזמן אף לבקש שיגדלו האילנות כראוי ויינבו פירות נאים. וביותר כלתה עינינו אל עץ האתרכות,

שהוא עז שתלויה בו מצוה חשובה, ואנו מייחלים שיצמה ויוציא פירות יפים ונאים, כדי שנוכל לקיים את המצווה בהדר.

כתב בספר בני יששכר (מאמרי חדש שבט מאמר ב): "הנה מה טוב ומה נעים שיתפלל האדם ביום ההוא, רاشית יסוד העמידה, שיזמין לו השם יתרוך לעת המעדך את הפרי עז הדר, והנה תפילתו תעשה פירות".

רבנו יוסף חיים ז"ע אמר לשם כך נוסח תפילה מיוחד, ובתחילה כתוב [לשון חכמים חלק א סימן לו]: "טוב ונכוון לומר ביום ט"ז בשבט בשחריר פסוקים אלו ובקשה זו. שידוע שיש קבלה בידי חכמי אשכנז ז"ל לבקש ביום זה בפרוטות על האתරוג שיזדמן לישראל אתרוג טוב ויפה בחג". [והובא נוסח התפילה בכריכת החברת]

ואגב, יש להוציא טעות רוחות, שכאילו يوم זה הוא יום הדין לאילנות, שבו נקבע מה יעלה בחלוקת לשנה הבאה. וזה אכן נכון, שהרי במפורש אומרת המשנה וASHMAH חינה פרק א משנה ב: "בארבעה פרקים העולם נידונו... בעצרת [חג השבעות] על פירות האילן". ואם כן האילנות אינם נידונים בט"ז בשבט, אלא שמתפללים עליהם ביום זה, משום שהוא ראשית צמיחתם, והתפילה היא בבחינת "דבר בעתו מה טוב". [וכמו שמתפללים ביותר על הצלחת הבנים בתורה בחודש סיון, כי הוא זמן קבלת התורה, וכן על זה הדין].

אשריכם ישראל, השמחה נאה לכם!

הנה כי כן, אף על פי שט"ז בשבט איןנו يوم טוב או מועד ממש, אך יש בו קצת שמחה, ולכן לא מתענים בו ולא אומרים בו תחנון, וכך קיבל הוא ברבות הימים ניחוח חגייג של שמחה והודיה. רבים מישראל קדושים נהגים לפתח שולחן, בדברי שיר ושבח לחי העולמים, בהודיה ובתפילה על הפירות, בשבחה של ארץ ישראל, ובלימוד מצוותיה.

כמה נאה להביא בהקשר לכך את דברי חז"ל:

אמר רבי אייבו: כפרתנו של ישראל! [לשונו חיבה], שכאשר אומות העולם אוכלים ושותים, מתעסקים הם בדברי תיפלות ותועבה, אבל **כישראל אוכלים ושותים ושמחה, הם מתחלים בדברי תורה, וمبرכים ומשבחים ומקלסים להקדוש ברוך הוא!** (אסטרר רבה ג. מגילה יב ע"ב)

"אמר להם הקב"ה לישראל: השמחה נאה לכם! והמועדים נאים לכם! يوم טוב נאה לכם!" (תנורומה פרשת פנחס סימן ז)

ונמליך ונוסף על כך: **יום ט"ז בשבט נאה לכם:...**

← שער האגדה →

ט"ו בשבט – וברשות הרתחדשות ט' ט' ט'

"חגיגים" במעגל החגיגים

ט"ו בשבט – יום בו מתעורר העז לחיים חדשים.

האם יש לכך השלכה ומשמעות לחיינו אננו?

מתבוננים אנו במעגל השנה היהודי, ורואים דבר מופלא: חגי ישראל, פסח, שבועות וסוכות, נקבעו דוקא בהתאם לעונות קליאותי: **פסח – חג האביב**, שבו התבואה באבה [בחזקה]. אחר חודשי החורף הארוכים התבואה צמחה והבשילה. **שבועות – חג הקציר**, בו הסתיממה תקופת הקציר. **סוכות – חג האסיף**, בו סיימו לאסוף את התבואה אל האסמים [שכנן אין אוספים אותה מיד לאחר קצירתה, כיון שהיא עדין לחיה ועלולה להתעפש בתוך האסם. לכן נוהגים לתבואה זמן להתייבש בשמש הקיצית, ורק לאחר שהתייבשה כראוי, מכנים אותה לאסמים].

ומעניין מאוד, שהתרורה מקפידה על כך שהחגיגים אכן יחולו דוקא בעונות קליאות אליהם. כמו שדרשו חז"ל וראש השנה כא"א ממה שנאמרו: "שְׁמُור אֶת חֶדֶש הַאֲבָב" – יש לשמור שפסח יצא דוקא אביב, וכן לפעמים מעברים את השנה לעשות חודש אדר ב'. (עיין רמב"ם הלכות קידוש החודש פרק ד) וכן אמרו וторת הכהנים אמרו ב': "עֹבֵר אֶת הַשָּׁנָה – שִׁתְעַשֶּׂה אֶת הַחֶג [סוכות] באַסְפִּת הַפִּירּוֹת".

ועלינו להבין, מה הקשר בין העונות הקליליות, שהן עניין גשמי וארצى – לבין החגיגים הקדושים והנעלים אשר נתנו לנו בורא עולם?

הבה נתבונן.

"שנה" היא בעצם תהליך **شنשנה** ו חוזר על עצמו: סתיו, חורף, אביב, קיץ, וחוזר חיליה.

אך לא רק השימוש, ולא רק הצמחים, ולא רק בעלי החיים, שותפים הם לתהליך זה. אלא העולם כולו עובר תהליך! תהליכי היקום והצמיחה שנראים מול עינינו, משקפים הם תהליכי כלליים שעוברים על העולם, ואף על הנפש של האדם.

לא לחינם היציאה מעבדות לחירות, נעשתה דוקא אביב, דוקא בשם עולם

הצמיחה והחיי נייר לחים וויצא לחירות, וכמו שכתוב (שיר השירים ב יא): "בְּפִי הַגֵּה
הַסְּתִּיעוּ עָבָר, הַגְּשָׁם חָלָף הַלְּךָ לוּ, הַגְּנָנִים גָּרָאוּ בָּאָרֶץ, עַת הַזְּמִיר הָגַע, וְקוֹל הַתוֹר
גָּשַׁׁמְעַ בָּאֲרִצֵּנוּ" – העולם התעורר לחירות, העצים פורחים, הציפורים מזמרות,
וממשיך הפסוק: "קָוְמִי לְךָ רַעִיתִי יִפְתַּח וְלִכְיָה לְךָ"! הגעה עת הנואלה! כי זהו זמן
שהיקום כולם בתנועה של התעוררות לחירות. ואף הנואלה העתידית תהיה באביב
– "בְּנַיְנֵן נָגָלוּ, וּבְנִיסּוּ עַתְּדִידָיו לְהִגְּאָל"². [ועיין עוד בחוברת "ימי העומר בהלה ובגדה".
לגביה הקשר של חג הסוכות, חג השבעות וימי העומר – לעונותיהם החקלאיות. דברים מותקיים מודבש].

ההגים הם בעצם מעגל שאנו "חגיהם" ומסובבים בתוכו. הנפש עוברת תהליך שלם
של צמיחה.

להתקדם במעגליים

מי ראה פעם "קפיץ"? נתאר לעצמנו אדם שהולך על סיבוביו של הקפיץ – האם
הוא מתקדם, או שהוא מסתובב תמיד באותו מקום? בודאי שהוא מתקדם, אך
לא בכו יש, אלא בסיבובים מעגליים, מעגל אחר מעגל. כך האישיות של האדם
צומחת, לא בכו יש, אלא מעגל אחר מעגל, בתהליכיים החוזרים על עצםם, עם
עליות וירידות, וכל תהליך כזה מקרב את האדם לשלימותו.³ וכך היא אף צעדתו
של העולם אל תיקונו השלם, שנה אחר שנה, מעגל אחר מעגל.

כל שנה היא תהליך. **בכל שלב מהלך השנה בטבע ובחקלאות, יש לו גם תשקיף בנפש.**
ובהתאים לכך נותנים הקב"ה את ההגים הקדושים והמורומים, שנונתנים לנו
לעבור את תהליכי השנה באופן המרומם ביותר, שיקרב אותנו אל תכילתנו ועל
אביינו שבשים.

² מבון שהמשיח יכול לבוא בכל עת, "וּפְתַّאֵת יָבוֹא אֶל הַיכְלָוּ הָאָדוֹן אֲשֶׁר אַתֶּם מַבְקָשִׁים". "ואף על פי
שהתמהמה, **בכל יום**acha להו". אולם חז"ל מצבעים על כך שחודש ניסן מסוגל יותר לנואלה.

³ ומשמעותו שגם מבחינה לימודית, ביום מופתחת שיטה לימודית "ספרילית", שלפיה יש לקדם את
התלמידים במני מעגליים של לימוד החוזרים על עצםם, וכך לתה לו ללבת ולהתקדם. למשל בלימוד
חובבו, אם פעם סברו, שיש למד בគיטה א' חיבור וחיסוך, בכטה ב' כפל וחילוק, בכטה ג' שברים
ובכטה ד' אחוזים [רק לשם דוגמא], השיטה הספרילית אומרת שיש למד בכל שנה מגוון רחב של
נושאים, לגעת בהם בתחילתמושגים בסיסיים וקלים, ובשנה הבאה למד על אותם נושאים, ברמה
מעט יותר גבואה ובפועלות מעט יותר מורכבות, וכן להלאה להתקדם משנה לשנה.

אומנם, "לא מפיהם אנו חיים" ואני מփשים את דרכנו על פי שיטות חדשות ככלו ואחרות, אבל
יש בכך כדי ללמד, שהנפש שלנו בונה להתקדם, בכל מיני תחומים, בכל מיני ספרילית ומעגלית.
ואם מבחינה לימודית כך, כל שכן מבחינה נפשית ורוחנית.

ט"ו בשבט - הגמ' שאינו מצוין בחג, בכל זאת הוא מהווים ציון דרך מסוימים בעונה החלקאית, ולכן יש בו גם ציון דרך בנفسה.

מי "בעל השמחה" שלנו בט"ו בשבט? העץ. נתבונן על העץ, ועל התהליכים שהוא עבר, ונשכילים מכך נפלאות על חיינו אנו.

ברכת החורף

עץ יפה עומד לו בגינה. פורה, מלבלב, מוציאה פירות עסיסיים וריחניים. עלים ירוקים ורעננים מעטרים אותו. ולפתע ---

בימים לא בהיר, נוחת עליו "אסון טבע" נורא ואיום!

רווחות עזות מטוללות אותו מצד לצד, גשמיים עזים ניתכים עליו. הוא אינו מבין מה קורה אליו, בקושי מצילח לייבצ' את עצמו, לפצע והוא שם לב, שאבוי, העלים שלו מתחילהים לנשרו: עליה ועוד עליה.... אווויי!!! למה זה קורה לו? העלים היפים שלו, שהיו פעם כל כך רעננים ויפים, מתהיישים, מצחיחים, ונושרים בזה אחר זה! לאחר תקופה של מאבקים ממושכים, הוא מגלה בעצב, שכבר לא נותרו לו עליים. וכי מדבר בכלל על הוצאות פירות? הוא אינו מצליח להפיק מעצמו ولو חצי פרי! וכך חלופים להם הימים והשבועות, במאבקים נואשים, בטלולות, בקור. הוא חווה "משברים" לא פשוטים, בעת שחלקי ענפים נשברים ממנו מיד פעם.

למה?!?! למה כל זה צריך לקרות לנו!

לאחר כמה חודשים סוערים, מגיעה נחמה. הרוחות פוסקות, משמש צדקה זורתה, הוא מתאושש ומתייצב, מצמיח עליים רעננים, ואף פירות חדשים.

ואז הוא מגלה... - שהחורף הזה בעצם עשה לו טוב!!!

המטר השוטף טיהר אותו מKİני תולעים, הקפור השמיד את הרמשים. ההפוגה הארוכה מהצמחת עליים ופירות נסכה בו כוחות מחודשים, הגשמיים הרבים מילאו לו את מאגרי המים. הוא חש ומרגישי, כי לולי החורף שעבר עליו, לא היה מצילח להיות באיתנו, ולהפיק מעצמו את הפירות הטובים שלו!

ויש כאן כזה לימוד יפה לאדם, שאסור לנו לפפסוף.

ירידה לצורך עלייה

גם לנו בחים יש קץ וחורף, יש עליות וירידות, צמיחה וכמישה. האם יש לזו תכליתי האם לא היה טוב יותר להיות בעלייה מתמדת? למה אנחנו צריכים להתרמודד שוב ושוב עם נפילות וירידות, להרגיש רוחות סער המטלולות אותנו מצד לצד, מחלישות, מאבדות ומשליכות מأتנו חשך ורצoon?

שגור בפינו: "בַּי שְׁבָע יְפֹל צִדְיק וְקָם", ואנו מסבירים זאת כאמירה שלחנית כלפי הצדיק, שגם כשבעות נפל, הוא קם.נו, אז גם אם הוא נפל שבע פעמים, בדייעבד זה בסדר, כי העיקר שבכל פעם הוא קם והמשיך הלאה.

אבל בעומק הדברים נלמד, שלפעמים הנפילות והירידות אינן "בדייעבד", אלא דרך בעלייה של הצדיק היא זאת, של עליות וירידות, נפילות וקימות! אם יהיה בעלייה מתמדת, זו כבר לא תהיה בעלייה אמיתי. הוא זוקק ל"ירידה לצורך עלייה". מתווד הירידה תבוא בעלייה אמיתי וכנה יותר, חזקה וمبرשת יותר. זהה ורך התקדמות, שלא בכו ישר, אלא בוצרה מעגלית, מעגל אחר מעגל, קץ וחורף. החורף אינו הנבילה שלאחר הקץ, אלא הוא ההכנה אל הקץ הבא! צריכה להיות איזו התקරורת, איזו שלכת, כדי שתחת העלים הישנים יצמחו עליים חזקים ורעננים. השאייפות הפנימיות שלנו, התובנות, העולם הפנימי שלנו, צריך להתחדש ולהתעוררנו. מה שידענו והבנו פעם, וזה היהמצוין בשעתו, היום זה כבר לא מספיק. לפעמים שהוא צריך להתפרק, ליפול בשלכת, כדי שהאישיות שלנו תפיק אותו מחדש. בעצמה רבה יותר, בקרובה מחודשת אל הקב"ה.

ニיח למשל, אדם שיש לו אמונה, נניח בדרגה של כתה א'. אמונה טובה, תמיימה,יפה. אבל ה' מוליך אותו בחים באופן שיתקדם הלאה. והנה يوم אחד הוא נתקל באיזה מאורע שגורם לו להיחלש באמונה, מחשבות שונות מחלישות אותו, יש שלכת, משחו באמונה שלו כביכול נאבד לו. ואז מתוך תוכו רוקם העז עליים חדשים ורעננים. האדם מגלה בתוך תוכו כוחות חדשים של אמונה, תובנות חדשות, "דעת" נוספת. עכשו האמונה שלו תהיה משופרת, טובה יותר, ברמה של כתה ב'. לאחר מכן שוב מגיעה ירידת, ושוב איזו חולשה באמונה, ושוב התעדורות מחודשת, והפעם הוא כבר ברמת אמונה של כתה ג'. דזוקא התהיליך של ירידת, וצמיחה מחודשת, מוליך אותו מחדש, משנה לשנה ומעט לעת, לגודל, לצמות, "לעלות כתה". הנפש צומחת מבפנים בוצרה אמיתי, מבוססת ואייתה.

גולות ונגולה

זו גם דרך הצמיחה של עם ישראל אל הגואלה. איננו צועדים לקרהה בכו ישר, אלא במעגלים, של גלות ונגולה, גלות ונגולה, והגמרה הכללית היא של התקדמות אל הגואלה **השלימה** והמוחלטת.

בגלוות עם ישראל עבר הסתרת פנים, קושי, מכאוב, טلطלות שונות, יש הנושרים ממננו, לא פעם הוא מאבד את תפארתו, כמה עצומות של לויIFI והדר איבד עם ישראל במשך הגלות. אבל כל זה מצמיה מתוך עם ישראל, כוחות חדשים, מעורר את הנזקודה הפנימית להשתוקקות מחודשת. היינו באורות, והנה הם נכבו, נהיה קשה, טلطלות של רוח סער וסופה. והנה קמנו, עם התחדשות, עם ישראל עללה לכתחה ב'. ועוד ג寥ות ואחריה כבר כתה ג', עד הגאולה השלים שאנו כה מצפים לה:

כך היה למשל בדור שלאחר גירוש ספרד, דור מקובלץ צפת. עם ישראל היו שרוויים במשבר עמוק, חשכת הגלות הייתה שרואה במלוא עוזה. היו שחובבו: 'אבדנו!' אבל גדייל ישראל דרשו ואמרו, כי שנת הגירוש רנ"ב, בגימטריה "مزורה", על שם הפסוק: "מִזְרָה יִשְׂרָאֵל יַקְבָּצָנוּ". ואכן אחרי גירוש ספרד הייתה תקומה נפלאה ופריחה מחדש. וכך בכל התקופות, כל הזמן יש תהליכיים של ג寥ות ונגאולה.

אמר על כך רבינו צדוק הכהן מלובליין דבר נפלא עד מאד:

"הגם שהזרות הולכים ומתמעטים, הנזקודה שבלב הולכת וمزדככת בכל דור"!⁴

"בימיו העז ימי עפוי" (עשה סה כב)

נמשלו ישראל לעז, העומד ערום, חשוף וכפוא, בעיניון החורף. עלי השלכת נטשוהו, חיציו כפור פגעו בו למכביר, סופות עזות טלטו אותו ואמרו לעורקו. מצבו מיוASH במעטו, ובכל זאת – גם כאשר נראה כי אפשר עבورو כל תקעות חיים, **פארה העין השთית אינה מוצאת עבورو כל זכות קיום, בסתר, באין רואים, הריוו יונק כבר מחדש מיץ חיים ב עמוק בطن האדמה, בט"ו בשבט.**

אף ישראל נתונים לבזיה ולמשיסה כל הימים, מעמדם הרוחני מתומוטו, כאילו אברים שלמים נגדעים מגוף האדמה, **אבל דזוקא במעבה האפילה נركם כבר אור הגאולה, אורו של משיח.** למראית עין מיוASH וחסר תוחלת – ולאmittu של דבר,

השער עולה כבר באילנות! (ברכת חיים עמו מב בשם רבינו ישראל מצ'רטקוב)

⁴ זו לשונו במלואה (פוך עקרים אותן ודייה הנה): וכן קיבלתי בפירוש, כי הגם שהזרות הולכים ומתמעטים, הנזקודה שבלב הולכת וمزדככת בכל דור, דלולי כן מה התועלת באריכות הגלות, והזרות הולכים ומתקטנים, ואיה התקווה לזכות לביאת המשיח במחרה בימיינו, מה שלא זכו בה דורות הראשונים שהיוו, גדולים וטובים מלאה! אבל אף כי מצד הדורות עצם הם מתקטנים ונקראים "עקבתא דמשיחא", שהנפשותיהם מהעקבאים, מכל מקום מצד מה שככל הזכויות של כל דורות הקודמים כולם, וכל תורה ומצוות ששיגלו בעולם הזה, הכל נשאר קבוע ותקוע ב עמוק הלבבות שבדור האחרון.

העיבור והלידה

טו' בשבט - מגיע בשיא החורף והסערה, אבל דוקא הוא מבשר את ההתרענות המוחדשת, את השրף העולה בתוך עורקי האילנות. הוא בעצם מלמד אותנו על ההתחדשות הנסתרת שבתוכה החורף. **הוא מלמד, שהחורף אינו "אסון טבע"** עבור העא, לא ולא, להיפך, הוא המעניק לו את חוסנו, עמידתו והתחדשותו.

כמו יפה מגדיר זאת רבי נחמן מברסלב, שהחורף הוא בבחינתה "עיבור", והקיים בבחינתה "לידה" (ליקוטי עניות התבודדות ד'). בחורף הבריאה אוגרת בתוכה כוחות פנימיים, ובקץ ממשת ומוציאה אותן לפועל.

גם הגלות הפרטית של האדם, בכל מיני הסתרות, בלבולים וירידות למיניהם, היא ה"עיבור" וההכנה לקראת "לידה" של צמיחה חדשה. וגם הגלות הכללית של עם ישראל, היא ה"עיבור" וההכנה לקראת הייצאה אל הארץ הגדול והעצום של הגואלה השלימה, בקרוב ממש.

"**הָעַם הַהֲלִכִים בְּחֶשֶׁךְ - רֹאוּ אֹורֵךְ, יִשְׁבֵּי בָּאָרֶץ צְלָמוֹת - אֹורֵךְ נִגְנָה עַלְיָהֶם!**"
ישעה ט א). "**קוֹמֵי אֹרֵךְ כִּי בָּא אֹרֵךְ, וּכְבָזֶה ה' עַלְיָךְ**" (ישעה ס א).

בשורת האביב בעיצומו של החורף!

.... האחת, מה נשגבה היא המחשבה האידיאלית, הרואה בחורף את **עיריסט האביב המתחדש ובא לטובה**, ולא את בור קברו של הקץ שחלף! איזה שפע של נוחם והתאוששות צפונן בזווית ראייה נcona זו!

ט' בשבט - ראש השנה לאילנות. הוא אומר: בעיצומים של ימות החורף, יהול יום הולדתנה של הפריחה והצמיחה המוחדשת. וועליך, היהודי, להגות **במשמעות היום זהה, לשאוב מתוכנו רוממות נפש, עד שתתלקחנה בחביבוני לב ניצוצות הדוה ורשיי גיל אשר יקרבוּך אל אָבִיך הַטּוֹב שְׁבָשְׁמִים**. המחשבה השגרתית מה היא אומרת? בבואה עת הפריחה, כאשר ייחשך לעינינו האביב ברבות ציצים ופרחים, או אז נחוג בצהלה את חג אביב הטבע, אשר ברכו ה', שהוא גם חג אביבנו אנו. אבל המסורות היהודית העתיקה מצביעה בפנינו על האילנות הקרחנים, עוד בעיצומים של ימי חורף מושלגים, ממתקה סוד אתנו ולוחשת על אזנו מוסר השכל: הנה אלה האילנות חוגגים כבר היום את יום התחדשותו של האביב הבא! מבעוד למעטה הקליפה הקפואה, השושא, האפורה והצוננת, שמכרבלת את האילנות הערטילאיים, מתחת הקליפה זו, החלו כבר לפכות במלוא חומם חיים חדשים ורעננים! מה נוקבים ויורדים חזרי בתוך הם דברי המוסר המאלפים המקופלים בshort אביב זו, אליה נסכית מפי אילנות החורף עמוסי השLEG הצחור. (הרשות הירוש, בمعالגי החיים)

ט"ו בשבט – התעוררות בתורה

נשוב לمعالג השנה. הנה בניסן, עם בוא האביב, עם הפעעת השימוש ופריחת האילנות, וקול שירת הציפורים, אנו חוגנים את חג החירות. מתרעננים בנו אותנו כוחות של "יציאת מצרים", יציאה מן המיצרים אל חירות הנפש. מין שחרור אביבי הפותח ומרחיב את הלב, וקורא לנו לבוא ולהתחליל לצعود לקראת מתן תורה בתג השבועות.

אבל כבר חודשיים לפני כן, בט"ו בשבט, ישנה התחלתה של התעוררות הכוחות הללו. השרפּ כבר עולה וזורם בתוך עורקי האילנות, וגם האדרנלין הפנימי של עם ישראל, מתחילה להתעורר לקראת היציאה לחירות!⁵

Sach רבי ישראלי מרוזין: כל התחדשות שבעולם היא כללית ומקיפה את כל היקום, את המדבר ואת התי, כמו את העצמה והדומים. כשהולם חיים חדש מפכה באילנות הקפואים בחורף, פודצת הרעננות האביבית גם לעורקי הרוחניים של אדם מיישדאל! (ובאה בספר ברכת חיים עמוד מא)

הצדיק רבי לוי יצחק מבירדייך'זע"א היה אומר: ט"ו בשבט הוא הינה לפסח, ופסח הינה לשבעות. (קדושת לוי על התורה ליקוטים עמוד שטו)

בשוו"ת "ארץ הצבי" (ח"ב דריש א) הביא בשם הרב "אנגל טל" אמר, כי אחרי ט"ו בשבט הגיעו שניינו לטובה בחידושים תורה שלו! וזהו, כי ביום זה יכולים לזכות להתחדשות בתורה, והאדם עצ' השדה, וביום זה עולה השרפּ באילנות ונכנסים בו המים, ואין מים אלא תורה. ופירות האילן רומו על חידושים תורה שם פירוטינו של האדם.

אומר האדמו"ר מגור צ"ל (בספרו בית ישראל, בשלח תש"ח) "זענין השפע, נראה שמדובר על זמן חנות הפירות, כתיב 'כי האדם עצ' השדה', יוכל האדם לקלוט בימים האלו, ולהתחזק במידה זו, ויש לו סיוע מהשפע היורד ממשמים.

⁵ ומעניין להזכיר בהקשר לכך, מה שאומר המדרש (לקח טוב שמota פרק ח פסוק ז), שגם גאות מצרים, היתה תחילתה בחודש שבט, שכן בחודש זה התחילו המכונות. ולפיכך נקרא שמו "שבט", מלשון "שְׁבָט", הכהה במקל, "שבו נשבעו המצרים".

חודש שבט

מזל החודש: דלי. על שם הכתוב (במדבר כד:ז): "יַאֲלֵל מֵימִים מְקֻלָּיו וְזִרְעָו בָּמִים רְבִים", כיון שבשבט כבר יצאו רוב גשמי השנה, והברות מלאים, והמים שבבארות עולמים, והDALIM שוואבים ממורומי הבור ולא עמוק, וכשהם יוצאים מון הבור מימייהם נוטפים מדופנויותיהם.

באחד לחודש שבט התחליל משה רבנו לדבר עם ישראל את דבריו האחרוניים לפני פטירתו, במשך 37 يوم, עד פטירתו בז' באדר. כל ספר "משנה תורה" [חומר דברים] אמר להם ביום אלו, ובו חזר ונשנה הרבה מצוות שכבר נאמרו להם, וגם بيان להם מצוות חדשות שעדין לא נאמרו להם, והכינס לבוא לרשות את ארץ כנען, ובירכם לפני מותו.

לכן אמרו חכמים האחרוניים: "משול א' לחודש שבט כיום מתן תורה". שבו נפתחים בלבות ישראל מעיניות חדשים של תורה, וכל 37 ימים אלו מסוגלים לזכות בהם לכח ההתאחדות בעסק התורה והמצויה. (ראש חדש בהלה ונגודה)

תרומות ומעשרות ולקחה

אין תרומות מפיירות שנה זו על פירות שנה שעברה, ולא מפיירות שנה שעברה על פירות שנה זו; ואם תرم, אין תרומה תרומה. שנאמר וברים יד כב: "עִשֶּׂר תְּעִשֵּׂר אֹת
כָּל תָּבֹאת זָרָעֶךָ הַיֵּצֵא מֵשְׁדֵה שָׁנָה שָׁנָה..." ומהיקו מוניס? אחד בתשרי ראש השנה
למעשרות תבואה וקטניות וירקות, וט"ז בשבט ראש השנה למעשרות האילן. (שלחו
ערוך יורה דעה סימנו שלא סעיף נא)

מדינה מיוחדת במיניה!

בארץ ישראל התנהלה לה במשך מאות שנים - מדינה מיוחדת מאוד במיניה!

מדינה שמעוגנים בחוקיה - ערכי צדקה, חסד וחמלת.

מדינה שמנהיגיה הנעלים - חפצו באמות בטובות העם, ולא רק עסקו במשחקים כסאות.

מערכת המשפט במדינה זו הייתה הטובה, היעילה וההוגנת ביותר בעולם. ללא רב של שוחד וחתיכות המציגים לרוב במערכות אלו.

לצערנו, טلطלות רבות עברו על מדינה זו, עד אשר לפני אלפיים שנה, התפרקה סופית, ואנו לא מפסיקים להתגעג עם אליה, ולהתפלל לה' שיכונן אותה מחדש, בירת שאות גודלה.

כון, זהה מדינת ההלכה, מדינת התורה. **מדינתם של עם ישראל בשזו לכוון הארץ**, **ישראל חי מדינה – בחסות התורה ומצוותיה.**

התורה הקדושה כוללת מצוות, לא רק לאדם הפרט, אלא ישנן אף מצוות שמגמתן לכוון את עם ישראל כעם על אדמותו. ולכן יש מהן הנוהגות דזוקא בארץ ישראל, ודזוקא כשרוב עם ישראל נמצאים בה.

מס הכנסה חיובי

מעניין מאוד, אלו מיסים היו נהוגים במדינה זו? מה היה גובה מס הכנסה?

התורה מלמדת אותנו על סוג של מס הכנסה בשם: "תרומות ומעשרות".

מהו שיעורו? ומה הוא היה מיועד?

מהתבוננות בפרטיו ניתן לראות שהו מס שאינו מיועד רק למען השתתפותו הכספית של האזרח במימונו צרכיה ומיסודותיה של המדינה, ככל המיסים המוכרים לנו. אלא זהו מס בעל ערך חינוכי. הוא מקשר את העם לחיה תורה ומצוות, וمبתייח טוב יותר את קיומו כ"עם", מლודך תחת רצון אחד. מעיצים את החזון והערכיהם שלנו כעם ה', "מלכת כהנים וגוי קדוש".

הבה נתבונן בסדרם ושיעוריהם של תרומות ומעשרות אלו; נחכמים מעט על טעמייהם ותועלתם; ואף נשים את לבנו למסר מיוחד שמלמד אותנו יום ט"ו בשבט, בענייני המעשרות, ובענייני צדקה בכלל.

סדר הפרשת תרומות ומעשרות

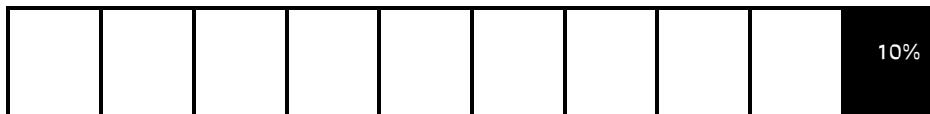
צייה בORA עולם את בניו עם ישראל, שיפרישו מכל פרי אדמתם "תרומות ומעשרות", דהיינו שיפרישו חלקים מסוימים מיבולם – לכהנים, ללוויים ועוד. וזה סדר הפרשת התרומות והמעשרות בקצרה:

← שלב א – תרומה גדולה

2%

ראשית, מפריש האדם חלק מתבואותו לכהנים. מן התורה, אין שיעור לתרומה זו, ואפילו חיטה אחת פוטרת את כל התבואה. אולם חכמים קבעו לתת כ-2% מן התבואה [כמפורט להלן בשער ההלכה]. רמז לכך: **תרמי** [שניהם] **ממאה**, דהיינו, 2%.

← שלב ב – מעשר ראשון

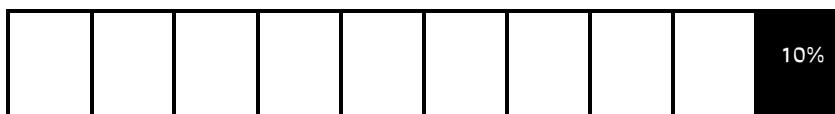

בשלב שני, נותנו האדם עשירית מן התבואה ללוויים.

* מtower המעשר שמקבל הלוי, חייב אף הוא להפריש מעשר ולתת לכاهן, וזהו הנזכר: "תרומות מעשר" דהיינו "מעשר מן המעשר".

10%

← שלב ג – מעשר שני \ מעשר עני

לאחר המעשר הראשון, מפרישים 10% נוספת, עברו מעשר שני או עברו מעשר עני:

בשנים א, ב, ד, ה – מפרישים מעשר שני, דהיינו שמעלים את פרות המעשר לירושלים, ואוכלים אותן שם בקדושה.

בשנים ג, ו – מפרישים מעשר עני, ניתנו לעניים.

[השנים נמנות לפי השמיטה. כמו שבימות השבוע יום א' הוא היום שלאחר השבת, ולאחריו יום ב', יום ג', וכו', והימים השבעה שבת. כך במנין השנים: השנה שלאחר השמיטה היא שנה א', אחר כך שנה ב', שנה ג' וכו'. והשנה השביעית – שמיטה].

החזקת משרתי ה'

לכל אחת מן ההפרשות הנ"ל, נתנו חכמיינו ז"ל סיבה וטעם.

החלקים הראשונים, "תרומה גדולה" ו"מעשר ראשון" מיעודים בעבר החזקתם של הכהנים והלוויים. עם ישראל אין עם כלל העמים, צורכי המדינה אינם מסתכנים רק בצלcis חומריים מכל המדינות: מערכת בריאות, תשתיות, כלכלה, ביטחון וכו', אלא מעל הכל עומדים הצרכים הרוחניים. עם ישראל זוקק למערכת חזקה שתשמור על השאייפות הרוחניות שלו ועל הקיום התמידי שלחן.

ולשם כך, הבדל מעם ישראל שבט שלם, אשר לא קיבל נחלה בארץ ככל השבטים, אלא "ה' הוא נחלתו", הם מתר齊ים סביב עבותה בית המקדש, ובעצם כל חיים סביב התורה ועובדות ה'. השבט הזה, שבט לוי, הוא שונה לעם ישראל את העוצמה הרוחנית שלו. וכך הדבר הראשוני שצרכיך לעשות היהודי ביבול שלו, זה להפריש חלקים ממנה לכהנים וללוויים, ובכך: א. הוא זוכר מהי המטרת העליונה שלשמה הוא עובד בארץ, כל הכספי והיבול אינם העיקרי, אלא הם אמצעים בשבייל עבודה הבורא. ב. הוא זוכה להיות שותף בהחזקתו של שבט משתי ה'.

משרשי מצות "תרומה גדולה" הניתנת לכהנים: כי העולם יכול להקב"ה, על כן ראוי לבעל השדה לזכור את בוראו על הברכה אשר ברכו, ושיפריש קצת ממנה לשמו ברוך הוא, ויתננהו למשרתיו לשם הכהנים העוסקים תמיד במלאת שמיים - טרם יגע בו יד אדם ויינהן ממנה כלל. ומסיבה זו אמרו חכמיינו ז"ל וחולי קלוי, שאפילו הפרשה של חיטה אחת - פוטרת את כל הת恬ואה, כי העיקר הוא להזכיר לאדם מיהו בעל הבית האמתי, ולשם כך אין צורך דזוקה בכמות מרובה. אולם רובותינו ז"ל הושיטו וקבעו שיתן האדם שיעור דאי [כ-2%]. כדי שיתעורר לב האדם בעניין יותר, כי בהיות האדם בעל חומר - אם יתן כמות קטנה מדי, הדבר לא יעשה עליו רושם. אך כאשר יתן כמות ניכרת ונגדולה יותר, ישפיע עלייו הדבר יותר, כי זה דרך טבע האדם והרגלו, שיימחה במאכל רב. על פי ספר החינוך מצעה תקע)

משורשי מצות "מעשר ראשון" הניתן ללוויים: לפי שהקב"ה חפץ בטובות עמו ישראל אשר בחר בהם לעם, ורצה לזכותם ולעשותם עם סגולת מכל העמים, עם חכם ונבון, למען יכין כל רואיהם כי הם זרע ברוך הוא אנשי אמת אנשי שם, וכן קבע את שבט הלווי בישראל שלא תהיה להם נחלת שדה וכרם, וכך לא יהיו עסקים בחרישה ובזורעה, אלא יעסקו רק בתורה ועובדות בית המקדש, ומפניים ישאלו הוראה בכל מקום.

על כן היה מחסיד ה' עליהם לחתם להם מחייתם בדרך כבוד, כי כן יאות למשרת המלך, שתהייה ארוחתם מזומנים להם על ידי אחרים שיכינה להם, ולא יצטרכו הם להתנייג בדבר אחר זולת בעבודת המלך היקרה. ואף על פי

שהיו בישראל שנים עשר שבטים, ולפי חלוקה שווה היה ראוי שיטלו חלק אחד משנים עשר [כ- 8.3%] ולא חלק אחד מעשר [10%]^ג אולם גם זה היתרין להם הוא לכבודם, כי מחיותם מבית המלך, ראוי שהיה חלוקם יתר על כולם, ויתרונו גדול הוא, שיבוא להם חלק העשירי נקי מכל הוצאות הקורען. והפרנס והמחיה משרות אל בממוני - ברכת ה' יתברך תנוט עליון, בכל אשר יש לו.

(ספר החינוך מצוה שעה. מעם לוען)

משורשי מצות "תורומת מעשר" הניתנתן מן הלוי לפחן: כי אומנם הבדיל ה' את כל שבט הלוי מעדת ישראל לעובdotו תמיד. אולם בתוך השבט עצמו נבחרו הכהנים, אשר להם ניתנה עיקר עבודה בית המקדש, ואילו יתר הלויים מתלוים אליהם לשיעם בעבודה, כמו שכותב ג' ט: "ונחת את הלויים לאחריו ולבניו [כהנים], נתונים נתנים מהה לו...". ועל כן בהיות הכהנים עיקר הבית בעבודת אלוקינו, צו בעשרים וארבע מנתנות שניתנו להם, המפורשות בכתוב. ושאר הלויים, שנבחרו לשיעם לכהנים - צו גם כן להיות בטובה מבלי יגעה, על ידי מעשר הפירות שנוטלים מכל ישראל כנ"ל, אולם עליהם לזכור תמיד שששית מעמדם המייחד היא בגלל העבודה לה', ולמן נצטו שמקל אשר יטלו מבני ישראל - עליהם להפריש למשרתים הנדולים מהם [כהנים], ובכך יתנו אל לבם כי יש גבויים עליהם, וגבוה מעל לכולם, הוא ה' יתברך ויתעללה.

ועוד כי על ידי שיפרישו הלויים מעשר מתבואתם ויתנו לכהנים, יש בזאת זכות ומעלה וכבוד ללוויים, שלא יגרע חלוקם במצות מעשר, אלא יצכו אף הם שיהיה להם חלק במצוות זו. (ספר החינוך מצוה שעה)

ירושלים שבלב!

אחר ההפרשות הלווי, מגע "מעשר שני". בשנים א, ב, ז, ה - מפריש בעל השודה עשירית מיבולו [ממה שנותר לו לאחר ההפרשות הקודומות], ומעלה אותו לירושלים, ואוכל אותו שם בקדושה.

ירושלים! ---

כמו הود והדר, כמו קדושה וויפי, אוסףת היא בתוכה. גם ביום מרגיש כל לב היהודי איזו תחנות הוד מיוחדת לפני העיר הקדשה זו. כל שכון אז, בשירושלים הייתה בתפארתה, כשבית המקדש עומד על מכונו, כוהנים בעבודתם, לויים בדוכנים בשירים ובזמרים, ובסמווק - חכמי וגזרלי ישראל יושבים ב"לשכת הגזיות", דנים ומורים הוראות לכל ישראל - "כִּי מֵצִיאוֹ תָּצ֏א תּוֹרָה וְדָבָר ה' מִירוּשָׁלָם!" אלו

תחושים של רוממות ניתנו היה להרגיש, איזה חיבור לתורה, חיבור לעם ישראל, אלו שאיפות וכיסופין!

כל ביקור בירושלים, בכוחו היה להטען את הלב היהודי באנרגיות רוחניות מחדשות!

ואולם - מי הוא שיאצה לחזות בכל הטוב הזה? לראות בנסיבות ה' ולבקר בהיכלו? האומנים רק תושבי ירושלים וסביבותיה יזכו לכך שמחזות היהוד הללו ילוואו אותם בהיותם! מהו יהא על תושבי "הפייפה", תושבי צור וצידון, עכו וחצור, מודיעין ואשדוד, עזה ואשקלון... האם יהא חלקם לחיות את חייהם ברמה רוחנית רדודה ופחותה?! רחוק מזו העין רחוק מזו הלב, ממרכז החיים היהודי!!

הקב"ה לא מוותר על שום יהודי, ולכון הוא קורא לבניו, כזכות וכחווה, עלולות מפעם לפעם לירושלים, "לראות ולהיראות", ולהטען את המצברים הרוחניים! אחד מן החיבורים הללו הוא מעשר שני. בשירות מיבולו חייב האדם מישראל לאכול דזוקא בירושלים, בקדושה ובטהרה⁶. יבוא הוא עם משפחתו, ויעשו מיו איזה "גופש" של כמה ימים בירושלים, לאכול את מעשרותיהם. נופש שכלו חיזוק והתרומות הנפשי! ואף כי ישוב לעירו, יימשיך לעסוק בחמי חולין ובעבודת האדמה, יהא ליבו - מחובר לקדושתה של ירושלים.

"זָאכַלְתֶּת לִפְנֵי ה' אֱלֹהִיךְ, בַּמִּקְוָם אֲשֶׁר יָבַחר לְשִׁבּוֹ שְׁמוֹ שֵׁם, מַעַשֵּׂר דָּגְנָךְ תִּרְשַׁךְ וִיצְחָרָךְ, וּבְכָרֹת בְּקָרָךְ וְצָנָךְ, לְמַעַן תַּלְמֹד לִירָא אֶת ה' אֱלֹהִיךְ בְּלִהְיָמִים" ... זָאכַלְתֶּת לִפְנֵי ה' אֱלֹהִיךְ וְשָׁמְחַת אַתָּה וּבִתְךָ!" (דברים יד כד)

משרשי המזווה, שהאל ברוך הוא בחר בעם ישראל, וחפץ למען צדקו, להיות מלם עוסקי תורתו ויודעינו שמו, ובחכמתו משכם במצוה זו, למען לימדו יקחו מוסר. כי יודע אלוקים שרוב בני אדם נמשכים אחר החומר הפחות, בשום הואبشر, ולא יתנו נפשם בעמל התורה ובעסקה תמיד, על כן סבב בתבונתו, נתן להם מקום שידעו הכל דברי תורה על כל פנים.

שאין ספק כי כל אדם נמשך לקבוע דירתו במקום שמשמעותו שם, ולכון בהעלות כל איש מעשר כל בקר וצאן שלו שנה שנה במקום שעסוק הוכחה והתורה שם, והיא ירושלים, שם הסנהדרין יודיע דעת ומבני מדע, וכמו כן נעה לשם מעשר תבונתנו באربع שנות השמיטה... אוילך שם בעל הממון עצמו

⁶ ואמנם אמרה התורה שיש פעמים שאפשר לפדות את הפירות בכספי, ולקנות בו בירושלים רק דברי מאכל, מבואר בפסוקים שם, ועיין בשער ההלכה.

לلمוד תורה, או ישלח שם אחד מבניו שילמד שם, ויהיה ניזון באונן פירוט. ומתווך כך יהיה בכל בית ובית מלך ישראל איש חכם יודע התורה, אשר לימד בחכמתו כל בית אבוי, ובכך ת מלא הארץ דעת את השם... ועל ידי זה יזכו למה שכחוב "זונתני משכני בתוככם". "והייתם לי לעם ואני אהיה לכם לאלהים". (ספר החינוך מצה שענין)

הרגל הנפש במידת החסד והרחמים

אתה לשולש שנים, בשנים כ' ו', במקומות מעשר שני הנאכל בירושלים, מפרישים מעשר עני, הנition לעוניים. [יש לציין שמלבד מעשר זה, ישנו בעבודות השדה השוטפות חיובים של "מתנות עניות" נוספות. וכן נצטוינו במצות הצדקה].

"מקצת שלוש שנים [אחר השנה השלישית והשישית] תוציא את כל מעשר תביatak בשנה ההייא, והנחה בשעריך. ובא הלווי... והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך, ואכלו ושבעה, למען יברך ה' אלהיך בכל מעשה ייך אשר תעשה!" (דברים יד כה)

משמעות המצהה, שרצה האל להיות ברואי מלומדים ומודלים במידת החסד והרחמים, כי היא מידת משובחת, ומתווך שיורגןו במידות הטובות, יהיו ראויים לקבלת הטובה, כי הטוב והברכה לעולם לא יהלו אלא על הטוב ולא בהפכו, ובהטיב ה' יתברך לטוביים, יושלם חפצו - שחפץ ה' להטיבם לעולם. ואם לא מעד שורש זה, הלא ה' יתברך יכול היה לספק לעני די מחסרו זולתנו, אלא שהוא מחסדו ברוך הוא שניהה אנחנו השולחים לכך, כדי לזכותנו. וכענין זה מספרים חז"ל (ובבא בתרא, ע"א): שאל טורנוסטומוס הרשע את רבי עקיבא: אם אלהיכם אוהב עניים הוא, מפני מה איןו מפרנסים!! ענה לו: כדי שני צול לנו בהם מדינה של גיהנם. (החינוך מצה סה)

ט"ו בשבט מלמד: אל תארח מעשרותיך!

בתחלת הציווי על המעשרות, אומרת התורה: "עשיר תעשר את כל תבאות זרעך הייא השדה שנה שנה", כלומר חיוبي המעשרות אינם יכולים להידחות משנה לשנה, לא ניתן לעשר מפיריות השנה החדשה על פיריות השנה שבערבה.

וכיצד נקבע אלו פירות שיעיכים לשנה זו ואלו לשנה הקודמת? "אחד בתשרי - ראש השנה למעשרות תבואה וקטניות וירקות, וט"ו בשבט ראש השנה למעשרות האילן". (שלוחן ערוך י"ד סימן שלא סעיף נז)

למשל: מלפפון שנלקט מן השדה באלו תש"פ, הריחו שיעיך לשנת תש"פ [שהיא השנה החמישית לשמשה וחייב במעשר שני], ואילו מלפפון שנלקט בתשרי תשפ"א, שיעיך לשנת תשפ"א [שהיא השנה הששית לשמשה, וחיב במעשר עני].

אבל בפירות הדין הוא שונה. תפוח שנקטף מעת בכיסו תשפ"א, שייך הוא עדין לשנת תשפ"פ, שכן עיקר גידולו הוא מן השנה הקודמת. ואפלו תפוח שנקטף מעת בכיסו באדר תשפ"א, אם חנתמו תחילת גידולו הייתה בשבט, עדין שייך הוא לשנת תשפ"פ! רק תפוחים שחנתו על העץ החל מט"ז בשבט תשפ"א - **שייכים הם לשנת תשפ"א.**

כותב הגאון רבנו משה פינשטיין זצ"ל, שיום ט"ז בשבט מעורר בנו לחשוב על המסר והتواעלת העצומה של הלכה זו, שאין מעשרים משנה לשנה, וממילא לא ניתן לאחר ולדוחות את המעשרות. כי לולי כך, האדם היה נוטה לדוחות את מעשרתו משנה לשנה, שהרי אין מי שיכول לתבוע אותן ממו, וכך מודחיה אל דחייה, עלול היה להפסיק ולאבד את המצווה כליל. אבל כשהאדם מוזריז למת מעשרתו בזמן - שמהה היא לו, ומעטה מה שננה ממה שנותר בידו, יכול הוא באמת ליהנות ולשםות, כי רק עכשו הם באמת שלו.

ואמנם, ביום איננו יכולים לקיים כדי התורה את מצות התתרומות והמעשרות, ואנו מקיימים רק באופן חלקי ומדרבנן, אבל עליינו לקחת את המסר הזה לעניין נתינת צדקה ומעשר כספים: כל עוד שלא הופרשו צדקה ומעשרות מן הכספי שהאדם הרוויח, האדם יוכל נהנה ממה שאינו שלו, שכן הכספי הוא פיקדונו מאות הבורא. וכאשר יתן מעשר, יהיו תשעת החלקים הנוגרים - שלו, יוכל ליהנות ולשםות בהם כראוי. لكن אל לאדם לאחר את מעשרתו כלל, מיום ליום, מחודש לחודש, ומשנה לשנה, אלא יתן בזריזות וברוח נדיבה, וברכת ה' תלואה אותן!

כה דברי רבי משה פינשטיין זצ"ל: בפרשת שלח ט"ז בשבט, אמרתי טעם על השמחה בעצם, ושגם עתה אנו שמחים בראש השנה לאלילות, אשר הוא שייך רק לדיני מעשר, שאין מעשרים משנה על חברתה. שנהנה ידוע שבט לויל לא נטל נחלה, וכל ישראל לקחו נחלתם, ואם כן בעצם המעשרות שנותניהם להם אינו טובה מהישראל, אלא חובה שכירות [شمשלם לבעל הבית]. אבל מאחר שהוא שכירות כזו שתלי בו ליתן למי שיריצה, ואין זה טובעים, וכן לוקחים ממנו השدة כשלא יתנו, טועה האדם לומר שהוא מתנה מאיו, וכן יש שמטעילים מליתן המעשרות, ואף שיתנו, היה מקום לחוש שיאחד מליתן, עד שיראה, אולי בשנה אחרת לא יצמיה, ועוד יפסיד מהקרו שעלה לו בחರישה ובזריעה?! ואך אם גם בשנה אחרת יצמיה טוב, יחשוש אולי בשנה השלישי לא יצמיה! וכן עד סוף ימי, עד שפתאים בא אידיו ולא יוכל שוב לקיים ולשלם חובו! וכן צייתה תורה, שאין מעשרים משנה על חברתה, ואם כן מוכרכ בכל שנה לשלים המעשרות, ורואה שהוא חוב. זה הטעם שיש ראש השנה לדין מעשרות, ובאלילות הוא יום ט"ז בשבט, שהוא שמחה גדולה שבזה נעשה ה' חלקים - שלו ממש.

והנה גם בזיה הזמן ציריך האדם לידע, כי בעצם נברא העולם לכל בני אדם, ויש לכל אחד חלק שווה בעצם. אך כאשר זכה אחד מאיוז טעם [והרוויח יותר], ואחד מתחייב מאיוז טעם [והרוויח פחות], נתן הקב"ה לזכה גם חלק המתחייב. ואם כן הוא בעצם אינו שלו! אך אם יקיים התנאים שהתנה עמו הקב"ה, שיתן צדקה לעניים שלקח חלק, יזכה בחלקו ויעשה שלו ממש! אך מחלוקת שאין להזה תובעים, אפשר שידחה מליתנו חלק הצדק מהרוויחות, שיאמרו: אולי לakhir יפסיד, או לשנה אחרת יפסיד, או אחרי זמנו רב, עד שפטאות יבוא אידו, וימצא שלא שילם שכירותו, ואכל כל ימיו גזל! לנו צריך ללמידה מהמעשר, שככל הפחות לא יהיה משנה לחברתך, ובכל שנה יעשה חשבון ויתן חלק הצדקתו. ואם יעשה בכל חודש, או בכל שבוע, יהיה יותר חשוב. וכל שכן אם יעשה החשבון בכל יום, שודאי משובח.

זה הלימוד יודעים אנו מدين ט"ז בשבט, שבזה נעשה הנשאר שלנו, ויכולים אנו לבקש מה' שיתנו לנו ולכל ישראל כהנה וככהנה. (ודרש משה עמור נב)

"בְּיַמִּיךְ הָפֵל, וּמִידָּךְ נָתַנוּ לְךָ..." (וברי הימים א כת י)

אמר רבי נחמה: אפילו בשעה שאנו מביטים במצבות שאנו מקיימים, יש לנו בשות פנים מהקב"ה, ואין לנו יכולות להחזיק טוביה לעצמננו. מודיע? בנווג שבעולם, כאשר אדם נותנו שדרו באристות [זהינו שבעל השדה נותן לפועל לעבוד בשדרו, וננותו לו אחיזים מהרוויחים], הרי אותו אריס - קונה את הזרעים, זורע ועובד קשה מאוד, ובכל זאת הוא חולק עם בעל השדה בשווה. אבל הקב"ה ישתבח שמו ויתעלה זכרו - איןנו כן, שהרי העולם כולו שייך לו, כמו שנאמר ותהלים כד: "לה' הארץ ומלאה". הארץ שלו, הזרעים שלו, והוא משיב רוחות, מעלה עננים, מוריד גשמיים להשkont את היבול, מפריח טלים, מגדל את הצמחים, והוא נותן טעם ומתקות בפירות, הוא עושה כל דבר! ובכל זאת אמר הקב"ה: לא אמרתי לך שתנתנו לי, אלא אחד מעשרה - מעשר, ואחד מחמשים - תרומה. (תנומה כי תשא יד)

עשר – בשביל שתתעורר

רבי יוחנן פגש בבן אחותנו, בנו הרך של רבי שמעון בן לקיש, ואמר לו: "פסוק לי פסוקך" – אמרו לי פסוק שלמדת היום! אמר הילד: למדנו את הפסוק: "**עֲשֵׂר תַּעֲשֶׂר** את כל **תָּבוֹאת זָרָעֶךָ**". שאל הילד את דודו רבי יוחנן: מדוע כפל הלשון, "עשר תעשר"? ענהו: רמז יש כאן – עשר את התבואה, **בשביל שתתעורר**. שאל הילד: מניין לך לדorous כדי ענהו: לך תנסה ותראה שכך הוא! שאל הילד: וכי מותר לנשות את הקב"ה, והרי כתוב "לא תנסו את ה'"? אמר לו: אכן אסור לנשות את הקב"ה בשום דבר, אך בדבר הזה מותר, שהרי אומר הנביא (מלאי ג): "**הַבִּיאוּ אֶת כָּל המעשר אל בֵּית הָאֹזֶר ... וּבְחֻנּוּנִי נָא בְּזֹאת אָמַר ה' צְבָאוֹת, אִם לֹא אִפְּתַח לְכֶם את אָרְבּוֹת הַשָּׁמִים, וְהַרְיַתִי לְכֶם בָּרְכָה עַד בְּלִי ذַי**" – עד שיבלו [יתעיפוי] שפותותיכם מלומר: "די!". (תענית ט ע"א)

אם השמאלי ואימנה, ואם הימני ואשטיילה

רמז נאה נתנו בענין זה על פי הפסוק (בראשית יג ט): "אם השמאלי ואימנה, ואם הימני ואשטיילה" - מבטיח הקב"ה לאדם: אם אתה תקבע את הנΚודה של האות ש' בamilah "עשרה" בצד שמאל, זהינו שתפריש מעשרות כדין, אז אני אקבע את הנΚודה הצד ימין ואשפיע עלייך עושר, אך אם אתה תקבע את הנΚודה הצד שמאל ואטיל לך מסים ותדאג רק לעשור שלך, אז אני אקבע את הנΚודה הצד ימין ואטיל לך מסים וארכוניות [מעשרות] לרוב... (تورה נתן עמוד 30, והמקור על פי מדרש פליה פרשת ראה אות רמו)

ומדוע מותר לנсот את הקב"ה דזקא בענין המעשרות? על כך עונה המגיד מודבנא במשל:

משל למה הדבר דומה? בעצומו של היריד הנגדל, עצרה בכיכר השוק עגלת עמוסה בגלילי אריג משובח, בשלל צבעים. מיד הקיפו אותה סוחרי האריגים, משמשו בסוחורה כהרגלם, וקבעו: "אריג מעולה הוא - משופרא לשופרא. ומה מחירו?" אמר הסוחר, בעל העגלת: חמש מאות שקלים לגיליל, ובכל גליל יש לפחות שישים מטרים! המחיר היה זול להדיהם, והעסקה כדאית עד מאד. אך כאן התעורר חדש: מה יהיה אם יתברר שבכל גليل יש שלושים מטר בלבד, והם נפלו בפה?! אמר המוכר: אדרבה, תסקרו את הגלילים, ותבחרו את הדק ביותר, אותו שנראה לכם כקצר ביותר. תמידו אותו, ותראו מה אורכו!" הסכימו, בחרו בגיל הדק מכלום, מדדו - ומצאו שאורכו שישים ושניים מטרים! על אתר נקנתה כל הסוחרה, לשביות רצון כולם.

והນשל: הבורא יתברך אמר: "שמעו לי, שאין אדם שומע לי - ומفسיד!", אין אדם מתrossoח חלילה מקיים המצוות, ואדרבה, זוכה הוא לברכת שמים בעסקייו! ואם יש איזשהו היסוס בענין זה, אז אדרבה, תבחרו במצבה שלכאורה נראית כל כולה כהפסד - מצות הצדקה והמעשרות, שבחן נוטל האדם חלק מרכשו ומוסר לוaltoתו, מחסר ממונו במזו ידיו - "ובחנוני נא בזאת", ראו שלמרות שאתה מחסרים מכספכם, תהיה לכם ברכה מיוחדת ושפע כה רב, עד שייבלו שפטותיכם מלומר "די". אז תבינו שכך הוא בכל המצוות, שאין אדם מفسיד מתפילה במנין, מקביעה שיעורי תורה, מקנית צורכי מצוה, משמרות שבת, כי לעולם, לעולם, "אין אדם שומע לי - ומفسיד". על פי מעין השבוי

ברכה – בדבר המודז'

בענין "עשר – בשביל שתתעשר", יש פלא כפול, שהרי אמרו חכמים: הנכנס לשדהו למדוד את תבואה, אומר: "יהי רצון מלפניך ה' אלקינו, שתשלח ברכה במעשה ידינו". כאשר מתחילה למדוד, אומר: "ברוך השולח ברכה בכרי [תבואה] זהה". אולם אם מודד ואחר ביקש, הרי זו תפילה שוא, לפי שאין הברכה מצויה לא בדבר

השкол, ולא בדבר המודוד, ולא בדבר המנווי, אלא בדבר הסמוני מן העין. (תענית ח ע"א)

לכן טוב שימנע האדם מלספר את כספו ורכשו, וכಚריך לספר, קודם לכך يتפלל לה' שישלח בהם ברכה. ומעשה מפורסם בבבא סали זצוק"ל, שבעת שמחה היה נהוג לחלק למושבים כסות ערק. והנה בדרך נס וללא, היה בקבוק אחד של ערק שופע ושופע עוד ועוד, ומספריק לכל המושבים הרבים! המתבוננים שמו לב, כי לפניו שהתחילה בבבא סали למזוג מזוג מון הבקבוק, היה עוטף אותו במטפתה, כי כאמור, "אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוני מן העין"!...

והנה כאשר בא האדם לעשר את התבואהו - הוא חייב למודוד את התבואה, שהרי אמרו חכמיינו ז"ל, שאין מעשרים מאומד הדעת. אבל, למרות שהאדם מונה ומודד את התבואהו, בכל זאת שולח לו ה' יתברך ברכה, זהה פלא, ובזה יתנדל ויתקדש שמו של הקב"ה.

מי בעל הבית?

מעשה באדם שהיתה לו שודה הצמיחה כמות מבורכת של אלף כור בשנה, והיתה לו פרנסה ברוות. הוא הקפיד להפריש מהשדה מאותה כור למשער בכל שנה. כאשר הזיקין, קרא לבנו ואמר לו: הנה קרבוimi למות, ורוצח אני להוריש לך את השדה. אולם מבקש אני ממך, כי תמשיך לעשר מן התבואה מהה כור מיידי שנה בשנה, כפי שעשיתני אני. האב נפטר, והבן ירש את השדה. בשנה הראשונה עשה הבן כמצות אביו והפריש מן השודה מאותה כור. אולם בשנה השנייה, כשהראה הבן שכמות המשער כה גודלה ו"ההפסד" כה רב, החליט לא לתת מעשרות כלל. והנה, בשנה השלישייה, הצמיחה השודה רק מאותה כור! היה הבן שרווי בצעיר רב על ההפסד העצום שנגרם לו. שמעו קרוביו על צערו, והחליטו להוציאו בעקיפין בדרך רמז. באו אליו כסחים מלובשים בגדים לבנים וחגיגיים. תמה ורצע עליהם: האם שמחים אתם בצעיר?! אמרו לו: לא באנו אלא כדי לשמהות עמוק בשמחתך, על המינוי החדש שלך! בוא וראה: כאשר קיבלת את השודה לך, הייתה אתה בעל הבית, והקב"ה היה כביכול ה"כהן" שננתת במצוותו את המעשר. אבל בשנה זו התהפקו היוצרות: הקב"ה הראה לך שהוא בעל הבית, ואתה כביכול נהית ה"כהן" שקיבלת מעשר, ולכן הצמיחה השודה רק מאותה כור....

הבון בעל השודה את הרמז, התהilih למת מעשרות כראוי, ואז חזרה הברכה ושרהה בשדהו כבאים קודמים. (ו נוספת תענית ט ע"א. שמיות רבה לא ייח)

וזה שורמז הכתוב: "איש את קודשו לו יהיה, את אשר יתנו לך לו יהיה", ככלומר שכאשר האדם אינו מפריש מהו, אלא לוקח את ה"קדושים" לו לעצמו, אז את אשר ראוי לתת לך - לו יהיה, זה מה שתוציאו לו השודה....

מי מפסיק??!

מעשה באדם שהיה כונס יין ושםן הרבה, ולא מפריש מעשרות כראוי. מה עשה לו הקדוש ברוך הוא? הכנסיס בו רוח שטוח, ונטל מקל והתמלח לשבור את החבויות. ראה אותו חברו וגער בו על מעשייו. כעס עלייו בעל החבויות, נטל את המקל, הכהו על ראשו ואמר לו: "הרhot מסיע לי ואתה גוער בי!!" אמר לו בלבגלו: "אם כן, תנו לי את המקל, ואני אעזר לך בעבודתך...". נתנו לו את המקל, והתמלח אותו חבר לשבור לו חביות - לא אחת אחת, כפי שהבר הוא, אלא שתיים שתים! עד שנשברו כל החבויות. מי גרם לו זאת? על שלא הוציא מעשרותיו כראוי.

לעומת זאת, מספרים חז"ל: מעשה באדם אחד שהיה מוציא מעשרותיו כראוי, והיתה לו שدة אחת, ונתן הקדוש ברוך הוא בלבבו שיזרע חיטאים בחלק אחד של השדה, ובחלק השני יבנה מקווה לאגירתם. והנה הגיעña שנת בוצרת, ומחרי התבואה והמים התყיקרו ביתר, עד שהיה מוכר סאה של חיטאים בסלע [מטבע חשוב בזמנם], וסאה של מים בשלושה סלעים. והיה מכרייז ואומר, בואו וקנו מים, אשר יש בהם ברכה מיוחדת, ששאה אחת של מים עשויה שלוש סאות של חיטאים. מי גרם לו זאת? על ידי שהוציא מעשרותיו כראוי. (מדרש תנומה ראה סימן יב)

מתי מלאים את המשפה?

מדוע באמת המעשרות מביאות לידי ברכה וشفע? עונה על כך החסיד רבי יוסף יעצץ, שהאדם הוא בעצם כמו משפט: לתוך המשפה מוזגים משקה, על מנת שם שם יזרום המשקה הלאה. כך הקב"ה נותן לאדם פרנסה בשפע, על מנת שיעביר הלאה וידאג לעניינים ולעמליה תורה. כאשר המשפה תקין, והמשקה אכן זורם - ממשיכים למזוג לתוכו בנדיות וממלאים אותו, וזהו: "עشر - בשביל שתתעשר". אבל אם נוצרת בו סתימה ואיינו מקלח - או אז מפסיקים למלאותו, והוא מתפרקן ומתיבש...

(מעיין השבע)

מכת עכברים בעיר

מעשה ברבי פנחס בן יאיר, שהלך לעיר אחת, ובהיותו מלומד בניסים באו אליו בני העיר והתלוננו לפניו שהעכברים באים ואוכלים את תבואתם, ונזקם מרובה. גור רבי פנחס בן יאיר על העכברים שיתכנסו כולם למקום אחד, וכך היה. התחלו העכברים לצפוף בקהלם, אמר רבי פנחס לבני העיר: האם יודעים אתם מה אומרים העכברים? אמרו לו, לא. אמר להם: הם אומרים שאנו אתם מפרישים מעשרות כראוי. עבר אני לכם, שאם תעשרו את התבואה כראוי, ייחדרו העכברים להזיק לכם! מאי הקפידו אנשי העיר לעשר את תבואתם, ואכן העכברים חדרו לכרכס את התבואה. (מדרש רביה דברי פרשה נ)

החמור שהחמיר...

רבי פנחס בן יאיר נזדמן לפונדק אחד. נתנו לחמורו שעורים לאכול - ולאأكل. חשבו שהחמור מפונק למדוי, ולכון חבעו בעבורו את השוערים, כדי להוציא מהם את הפסולת, אך בכל זאת החמור לא אכל. ניקו את השוערים, אולי כך יערבו המש לחיכו - אולם עדין לא אכל. שאלו את רבי פנחס, מדועו חמורו אינם אוכלים. אמר להם: שמא השוערים הללו אינם מעושרים? מיד עישרו את השוערים [למרות שאין חיוב לעשר ממאכל בהמה], ורק אז החמור אכל. (חולין ז ע"א)

אם חמור, שאינו מצווה על תרומות ומעשרות - לא אוכל מאכל שאינו מעושר; על אחת כמה וכמה היהודי, שמצווה במצווה יקרה וחביבה זו - כמה צריך להזהר שלא לאכול מאכלים שאינם מעושרים.

אבותינו הפרישו תרומות ומעשרות

אמר רב הונא: אבותינו הראשונים הגם שהיו קודם מתן תורה, הפרישו תרומות ומעשרות. **אברהם מנוי?** שנאמר (בראשית יד כב): "הרמומי יְדֵי אֶל ה'...", ו"הרמה" היא לשונו תרומה, שנאמר (במדבר יח כו) "וַתִּתְרַמֵּת מִפְנָיו תְּרׂוּמֹת ה'"... [וכן נאמר (שם פסוק ט): "זִיתָנוּ לוּ מַעֲשֵׂר מִכֶּל"]. **יצחק מנוי?** שנאמר (בראשית יט יב): "וַיַּצְרַעַר יְצָחֵק בָּאָרֶץ הַחַיָּא, וַיִּמְצָא בָּשָׁנָה הַהוּא מֵאָה שָׂעֻרִים וַיַּבְרְכָהוּ ה'"... זאת אומרת שיצחק אבינו מודד את תבואה, ומדוע? והלוא אין הברכה מצויה לא במידוד, ולא בשקלול, ולא במניין, ולמה מודד? אלא בשbillל לעשר. **יעקב מנוי?** שנאמר (בראשית יט יב): "וְכֹל אֲשֶׁר תַּתְנוּ לִי עַשֶּׂר אַעֲשֵׂר נוּ לְךָ". (תנחותמא ראה יד)

יעקב אבינו מעשר את ילדיו

חפץ יעקב אבינו לתת אף מילדיו "מעשר" - בן שיהיה מקודש להקב"ה. כיצד?

אדם המעשר את הבמותיו - כיצד עושים זאת? מכניס את הבמותות לתוך דיר עם דלת צרה, שורק בהמה אחת יכולת עברו דרכה. לאחר שנכנסו הבמותות, מעמיד הוא את האם בפתח הדיר כדי שתתגעה, וכל הבנים יצאו לךראתה. בעת יציאת הבמותות מן הדיר, הוא מונה אותן, וכשמנגיעה הבמה העשירית, הוא צובע בה לסימן בצעב אדום, ואומר: הרי זה מעשר, והעשירי יהיה קודש. נמצא שהבמה שנכנסה לדיר ראשונה - יוצאת אחרונה, והאחרונה - יוצאת ראשונה.

כך עשה יעקב אבינו, שריצה לעשר את בניו: התחיל למנות מן הבן האחרון - בנימין, כפי שיוצא במעשר בהמה, שה נכנס אחרון יוצא ראשון. ונמצא שהעשירי בספירה לאחר - הרי הוא לוי, והקדשו להקב"ה.⁷ (מדרש תנחותמא פרשת קרח יט)

⁷ והילקוט שמעוני (בראשית רמז קל) מבאר אופן אחר של ספירה: יעקב הוריד מן הספירה את ארבעת הבנים

מספרים חז"ל: כותי אחד בא ושאל את רבי מאיר: אתם אומרים שיעקב אביכם איש אמרת הוא. אמר לו רבי מאיר: אכן כן, שנאמר מיכה ז: "תתן אמרת ליעקב". אמר הכותה: אם כן, כיצד יתכו שהוא הפריש רק בן אחד מתוך שנים עשר בניו, הלווא היו לו עוד שני בנינים שלא נכללו במעשר זה?! אמר לו רבי מאיר: אתה אומר שהיו ליעקב אבינו שניים עשר בנינים, ואני אומר לך שהיו לו ארבעה עשר בנינים! שנאמר (בראשית מה ח): "אפרים ומנשה - כראובן ושמעוון יהיו לי". אמר הכותה: אם כן אתה מחזק את שאלתי! אמר לו: הלווא תודה שלבני יעקב היו ארבע אמהות, ואם כן היו ליעקב אבינו ארבעה בכורות. ואין הבכור מתעשר, מפני שהוא עצמו קודש. נמצא שיעקב אבינו הפריש בזיהוק מעשר כפי הרואין! אמר הכותה: טוביה אומתך שאתה בתוכה. וילקוט שמעוני דברים פרק יד סימן תשצ'

קדושת שבט לוי

באותה שעה שנולד לוי, ירד המלאך מיכאל מון השמיים,לקח את לוי, הביאו לפני כסא הכבוד, ואמր: רבונו של עולם, התינוק הזה יצא גורלו להיות נחלהך קודש לה'. באותה שעה הושיט הקב"ה את יד ימינו, ובירכו שזרעו יהיו משרתו בית המקדש, בדרך שללאכי השרת עומדים ומשרתים לפניו במרום. אז אמר המלאך מיכאל להקב"ה: מאחר שייהיו משרתו ולא יעבדו שום עבודה אחרת, תכין להם פרנסתם כדי שלא יצטרכו לחזור אחורי פרנסתם, אלא יהיו תמיד מוכנים ומזומנים לשרתך, בדרך שלמלךبشر ודם עובש, שמשרתני המלך מתפרנסים משולחן המלך. אמר לו הקב"ה: כבר הכנינו להם את מזונותיהם על שולחני, שככל דבר שייהי קודש בשבילי, יהיה ללוויים, כמו שנאמר: "אשי יהוה ונחלתנו יאכלו". וילקוט שמעוני בראשית רמז קלן

צדקה לעמלי תורה

מצווה גדולה היא להחזיק ולפרנס את הלויים, משרתי ה'. וממצואה זו אנו למדים גם על הזכות והחשיבות המוטלת על כל אחד מישראל לתמוך בלומדי התורה, כי הם המעמידים דת האמת, ומהזקים האמונה, ומרבים שלום בעולם, ואוהבים הבריות, ומרקבים אותן ל תורה. (מעם ליעז)

וכפי שפסק הרמב"ם ז"ל (פרק יג מהלכות שמיטה וובל הלכה יב): "ולמה לא זכה שבט לוי בנחלה הארץ ישראל ובביזתה עם כל שבטי ישראל? מפני שהוא נחלהך לעבדך את ה' לשרתך, ולהורותך לרבים דרכיו היוצרים ומשפטיו הצדיקים... ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש אשר נדבה רוחו והבינו מדוע להבדל לעמוד לפני ה' ולשרותו, לדעת את ה' ולהבין ולהורות בתורת ה', והלך ישר כמו שעשו ה', ופרק מעל צווארו על

החשיבות הרבה אשר ביקשו בני האדם, הרי זה נתقدس קדושים קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולם עולמיים, ויזכהו בעולם הזה בדבר שיספיק לו פרנסתו, כמו שיזכה לכחניים הללוים".

וכן אומר המדרש (תנומא ראה יח): "עشر תעשר" - עשר, כדי שלא תתחסר. רמז לסתורנים להפריש אחד מן עשרה לעמלי תורה.

כאדם נוטן צדקה לתלמידי חכמים - הוא צריך לדעת ולהבין, שייתר ממנה שהוא עושה עמהם ומחזק אותן, הרי הם מחזיקים אותן. כפי שכותב הרה"ג המקובל רבי אברהם סאלם זצוק"ל: אילו היו יודעים כמה גדולה היא מצוה זו - היו רודפים אחרי תלמידי חכמים ומחפשים עליהם נברות, כי על ידי שהוא מחזיק במצבה זו, יבואعلיו שפע רוחני וישפיע עליו שפע קדושה וטהרה ויזכה ליראת שמים, ובזה יזכה לרוב החיצות, והשם יתברך יתו בלביו לטchor בדורות שימצא בה רוח עצום, ובכל אשר יפנה ישכיל ויצליח. **כמו שישפרו לנו חכמי ארם צובה** [חביב], כי בזמנו שהיו הרבניים לומדים בחכמת הנצרה, היו בעלי בתים מחזיקים בידם, ומכלליםASA אחת אשר אחד הייתה נתנתן 17,000 בש سبيل לחםם להם את בית הטבילה שהרבנים יוכלו לטבול בו בכל יום. **ובאותו זמן לא היה שום חולין** ושום הפסד ולא צער כל אותה עת, וכל אחד ואחד תחת גפנו ותחת תנתו. וזה ידוע לכל בא שער עירנו ארם צובה שהיו באותו זמן. (חיי אברהם)

מי תרם הכி הרבה?

באחת הערים בלבנטה נערכה פעם אסיפה למען הקמת בית חולים יהודי, ובראש האסיפה עמד החפץ חיים זצ"ל. אל האסיפה הגיעו עשירים רבים, אשר תרמו מכספסם למען הקמת בית החולים, איש איש כמותן ידו: זה תרם שלוש מיטות, וזה תרם שבע מיטות, האחר תרם שתי מיטות [שהרי מיטות של בית חולים יקרות הו, שאף אחד מישראל לא יצטרך]. החפץ חיים כיבד את התורמים, הביע את הערכתו אליהם, ונתן להם הרגשה טוביה על החסיד הגדול שהם עושים.

פתאום נכנסו לאסיפה כמה תלמידי ישיבה, והחפץ חיים קיבל אותם בכבוד גדול עד מאד. דבר זה הפיע מאוד לכמה מהעשירים: היתכן? אנו נוטנים כסף, והרבה כסף, ואלו תלמידי הישיבות לא תורמים כלל, ומכבדים אותם יותר מאתנו?! אחד העשירים אזר עוז ושאל את החפץ חיים בעקיצה: כמה מיטות תרמו בני הישיבה הללו?...

השיב מיד החפץ חיים: מה אתם מדברים?! כל אחד מהם נתן חמישים מיטות! נדהמו ותמהו העשירים: מה פירוש שנותנו חמישים מיטות, הלווא זה סכום עצום!

הלו אナンנו, עם כל כספנו לא נתנו אלא עשר מיטות לכל היותר, והם תרמו חמיישים!!

חזר החפץ חיים על תשובתו, ואמר: כו כו, כל אחד מהם תרם חמישים מיטות שלא יהיו... כל אחד מהם נותן ללימוד התורה שלו - שימנו חוליים! הם תורמים את המיטות **שלא יהיו** בבית החולים! התורה היא מגינה ומצילה, תורה תציל אנשים רבים ממחלות ומצירות!... (שאל אביך יגדי עמו ק薩)

לא כל אחד זוכה...

מעשה בתלמיד חכם, שהיה מצבו הכלכלי דחוק ביותר. כאשר הגעה ביתו לגיל שידוכים, לא היה בידו כסף לממן את הוצאות החתוונה. בלית ברירה, החליט לכתת את רגליו בין עשרי העיר ולבקש סיוע, לשם כך, ניגש הוא אל רבו - הגאון רבי יצחק אלחנן מוקובנה צ"ל, וביקש ממנו שיכתוב לו המלצה בעבורו. ישב רבינו יצחק וכותב לתלמידו המלצה חמה, וברכו בברכת הצלחה. פנה אותו תלמיד חכם לדרכו, כיთ את רגליו למקום, הלך מעשיר לעשיר, ואסף פרוטה לפרוטה, אולם הסכום שהתקבץ בידו לא היה כפי שחשב.

למיודענו היה שכן, אשר נמנה בין אותם אנשים שקראו לעצם "משכילים", שב"התחרכותם הרבה" סטו מדרך התורה הצופה, עזבו מקור מים חיים, והלכו לחזוב בורות נשוברים. שכן זה גם הוא עמד להשיא את ביתו, ואף הוא נזק לעזרה כספית. הצעיר במלצת מסויר מפורסם מראשי "משכילים", והלך לאסוף כספים. הצלחה האירה לו פנים, ותוך זמן קצר הצליח להשיג סכום נאה, שהוא בו כדי לממן את כל הוצאות הנישואין ברווח.

כאשר סיפר זאת לשכנו - תלמידו של רבינו יצחק אלחנן, השתוויים הלה עד מאד, ונחמצ לבבו: מודיע "דרך רשעים צלחה", מודיע דווקא שכנו שקיבל המלצה מאדם שעזב את דרך התורה - הצלחה, ואילו הוא שקיבל המלצה מרוב כה חשוב וצדיק - הצלחה הרבה פחות? שתח לפני רבו את תמייתו, והרב ענה לו: "אהה.. אין כאן שאלת כלל, הרי השכן ש└ך קבל המלצה מאדם הרבה יותר חשוב וצדיק ממש...". "האמנים!!" התפלא התלמיד. "אסביר לך", ענהו הרב, "השכן ש└ך קיבל המלצה חמה מأت... ירמיהו הנביא, בכבודו ובעצמו! שהרי ירמיהו הנביא אומר (ירמיה יח כט): 'זיהיו מכם לפניך בעת אַפְדָ עֲשֵׂה בָּהֶם'". אמר ירמיה לפני הקב"ה, רבונו של עולם, אפילו בשעה שאוותם רשעים עושים צדקה לפניך, הקשיים בני אדם שאינם מהוגנים יש הרבה, ולכן רבים הם הנכשלים לחת לאנשים שאינם מהוגנים שכןך שאינו הגון, אבל צדיקים יש מעט, ולכן מעט הזכאים לחת לאנשים הגונים, על כן לא השגת כסף כרצונך.

אנו כן, להחזיק תלמידי חכמים - זוהי זכות, שלא כל אחד זוכה לה. מי שאינו ראוי לזכות בזכות זאת - שם ה' בלביו שיתרומם להבל וריק: לבניית אצטדיוןים, מוגשים, מועוזונים וכדומה, ובזה כלה ואבד כספו לריק ולבלה, מבלי שתצמץ לו מזה שום תועלת אמיתית, ואדרבה גורף הוא לעצמו עוננות אין מסוף, בזה שנכשלים בגללו בחילולי שבת, עריות ועוד ועוד, ה' יצילנו. אך מי שזכה לתמודד בלומדי התורה, לבנות בתיה נסיות ובתיהם מדשות, להפיץ את תורה של השם יתברך לבניו היקרים בכל מקום ומקום, כדי שידעו את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשוו, אשריו ואשריו חלקו, אשריו בעולם זהה וטוב לו לעולם הבא, וצריך להזכיר את זכותו העומדת לו ומגינה עליו בעולם זהה ובעולם הבא.

חסרונותיו של אדם קצובים

אומרת הגמרא (בבא בתרא י ע"א): **כשם שמצוותיו של אדם קצובים לו מרأس השנה, כך חסרונותיו [ההווצאות] של אדם קצובים לו מרأس השנה".**

מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שראה בחלומו במנציאי ראש השנה, שבני אחותו יctrרכו להפסיד בשנה זו שבע מאות דינרים. מה עשה? במשך השנה, היה הולך מדי פעם ומתרים אותו לצדקה. לקרהת ראש השנה הבא, כבר הספיק רבוי יוחנן לגבות מהם כמעט כל הסכום, פרט ל-17 דינרים, שעדיין לא נבה. והנה, בערב יום היכיפורים הגיעו שליחים מן הקיסר ותפסו אותו. אמר להם רבוי יוחנן, אל דאגה, תראו שהקיסר יتابع מכם רק 17 דינרים ולא יותר. "מאיין אתה יודעי?", שאלו אותו. אמר להם: כך ראייתי בחלומי, שתפסיזו 700 דינרים, וכבר נתמס 683 מותכם לצדקה. אמרו לו: אם ידעת, מודיע לא סיפרת לנו, והיינו נותנים מרأس את כל הסכום לצדקה!! אמר להם: רציתני שתתנו צדקה לשמיים. וכך באמת היה, הקיסר גבה מהם בדיקן 17 דינרים.

הנה כי כן, אין אדם מעוני או מפסיד חיללה מן הצדקה. ואדרבה, בכך שאדם נותן הצדקה הוא חוסך מעצמו הוצאות מיותרות הגרומות עוגמות נפש, כמו תיקונים שונים, רפואיות, קנסות ומיסים למיניהם וכדו'. כבר אמרו: דלת הפתוחה לצדקה, לא תהא צריכה להיפתח לרופאים.

لتת את הטוב ביותר

כתב הרמב"ם (שו הלכת איסורי המזבחי): **הקדיש דבר לה' - יקדש מן היפה שבנכסי.** האכיל עני - **יאכילהו מן הטוב והמשובח بشשולחנו.** כיסה ערום - **יכסהו מן הטוב והיפה שככסותו.** וכן הנוטן הצדקה לעני - **יתנו לו מטבעות טובים וקלים להוצאה** [כגון כסף מזומן, ולא צ'ק דחווי, שקשה לפדותו].

תוכנית החיסכון של מונבז המלך

מעשה במונבז המלך, שהיו לו אוצרות רבים, אותם קיבל בירושה מאבותיו. כאשר הגיעו שנות בצורת, עמד ובודק את כל נכסיו לצדקה. שלחו לו קרוביו ואמרו לו: אבות אבותיך גנוו אוצרות, ואבותיך הושיבו עליהם, ואתה בא ומבודק את הכל! אמר להם: אבותי גנוו בארץ, ואני גניתי בשמיים; אבותי גנוו במקום שהיד שולחת בו, ואני גניתי במקום שאין היד שולחת בו; אבותי גנוו דבר שאינו עושה פירות, ואני גניתי דבר שעושה פירות; אבותי גנוו אוצרות מכון, ואני גניתי אוצרות נפשות; אבותי גנוו לאחרים, ואני גניתי לעצמי; אבותי גנוו לעולם הזה, ואני גניתי לעולם

הבא! (בבא בתרא יא ע"א)

עשר תעשר – מעלה נתינת חומש

יש לדעת, כי הנוטן מעשר כספים – 10% מכל הרוחחים, זו היא מדת בינוונית מצדקה. והנותן פחות ממעשר, הרי זו עין רעה. ולמעלה מכל, מצוה מן המובחר לתת חומש מרוחחים, דהיינו 20%. כմבוואר בוגמרא (כתובות ג' ע"א) ובתלמוד ירושלמי (פה פרק א הלכה א) ממה שנאמר: "וכל אשר תפנו לי עשר אעשרה לך", בשני עישורים הכתוב מדבר, דהיינו "חומש". כמבוואר בבית יוסף ובשלחו ערך הלכות צדקה וירה דעה סימן רמס טעיף א).

๖ שבח הארץ ופירותיה

"כי ה' אלוהיך מ櫃יך אל הארץ טינה, הארץ עתלי מים עינית ותemptת יצאים בתקעה ונחר:

ארץ חפה ושעירה וגַּת ותגנה ורמן, הארץ זית שמן ורבטש:

ארץ אשר לא גמיטנית תאכל באה לך, לא תחסר לך.

ארץ אשר אגניתה ברזל, ומחריריה תמחץ נחשת:

ואכלת ושבעת וערلت אתך אלוהיך על הארץ הטבה אשר נתן לך!"

(דבirs ח' :-)

הארץ הנבחרת

ארץ ישראל – זהה המקום הנבחר שנטו הקב"ה לבניו אהוביו, לכונו בה את חייהם הרוחניים, ולהיות בה כעם ה'. כל סגולות וchmodות תבל התאחדו בה! "טובה הארץ מ מאד מאד"! שפע רוחני ושפע גשמי מושפעים עליה באופן מרכז, וביחס אישי ביוטר מבואר עולם: "ארץ אשר ה' אלוהיך דרש אתה, תמיד עיני ה' אלוהיך בה!" בפתח העולם היא נראה כנקודת ציירה, אבל היא היא מרכזו של העולם!

מה מרינינים הם דברי המדרש: **מלך למלך** שהיה לו פלנשימים, והוא לו מון בנים הרבה. והיה לו בן אחד מן מטרונייתא [מהמלכת] והוא מחייב יותר מידי. נתן המלך לכל בני הפלנשימים שדות וכרמים, ואחד כך נתן לבנו פרדס אחד שמננו היה כל קלריין [מונייטין, שבת] שלו עולה. שלח הבן ואמר לאביו: **לבני הפלנשימים נתת שדות וכרמים, ולוי נתת לי פרדס אחד בלבד!!** אמר לו אביו: חיך, כל קלריין שלי מן הפרדס הזה היה לי ולמי שאני מחייב יותר מהאחד, נתתיו לך! כך, הקדוש ברוך הוא ברא את אומות העולם, שנאמר: "ששים הפה מלכזות ושמנים פילנשימים וועלמות אין מלפר" - אלו האומות. "אתה היא יונתי תנטתי" - זו נסת ישאל. תילק הקדוש ברוך הוא לאומות את כל העולם, שנאמר: "בנהנכל עליון גוים", ונתן לישראל ארץ ישראל, ממנה הקרבנות, ולחם הפנים, ממנה הביכורים. (ילקוט שמעוני יקרא רמז טרתו)

רצו עבדיך את אבנינה!

ארץ ישראל - משאת נפשו של היהודי. כמה דמעות נשפכו בעוגעים - אליה; כמה לבבות הלמו בתקוה - אליה; כמה רגילים דרכו על קוֹז ודורר, כשמגמותם - אליה; כמה ימים, נהרות, הרים ומודבות, נחצו בנחישות, בדרכם - אליה!

כתב הגאון רבי יהודה כל' צ"ל, ממגורשי ספרד (בספרו משה אלמיס): ארץ ישראל היא ארץ הקודש, ארץ שאוירה מחייבים, ואין תורה בתורתה. ארץ ישראל היא פלטורין [ארמון] של מלך, ומוסגת ליראת שמים ולעבודת ה". כל הדור בארץ ישראל, דומה כדי שיש לו אלה"ה (וכחות קי ע"ב). וכשהיאלו אט דוד המלך ע"ה לגולות ממנה, התאונו ואמר: "כִּי גַּרְשׂוֹנִי הַיּוֹם מֵהַסְּתָּפָח בְּנַחֲלַת הִ!".

אומר הרמב"ם (הלכות מלכים פרק ה הלכה ט): **גדולי החכמים היו מנשקים בתחוםי ארץ ישראל את אבנינה, ומתגלגים בעפרה, וכן הוא אומר:** "כִּי רְצֹו עֲבָדֵיך אֶת אָבָנִינה,
וְאֶת עֲפָרָה יְחִזְנוּוּ!"

אמר דוד המלך: "בְּמִרְגָּתִי הַסְּטוּפִ בְּבֵית אֱלֹהִי, מִדּוֹר בָּאָהָלִי רְשֻׁעָ" - אפילו יש לי אדמנונות וטרקליניות בחוץ לארץ, בחורתי לשון על הסף בארץ ישראל, ולאכול סיוף של חרובים, מאכל בהמה!

כתב על כך רבנו חיים פלאגי צ"ל, הרבה של איזמיר: "וכמו זה ראיינו בכמה עשרי עם בדורנו, כמו דודי גיבלי, יעקב רבוי, ומורנו גרשון שאל וкоיצא בהם כמה וכמה, שעזבו היכל מלך וمعدני מלכים ולהלכו לארץ ישראל לדoor בית צר, וללחם צר לאכול, מחיבת ארץ ישראל! (זירה לחירות). ועוד כתוב: "אני הנבר ראיini בעיני כמה בעלי בתים שהלכו לזיירה [עליה לקרים צדיקים שבארץ ישראל] וכשנזכרים מארץ

ישראל זולגות עיניהם דמעות שלישי, והם מותאווים מתי יוכו לדור שס דירת קבע, ונפחים קשורה שם מכל תאווה שיש בעולם. הגם שאינם יודעים מעלה וערכה, כמו שיעודים לומדי התורה!" (ארצית החיים. מעין השכיע במדבר תרעה)

יְשַׁהּ עַפּ, מִשְׁוֹשָׁ תְּגֵלּ, קְרִיהּ לְמֶלֶךְ רַבּ –
לְךָ נְכֻסְפָּה נְפָלֵי מְפַצְתִּי מְעַרְבִּי

... וְמַיְיַתְנָנִי עַל כְּנָפָי נְשָׁרִים, עַד –
אֲרֹהָה גְּדָמָעָת עַפְרָה, וִתְעַרְבִּי

... חָלֹא אַת אֲבָנֵךְ אֲחֹזָן וְאַשְׁקָם,
וְטַעַם רַגְנִיךְ לְפִי מְדַבֵּשְׂעַרְבִּי

(רבי יהודה הלוי)

חזרו לארץ ישראל

מעשה רבבי אלעזר בן שמואל ורבבי יהונתן הסנדלר, שהיו הולכים ל"נצחינו", אצל רבבי יהודה בן בתירא, ללימודו ממן תורה. הגיעו לצידון [בח'יל], וזכרו את ארץ ישראל. זkopו עיניהם וזלו דמעותיהם וקרעו בגדייהם! וקרו את המקרה: "זירשת וישבת בה, ושמרת לעשות את החוקים ה'אליה". אמרו: ישיבת ארץ ישראל שקופה נגד כל המצאות שבתורה! חזרו ובואו להם למקוםם. (ליקוט שמעוני דברים רמו תשפה)

רבי שמעון בן יוחאי אומר: שלוש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, וכולן לא נתנו אלא על ידי יסודות, ואלו הן: תורה, ארץ ישראל, והעולם הבא (שםות רבבה א'). **ומסביר הריי"ף:** היהות שאין אדם זהיר בדבר שניתו לו במתנה, כמו שנזהר בדבר שקנה בדיםים, שהוא שומרה יפה שלא תאבד, וכן נתן הקב"ה שלוש מתנות הללו ביסורים, שייהיה נזהר לשומרים כאלו באו לו בדים יקרים.

ארץ ישראל שומרת אמונות לבניה!

אחת התופעות ההיסטוריות המאפיינות והמרגשות שמלות את העם היהודי, היא הבטחה הכתובה בתורה לנבי ארץ ישראל: "ישממו עלייה אויביכם היישבים בה" (ויקרא כו. ל). אמר המדרש: שמא יאמרו ישראל, הוαι וגלינו ממנה, אויבים הבאים אחרינו ימצאו עלייה נחת רוח? תלמוד לומר: "ישממו עלייה אויביכם היושבים בה", אויבים הבאים אחריכם לא ימצאו עלייה נחת רוח! (ליקוט שמעוני ויקרא רמו תרעה)

ארצנו הקדושה שומרת לנו אמונה, וכמו עשו "הפגנה" ולא נותרת את טובה לעם אחר! היא מכרזת ואומרת, שהיא שיכת אך ורק לעם היהודי.

וכך כותב הרמב"ן (ויקרא טז): **היא בשורה טובה, מבשרת בכל הגלויות, שאין ארצנו מקבלת את אויבינו.** וקס זו ראייה גדולה והבטחה לנו, כי לא תמצא בכל היישוב ארץ אשר היא טובה ורחבה, ואשר הייתה נושבת מעולם, והיא חרבה ממש. כי מאז יצאו ממנה לא קבלה אומה ולשון, וכולם משתדלים להושיבה ואין לאל ידם!

הרמב"ן כאן אומר, **שלא ניתן למצוא תופעה כזו בשום מקום בעולם,** שאף אשר הייתה בעבר מיושבת, פוריה, פורתת ומשגחת, העמוד שוממה וחרבה! لكن טמונה כאן בשורה מרגשת לעם ישראל.

ואכן עינינו הרואות, שככל התקופות הארכות שבהן ארץ ישראל הייתה מיושבת בידי זרים, היא הייתה מודולצת מאוד. ובעיקר היא הייתה מיושבת על ידי בני ישמעאל, שזכו לשבת בה בגל צוות ברית המילה של ישמעאל, אבל זכות זו ניתנה להם בעירבונו מוגבל, באופן שלא יוכל להפריח ולפתח אותה כל כך. כמו שאומר הזוהר הקדוש וירא לא ע"ב: **"עתדים בני ישמעאל לשלווט בארץ הקדושה, כשהיא ריקה מהכל, זמן רב, כמו שהמילה שלהם ריקה בלי שלימות. והם יעכבו את בני ישראל לשוב למקוםם, עד שתושלם ותשתיים אותה זכות של בני ישמעאל."**

ורק לחשוב על כך, שהדברים הללו נכתבו ונצפו בראש לפניו אלפיים שנה!

הבנייה חזוריות לאמما

בימים שלפני הקמת המדינה, בירה הארץ משלחת אמריקאית, במטרה לעמוד על הלך הרוח בקרבת התושבים לגבי המנדט הבריטי והבית הלאומי. הגאון רב יוסף חיים זוננפלד זצ"ל הוזמן להופיע בפני המשלחת, והם הציגו לו שורה של שאלות בדבר יחסיו לשוב ארץ ישראל. תשובהתו היו ברורות, ויחסו אל תנועת ההתיישבות והשכלה לציוויה כה חיובי ומלהיב, שנס העיתונות החילונית הבליטה את תשובותיו והרימה אותו על נס.

ראש המשלחת שאל אותו, אם הוא חושב שארץ ישראל הקטנה יכולה לפתח את שאלת העם היהודי, נערה והשיב: **"בשביגים שביס לבית אם ולהדרה הצר, אין שאלת מקום. נדחקים ויושבים, ולעולם לא תאמיר האם צר לי המקום!"** (האיש על

"שְׁאֵלָי סְגִיל עַיִינֶךָ וְרַאי, כֹּלֶם נְקַבֵּעַ בָּאוּ לְךָ!
גַּנְיךָ מַרְחֹק יָנָא, וְגַנְעַנְיךָ עַל צָד תְּאַמְּנָה!" (ישועה ס' ז')

"תְּרַחְיִלִי מִקּוֹם אֲהָלָה, וַיְרִיעֻות מְשֻׁלְעַתִּיךָ יָטוֹ אֶל תְּחִשְׁנִי,
הַאֲרִילִי מִיְּתָרִיךָ וַיְתָלִיןִיךָ תָּקִי" (ישועה ט')

מה נוענה לפלסטינים?

מי אמר שהפלסטינים אינם צודקים?! דורות דורות הם ישבו כאן בארץ 'פלסיטין', הם ואבותיהם ואמותם אבותיהם, חיו בנחלה ובשלוחה, עד שהגיע "הקובש הציוני", וניתק אותם מארצם, סילק אותם מבתיhem! אז מי אמר שהצדוק נמצא דווקא בצד הישראלי?

רבותי, ההיסטוריה חוותה אין זו הפעם הראשונה בהיסטוריה שזו קורה! לפני כ-3,300 שנה קרה אותו דבר. בארץ ישראל שנקרה אז 'כנען', ישבו להם שבעה עמים: האמוראים, הפראיים, המכני, החתני, הגרגשי, החוי והיבוסי. חיו בנחלה ובשלוחה, עד שלפעת בא עם ישראל - והתחיל להלחם בהם, לכבותם, עד שסילק אותם מארצם, וירש את כל בתיהם ורכושם! אז איפה הצדוק??!

אכן טענה כבדת משקל, אך התשובה כבר נכתבה בתורה.

تورתנו פותחת בתיאור בריאת העולם: "בְּרָאשֵׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשְׁמִינִים וְאֶת הָאָרֶץ...". מודיע פתחה התורה בתיאור בריאת העולם, הלוא התורה היא ספר החוקים והמצוות של עם ישראל, ואני ספר היסטוריה או ספר סיורים, חס ושלום?

אמר רבינו יצחק: לא היה צריך להתחיל את התורה, אלא מ"חבודש זהה לכם...", שהיא מצוה ראשונה שנצטו בה ישראל. ומה טעם פתח בראשית? אלא משום "כִּמְעַשְׂיוֹ הָגִיד לְעַמּוֹ, לְתַת לְהַמָּנְחַת גּוֹיִם" (תהלים קיא ו), שאם יאמרו אומות העולם לישראל: "לייסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים!" עוננים להם עם ישראל: כל הארץ של הקב"ה היא, הוא ברא אותה, ונתנו אותה לאשר יש בעיניו. ברצונו נתנה להם, וברצונו נטל אותה מהם ונתנה לנו! (רש"י בראשית א א).

יש לנו מענה. יש כאן בעל הבית, והוא מחליט למי לתת את הארץ. הוא הבטיח לנו בתורה את הארץ ישראל (בראשית יט יח, ע"ה), ולכן יש לנו זכות עליה.

אולם כמה הדבר מחייב אותנו! כמה מגוחכים נהיה, אם חילתה לא נכיר בבעל

הבית, ולא נשמר את מצוותינו ואת תורתנו, חס ושלום. או אז, איך הצדקה תהיה לישיבתנו בארץ?! הלווא הפסוק צוח ואומר (תהלים קה מז): "וַיִּתְּנוּ לָהֶם אָרְצֹת גּוֹים וְעַמּוֹל לְאַפִּים יִירְשׁוּ, בַּעֲבוּר יִשְׁמְרוּ חֶקְיוֹ וְתוֹרַתֵּי נִצְרָוָה".

אקטואליה

מי יסביר לאו"ס?

נשאל: איך וכייך יוכל להפיק את התועלת המבוקשת מול אומות העולם הבאים נגדנו בחרב ובחנית, ומתריסרים נגדנו: "לייטויים אתם, שכבשתם את ארץ ישראל!", האם ננפנף להם בחומש בראשית וכולם מיד ישתקו ויסוגו אחרו?!

הנה, נחשוב על מה שקרה לנו כיים. הפליטים זועקים חמס כי שדנו מהם את הארץ. מדינות רבות אין מוכנות כלל להכיר ב"מדינת ישראל". אז הבה נלך לאו"ס, עם ספר בראשית, ונזכיר בقول רם: "הלו, מה קורה פה? זוזו הצידה בבקשה. כל הארץ של הקב"ה היא, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו!" ומה יקרה אז? מיד יפרשו לנו שטיח אדום ויתנו לנו לשבת לבטה בארץינו הלווא כו"!

از למי ואיך נלך ונגיד, כי הארץ של הקב"ה היא, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו? וממי בדוק יקיים לנו איך נשיג את התועלת המבוקשת כאן?

אלא, מבארים חז"ל, כי לכל אומה יש שר בשמיים הממונה עליו. כשמדיינות נלחמות כאן בעולם הזה, השרים שלהם נלחמים מלמעלה,ומי שניצח שם, הוא שניצח כאן. המלחמה האמיתית היא למעלה, ומה שהוא רואים כאן זו רק תוצאה.

שם, במלחמה האמיתית הרוחנית מול שריהם של אומות העולם, עליינו לניצח. שם באפשרותנו לטענו כי כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעניינו, והוא זה שהחליט לחתת לנו אותה.

אבל מתי תוכל לחתקלט טענה זו? כמובן, רק כאשר נשמר את התורה והמצוות. לולי זאת, חלילה, הטענה תהיה לעילג ולקלס, ובעצם אף תוכל לפועל נגדנו. ככל שתחזק אנו בשימירת התורה והמצוות כראוי, הטענה תהיה נכונה וחזקה יותר. וכשנכח יותר הצלחה במערכה למעלה, נחל יותר הצלחה במערכה כאן למטה.

ארץ ישראל - עני ה' אלוקיך בה. העובר בה עברה - כאילו עברה בארמו המלך, והמקיים בה מצוה - כאילו קיימה לעני המלך, בארכמוני! "למן יחרץ כל אדם בבאו אל ארץ ישראל, להיות יראו שמיים כפל כפלים ממה שהוא בחו"ז הארץ, וידע כי בית המקדש הוא יושבי". (ספר חדדים פרק נט)

"ארץ ישראל כל תורה, כל ערך כל נושא!"

๙ שבח פירות ארץ ישראל

הכבוד שבמאכל

"כבוד קל יוגש" \ "כבוד עשיר" \ "כבוד, גשו ותתכבדו" \ "נא להגיש כבוד".

לאיזה "כבוד" אנו מתחווים במשפטים אלו? להענקת מהנה? להענקת אותן כבוד? או לאיו תעודת הצדינותו? אייזו משרה מסוימת?

לא ולא. מדובר על... אוכל!

משמעותו מאד, מדוע אנו מכנים את האוכל בלשון של "כבוד"?

אנשים מכבדים אלו את אלו בכל מיני "כבודים" למיניהם, אפשר לכבד במתנהיפה, אפשר לכבד במילות הערכה, אפשר לכבד במחווה ידידותי, ועוד ועוד. אבל כשאומרים "כבוד" בסתם, מתחווים לכבוד במאכל דזוקא! מדוע?

אומר רבי נחמן מברסלב: "רוב המכבוד שבני אדם מכבדים זה את זה הוא במיני מאכל ומשקה" (וחם הפנים אותן נ). אנשים מבטאים כבוד אחד כלפי השני, בעיקר באמצעות דברי מאכל. כשאורחה מגיע לביקור וברצוננו לכבדו, אנו מגשים לפניו מאכל ומשקה. וככל שנרצה לכבדו יותר, כן נטרח בהכנות מאכלים רבים וטוביים יותר! ומizio מאד אף כשאדם שולח אליו מכתב ברכה לחברו, הוא מציר חפיסטה שוקולד וכדומה. וכמוון, את השבת היקרה, גם כן אנו מכבדים בעיקר במאכל ובמשקה, רוב הטרחה והעיסוק שלנו **"לכבוד שבת קודש"**, הוא בהכנות מאכלים טעימים וערבים. **ולכן כשאומרים "לכבוד" בסתם מתחווים לכבוד בענייני אכילה.**⁸

אולם, האם תמיד האוכל מכוונה בשם "כבוד"? גם האסיר בבית הסוהר מקבל "כבוד"? וכשה אדם הולך לשוק לknות עגניות הוא מבקש מהሞכר "כבוד" של עגניות?

מעשה באדם שהזמין לביתו ידיד נערים, אשר זמן רב לא נפגשו. הוא רצה לנוהג עימיו בחיבה ולכבדו, ולכן הכנין מיני מאכלים חשובים. מנה ראשונה ושניה,سلطים טוביים, קינוחים שונים. הוא ציפה שהאורח החביב שלו יגיע, יתכבד, וישבו שניהם יחדיו באחוזה ובידידות שופעת.

⁸ והסיבה לכך, אומר רבי נחמן, "מחמת שמלובש במאכל שפע נעם העליון, שעיל ידי זה נמשך התגלות הכבוד. ע"ש.

והנה האורה מגיע, אומר שלום וניגש לסייעה. אוכל מנה ראשונה, ושניה, טעם מהسلطים, נהנה מהקיןוחים. ובינתיים... מפטפט להנאותו בטלפון, קורא עיתון, מנמנם קצת על הכסא מעמל הדרך, לבסוף אומר תודה חפואה ויוצא בדרךו.

האם האורה הזאת ראה לפניו "כבוד"?

לא! הוא ראה רק "אוכל"!

הוא תפס בדעתו רק את הצד החומרי של המזון שהוגש לו. ראה לפניו סוג של מסעדה עם אוכל טוב. אבל לא תפס שזה בעצם "כבוד", לא ייחס לאוכל את המשמעות הפנימית שהוא בא להביע.

"כבוד עשיר" על שולחנו של הקב"ה

הבה נראה כיצד "מזמין" אותנו הקב"ה אל הארץ הטובה:

"**כִּי ה' אֱלֹהֵיךְ מְבִיאָךְ אֶל אֶרֶץ טֹובָה, אֶרֶץ נְחָלֵי מַיִם עִינְצָת וַתְּהִמְתֵּן יְצָאִים בְּבָקָעה וְבָהּ.** אֶרֶץ חֲפָה וְשֻׁעָרָה וְגַפְן וְתָאָנה וּרְמֹנוֹן, אֶרֶץ זִית שְׂמֹן וְדֶבֶשׂ. אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְפְּנַת **תָּאֵל בָּהּ לְחַם,** לֹא תִּחְסַר כָּל בָּהּ..." (דברים ח, ז). "

שםות ג ח

באرض ישראל יש "כבוד עשיר". יש פירות טובים ומשמעותיים, תבואה מצוינת, יין, שמן, הכל בשפע ובהרווחה, לא חסר מארמה! אך אין הכוונה רק לשפע גשמי של "אוכל טוב"!

שפע האוכל בא לבטא את הכבוד והיחס האישני של הקב"ה לבניו אהוביו. הקב"ה מעניק לנו שפע מיוחד של טעמים מגוונים ופיריות משמעותיים, כדי שנחשוש בהם ידידות וקרבה, מתיקות של קרבת ה' ו"נוועם עליו".

"**וְאַכְלָתְךָ וְשִׁבְעַת - וּבְרִכְתָּאת ה' אֱלֹהֵיךְ עַל הָאָרֶץ הַטָּבָה אֲשֶׁר נָתָנוּ לְךָ!**" (שםות ג, ז)

שפע האוכל הטוב צריך להביא אותנו לידידות עם בעל הבית, להודות לו ולברך אותו על האירוח הטובי! וכמוון שהדבר יתנו לנו עצמה וכח לשמור את תורתו ומצוותיו, למען ייטב לנו כל הימים.

ולעומת זאת, חילתה, אם האדם אינו רואה כאן את ה"כבוד" של ה', אם חילתה הוא רואה כאן רק "אוכל" גשמי, והולך בשירותים ליבו מבלי לשים אל ליבו את הבורא יתברך, על זה מתואנן הקב"ה ואומר:

"זֶא בְּיָא אַתֶּכָם אֵל אָרֶץ הַכְּרִמֵל לְאַכֵל מִפְרִיה וִטוֹבָה - וַתְבָאו וַתְטַמְאָו אֶת אַרְצֵי,
וַנְחַלְתִּי שְׁמַתֵּס לִתְזֹעֲבָה!" (ירמיה ב' 2)

פתחתי לפניכם שלוחון, הבאתני כיבוד עשיר, הרע�탠 עלייכם שפע של עונג וברכה;
ואתם - ראייתם רק אוכל חומרי. אכלתם, זלلتם, והתעסקתם עם השתוויות שלכם.
כמו אותו אורח רע, שהרגיש שהוא נמצא במסעדתך. אכל, עסק בענייני, לככל
והלך. ובמקרה הגروع יותר אף הרגיז והכעס את בעל הבית.

לאכול מפירה ולשבוע מטוּבה:

לפייך אנחנו מבקשים: "...וַהֲעַלְנוּ לְטוֹכָה, וְשִׁמְחַנּוּ בְבִינָה, וַנְאַכֵל מִפְרִיה וַנִּשְׁבַע
מטוּבה - וַנִּבְרַכְךָ עַלְיהָ בְקָדְשָׁה וּבְטַהֲרָה" (ברכת מעין שלוש נסח אשכנז).

האם זה יפה לבקש מה' שנזכה לארץ ישראל בשבייל לאכול מפירותיה ולבשו
מטוּבה? כן כו, כי אנחנו רוצים לאכול על שלוחנו של המלך, אנחנו רוצים את
הכבוד העשיר שלו ה', כדי שנחחש את נועם מתיקות ידידותך, ונברך עלייה
בקדושה ובטהרה!

לכתוב ה"ח: קדושת הארץ, מקדושת השכינה העליונה, היא נשפעת גם
בפירוטה, שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרוב הארץ.... ועל כן ניחא
שאנו מכנים בברכה זו "וַנְאַכֵל מִפְרִיה וַנִּשְׁבַע מטוּבה", **מי באכילת פירותיה
אנו ניזונים מקדושת השכינה ומטהרתה, ונשבע מטוּבה!**⁹

אומר רבינו נחמן מברסלב: עיקר שבת הארץ ישראלי, שהתרורה משבחת אותה,
שהיא ארץ זבת הלב ודבש, וכן בשבעת המינים נשתחבה בהם ארץ ישראל,
עיקר הכוונה, שם שופע שפע נועם העליון, שהוא שורש **כל הנعمות והמתיקות
שמולבש בכל הטעמים שבעולם**, וזה שורש נعمות ומתקנות הפירות של ארץ
ישראל, ושם דווקא יכולים להתקשרות נועם העליון על ידי הפירות הטוביים
שבה, על ידי שנזכה לקדש אכילתם כראוי, על ידי המצוות התלויות בארץ,
שכולם במניין מאכל. וזה בודאי שבת נдол ונורא מאד, כי זה עיקר עבודת
האדם כל מי חייו, לזכות לנעם העליון, לחזות בנועם ה' ולברך בהיכלו.
**ובшибיל זה נתואזה משה כל כך לארץ ישראל, מי זה עיקר תשוקת כל העדיקים
לחזות בנעם ה'**¹⁰!
ליקוט הלכות ברכת הפירות הלכה ד אות ט

ה"כבוד" שמנגיש לנו הבורא יתברך בארץ ישראל, יש בכוחו לעורר בנו ביותר את

⁹ דברי הבהיר הלו נכתבו כתשובה על מה שכנה הטור אויה סימן רח: ויש אומרים "וַנְאַכֵל מִפְרִיה וַנִּשְׁבַע
מטוּבה", ואין לאמורו, שאין לחמוד הארץ בשבייל פירה וטוּבה, אלא לקיים מצוות התלויות בה.

אהבת העולמים שלנו אליו!

כתב רבי חיים מטשרנווביש' (בספרו "סידורי של שבת" הדרש התשייע פרק א דף קפח). כאשר יאלל אדם מאכל בארץ ישראל, אם ישם בה מעט כוונה לכבוד ה', תיכף ומיצ' **יתלהב לבו ויחשך מאד ויתאות להזות לה' ולברך בשמו ולעבדו בלבב שלם, כי יתדבקו בו הרבה מניצוי הקדושה השוכנים בארץ הלו'.**

פירות הארץ – גוף גדול לנשמה גדולה!

פירותיה של ארץ ישראל – השתבחו עד מאד בטובם המופלא, שפעמים התבטא אף בתכונות ובממדים עצומים ובלתי שגרתיים.

"**זיבאゴ עד נחל אשכל, זיברתו משם זמורה ואשכל ענבים אחד, זישארו במעות בשניים, ומן הרמנגים ומן התקאנגים**" (במדבר יג כט – שמונה נשאו אשכל, אחד נשא רימון, ואחד נשא תאנה. סוטה לד ע"ג)

רמי בר יוחיאל נזדמן לבני ברק, ראה עיזים שאוכלות מתחת לעצי תאנה, והיה נוטף מהעז דבש התאנים, וחלב מהעיזים, ונתערבבו זה בזה. אמר: **הינו מה שבתוב: "ארץ זבת הלב ודבש!"** (כתובות קיא ע"ב)

רבי יעקב בן דוסתאי אמר: פעם אחת הקדמתי לצאת לפנות בוקר מלוד לאונו [כ-3 ק"מ], וחלמתי עד קרסולי בדבש של תאנים. (שם)

אמר רבי יוסף: מעשה באחד שהניח לו אביו שלושה בדי [ענפי] חרדל, ונבקע אחד מהם, ונמצא בו תשעה קבין **למעלה מ-10 ק"ג** חרדל. ובעציו סייכנו סוכה של יוצרי כל蟻 חרס. אמר רבי שמואן בן תחליפה: קלח של כרוב הניח לנו אבא, והינו עלים ויודדים בו בסולם. (שם)

אמר רבי לדרבי פרידא: אין אתה מראה לי את האשכליות שכבר לך? אמר לו כן. יצא להדרות לו, הבית מרחוק וראה בעין שור בין הנפנדים, אמר לו: אין השור הזה מחייב את הכרמי! אמר לו: השור הזה שאתה רואה, אשכול הוא! (ירושלמי פאה ז)

מה פשר הממדים העצומים הללו של הפירות? [אמנם נראה שבימי האמוראים, שנתנו את הדוגמאות הנ"ל, זה כבר לא היה הסטנדרט הרגיל של הפירות, אבל בכל זאת היהמצו לפעם מסוימת].

הפירות הללו הם בעצם בבחינת "גוף גדול – לנשמה גדולה". ההשפעה הרוחנית העצומה שמוסיפה על ארץ ישראל, צריך שייהי לה איזה ביוטוי גשמי, איזה כל,

לחול עליו. כזו עוצמה רוחנית, اي אפשר להכנס בתוך פרי סטנדרטי ורגיל, אלא צריך שגם גוף הפרי יהיה מיוחד ועוצמתי.

דרך הפירות הגדולים והمولאים, ניתן להשיג גם את העונג והקדושה הרוחניים של הארץ, כשאוכלים אותם בכוננה הרואה.

ולכן, ככל שההשגות הרוחניות מתחממות - כן מותמעת גם השפע הגוף של הפרי.

מיום שחרב בית המקדש ... ניטל טעם הפירות. רבי יוסי אומר: אף ניטל שומן

הפיירות. (סוטה מה ע"א)

רבי חלבו ורבי עיריא ורבי יוסי בר חנינא, הזדמננו שלושתם למקום אחד. הביאו לפניהם אפרסק שהיה מдол בקדירה של כפר המכילה חמישה סאין [כ-40 ק"ג]. אכלו שליש, הפיקרו שלישי, וננתנו לפני בהמתן שלישי. לשנה אחרת, נזדמן לשם רבי אלעזר, הביאו אנשי המקום לפניו את האפרסק בידיהם - לפי שהפיריות כבר התקטנו ביותר. אמר: **"ארץ פרי למלחה – מלחת פרי בה!"** פירוש: ארץ שאינה מוציאה פירות כמו שהיו קודם, זהו מלחמת היישבים בה שלא נהנו בדרך המצוות, וכתויב קיב' ע"א).

ולעתיד לבוא, ככל שתגדלנה השגותינו הרוחניות ותתעצם קדושתם של הפירות, כן ישבו הפירות אף למדיהם ולשבחים החומרוי

אפילו אילנות הסרק שבארץ ישראל יתברכו, ולא יהיה אילן שאינו מוציא פירות לפחות בכמות של משא שניות. (מתบท קיא ע"א)

יהיו החיתים מתחככות זו בזו מרוב גודלן, ונושרת הסולט שלחן בארץ, ואתה בא ונוטל ממנה כדי פרנסתך. (ספר הראיינו טו)

"אדם ענֶב תְשַׂתָּה חִמֵּר" (דברים לב י) – שלא יהיו יגעים לא לבעור את הענבים ולא לדרכם, אלא אתה מביא בעגלה ענב אחד ומעמידו בפינה, ותזקע בו ברז, והין יועצא ממנו כמו מתוך חבית. (ספר הראיינו שי)

๙ מעלת הנטיעה

모דרבי חז"ל השונים על חשיבות הנטיעה, ניתן לחוש כי יש משמעות עמוקה לנטיעה. היא מבטאת עיסוק בתיקונו ויישובו של העולם, מתוך חשיבה ארוכת טווח וdagga לדור המשך.

ובמיוחד רבה החשיבות לנטיעה בארץ ישראל, שהיא למעשה מוציאה לפועל את טוביה של ארץ ישראל. הנוטע עצי פרי בארץ ישראל, הריחו מוציא לאור את פירותיה, ומגלה עוד טפח מקדושתה.

"כִּי תָבֹא אֶל הָאָרֶץ – וַנְטַעֲתָם בָּל עַצְמָאָכְל"

אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: אף על פי שתמצאו את הארץ מלאה כל טוב, לא תאמרו נשב ולא ניטע, אלא הו זיריהם בנטיות, כשם שנטעו אחרים לכם, כך היו נוטעים לבנייכם! כך נאמר: "כִּי תָבֹא אֶל הָאָרֶץ – וַנְטַעֲתָם". ויקרא רבה כה נ

עוד אומר המדרש דבר מופלא: "זָבוֹתְךָ קָדוֹשׁוּ" – יש להידבק בדרכיו של ה'. וכייד? מתחילה בריתתו של עולם לא **נתעסק הקדוש ברוך הוא אלא במטע תחילת**, שנאמר: "זִיטַע ה' אֱלֹהִים גּוֹ בְּעֵזֹן". אף אתם כשכננסים לארץ, לא תעסוקו אלא במטע **תחילת!** (שם)

עם ישראל נכנסים לארץ, ובודאי שכל אדם מבקש "להתמקם", לבנות לו בית, לדסיך את דירתו בצורה טובה וכו'. וברוך ה', הוא מקבל מן המוכן שטחי אדמה מלאים כל טוב. אומר הקב"ה: אל תתרכזו רק בהוויה! קודם כל, תעסוקו בנטיעה. **תיישבו את הארץ מתוך מחשבה על דור העתיד**. שהלווא גם אני בעצמי, כאשר יישבתי את העולם, עסקתי תחילת במטע!

ומה היו "נטיעותיו" של הקב"ה? כМОבו שאין מדובר רק על נטיעת עצים כפשרה, שהלווא הקב"ה ברא עולם ומלואו, ומה המקום לציין דווקא את נטיעת העצים?! אלא בודאי שמרומו כאן גם על עניינים רוחניים. הקב"ה מתחילה יישבו של העולם, כבר נטע בו את הזרעים לייצור עם ישראל. "כִּי כָּרָם ה' צְבָאות בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְאִישׁ יְהוָה – נִטְעַ שְׁעָשִׂיעִיו" (ישעה ה). "זֶאֱנֶכִּי נִטְעֵתךְ שְׁרָק בְּלָה, זְרֻעָאָכֶת" (ירמיה ב כא).

"לפיכך לא יבטל אדם מון הנטיעות!"

הגאון מוילנא, בדרך נסייתו לארץ ישראל, כתב מכתב לתלמידו הגאון רבי יהושע העשיל [בעל "מצמיה ישועה"], ובו הביע משאלת: "יזכנו ה' יתרך לנטווע במו ידי עצי פרי בסביבות ירושלים, לקיים 'כִּי תָבֹא אֶל הָאָרֶץ – וַנְטַעֲתָם', בסוד הקץ המגוללה".

מן מלכא זוק"ל גוטע אתרוג בארץ ישראל

בספר "תנובות שדה" (עמ' 48) מסופר על ביקור שערכ' מרן הראשון לציוון רבנו עובדיה יוסף זוק"ל ב"מקום למצאות התלויות בארץ", שבו קיים כמה מצאות נדירות. בין היתר מסופר:

במהלך הסיוור קיבל מרן לידי שתיל של עץ אתרוג. היה זה שתיל מייחור, שהובא במיוחד ע"י הרוב שליט' א ממרוקו, עם מסורת שאיננו מרכיב, וכמוון לאחר שהhaftפה כראוי בעצץ. הגשוו אותו למרן לשוטלו בחותם המכוב, ומרן שמח על כך מאד. בתום הנטיעה, התרומות מרן מעלה הבור, וההתרומות וקורות רוח אמר לגרש"ז רוח שליט' א: תודה רבה, תודה שזיכתני במצאות אלו!

להתעלות מעלה ה"כאן ועכשו"

מספר המדרש: בשעה שהיה אברהם מהלך בארם נהרים, ראה את אנשי המקום אוכלים ושותים ופוחזים. אמר: הלוואי לא יחק בארץ הזאת! וכיון שהגינוי לסלולמה של צור [גבול ארץ ישראל], ראה אותם עוסקים בניקוש בשעת הניקוש, בעידור בשעת העידור. אמר: **הלוואי היא חלקי בארץ הזאת!** אמר לו הקב"ה: לזרעך את הארץ הזאת (בראשית רba לט ח)

ארץ שאנשיה אינם פוחזים ועסקים רק ב"כאן ועכשו", אלא עסקים ביישוב העולם מתוך אחريונות והסתכלות עתידית, בה חשך אברהם אבינו, ובזה הוקם עם ישראל, המסוגל, באופן הרחב ביותר, להתעלות מעלה הכאן והעכשו, ולהשתתית את חייו מتوزע תפיסה והסתכלות עתידית ונצחית!

רבנן בן זכאי היה אומר:

אם הייתה נטיעה בתוך ייך, ויאמרו לך 'הרי בא המשיח!',
בא ונטע את הנטיעה, ואחד כך צא והקibiloi

אבות דברי נטע נסח בפרק לא'

לא יאמר אדם ז肯 אני

אמר שלמה המלך (קהלת ג יא): **"את הכל עשה יפה בעתו גם את העלים נתנו בלבם"** - המילה "עולם" כתובה בכתב חסר, וניתנו לקרוא אותה: "העלם". הקב"ה נתן לב בני האדם את ההעלם וההסתתרה.

שאלולי שהעלים הקדושים ברוך הוא מבני אדם يوم המיתה, לא יהיה אדם לא בונה ולא נוטע, שהוא אומר: זקו אני, לאחר אני מת, מה אני עומד ומתייגע בשבייל אחרים!! לפיכך העלים הקדושים ברוך הוא מליבות בני האדם את יום המיתה, שייה אדם בונה. זכה, יהיה לו. לא זכה, לאחרים. ולקוט שמעוני ויראה רמזו תרטוי

סיכום

הזקן שנטע תאנים

מעשה באדריאנוס המלך, שהיה עובר למלחמה והולך עם הגייסות שלו להלחם על מדינה אחת שמרדה עליו. מצא זקו אחד בדרך, שהיה נוטע נתיעות תאנים. אמר לו אדריאנוס: אתה זקו, ועומד וטוורה ומתייגע לאחרים!! אמר לו: "אדוני המלך, הריני נוטע. אם אזכה, אוכל מפירות נתיעותי, ואם לאו, יאכלוبني!"

עשה אדריאנוס שלש שנים במלחמה וחזר, והנה מצא לאותו זקו באותו מקום. מה עשה אותו זקו? נטל סלסלת, מילא אותה ביכורי תאנים יפות, וקרב לפניו אדריאנוס. אמר לפניו: "אדוני המלך, קיבל מני עבדך. אני הוא זקו שמצאת אותו בהליךך, ואמרת לי, אתה זקו, מה אתה מצטרע עומד ומתייגע לאחררים. הרि כבר זיכני המקום לאכול מפירות נתיעותי, ואלה שבתווך הסלסלת מהן מנתך".

נשאו הדברים חן בעניי אדריאנוס, ואמר לעבדיו: טלו הסלסלת ממנה, ומלאו אותה זהובים! ועשו כך. נטל הזקן את סלשת הזהובים, והתחליל הולך ומשתבח בביתו לאשתו ولבניו, סח להם את המעשה.

היתה שכנתו עומדת שם, ושמעה מה אמר הזקן. אמרה לבעה: כל בני אדם הולכים, והקדוש ברוך הוא נותן להם ומאמן להם טוביה, ואתה יושב בבית חסוד באופל! הרי שכנו שלנו כיבד את המלך בסלשת הזהובים, ומילא אותה לו זהובים! ועתה, עמוד וטול סל גדול, ומלא אותו כל מיני מגדים, מן תפוחים ותאנים ושאר פירות יפות, שהוא אהוב אותנו הרבה, לך וככדו בהו, שמא יملא לך זהובים, כמו שעשה לשכנו הזקן!

הlek ושמע לאשתו, ונטל סל גדול ומילא אותו כל מיני מגדים, תאנים ותפוחים, טעו על כתפו וקרב לפניו המלך. עמד ואמר: אדוני המלך, שמעתי שאתה אהוב את הפירות, ובאתך לכביך בתאנים ותפוחים. זעם עליו המלך ואמיר לשרו: טלו את הסל ממנה, וטפחו את פירותינו על פניו! עמדו והפשיטו הוו, והתחילה טופחים אותו על פניו, עד שנפחו פניו, סמאו את עיניו, ועשאוו חבול ומוכה. והולך לביתו בפתח נפש כשהוא בוכה.

יצאה אשתו, הייתה סבורה לראותו בא בסל מלא זהובים, וראתה אותו חבול ומוכה ועיניו נפוחות! אמרה לו: מה לך?! אמר לה: ששמעתי לך והלכתי לכבד את המלך באותו הסל, וטפחו אותו על פני/aloli ששמעתי לך וללאתי אותו הסל באתרוגים, כבר היו רוגמים את כל גוףיו בהם! כל כך למה? ללמדך, שהנשים הרעות מפלילות את בעלייה ברעיה. [מכאן יש ללמידה, כמה הדבר גרווע שאשה ערובת השוואות עם שכנותיה, ומטילה קנאה בתוך ביתה, וממררת את חייו בעלה. לא רק שלא תseg את הטוב שיש אחרים, אלא אף הטוב שלה יאביד ממנה].

לפיכך לא יבטל אדם מון הנטיות. אלא, כשם שמצא, עוד יוסף וייטה, אפילו
יהיה זקן! (תנחותם ויקרא קדושים ח)

סיכום

הזקן שנטו חרובים

פעם אחת היה חוני המעהל מהלך בדרך, ראה אדם נוטע חרוב, אמר לו: עץ זה -
תווך כמה שנים טוען פירוט? אמר לו: שבעים שנה. אמר לו: וכי נראה לך שתחיה
שבעים שנה ותأكل ממני? אמר לו: אני מצאתי את העולם נתוע בחרובים, כשם
שנתעו אבותי לי, אף אני אטוע לבני!

ישב חוני המעהל ואכל סעודה, תוך כדי כך נרדם. עליה סביבו שנ של סלע, ולא
ראו אותו אנשים, וכך ישן במשך שבעים שנה: כשהתעורר, ראה אדם שאוכל
פירוט מהחרוב, שאל אותו: האם אתה הוא ששתלת את העץ? אמר לו: אני הוא
נכדו. אמר חוני: מכך שישנתי שבעים שנה. (תענית כב ע"א)

בל תשחית!

כשם שמצוה לנטווע, ובפרט בארץ ישראל, כך אסור להשחתת ולקלקל, ובפרט
אסור לקלקל את עצי הפרי בארץ ישראל! כמו שנאמר: "כִּי תַצְוָר אֶל עִיר יָמִים
רַבִּים לְהַלְּחֵם עַלְּיהֶה לְתִפְשֵׁה, לֹא תִשְׁחִית אֶת עַצְּחָה לִנְדָחֵךְ עַלְּיוֹ גְּרוֹזָן..." (דברים כ ט)

והנה לנו דבריו המאיירים של "ספר החינוך" בביור איסור זה (מצחה תקפט):

מנענו מלכבות האילנות, כשנוצר על עיר, כדי להזכיר לאנשי העיר ולהזכיר
לבוטם. וכך כן נכנס תחת זה הלאו, שלא לעשות שום הפסד, כגון לשודוף, או
לקבוע בגז, או לשבוי כליל לבטלה, ובכל עניינים אלו ובכל כיוצא בהם שיחיה
בhem השחתה.

שורש המזווה ידוע, שהוא כדי ללמד נפשנו **לאהוב הטוב וה讨厌ת**, ולהידבק
בו, ומתוך כך תדבק בנו הטובה, ונרחיק מכל דבר רע ומכל דבר השחתה.
וזהו דרך החסידים ואנשי מעשה: אהובים שלום, ושמחים בטוב הבריות,
ומקרבים אותנו לתורה, ולא יאבדו איפלו גגניר של חרצל בעולם! ויעיר עלייהם
בכל אבדון והשחתה שייראו, ואם יוכלו להעיל יעלו כל דבר מהשחתה, בכל
כחם. ולא כן הרשעים, אחיהם של מזיקים, שמחים בהשחתת עולם
[ו"יונדיים"], ומה משחיתים את עצמן, במידה שאדם מודד בה מודדין לו,
כלומר, בה הוא נדבק לעולם, וכענין שכחוב **"שְׁמַחַ לְאִיד [לְרֹעֵן] לֹא יִנְקַה"**.
והחפץ בטוב ושמח בו, נפשו בטוב תלין לעולם.

בשעה שבירא הקב"ה את האדם הראשון,
נטל ווחזרו לפני כל אילני גן עדן, ואמר לו:
ראה מעשי מה משוגעים הנה, וכל מה שבראי עת – לשבלך גראתני!
תו ועתך שלא תקלל ותחריג את עולם,
ש亞ם תקלל, אין מי שיתקן אחריך! (קהלת ר' יונתן : יט)

סיפור**התחלתי להרגיש ביוטר את מידת החמלת**

מספר הרב אריה לוי זצ"ל בספר "איש צדיק היה" (עמ"ד 74): זכרתי ימים מקדים, מشنת תرس"ה, שזכהתי בחסדי العليון יתרבך שמו לעלות על אדמת הקודש بيפו, שיחרתי בראשונה את פני רבנו הרב קוק זצוק"ל, וקבעני בספר פנים יפות כדרך בקדוש לכל אחד, ושוחחנו בדברי תורה. אחרי תפילה מנהה, יצא רבנו כדרך בקדוש לשוחח בשדה ולצמצם מחשבותיו, ואני התלוותתי אליו. בדרך, קטפתית איזה עשב או פרח, והזדעזע רבנו ואמר לי בנהחת: האמן תאמין לי, **שמימי נזהרתי לבلتיה קטוות** בלי תועלת עשב או פרח, **שיכול לגдол או לצמוח**, כי אין עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה ואומר לו גדל, כל צץ עשב אומר דבר, כל הבריאה אומרת שירה!

הדברים שיצאו מלב טהור וקדוש, נחקרו עמוק בלבבי, **ומאז התחלתי להרגיש ביוטר את מידת החמלת על כל דבר.**

שירת העשבים

אומר רבינו נחמן מברסלב: "דע, כי כל רועה ורועה, יש לו ניגון מיוחד, לפי העשבים ולפי המקום שהוא רועה שם... ומשירת העשבים נעשה ניגון של הרועה" (ליקוטי מוהר"ז תורה סט)

ספר איש אחד מזולטיפולי: פעם אחת בקץ, אחר חג השבעות, שלח רבינו נחמן את בתו הקטנה שרה לקרה לי. באתי לפני רבנו, ואמר לי רבנו זכרונו לברכה: לך עמי לטיל. וההלך עמי חז' לעיר, ולהלכו בין העשבים. ענה ואמר לי רבנו: אם הייתה זוכה לשם עאת קול השירות והתשבחות של העשבים, אכן כל עשב ועשב אומר שירה לה' יתברך, **בלי פנינה ובלוי מחשבות זרות**, **ואינם מצפים לשום תשומות** גמול. כמה יפה ונאה **כששומעים את השירה שליהם**: וטוב מאוד ביניהם לעבוד את האלוקים ביראה. ולהתבונד על פני השדה בין גידולי הארץ, ולשפוך שם שיחתו לפני ה' יתברך באמות. (פעולות צדיק עמוד קמ)

כ"י האדם עץ השדה ט' ט'

"כִּי תָצַר אֶל עִיר יְמִים רַבִּים לְהַלֵּחַ עַלְיהָ לְתִפְשָׁת,
לֹא תִשְׁחַת אֶת עַצָּה לִנְדָחַ עַלְיוֹ גָּרוֹן, כִּי מִפְנָנו תַּאכַל וְאַתָּה לֹא תִכְרֹת,
כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדָה לֹבָא מִפְנִיק בְּמַצּוֹרָה." (דברים כ ט')

פרי העץ – מאכל VIP !

мотוך עולם הצמחיה הנפלא והמיוחד שברא הקב"ה – בולט במיוחד מיויחד הוא העץ איננו עוד צמח כלל הצמחים, אלא יש בו מעלה מיוחדת, הוא בדרגה גבוהה יותר¹⁰, עד אשר חז"ל תיקנו על אכילת פירותיו ברכה מיוחדת בפני עצמה: "ברוא פרי העץ".

במה מיוחד ונבדל העץ משאר הצמחים?

מהתבוננות בתכונותיו של העץ, אנו נוכחים לראות שהעץ הוא בראיה מיוחדת שנבראה **בתהאמנה מושלמת לצורך האדם!** בשונה מן הירקות והעשבים למיניהם, שאומנס אף הם משמשים את האדם לאכילה, הרי שפירות העץ נבראו כביכול **בשירות VIP** [וי אי פי] **מיוחד עבור האדם.** מוגשים הם לו בחון, בנוחות, בכבוד ובהדרה!

¹⁰ אמר המלבאים (בספרו ההוראה והמצויה), כי ניתן לראות בבריאת העולם בששת ימי בראשית, שהקב"ה החל והעליה את העולם – מדרגה לדרגה: דוםם, צומח, חי ומדבר. תחילתה נברא הדוםם: השמים והארץ, ובهم נכללים המים, וכן כל המוחצים למיניהם. מן הארץ הוציאה הקב"ה את הצמחיה, שהיא בדרגה גבוהה יותר, כי יש לה את כל התכונות שיש בדוםם, ונוסף לה "נפש הצומחת", וגם היא נבראה בדרוגה: תחילתה דשא, שמתרבה מלאלו לא כל צרעה, לאחריו עשב שמרתרבה על ידי זרעה, ולאחריו עצים, שמתרבים על ידי נטעה, ויש להם כח צמיחה חזק ויכולת התחדשות. לאחר מכן מתחילה בריאותם של בעלי החיים, אשר יש להם כל הכוחות אשר בצומח, ונוסף להם "נפש חיה". ותחילתה ברא הי ביום החמישי את בעלי החיים שהתהוו מן המים, הdagim למיניהם, שדרגת חיותם פחותה יותר, לאחר מכן את העופות, שהם בדרגת חיות בניוניות, וביום השישי, ביום החמישי, ברא את בעלי החיים שהתהוו מן האדמה, שדרגת חיותם רבה יותר – הם החיות והבמות היווניתים. ובאותו יום עצמו ברא אף את האדם, אשר דומה הוא בגופו לחיות ובעלימות, אך נפח בו הי' נשמת חיים, אשר מייחדת אותו לדרגה הגבוהה ביותר מכל הברואים – דרגת "מדבר". עוד מוסיף המלבאים: "גם בעלותה, לא עלתה הבראה באופן מיידי מדרגה למדרגה, אלא על ידי אמצעיים", דהיינו שיש יצורים שהם בין דוםם לצומח, והם האלמוגים. ויש יצורים שהם בין צומח לחיה, למשל ישנים צמחיים ים כמעין חיות, ויש שדרוגתם בין חי למדבר, שהם הקופים.

טעם – פירות העץ מלאים הם בטעם, עריבות ועסיסיות. בעוד שפירות האדמה בדרך כלל זוקקים לתקן נוסף, אם זה בבישול [כגון תפוחי אדמה, קישואים, חצאים...], ואם זה בחוספת טעם ותבלין [כחנת לטמים שונים של עגבניות, פלפלים, סלק...], הרי שפירות העץ ראויים ומשובחים הם לאכילה כמוות שהם.

נקיות – פירות העץ נקיים הם מרפש ולכלוך, בעוד שהירקות מתפלשים בעפר.

נווי – "כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל" – העץ עצמו משובב עין במראהו, ואף לפירותיו יש נוי מיוחד. ישנים פירות שאף נבראו במבנה מוחלק, לנוחות האכילה, כגון הענבים באשכול, והפלחים בפירות ההדר. ואילו הירקות נבראו בצורה פשוטה יותר.

ריח – הפירות ניחנו בריח טוב, המוסיף הנאת נשך באכילה. ותיקנו על זה חז"ל ברכה מיוחדת: "הנותן ריח טוב בפירות".

גובה – פירות העץ הם בגובה האדם, ומוטאים ללקיחת האדם מבלי להתכוופף, ואילו פירות האדמה והירק, צמיחתם בקרקע או סמוך לה, ועל האדם לטרוף ולהשפיל גוף כדי ללקטם. אופן יידול זה מותאם יותר לאכילת בהמה, אשר פניה מוטות לארץ לבקש מأكلה.

צל – פרי העץ נברא באופן המכין לאדם אף מקום נח, זמין ונעים, לשבת ולאכול! במאמר הפסוק (שיר השירים ב ט): "כתרפיך בעצי העיר... בצלו חמדתי וישבתי, ופרקיו מטזק לחפי". כמו מסעדת, שמלבד האוכל הטעים, מספקת אף שירות ישיבה ואכילה במקום.

רואים אלו אם כך, שהעץ נעללה יותר מאשר הצמחיה. והוא היותר ראוי, נאה ומיוחד בעבור האדם. וזהו שאומר המדרש ספרי דברים ט על הפסוק "כי האדם עץ השדה" – "שחייו של האדם איןו אלא מן האילן". כלומר האילן, דוקא הוא במיוחד מצוין בכך, שהוא נועד ונברא למען חייו של האדם, ولكن אסור לכרות אותו אף בעת מלחה ומצור¹¹.

¹¹ וכן מפרש האבן עזרא, ומסכים עמו הרמב"ן: "כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות, כי האדם עץ השדה", והטעם כי חי בן אדם הוא, עץ השדה. [וכמוهو כי נש הוא חובל] – שפירושו כי חי נש הוא חובל]. כלומר העץ הוא דבר שחייב בנו אדם בו, וכן אסור לנו לכרותו.

ואמנם רשיי מפרש את הפסוק באופן שונה, ואומר שיש לקרוא במשמעותה: "倘 מא האדם עץ השדה?!" וכי אדם הוא, עץ השדה, שתכורות גם אותו בשעת מצור?!

אלני גן עדן

ביהיות האדם בנו עדן, היה מאכלו רק פרי העץ, ולא נזכר כלל שנזרעו בנו עדן מיני ירקות ועשבים. כתוב: "זיטע ה' אללים גו בעדו מקדים, וישם שם את האדם אשר יציר: ויצמת ה' אללים מון האדמה כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל".

רק לאחר החטא, כשהודש מון עדן, אמר לו ה': "זאכלת את עשב השדה".

אם נתבונן בעומק הדברים, הירקות ועשב השדה, הקרובים לאדמה, הם מגושמים וחומריים יותר, רמת הרוחניות שלחם פחותה יותר. ואילו פירות העץ הם במעלה רוחנית גבואה יותר, ופחות חומריים. לכן כשהיה האדם ברום מעלהו הרוחנית בנו עדן, היה מאכלו מפירות העץ דזוקא, אך כשירד ממדרגתיו הרוחנית הגבואה, השתנה מאכלו למאכל ברמה רוחנית פחותה יותר.

אומר המדרש, כאשר שמע האדם את דברי ה' "זאכלת את עשב השדה", הזיעו פניו, זולגו עיניו דעתו! אמר לפניו: רבונו של עולם, אני וחמורני נאכל באבוס אחד!! האם כל כך התגשמתי וירדתי ממעלתاي, עד שהאוכל שלי יהיה כזה חומרני ומגושם כמו מאכלו של חמוריי! ניחם אותו הקב"ה ואמר לו: "בזעת אפיק תאכל לך" - שעל ידי יגעה יוכל לשפר את מאכלו, ויזכה לאכול "לחם" שהוא מאכל אדם בלבד, והוא זו וمبرור יותר. [בראשית רבה כ. י. פסחים קיא ע"א ו מהרש"א שם. ועיין בה אריכות נפלאה בחוברת "ימי העומר בהלכה ובגדה", ושם מבואר כי השגת הלחים על ידי יגעה, מבטאת היא את היכולת של האדם להגיע על ידי יגעה לדרגות רוחניות גבוות].

ואמנם, לעתיד לבוא, עתידה החיטה לצמוח מלכתחילה בדרגה גבואה, כפירות העץ. וכמוهما אף היא, תגדל כשהיא מוכנה לאכילה, ותוגש לאדם בבחן, בכבוד ובהדרה! כפי שאמרו חז"ל (ומתוות קיא ע"ב): עתידה חיטה שתיתתרן כדקל, ועליה בראש הריסים שנאמר: "יהי פשת בר בארץ בראש חרים". ושמא תאמר, יש צער לקוצרה? תלמוד לומר: "ירעש כלבנון פריו" - הקודש ברוך הוא מביא רוח מבית גניזיו ומנשבה עלייה, ומשירה את סולתה! ואדם יוצא לשדה, ומביא מלא פיסת ידו, וממנה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו!

ארץ הקישואים והאבייטיים

כאשר עם ישראל התלוננו במדבר על כך שהם מתגעגעים למצרים... מה הם אמרו?

בכל אופן, לפי שני הפירושים הללו, פשט הפסוק "כי האדם עץ השדה" אינו כפי המשמעות הרווחת, שהאדם דומה לעץ השדה. אלא שח"ל (מסכת תענית ז ע"א) דרישו, שהאדם נמשל לעץ השדה. עי"ש. וכן מובה בזוהר הקדוש (במדבר רט ע"א): והאדם הוא עץ, שכותוב "כי האדם עץ השדה".

"זכרנו... את הקשאים ואת האבטחים ואת החצר ואת הבצלים ואת השוממים".¹² (במדבר יא ח) מצרים הצעינה דוקא בפיירות האדמה¹², שהחומר שלהם עב וגס יותר.

ומענין, מדוע התגונגו כל כך לקישואים של מצרים? מה היה חסר להם במו הטיעים והטוב שירד להם מון השמיים!!

התשובה לכך טמונה מיד בפסוקים הבאים: "זעתה נפשנו יבשה, אין כל, בלתי אל הפוך עינינו: והפנו בזרע גד הוא, ועינו בעין הבדלה... והיה טעם בטעם לשדר השם".¹³ הכוו היה מזו ברכמה רוחנית גבוהה מאד. החומריות שבו הייתה עדינה ודקה ביותר, "כزرע גד", "בעין הבודולח". לא הופרשה ממנה שום פסולת חומרית, כלו נבלע באברים! מי שראוי היה למזו זה, הרגש ממנה תענגוג נפלא וטעם מיוחד וערב, כל הטיעים הטובים התמזוגו לו בתוכו. אבל היו כאלה שלא זכו, שלא הצלחו להרגיש את הטעם המיוחד, המן היה תפל בשビルם, והם התגונגו לאוכל חומי, עבה, בעל ממשות חזקה, להרגיש שהם "אוכלים", "כמו שציריך"... התאוו לאכול "בשר", והוא מלאים געוגעים לאבטיחים והקישואים של מצרים...

לעומת זאת, כשהתורה משבחת את טובת של ארץ ישראל, היא מייחסת לה דוקא מינים של עצי פרי טובים ומשובחים, ולא משבחת אותה במניין ירק. כי ארץ ישראל משתמשת במזו היותר מבורר ודק בעבר adam. על פי "בו מלך ט"ז בשבט עמוד רה

דקדוק

הנה לנו שיעור קטן בדקדוק לשון הקודש: לפי האמור לעיל, פשוט הפסוק מתפרק כך: "כי האדם, עץ השדה". הנושא בפסוק הוא "עץ השדה". ומה נאמר עלייו מהי המהות של עץ השדה? "האדם". דעת לך שעץ השדה, אדם הוא. הוא נושא בחובו מטען של "אדם", חי האדם כרוכים בו [ולכן אסור לכרות אותו אף בעת מצור].

לעומת זאת, הדרישה של הפסוק והמשמעות הרווחת שלו היא: "כי האדם עץ השדה". הנושא הוא "האדם", ומהי המהות של האדם? "עץ השדה". האדם דומה לעץ השדה. ועל המובן הזה נרחב מעתה.

* * *

דימוי מיוחד יש לאדם - לעץ השדה דוקא, וניתן ללימוד מכך לימודים יפים ונפלאים.

¹² וכפי שאף מתארת אותה התורה (דברים יא ט): "כגן מזרק".

כִּי יִשׁ לְעֵץ תָּקוֹהַ!

אם ראת שיח מלפפונים, שנלקטו ממנו פירותיו ואלו,
אם ראת צמח עשבים שיבש,
אם ראת פרחי בר שנבלו וכמשו -

האם יש לך תקווה שישבו ויכמחו?! האם תנסה להשקותם ולטפחים שמא יקומו
لتחיה מחדש??!

לא ולא. כאשר נבלו וכמשו, כאשר סיימו לתת את תונבותם, עברו ובטלו מן
העולם, ואין להם תחיה מחדש.

ואילו העץ, התברך בתוכנה מיוחדת במינה -

"כִּי יִשׁ לְעֵץ תָּקוֹה אֶסְתָּרָה וְעַזְּרָה יְחִילָה וַיְנַקְּתָה לֹא תִּחְדְּלָה!" (איוב יד ז)

אתה רואה אותו מכופף, ערום, עלוב. אבל אתה יודע שאין זה הסוף שלו, יש לו
תקוה לתחיה מחדש! כל עוד קיימים השורשים והצע, המהות שלו עדין נמצאת,
והוא יכול לפרוח ולצמוח מחדש, לתת שוב פירות, לעלות ולשגש. כי יש לו לעץ
חיות קבועה ומהותית!¹³

כמה מעודד שהאדם נמשל לעץ השדה, ובכמוו אף הוא, בעל חיים קבועה ומהותית,
המאפשרת לו להתחדש!

גם כאשר האדם נראה נובל, חסר חיים, חסר חשך, ואולי אף מנעור וריק מפירוט
של מציאות ומעשים טובים, החיות מהותית שלו לא סרכה, ויש לו תקוה להתחדש,
לצמוח ולשגש.

¹³ גם הגדרתו ואבחןתו ההלכתית של העץ, נמדדת בתוכונה זו. במסכת ברכות (ט טיע) מובא שפירות
האלין חלקיים משאר הפירות בברכותיהם, בעוד כל הצומח מברכים בורא פרי הארץ, על פירות
האלין יש לברך ברכה מיוחדת "boraa peri haetz", משום חשיבות האlien. ומהי ההגדלה המדויקת של
פירות הארץ? נאמר שם כך: "היכא מברכין בורא פרי הארץ - היכא דברי שקלת ליה לפירות, איתיה לגוזא
והדר מפיק. אבל היכי דשקלת ליה לפירות, איתיה לגוזא חדדר מפיק, לא מברכין עליה בורא פרי הארץ
אלא בורא פרי הארץ". הינו: כל שאחר נטילת הפרי מן הארץ, נשאר הארץ גם לשנה הבאה, ומאותו עץ
עצמו יוציא הפרי, הרוי הארץ, וכל שביש הארץ לאחר נטילת הפירות, ולשנה אחרת צומח עץ
חדש, ברכתו הארץ. וכך מגדיר זאת הטורו (ושיטומו: וסימן לידע איזהו פרי הארץ או פרי הארץ? כל alien
עשה פירות משנה לשנה, נקרא פרי הארץ, אבל כל דבר שאינו שratio נשארים בארץ וצריכים לזרעו בכל
שנה, נקרא פרי הארץ).

החינוך הריאי"מ היה אומר, כי בכל נפש ישראלית טמונה נקודה עמוקה של חוץ, אותה אי אפשר לסלק. אותה נקודה טובה, השורשים העמוקים, ממשיכים לינוק כוחות קדושה גם במצבים הכאבי קשיים, גם כאשר אין הדברים נראים לפני חוץ!

יתכן שניסיונות קשים ומרירים מוריידים את רוחו עד דכא, אבל "תישב אנוש עד דכא – ותאמֶר שׁוּבוּ בְּנֵי אָדָם!!" (מהלים צ, ט), כי הגזע והשורשים, זכות אבות, חולק אלה ממעל, הם נכסים תמידיים שלעולם אינם כליט!!!

אף שהתרחק היהודי מדרך התורה והחיים הנצחים, אם ישוב בתשובה, עדיין התקווה לפניו לגודל, לעלות ולהתעלות, בדרךי התורה והיראה.

כל אדם יכול לחתן מזו הדברים הללו לכח עצום לעצמו, ולדעת שמכל מצב ומכל מקום שהוא נמצא, ولو הנמו, העלווה והמדוכדך ביותר, יש לו תקווה לעלות ולהתאחד.

וכמו כן, כאשר רואים יהודי מרוחק מתורה ומצוות, והתורה היא לו לזרא, אל לנו להתייחס ממנו, ולומר שהוא עז יבש ואין בו כל תועלת, כי בכל יהודי יש ניצץ קדושה, ורק צריך לעורר בו את החיים, כמו שנאמר שיר השירים א: ז: "משכני – אחיךך גרוצה", רק תתחיל לפתח עמו שיחה על יהדות, מהי מתנת השבת ומהם חי הטהרה, את את יתעורר בו הניצוץ, וישוב הוא לצור מחצבתו. היו הרכונאים יתעוררו לתחייה מחודשת, והוא יניב פירות מותוקים! על פי: "אליה הם מועדי" עמוד ש. דברי שלמה עמוד קפ. תפארת המועדים עמוד 248

כח מישicha אדיר שהטבע הקב"ה בעולמו, מושך את כל העצמים בעולם כלפי מטה, אל האדמה. כח זה נחוץ וחיווני הוא לקיומו של העולם.

ואולם בצמיחה – ישנו מנגד כח הפוך, כח מופלא של צמיחה כלפי מעלה, בכיוון הפוך מכח המשיכה! וכח זה קיים ביתר שאת ויתר עוז – בעצים, מה שגורם להם לעלות מעלה מעלה, להתנסא אל על, ולעומוד בקומה גבוהה וזוקפה.

הקומה הגבוהה היא ביתוי חיוני לאוთה התגברות פנימית על כח המשיכה. היא מעידה על ניקחה פנימית מבורך! ממעמקי האדמה יונקים שורשי העץ את החלוחית, ומעבירים אותה הרחק מעלה, אל גזע העץ, ענפיו ופירותיו.

וכמו העץ, גם האדם, נិיחן בקומה זוקפה!

אמרו חז"ל (חגיגה טז ע"א): ששה דברים נאמרו בבני אדם, שלושה כמלacci השרת, ושלושה כבבמה. שלושה כמלacci השרת: יש להם דעת כמלacci השרת, **ומהלך בקומה זקופה כמלacci השלט**, ומספרים בלשון הקודש כמלacci השרת.

כמובן, שיעיר השבה זהה לאדם - הוא בזכות הקומה הרוחנית שלו.

כח משיכה אדריך מושך את הברואים כולם, וגם את האדם, לארציות, לחומריות. אבל האדם ניחן מנגד גם בכח הפוך, של צמיחה כלפי מעלה. מסוגל הוא להתגבר על כוח המשיכה לארציות, לשאוף לרוחניות, להתעלות, להתגבר על נתיותו הטבעיות ולשלוט בהם - וכך לעמוד בקומה זקופה.

*"מי יזקע רוח בני האָם העלה היא למעלה,
ורוח הbhמה היינזת היא למטה לאָרץ!" (קהלת ג כא)*

הבהמה נמשכת כלפי מטה, בעוד לאדם ישנה משיכה כלפי מעלה. וככל שיפעל את "האדם" שבו, ולא יתו לעצמו לחיות "כבבמה", כך יעלה ויתרום.

בשיר השירים (ח) ישנו שבח לכנסת ישראל: **"זאת קומתך דמיה לתמר"**!

ומה מרגשים דברי המדרש רבה: **"זאת קומתך דמיה לתמר – ראיינו נוי קומתך בימי נבוכדנצר, שכל האומות היו כורעות ונופלות לפני הצלם, ואת עומדת בקומה זקופה בתמר זהה!"**

בשעה שנבוכדנצר הרשע העמיד פסל ענק בבקעת דורא, וציוה על הנציגים מכל אומות העולם לבוא ולהשתחוות לו, הנה, כאשר פצתה התזמורת, וניתן האות להשתחוות, הכרעו והשתחוו כולם. אך מבין כולם, בלאו שלושה דמויות, שעמדו זקופה קומה ולא השתחו: היו נציגי העם היהודי: חנניה, מישאל ועזריה.

זהו זכירות הקומה של עם ישראל, שאינס מכופפים את קומתם הרוחנית מול דעות כפרניות. שומרים הם על קומתם הרוחנית הנפלה, דבקים בה' יתברך, כמוים ועורגים אל חי העולמים.

מן גיל האדם מישראל לראות את עצמו, ולהרגניש זאת במוחש, **פייעו טהור,**
חי ונצחי, הקשו במוסרות אהבה לא ינותקו עם חי החיים, עם ייחדו של עולם,
חחי וקיים לנצח! (רב הירש, במשמעות החיים, ט"ו בשבט)

דרך מעשית ופשוותה למדידת גובה אילן

אומירתה הגمراה (וירובי מג ע"ב): "הזרוצה לידע כמה גובהו של דקל? מודד קומתו וצילו וצל קומתו [שלו עצמו], יידע כמה גובהו של דקל".

הגمراה כאן מציעה דרך מעשית למי שעומד מול אילן גובהו ורוצה לדעת מהו גובהו, כיצד יעשה? ימדד את הגובה של עצמו [נניח 1.8 מטר], ימדד את אורך הצל של עצמו [נניח 1.8 מטר] בשעות הצהרים כשהצל קצר מן האדם ואורכו כעת 90 ס"מ, שזה חצי מגובהו. ימדד גם את אורך הצל של האילן [נניח 5 מטר]. כעת הוא יכול לדעת מה גובהו של האילן: שחרי צילו חצי מגובהו, ואם כן גם צילו של האילן חצי מגובהו, ונמצא גובה האילן 10 מטר. [ובשפה החשבונית התרגיל כך: גובה האדם $(\frac{1.8}{0.9})$ לחלק לגובה צילו $(\frac{1.8}{0.9})$, כפול אורך צילו האילן $(\frac{5}{0.9})$ = גובה האילן $(\frac{5}{0.9})$].

הנשאלת: אם כן, היהנה התורה צריכה להיתנו במשורר, שבו אין שום גבהות?! והшиб הרב תשובה מאלפת: מי שאינו בעל קומה, אין בשלמותו שום מעלה.

היא דזוקא בבעל קומה המשפיר עצמו! (וזוקא בספר ראש גילת אריאלה עמוד קלט)

ולענינו - רק עם קומה זקופה ניתן לקיים את האיסור של "אסור לילך בקומה זקופה". האדם נברא בקומה זקופה, יוכל הוא להגיע לזריפות קומה פנימית, שדווקא היא מחייבת אותו להתכווף לפני מי שאמר והיה העולם!

"כִּי כָל פֶּה לְךָ יוֹדֵה... וְכָל בָּרוֹךְ לְךָ תִּכְרֻע, וְכָל קָוָמָה – לְפִנֵּיךְ תִּשְׁתַּחֲווּ!" (הפילה נסמה כל

כל קומה לפניו תשתחווה!
מנגד, יש להתבונן על הצד השני של הקומה הזקופה.

אומרת הגمراה (ברכות מג ע"ב): המהלך בקומה זקופה, אפילו ד' אמות, אפילו דוחק רגלי השכינה. שנאמר: "מְלָא כָּל הָאָרֶץ בְּבוֹדוֹ".

הרי שהליכה בקומה זקופה, לא די שהיא נחשבת למעלה, אלא להיפך, "תַּעֲבֹת ה' כָּל גַּבָּה לְבָ", היא משמשת כביתיים לנאה, ולדיחיקת רגלי השכינה! ואם כן, האם זkipות הקומה היא מעלה או חיסרונו?

את התשובה לכך אנו יכולים ללמוד מותו של שאלת אחרית, שנשאל בעל ה"אמרי אמת": ידוע שלפני מתן תורה, רבו החריט הגבויים בינויהם, כל הר ביקש שעליו תינטו התורה, בהוכיחו שהוא בעל מעלה וקומה גבוהה. ולבסוף בחר הקב"ה דזוקא בהר סייני שהשפיל את עצמו. והשאלת

תמונה יהודית נופשת לאילן יותר משאר הצמחים - הוא הצל. האילן יוצר תחתיו כינוי "אקסניה", מקום נעים וمو统战 להחסות בו.

כל שkommenתו של העץ גבורה, והוא מלא ועשיר, כך גם "צלו נאה", והוא מספק מקום מהשאה טוב ונאה לעוברים ושבים הזוקקים לו.

צדיקי הדור נמשלים הם לעצים, שצילים נותנים מהשאה לבני הדור. כמו שנאמר על יאשרו הצדיק (איכה ד ט): **"אשר אמרנו בצלו נחיה בפזים."**

וכו, כאשר נשלחו המרגלים לתור את הארץ, אמר להם משה: "וראitem את הארץ מה הוא... **היש בה עץ און**" (במדבר יג יח), והיינו שיבדקו אם יש בה אדם قادر לשיגן עליהם, "כען זה העושה צל ומגן על כל המסתופף בצלו". لكن השיבו לאחר מכן יהושע וככלב לעם ישראל: **"סר צלם מעלהיהם"** (שם יד ט) – כבר מות איוב, שהיה צדיק והיה ביכולתו להגן עליהם (בבא בתרא טו ע"א). [בגימטריה צלם = עץ וכלי יקר במדבר יג ט]

יכולים אנו ללמידה מכך שני דברים חשובים:

א. כמה גדולה אחוריותנו, כמה גדולה יכולה להיות השפעה של אדם אחד, שבמעשיו הטוביים יכול להגן ולשמור על כל סביבתו!

ב. כמה עליינו להעריך את גודלי הדור שלנו, ואת תלמידי החכמים, שמנגנים הם על הדור. כמה עליינו להתפלל לשולם! וכי נסוח התפילה (שבשת מברכים, ובשניהם וחמשי לאחר קריית התורה לבני אשכנו): **"יהי רצון מלפני אבינו שבשים, לקים בנו חכמי ישראל, הם ונשיהם ובניהם ובנותיהם, ותלמידיהם ותלמידי תלמידיהם, בכל מקומות מושבוזתיהם. ונאמר אמן."**

כיצד עומדים עמודי החשמל? כיצד מייצבים אותם באופן שלא יפלו ברוח? אכן הדבר דורש מקצועיות מרובה. יש כאן חשיבה הנדסאית מורכבת, הולכת בחשבון את גובה העמוד, את מבנהו ההנדסי, את המשקל שעליו לשאת, ובהתאם לכך קובעת את אופן הקיבוע וחווקו, כך שהיא חזק ויציב.

האם מישחו ראה פעם עמוד אשר קבוע בראשו איזה קראוון למשל? או איזשהו

מבנה? לא ראיינו כזאת מעולם, ולקבע דבר כזה נראה שזה מן הנמנע.

האם שמננו לב שבעצם, עמודים שכאה פוזרים תDIR למול עיניינו?

כן, כן - העצים! האם שמננו לב פעם, איזו מסה עצומה הם נושאים בראשם?! היאך בגובה כה רב, על ראשו של גזע בודד, מונח משקל עצום של ענפים, עליים ופירות, המתפרסים לכל הצדדים. איזה תחוכום הנדסאי עצום צריך לשbill להעמיד דבר שכזה?!

אילו יקחו בני אדם עץ שכזה, יחתכו ממנו את שורשיו, וינסו לקבע אותו בכוחות עצמם, על ידי מוטות, ברזלים, מסמרים וכו', האם יצליחו?!

אכן עמידתו האיתנה של העץ, הינה אחת מפלאי הבורא הנפלאים העומדים תDIR מול עינינו, ואולי מרוב הרgel, לא שמננו לבנו לתחוכום העצום והמופלא שטמוון בה.

את יציבתו מקבל העץ, כמובן, על ידי שורשיו המסעיפים, הטומונים היטוב באדמה.

ובעצם השורשים - מבטחים לא רק את יציבותו של העץ, אלא את כל עצם קיומו וחיוותו. כי השורשים אינם רק כמיון מوطות המיצבות ומחברות את העץ לקרקע, אלא הם מקור חיותו, מזרימים הם לו בכל עת ובכל שעה חיות וכוחות מחודשים.

ומן העץ - אל האדם.

"פִּי בִּימֵי הָעֵץ יְמֵי עַמֵּי" (ישעה סה כב)

הנה נתבונן על עם ישראל. היאך הוא עומד איתון לאורך כל ההיסטוריה? היאך עבר כזו היסטוריה קשה, כאלו טלטלות, כאלו רוחות סוערות! אם מצד אויבים מבחוץ, גזירות בגוף ובנפש, נדדים, גירושים, התנכלויות, רדיפות. ואם רוחות סוערות בתוכו פנימה מכל מיני תנויות שניסו לשנות את צビונו. ולאחר כל זאת, הוא עודנו עומד! יציב, חי וקיים! כיצד שרד עם ישראל את כל זה?! היאך בעת, לעלה שלושת אלפיים ושלוש מאות שנה מקבלת התורה, עם ישראל שמור באותה מתכונת, ובאותה מהות שנקבעה לו מלכתחילה. עם אותה תורה ואotton מצות. זהו אותו לב היהודי עם אותו תקוות ושאייפות, עם אותו תשוקות, עם אותו העצומות נש. זה מפליא! מפליא! מפליא!

אכן, כשהקב"ה רצה "להעמיד" עם כזה, לשטול בההיסטוריה את העם המיעוד שלו,

שיקבל את תורתו וילך אליה עד הסוף, במשך כל הדורות, זה נעשה כביכול במחשבת עצומה, בזהירות, בצורה מוחשבת.

הקב"ה היה יכול כביכול לנקח איזה צדיק מהדורות הראשונים, על התחלה של קיום העולם. הרי היו אז צדיקים! יכול הקב"ה לתת כבר להם את התורה, עם אזהרות וזריזות למיניהם, שימושיו להעביר אותה לבנייהם עד סוף הדורות.

אבל זה לא היה מחייב מעמד! אולי זה היה מחייב, ארבעה, חמישה דורות, אולי יותר, אבל בסופו של דבר היו מגיעות רוחות זעף ועוקרות אותן.

הקב"ה חיכה כביכול בסבלנות, כאלוpis שנה! עד שהגיע צדיק זהה, בקנה מידיה זהה, בחזק זהה, שבאמת אפשר להעמיד עליו עם שלם! "אחד היה אברהם" - לא היה באותו ימים כיווץ בו (במדבר ר'ה).

אבל עדיין לא ממנו ישירות יצא עם ישראל. יצאו ממנו יצחק וישמעאל, ויצחק הוא זה שנינק אליו את כל כוחות הקדושה, והעצים אותם. גם לו נולדו שני בנימ, יעקב ויעשו. יעקב הוא שהמשיך את דרכו של אביו, ספג ממנו את העוצמות הרוחניות שלו, והעצים אותו, ורק ממנו, סוף סוף, ראיי היה להתחיל את עם ישראל [שאנו נקרא על שמו "ישראל"]. יעקב היה "איש תם", שלם, ללא פסולת, וממנו אכן יצאו שנים עשר שבטים שכולים קדושים וטהורים.

אבל עדיין! עדיין מוקדם מדי! עדיין אין כאן מספיק עוצמה כזו שתוכל להחזיק מעמד באופן איתנו. הנسبות עדיין לא מאפשרות את ההקמה המוחלת של העם הנבחר. היה צורך שבני ישראל ירדו למצרים, ישתעבדו שם, והיה זה בעבורם "כור היתוך" שחישל אותם במשך שנים רבות. אז, רק אז, לאחר שייצאו מצרים באותות ובמופתים גודלים, הרגשו את העוצמה של ה' חרורה היטוב בעצמותיהם, בטובה ב"די און איי" שלהם, אז הנה הנה ניתנה התורה לעם ישראל!

אך זה לא הסתיים בזאת. בעرس התהווותו של העם, הם הוצרכו לטיפול מיוחד, שהנטיעה הזאת תצליח. הקב"ה גידל והוליך אותם במדבר "כasher יש האומן את היינק". כן, יש כאן "תינוק" חדש שרק נולד! שתיל רך שנשתל! ראשית צמיחתו של עם חדש, שצריך לנדוול לאילן גדול וחזק! "וְאָנֹכִי תַּرְגַּלְתִּי לְאֶפְרַיִם קָחֵם עַל זֶרוּעַתְּיוּ ... בְּחַבְלֵי אָדָם אֲמַשְׁכָם, בְּעַבְתּוֹת אֲחַבָּה". הקב"ה במשך ארבעים שנה במדבר, כביכול לך את עם ישראל על זרועותיו, הוריד להם מן מהשימים, מים מהבראה, עטף אותם בענני כבוד, ונתן להם "טיפול רוחני" צמוד. כך הלך וצמחי עם ישראל.

רק אחר כל זאת, הגע עם ישראל לארץ המובטחת, התחיל את חייו כעם, ויצא בדרך ההיסטורית המופלאה שלו.

זה שאנו עומדים פה היום, עם אותה התורה שניתנה לאבותינו בדיק לפנוי 3,333 שנה בהר סיני, זה הזרות לשורשים החזקים והאיתנים שהשריש בנו הקב"ה. האבות הקדושים, וכל העוצמות הרוחניות שהנחילו לנו.

וכשרוחות צעף מטلطלות את העצ אנה ואנה, אנו יכולים להיות בטוחים, ולהרגיש זאת בכל עומק נשמעותנו והויתנו, שיש לנו כח איתנו, נסתור ומושרש, עצמה אדירה, שמאפשרת לנו להישאר מחוברים.

אנו לא מתמודדים עם הכוחות שלנו בלבד, אלא יונקים כח וחיות מהשורשים האיתניים שלנו!

"שמעו אליו דמייך, מקשי ה'
הبيיטו אל צור חצבתם, ולא מקבת בור קקרתמן!
הبيיטו אל אברהם אביכם, ולא שרה פחוללכם..." ישעה נא אמר

בכ"ה "מעשה"

דימוי נוסף לעצ ולshoreים - מלמדים אותנו חז"ל לגבי האדם הפרטى.

רבי אלעזר בן עזריה היה אומר: כל שחכמו מרובה מעשי, למה הוא דומה? לאילן שעיפוי מרובי ושורשי מועטים, והרוח באה ועוקרטו והופכת על פניו. אבל כל שמעשי מרובי מלחכמו, למה הוא דומה לאילן שעיפוי מועטים ושורשי מרובי, שאפילו כל הרוחות שבעלם באות ונושבות בו, אין מויות אותו מקום! שנאמר "זהה כע שתוול על פלגי מים". (ابتת פרק ג' משנה יי)

חז"ל לימדנו כאן יסוד נפלא: "לא המדרש הוא העיקר, אלא המעשה!"

החכמה היא דבר חשוב, ובודאי שמדובר כאן על חכמת התורה שאין עורך אליה. אבל דואק המעשים הם שմביסים לבב האדם את החכמה, ונותנים לה חזוק וקיום.

יכול האדם להיות עם הרבה הרבה חכמה, אבל אין לחכמהazzo מה שיבסס אותה על הקרים, מה שייחבר אותה אל מציאות החיים של האדם. כל מעשה טוב שאדם עושה, כל מצוה, כל התגברות, זו הכתא שורשים נוספים, העמכת התורה בתוך רובדי

ה*האישיות פנימה*. עד אשר "אפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו, אין מזיזות אותו ממקומו!"

על פלגי מים!

"משל לאדם שהיה מהלך במדבר... ומצא אילן שפירותיו מותוקים... אכל מפירותיו, ושתה ממיימיו!".

השאלת הנשאלת: וכי המים - של האילן הם? מדוע משתמש האילן באמת המים העוברת תחתיו, וכי שלו היא?!

לומדים אנו מכאן, שאכן, סוד הצלחתו של העץ, הוא בהימצאותו על אמת המים. זהו שבחו, ששתול הוא במקום הנכוון, המבטיח שלא ייבש.

"**אין מים אלא תורה!**" (ובא קמא פב ע"א)

כמו שהailן משתמש ב"מיימי" אילנו הם שלו, כך הצדיק משתמש ב"תורתו" אילנו היא שלו. כפי שאומרת הגמרא (קידושין ל ע"ב), שתלמידיך חכם המתינו ב תורה, "תורה דיליה היא" - התורה שלו היא! כמו שנאמר: "פי אם בתורתה חפוץ, ובתורתו יהנה יום וليل". בתחילת התורה היא "תורת ה", אבל אחר כך כבר נקראת "תורתו". נעשה נכס וקניין אישי שלו!

על ידי התורה, האדם מצליח "לגדול", למש את הפוטנציאל הרוחני העצום שטמון בו. התורה היא שmapsrhich אותו ונוננת לו את כוחות הצמיחה שלו. וכך ש丑 לא מים לא יוכל לגוזל ולהיות לעצ, כך האדם ללא תורה לא יוכל להיות "אדם".

אמרו חז"ל (ובמota סא ע"א): "**אתם קרוויים אדם, ואני העוביי כוכבים קרוויים אדם!**"

הדבר תמהה, וכי הגויים הם לא בני אדם!! בודאי שכן, והרי אף עליהם אומרת המשנה (אבות פרק ג משנה יד): "חביב אדם שנברא בצלם", שכונתה גם לגויים!

נכון, גם הגויים הם בני אדם. אבל היהודי, על ידי התורה, יכול למש את הפוטנציאל המלא הגלום ביצירה הנפלאה זו שמה "אדם"!

"**אדם**" זה תואר כבוד לבריה המוחדרת במיןה שברא הקב"ה, בריה שיש בה עוצמות רוחניות עצומות, שנשמרו היא חלק אלה מעיל, עד שאפילו מלאכי השרת

טעו בו וחויבו שהוא אלוקים. עם החטא, איבד האדם את המדרגות העצומות הלו, אבל נותרה לו אפשרות להשיג אותו שוב מותו עמל ויגעה בתורה ובמצוותיה. לכן דוקא היהודי, כשמחוורב הוא למים של תורה, יכול לצמוח ולגהען למילוא הקומה הרוחנית הגדולה בתואר הכבוד "אדם!"

"אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הָלַךְ בְּעֵצֶת רְשָׁעִים,
וְלֹרֶךְ חֶטְאִים לֹא עָמַד, וּגְמֻזָּבְלִיצִים לֹא יָשַׁב,
כִּי אִם בְּתֻרְבַּת הַחֶפְעָן, וּבְתֻרְבַּת יְהָגָה יוֹם וְלֹילָה,
וְתֵּחַנֵּן שְׂטוּל עַל פְּלָגִים, אֲשֶׁר פָּרוּ יְתֻן בְּעֵלָעָן,
וְעַלְיוֹן לֹא יָפְלֵל, וְכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יַצְלִיחָה".

(קהלים פרק י)

האדם והאדמה

"זִيְצֵר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עַפְرָם מִן הָאָדָם, וַיַּפְחַד בְּאָפְיוֹ נִשְׁמַת חִיִּים". (בראשית ב' 2)

האדם נוצר מן האדמה, אך האם רק בשל כך נקרא שמו "אדם"? הרי אדמה היא עניין חומרי וארצני, ואם כן אולי דוקא הbhמות היו צריכים להזכיר על שמה, מכיוון שם הרבה יותר חומריים וקרוביים אל האדמה!!

אלא אומר המהרא"ל, שהאדם נקרא על שם האדמה, לא רק על שם שהוא מוצאו, אלא משום שיש בו מן התכונות של האדמה.

האדמה היא בעצם דבר מופלא מאוד! היא "לוקחת" גרעין קטוע, או שתיל רך, ומצמיחה ומגדלת אותו. לולי האדמה, הגרעין בשום אופן לא היה יכול להגיע למה שהגענו! האדמה מוציאה לפועל את הפוטנציאל הגלום בגרעין.

כך האדם, טמונה בו נשמת חיים, עם כוחות רוחניים מופלאים ביותר, עם עצומות מיוחדות, אבל הוא צריך להיות בבחינת "אדמה", לגדול ולהצמיח את הכוחות הללו, לגנות ולהוציא לפועל את החיים הרוחניים המפכים מותו. מאידך, חילתה יכול הוא "לקבור" את הנשמה שלו תחת שכבות של חומריות, מבלי לתת לה לצאת לפועל, להתמשח ולפרוח.

מהר"ל: זה עניין האדם, שהוא בכח, ויוצאת שלימתו אל הפועל, ולפיכך שמו ראוי לו, שהיא משתתף עם האדמה, שהיא מיוחדת לצאת מן הכח אל הפעול בפירות וצמחיים וכל אשר שייך אליה... וזה כי דומה אל האדמה שנזרעת

בזה חניתה, שהוא זרע נקי, והאדמה מוציאה הזרע אל הפועל עד שהיא בפועל. וכך נזרעה בגוף האדם הנשמה שהיא זכה ונקייה **בלא פסולות**, וצריך **האדם להוציא אל הפועל הדבר הנזרע בו**. וכך נקרא "אדם", והתורה **והמעשים הם פרי**. (הפרק הראשון של פרק ג' ופרק טו)

ומעניין, שאדם שאינו לומד תורה, נקרא "בור". ואף שדה בלתי מעובדת נקראת "שדה בור". על האדם להיזהר שלא להזניח את שודה החיים שלו, שלא יהיה בחינת "בור", אלא תמיד לעבד את עצמו, וכך להוציא ולהצמיח מותכו שפע שלibble טוב, אישיות מלאה וגוזשה במצוות טובות, ביראת שמים, באהבת הבורא. כי זה כל האדם, וזה יתרונו על פני הbhמה.

hbhמה - מודיע נקראת היא כך? משום שבה - מה!! מה יש בה? אין בה כלום, אין בה מה! אין בה איזשהו פוטנציאל שצורך לצאת לפועל, אילו שהם כוחות נסתרים. איך שהיא נולדה, זה מה שהיא, והוא לא. כפי שנולדה כך תמות, מבלי אילו שהם "SHIPORIM BAISHOVOT". בה - מה!

"iomoter vayirou haAdam min habahma - Ayin, bi haKhal habel! l'bad haneshama hafotzra!". אז אל נא לאדם להתעלן אל נא לו להוניר את אדמותו - אדמות בר! יעבדו, יעמלו, יתחזק בלימוד התורה ובקיים המצוות, יתחזק לעמוד בנסיונות, וכך יפריח את חי הנשמה שלו, ויתנו לכוחות הרוחניים שבקרבו לצאת לפועל, לצמוח ולשגשא!

נתה נא אוזן קש בת דברי החכמה והמוסר הנוגעים לבב, של שלמה המליך החכם מכל אדם:

"על שדה איש עצל עברתי, ועל גרים אדים חסר לב,
והעה עליה כלו קמטנייט, כסו פניו חילם, ונדר אבגיו נחרשה.
ונמה אָנֹמי, אֲשִׁית לְפִי, רַאֲתִים לְקֹחַת מוסר!
מעט שׂוֹת מַעַט פְּעָמֹת מַעַט חֶק קָוִים לְשָׁכֵן
(משלי ס' ל' ל')

אלון אלון במה אברך?

מספרת הגמרא (וענית ה ע"ב): רב יצחק התארח בבתו של רב נחמן, ישבו לשעוד ואמרו דברי תורה. טרם ייפרד ממו ר' יצחק, ביקש ממו בעל הבית ר' נחמן שיברך אותו. אמר לו: אמשול לך משל, למה הדבר דומה: משל לאדם שהיה מהלך במדבר, והיה רעב, עיף וצמא, ומצא אלון שפירוטיו מותוקים, וצילו נאה, ואמת המים עוברת תחתיו. אכל מפирוטיו, ושתה ממימייו, וישב בצליו. כשה bikesh לילך,

אמר לו: אילו אילו, במה אברך? אם אומר شيءיו פירוטיך מתוקים - הרי פירוטיך מתוקים! شيءיה צילך נאה - הרי צילך נאה! שתהאאמת המים עוברת תחתיך - הרי אמרת המים עוברת תחתיך! אלא, יהיו רצון, שכל נתיעות שנוטעים ממקן יהיו כמותך!

אף אתה, במה אברך? אם בתורה - הרי יש לך תורה! ואם בעושר - הרי יש לך עושר! אם בבנים - הרי יש לך בניים! אלא, יהיו רצון, شيءיה כל צazzi מעיך כמותך!

שואל הנגאון רבנו יוסף (בספריו בן יהודה): מדוע החזן רב יצחק לומר את המשל? הרי יכול היה לומר מיד: במה אברך? אם בתורה - הרי יש לך תורה... אלא יהיו רצון...? ובאר, כי היה ויש מקטרנים שםנים ליבם על הברכות שمبرכים זה לזה, לקטרג בהם על המבורכים, כי צרה עינייהם, אז כדי לעשות הברכה לברכה מזו המקטרגים, אשר שמעו שאמר לו לברכו, לכך פתח דבריו במשל, שאז יאמרו המקטרגים 'זה ממשיל משלים, ואינו מביך...' ולא ישימו לב על דבריו, ואז בסוף דבריו יאמר הברכה של יהיו רצון, ובזה עשה לה הברחה מון המקטרגים, שלא הרגשו בה, שהסיחו דעתם.

๖๖ טוּמֵן "אשר בְּנֵינוֹ בָּנְטוּעִים"

- חינוך הילדים -

אמרו חז"ל: "אמונה - זה סדר זרעים. **שמעין בחי העולםים – וזורע**" (תוספות שבת לא ע"ב בשת היירושלמי). האדם מוכן להשקיע בزرעים הקטנים שבידייו. הוא מטמין אותם באדמה ועובד קשה מאד, מבליל לראות שום תוצאה. ומדוע? משועם שהוא מאמין בחי העולםים. הוא מאמין שבזרעים הקטנים הללו טמון פוטנציאלי, ובעזרת ה' יצמח לו מהם יבול טוב.

כך הוא אף חינוך הילדים, הנעשה מותך אמונה בחי העולםים, שבילד "הപצפו" והזאטוט הזה, טמוניים כוחות רבים, שעדיין אינם ניכרים. ותפקידנו לטפח ולגדיל אותו באהבה, בשימחת לב, בטיפול נכון, עד אשר בעוזרת הבורא יצאו ממן גידולים ופירות טובים.

הרבה ניתן ללמידה מן העץ, לעניין חינוך הילדים. ונתקפוש מועט.

העיטורי הנכוון:

כל כללי יודע, שבובודת החקלאות ישנה חשיבות רבה לעיתוי של כל פעולה. זרעה בזמן הנכוון - בסיוויטה דשמייא תיקלט יפה באדמה, אך זרעה שלא בזמן הנכוון - עלולה להתקלקל ולהירקב.

אמרו חז"ל (סוכה מב ע"א): **קטן הידוע לנגען - חייב בולוב. להטעף - חייב במצוית.** לשמור תפילין - אביו לוקח לו תפילין. יודע לדבר - אביו מלמדו 'תורה ציוה לנו...' ו'שמע ישראל...'!

מדברי חז"ל יש ללמידה, כי יש להקדיש מחשבה ותשומת לב לבדיקת **בשלות הילד** בכל שלב משלבי התפתחותו, ולהתאים את הנושא החינוכי ליכולתו ובשלותו באותו גיל. לצד שמנסים לחנכו לנושא שעדיין אינו בשל לו, לא רק שההשקה יורדת לטמיון, אלא שהיא גם מזיקה ומושגנה את ההיפך הגמור ממטרתה, שכן בעקבותفشلנו הnochchi מאבד הילד את האמון ביכולתו להתמודד עם העניין. ובעקבות הלחץ שחש באוטה תקופה קששה היה לו להתמודד, הוא גם מפתח סלידה ודחיה עמוקה מאותו נושא. מצד שני, ברור גם שאין לאחר בשום אופן את הגיל הנכוון והמתאים.

הנה למשל, פעוט בן שנתיים ומעלה בדרך כלל כבר מגלה רצון להתלבש בלבד. כמובן שהדבר עדריו איןו בר ביצוע, אך יש כאן נקודת התחליה טובה להתחילה בהקניית الرجل חשוב זה. לכן אפשר וכדי בהחלט לתת לו להתחילה להתנסות בלבישת פריטי לבוש מסוימים לבדו, עם הזמן לפי בשלותו להוסיף עוד ועוד, עד להתלבשו בכוחות עצמו. ועתה נשים לב: לו נחלייט "לקפוץ על העגלה" מהר מידי, ולהטיל על הפעוט להתלבש לבדוק כשהדבר עדריו קשה עליו, הרי שהדבר יהיה לו למעמסה כבודה, והוא יפתח דחיה וסלידה מן הנושא [אם הדבר יעשה על ידי פרטים ומכבאים נוחמהן]. יתכן מאד גם שהוא לא יכול במשימה, ולהבא כבר ייאבד כל עניין ורצון לנסות. ומנגד - לו נתעלם משאיפותו של הילד לעצמאות בנושא זה, ונמשיך להלבישו בעצמונו, הרי שעם הזמן יפוג הרצונו שלו לעצמאות, ויהיה קשה מאד להתחילה להרגיל אותו להתלבש לבדו כשהוא כבר גודל. ומה שחייב יותר, שבнтיטים הוא גם פיתח תלות יתר באמו, ויתכן מאד שהדבר אף הוריד את דימיו העצמי ובטחונו. אבל כשהקניית الرجل הנכוון נעשית בזמן הנכוון, הרי הדברים נקלטים ונספגים בצורה טبيعית ונעימה, הילד מרגיש ויודע שהוא גדול ומסוגל, מתחזק בו דימיו עצמי חיובי, ותחושת עצמאות בריאה.

כן הדבר בכל הקניה של الرجل טוב, ובחינווך ל תורה ולמצוות. וכך כותב הרב וולבה צ"ל (בספרו "זרעה ובניין בחינוך"): **"ענינו של החינוך הוא הכניסה לנכוונה בנקודת ההתחלה."**

כאשר הילד מגיב למצב מסוים, **צריכים לזרע בו מה שהוא מוכן לקלוט באותו זמן.**
כשהתקופה הזו עוברת ללא הזרעה המתאימה – נעשה מאוחר מדי.

מכאן עולה מסר ברור כלפי ההורים: עליהם לשים לב לתקופות שהילד עבר, ולהתאים את הדרישות ליכולתו של הילד בכל תקופה. אם מפריזים בדרישות כשהילד לא יכול לעמוד בהן, כשהילד עדין איןנו מספיק מבורך כדי להבין מה רוצים ממנו, יוצא מזה קלקל גדול בחינוך. זרעה כזו לא יכולה להיקלט. הילד אינו יכול להשתתף על ידי דבר שהוא אינו מבין. הילד צריך להתקדם בשלבים, ולבור בהדרגה את התקופות השונות של הילדות.

ישנם דברים שהם בעצם דברים מוסכמים, ידועים ומקובלים. דרךispiel: בסעודת שבת דורשים מהילדים לשבת ליד השולחן במשך כל הסעודה, אף שהסעודה נמשכת שעה – שעה וחצי, ויותר. הילד צער זה קשתי. ילד איןו יכול לשבת בשקט כל כך הרבה זמן, הוא מוכרת להסתובב. אם מכריחים אותו לשבת במשך כל הסעודה, הרי שמדובר עלייו לעשות דבר שהוא הרבה מעלה מכוחותיו. הכוונה היא בעצם טוביה, רוצחים לבנות, אבל הילד אינו יכול להיבנות עם דרישות מעלה ליכולתו. ארעה ובני חמייך עט טו-טו!

↳ מכה אותו ואומר לו: גדל!

אמרו חז"ל בראשית רבה י. ג. וזה חדש: "אין לך עשב ועשב מלמטה, שאין עליו מלמד מלמעלה **শמכה אותו, ואומר לו: גדל.**" רואים אנו שהמלמד עשו שתי פעולות: האחת, מכה אותו, והשנייה, שאומר לו גדל.

ויש בזה מסר גדול לחינוך הילדים. מצד אחד על ההורים לתת לבן תוכחות מוסר, אך בד בבד לומר לו 'גדל', לעודד אותו בדיורים טובים וערבים!

הורים רבים מודעים לצורך בהרuppet אהבה וחיבה על הילד, ואין ספק שגם הצורך הייתם גדול ומרכזי לצמיחתו. אך מאיידך יש לתת את הדעת גם על הצורך של "מכה בו". וכדבריו של שלמה המלך, החכם מכל האנשים, שRELIONISTS הם לכל דור ודור:

"אל תמנע מנער מושך, כי תפנו בשבט – לא ימוות!"

אתה בשבט תפנו, ונפשו משאול תציל." (משל כי-יג-יד)

ומבואר ה"מצודת דוד": "הנה אתה תצערו בהכאת השבט, ובזה תצilio מן השאלה, כי יכשיר מעשיו. מוטב לו צער השבט מצער השאלה!"

ילד צריך להכיר גם את ה"מקל" של ההורים שלו [ענישה, נזיפה, תוכחה וצדומה]. וכך יגדל כשהוא יודע את מקומו כלפי הוריו, ובעתיד אף ידע את מקומו כלפי הקב"ה. ילד צריך לדעת מה זה לקבל נזיפה, מה זה להשפיל את הראש כלפי אבא או אמא הגוערים בו ומוכחים אותו. אין זה עניין של "דייעבד", אלא אדרבה, דוקא כך יגדל באופן בריא, עם יכולת לנוכח במידת ההכנעה, בכל מיני הזדמנויות בחיים הצורך לכך, הוא כלפי בני אדם בסיטואציות שונות, והן כלפי הקב"ה.

כמובן יש להציג, שזהו במינון מועט, ולא בהשפלת חלילה. (על פי יסודות בחינוך)

↳ **הילדים צריכים להיות קרובים להורים!**

כאשר הפרי נופל מזו העץ טרם בישולו, הוא מאבד את יכולת המשיך להבשיל, ואף מתיבש ומתקלקל. ואילו כאשר הפרי מחובר לאלון עד הבשלתו, הרי הוא מותוק וערב לחיך.

כו הילדים, כל עוד הם "בוסר" ואיינט בשליטם, עליהם להיות קרובים אל העץ, קרובים להורים שלהם, פיזית, נפשית ורוחנית. על ההורים להשגיח על ילדיהם, לפחות עין היכו הם נמצאים, להזכירם, להגיגיהם, לחי בהם, לנוכח עמם בלבבות ובחיבה, להדריך אותם בתורה, ביראת שמיים ובדרכ ארצ, עד אשר ידעו בעצם את דרך ה'. (ובברי שלמה עמו קכח)

↳ **עץ הדעת מלמד: יסוד גדול בחינוך!**

הורים רבים תהים, האם עליהם לנונן על ילדיהם מפני חשיפה לדברים שליליים, כגון למנוע מהם להתוודע לפירצאות הרחוב המוקלקלות, למנוע מהם להתוודע לדעות משובשות ולדברי בעל של אנשים פורקי עול וכדומה. האם נכוו הדבר, להשתドル ולהתאמץ להראות לילדים ולהציג לפני פניו אך ורק את הטוב, ההגון, הישר והנכון? סיבת התהיה היא, שהלווא בין כה וכלה, לא יוכל לעד "להסתיר" ממנה את האמת על העולם שבו הוא נמצא! הלווא יבוא יום, שבו ייחסף הילד לדברים בלתי הגונים המתרחשים סביביו, וعليו יהיה לדעת להתמודד עימם ולבחר בטוב. באיזשהו שלב, יבין הילד כי העולם אינו כה תמים כפי שהוא, הוא יבין ויראה גם את הצד "הרע", ויצטרך להפעיל את כח הבחירה שלו! אז מה הטעם לנונן עליו עכשו כלכך?! אדרבה, אולי צריך כבר מעכשו להראות לו את המציאות כפי שהיא, להראות לו את הטוב וגם את הרע, ולתת לו את הכלים להתמודד ולבחר בטובי?

הנה, בפרשת חטא עץ הדעת, נוגע החותם סופר (בספרו "תורת משה". הובא בילקוט נחמני) בסוגיה חינוכית זו, ומאריך אותה באור יקרות.

אומר החותם סופר, כי לא לחינס בראש הקב"ה את "עץ הדעת טוב ורע", ולא הייתה כוונתו שהאדם לא יוכל ממנו לעולם, אלא הקב"ה ציווה את האדם רק ביום הראשון לבריאתו, שלא יוכל ממנו. אבל העץ היה עתיד להיות מותר לו באכילה עם כניסה השבת. עץ זה - אכן בכוחו היה לפקוח את עיניו של האדם "לדעת טוב ורע". כלומר לפני אכילתנו, לא הייתה לאדם שום בחירה, והוא עשה אך ורק את הטוב והישר, כי כך היה מוטבע בו בטבע. כמו המלאכים אשר אינם יכולים כלל לבחר ברע. אולם מציאות זה אינה טובה עבור האדם, שהרי מטרת האדם בעלים היא להיות בעל בחירה בין טוב לרע, ולבחרו טוב. וממילא יש אף מקום לשכר ועונש. ואם כן טוב היה לו שיأكل מעץ הדעת ויפקחו עיניו לדעת טוב ורע, ותהיה לו בחירה, יוכל גם לקבל שכר טוב על מעשיו.

ובכל זאת, הקב"ה ידע, כי גם כח הבחירה צריך להגיעה על יסוד טוב. וכך, ביום הראשון לבריאתו, עודיען עפר הגשמיות גובר עליו ביותר, וקיבלה כח הבחירה הינה מוקדמת מיידי, ותגרור אותו יותר לרע מאשר לטוב. אבל כאשר תיכנס שבת קדש, ועימה יקבל האדם נשמה יתירה קדושה, יגבר בו יותר כח הטוב הרוחני, ואז יהיה זה הזמן המתאים שיأكل מעץ הדעת ויקבל את כח הבחירה, כשהעכשו בודאי יוכל יותר להטוט את בחרותו אל הטוב!

ומכאן ליסוד החינוך: "**אך אם שורש אדם מנעו ריו בינוי על יסודות רעועים, אם יהיה לו בחירה, קרוב להפסד שיבחר הרע לו וימאס בטוב לו.** אומר לטוב רע ולרע טוב. על כן רצה הקב"ה שלא יוכל העץ עד כניסה שבת, אז היה זוכה לנשמה يتירה הקדושה ביותר שאת, **ואם יאכל ויכניס בו כח חפש ובחירה, יהיה יסוד בינוי על יסוד קדוש,** ושוב לא תסור ממענו הבחירה הטובה אפילו אחר שבת, כי הכל נמשך אחר היסוד שהבנין עליו. אך הנחש הסית אותו לאכול קודם השבת, בעוד שעפר הגשמיות גבר עליו, על כן תחילת יסוד בינוי בחרותו לא טוב היה, והרי הוא קרוב להפסד מן השכ"ר.

נמצאו למדים, כי תפקיד ההורים הוא אכן, כל ימי ינקותם וילדותם של ילדיהם, כשעדיין ייצור לב האדם רע מנעו ריו, ו"עיר פרא אדם יולד", לבנות בילדיהם יסודות מוצקים של טוב. להתאמץ ככל יכולתו, שיראו למול עיניהם אך ורק הנהגות שירות וטבות, ישמעו אך ורק דברים טובים, יספגו אל קרבם אמונה תמיימת, צניעות טהורה. והיסודות הללו יעמדו להם, שבבוא היום, כשיאכלו ויטעמו אף הם מעץ הדעת טוב ורע", כבר יהיו נוטים בטבעם אל הטוב!

רמז לצמיחת האדם בתורה

במציאות ערלה ונטע רביעי, מוצאים אנו רמז לתהליכי צמיחתו של האדם בתורה: "וקי תבואו אל הארץ, ונטעTEM כל עץ מאכל" - מהו עץ מאכל? זהו בן תורה, שמןנו יש מזון רוחני לנפש! [כמו שפירשו על הפסוק "אם יש בה עץ" - אם יש בה צדיק, שיכון עליה ורשי' במובן י"כ]. ומצווה אותנו ה' יתרהך, שיעיקר הכניסה לארץ והיה כדי לנטווע בה עץ מאכל, דהיינו להרבות בני תורה, כי אמורה של ארץ ישראל מחייבים ומטהר את הנפש.

וכיצד צומח בן תורה?

"שלש שנים יהיה לכם ערלים - לא יאכל" - במשך שלוש שנים עדין לא יוצא מן האדם קול של תורה, שתוך שלוש שנים אין התינוק מדבר כל כך.

"ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלוילים לה" - בשנה הרביעית, מיד כשמתחיל הילד לדבר, צריך אביו לקדשו לתורה, וללמודו לומר: "תורה ציווה לנו", "שמע ישראל" ...

"ובשנה החמישית תאכלו את פריו, להוסיף לכם תבאותו..." - בשנה החמישית, כבר מתחיל הילד להיות "עץ מאכל" ולהניב פירות של תורה, כמו שאמרו חז"ל (אבות פ"ה): "בן חמיש שנים למקרא", ומכאן ואילך - "להוסיף לכם", להיות מוסיף והולך בלימוד התורה, כהמשך דברי רבותינו: "בן חמיש שנים למקרא, בן עשר למשנה, בן שלש עשרה למצות...". ולקוט שמעוני וקרוא רמז תורה

❖ מאמראים בענייני ט"ו בשבט ❖

ং מפני מה נtauוה משה להיכנס לארץ ישראל? ☩

ארבעים שנה מסתובבים עם ישראל במדבר, בהנחתו של משה רבנו, מגמות פניהם לארץ המוצבנת - ארץ זבת חלב ודבש - ארץ ישראל. והנה כמעט לפני שננסים לארץ, פתאום נוצר על משה רבנו שלא יכנס לארץ. משה רבנו מרבה בתחנונים להקב"ה שיתנו לו להיכנס, כמו שנאמר (דברים ג' טט): "וַאֲתַחַנוּ אֶל ה' בְּעֵת הַהוּא לְאֹמֵר... אָעֵבֶרֶה נָא וְאָרַא אֶת הָאָרֶץ הַטוֹּבָה...", ואמרו חז"ל: חמיש מאות וחמש עשרה תפילות התפלל משה, כמוין 'ואתחנן!' אמר משה: רבונו של עולם! גלו וידיע לפניו יגעי וצער, כמו יגעתי והצערתי על ישראל עד שייהיו מאמנים בך, וכמה צער הצערתי עליהם עד שלימדתי אותם תורה ומצוות. וعصיוו, שהגיעה טובתם של ישראל, אתה אומר לי: "לَا תִּعַּבֵּר אֶת הַיּוֹדֵן הַזֶּה"? זהו תשלום העובדה של ארבעים שנה שעמלתי עד שייהו עם קדוש ונאמני! בקשה ממקד, "הָאָזִינָה אֱלֹהִים תִּפְלַתִּי, וְאֶל תִּתְעַלֶּם מִתְחַנֵּתִי!" עד שאמר לו הקב"ה: "רַב לְה־, אֶל תֹּסֶף וְדַבֵּר אֶלְيָךְ עוֹד בְּדַבְּרַת הַזֹּה!". ואז הפסיק להפיצר. פלא פלאות, "מָה גָּדוֹלָה מַעֲשֵׂיךְ ה', מָאֵד עַמְקָיו מַחְשְׁבָנִיךְ!!!"

על זה אומרת הגمرا ואסota יד ע"א, דרש רבי שמלאי: **מפני מה נtauוה משה להיכנס לארץ ישראל? וכי לאכול מפריה הוא צrisk, או לשבוע מטובה הוא צrisk? אלא כד אמר משה: הרבה מצות נצטו ישראל, ואין מתיקיות אלא בארץ ישראל. אכנס אני לארץ, כדי שיתקינו כולם על ידי!** אמר לו הקב"ה: מעלה אני עלייך כיילו עשיתם!

והשאלה נשאלת, משה רבנו, גدول הנבאים, מנהיל התורה, הגיע להשגות רוחניות שאין לתאר: "פָּה אֶל פָּה אָדַבֵּר בָּזׂ וּמְרָאָה וְלֹא בְּחִידָּת וְתִּמְנָת ה' יַבִּיט", נאמנו ביהיו של הקב"ה, עליה למרום שלוש פעמים ארבעים יום ואربعעים לילה, והקב"ה בכבודו ובעצמו מלמדו את התורה! עם כל מעלותיו ודרגותיו הרוחניות, הוא מבקש ומתהנן להיכנס לארץ. הרוי פשוט וברור שככל כוונתו בשביל לקיים את המצוות התלויות בארץ, אם כן מדובר שואל רבי שמלאי: "וכי לאכול מפריה הוא צrisk או לשבוע מטובה הוא צrisk"? וכי יש לנו אייזו מחשבה שאולי משה רבנו רוצה להיכנס בשביל לאכול פירות משובחים, תנאים, ענבים או רימונים? עוד יש להבוי, מדובר שאלה הגمرا: "וכי לאכול מפריה הוא צrisk או לשבוע מטובה הוא צrisk" - לכאורה מתאים היה יותר לשאול: "וכי לאכול מפריה הוא רוצה או לשבוע מטובה הוא רוצה". כי לשון 'צrisk' אמורים על תרופה, אדם חולה 'צrisk' רקחת תרופה. אבל על פירות טעימים ומתקים, אמורים 'רוצה'.ilder אומר לאמא שלו אני 'רוצה' גלידה, הוא לא אומר לה אני 'צrisk' גלידה...

התשובה לכך מודיחהמה, יש מקום גדול לחשوب שימושה רבנו צריך את פירוטה של ארץ ישראל, למה? אומר רבנו האר"י זל: "פירוט ארץ ישראל מסוגלים ליראת שמיים"!¹ שהרי המשנה ופסכת כלים פ"א מ"ז אומרים, ארץ ישראל מקודשת מכל הארץות. האדמה שללה קדושה.² גם עבר על הפירות תהלייך גדול של מצוות: ערלה, תרומה גדולה, תרומות מעשר, מעשר ראשון, וכו'. לכן לפירוטה יש סגולה של יראת שמיים. וזה רמזו גם במה שאמר משה רבנו למרגלאים: "וְהִתְמַזֵּקְתָם - וְלֹקַחְתֶם מִפְרֵי הָאָרֶץ" - אם אתם צריכים חיזוק ביראת שמיים, ולקחתם מפרי הארץ! לכן שואלת הגمراה, "וזכى לאכול מפריה הוא צריך?" - דהיינו, וכי משה רבנו צריך לאכול מפירות הארץ ישראל כדי לקבל יראת שמיים, והלווא אומרת הגمراה במסכת ברכות וע"ב על הפסוק וברבים י"ב: "וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהִיךְ שָׁאֵל מַעַמֵּךְ בַּיְמָם לִירָאָה...", וכי יראת שמיים זה דבר קטן שהتورה אומרת, מה כבר ה' רוצה ממך בַּיְמָם לִירָאָה? אלא כלפי משה רבנו הענק שבענקים, שעלה לשמיים שלוש פעמים ודייבר עמו ה' פנים אל פנים וכו' וכו', יראת שמיים זה דבר קטן. נמצא אם כן שימוש רבנו באמת לא היה צריך לאכול מפירות הארץ ישראל בשביל לקבל חיזוק ביראת שמיים, אלא שבס כל זאת התאווה ורצה להיכנס לארץ ישראל בש سبيل לקיים בפועל את המצוות התלויות בארץ. לכן שאלת הגمراה "וזכى לאכול מפריה הוא צריך?" דיקא.

מכאן נלמד, כמה עליינו להזכיר את זכותנו הגדולה שזכהינו לשבת בארץ ישראל, ולאכול מפירותה כדי לקבל יראת שמיים, ובעיקר לקיים בה את התורה והמצוות, כי זו המטרה העיקרית שהעניק לנו הקב"ה את הארץ הקדושה, כמו שנאמר ותהלים קה מדה: "וַיִּתְנוּ לְהָם אֶרְצֹתָ גּוֹיִם וַעֲמָל לְאַמִּים יִרְשֻׁוּ בָּעֵבֶור יִשְׁמְרוּ חֶקְיוֹ וִתְּרוֹתָיו, יִנְצְּרוּ הָלָלו יְהָ". ועיין שדי יער עמוד ע"ח

ॐ חביבות האמוראים לארץ ישראל

הגمراה במסכת כתובות (קב"ע"א) מספרת על חביבות האמוראים לארץ ישראל. כאשר עלה רבי זира מבבל לארץ ישראל, לא מצא את הגשר לעبور עליו את הנهر, והיה שם עץ צר שהיה מונח לרוחב הנهر, והוא מתוח מעליו חבל מלמעלה,ומי שעובר על העץ צריך לאחוזה חזק בידו בחבל, כדי שלא ייפול למים. וכך עשה רבי זира, תפס בחבל ועבר את הנهر. אמר לו צדוקי אחד [מאוותם שללא מאמינים בתורה שבعل פה, ומשלפים את התורה שככטב], כל כך אתה נחפז לעبور את הנهر על מעבר כזה צר, ככה דרככם מاز ומתרמיד שאתם עם פזיז ובהול, "דקדמיטו"

¹ הנאון רבנו יוסף זי"א כשביקר בארץ ישראל,לקח אבן ותקע אותה בכניסה לבית הכנסת שלו "צלאה אל כביר" [בית הכנסת הגדול] בגנדאר.

פומייקו לאודנייקו" [הקדמתם את פיכם לאוזניים], כמובן, גם בקבלת התורה מיהרטם להסכים לקבל את התורה שאמרתם בפייכם "נעשה ונשמע", לפני ששמעתם באזנככם מה אתם בכלל מקבלים! וудין אתם ממשיכים לנוכח בהilities ופיזיות, שאתה עבר את הנהר על מעבר צר שכזה! אמר לו רבי זира, מה שמייחרתי הוא בכלל שאינני בטוח שאזוכה בכלל להגעה לארץ ישראל, כי ארץ שמשה ואחרון לא זכו להיכנס, מי יאמר שאני אזוכה? لكن אני בהול לעבור לשם ולא להתעכב עד שאמצא את הגשר.

עוד אומרת הנarra שם על **רבי אבא**, שכאשר היה מוכರח לצאת מארץ ישראל ללבבל, היה מנשך את האבניים והסלעים של עכו, לפני שעולה להפליג באניה. **רבי חנינא** היה מיישר את הדריכים בארץ ישראל, שלא יתקלו אנשים ויבואו להוציאו שם רע על הארץ שהיא לא נוחה. **רבי אמי ורבי אסי** היו לומדים בחוץ, ובימות החמה כשהיה חם להם, היו קמים וזיזים מהמקום שהגיעה המשם למקום מוצל, ובימות הקור היו עוברים מקום שיש בו צל, למקום שיש בו שימוש כדי שייתחמו, וכל זה היו עושים כדי שלא יבואו להתרעם חלילה על ארץ ישראל שהיא לא נוחה. **רבי חייא בר גמרא**, היה מתגולל בעפרה של ארץ ישראל, לקיים מה שנאמר (תהילים קב ט): **"כִּי רְצֹו עֲבָדֵיךְ אֶת אַבְנֵיֶךְ וְאֶת עֲפָרֶךְ יְתִזְנוּ"**. וכן כתוב הרמב"ם הלכות מלכים פרק ה הלכה ז: **גדולי החכמים היו מנשכים על תחומי ארץ ישראל ומנסקים אבניה וمتנגלגים על עפרה**.

ובספריו פרשת ראה פרק יב פסוק כת, פסוק "כי יכירית" אמרו: מעשה ברבי אלעזר בן שמיע ורבי יוחנן הסנדLER שהיו הולכים אצל רבי יהודה בן בתיריה ללימוד ממוני תורה, והגינו לצידון זכרו את ארץ ישראל, זקרו עיניהם וולגו דעתותיהם וקרעו בגדיהם, וקרו המקרה הזה (שם יא לא): **"וַיַּרְשְׁתָם אֹתָהּ וַיַּשְׁבְּתָם בָּהּ וַיַּמְرְתָם לְעֶשֶׂת אֶת כָּל הַחֲקִים וְאֶת הַמִּשְׁפְּטִים"**, אמרו שcola ישיבת ארץ ישראל כנגד כל המצוות שבתורה, חוזרו ובואו להם למקוםם. וכגרסת הרמב"ן בהשווות על ספר המצוות להרמב"ס, במצות עשה ששכח הרב, מצוה ד)

๒ קדושת ארץ ישראל

המשנה במסכת כלים (פ"א מ"ז) אומרת, ארץ ישראל מקודשת מכל הארץות. ויש להתבונן, מותי באמת התקדשה הארץ ישראל? והנה על הפסוק בראשית יב א: **"זִיאָרֶךְ ה' אֶל אַבְרָם לְךָ לְךָ מִאָרְצָךְ וּמִמּוֹלְדָתְךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָרָאֶךָ"**, אומר במדרש רביה: **"לְךָ לְךָ... לְךָ אֲנִי פוטר מכבוד אב ואם, ואין אני פוטר לאחר מכבוד אב ואם. ופירשו הגאון ההפלאה בספריו פנים יפות (פרשת לד לד) והרב חכמת אדם (שער משפט הארץ), בינת אדם אותן, שבדרך כלל, בן שגר אצל אביו בחו"ל הארץ,**

אין עליו מצוה לעלות לארץ ישראל, כי מוטלת עליו מצות כבוד אב ואם. לכן חשב אברהם אבינו שאסור לו לעלות לארץ ישראל ולהניח מצות כבוד אב ואם. בא הקב"ה ואמר לו, לך אני פטור מכבוד אב ואם, זוקא לך, בಗל שתרח אביו היה עובד עבודה זרה, ואני עושה מעשה עמד, לכן לך אני פטור מכבוד אב ואם ותעלה לארץ ישראל, אבל לאדם אחר, אף על פי שעליית ארץ ישראל מצוה גדולה היא, עדין מצות כבוד אב ואם עדיפה, שהיא חמורה יותר ממצוות עליה לארץ ישראל. ע"כ.

אבל במחילה מכובדים, נעלים מעוני קדשים מה שפסק המהר"ם מרוטנבורג בתשובה, (שער ב' סימנו כח וסימנו עט), שאין לבן לשמו של אביו שמצוותו שלא לעלות לארץ ישראל, כי מצות ישיבת ארץ ישראל היא כבוד המקום וקדמתה למצות כבוד אב ואם. וכן פסק רבנו משה מטראני בש"ת המבי"ט ותיק א סימנו קלט) ועוד. ואם כן גם באדם אחר, עדין מצות עליה לארץ ישראל עדיפה, שהיא חמורה יותר ממצוות כבוד אב ואם.

אך בלבד מזאת, עדין יש לדחות את הראייה מהמדרש הנ"ל שימושו שרק אצל אברהם מצות ישב ארץ ישראל עדיפה, אבל אצל אחרים מצות כבוד אב ואם עדיפה, כי לעולם תמיד מצות ארץ ישראל עדיפה, אלא שדока אצל אברהם שעדיין בזמןו לא התקדשה ארץ ישראל, עד שאמר לו הקב"ה (בראשית יג יז): "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אַתְּ נָגֵן", שכן הוצרך לומר לו הקב"ה שהוא פוטרו מצות כבוד אב ואם, כי עדין לא הייתה שייכת מצות ישב ארץ ישראל, אז איך יעזוב את אביו ואמו וילך לארץ אחרת? ולכן, אדם אחר ברור שהיה חייב בכבוד אב ואם, כיון שעדיין לא התקדשה הארץ. אבל לאחר שהתקדשה, בודאי מצות ארץ ישראל עולה על מצות כבוד אב ואם שהיא כבוד המקום ברוך הוא.

ובזה מובן גם מה שאמרו בזוהר הקדוש פרשת לך לך עט סע"א: "זיקח אברהם את שרי אשתו", מהו "זיקח"? אלא ממשיך לה במלוי מעלייתא [משך אברהם את שרה בדברים טובים ופוייסטים], בגין דלית ליה רשות לבר נש לאפקא אנתיה, למיהך בארץ אחרא בגין בלא רועיתא דיליה [כיון שאין לו רשות לאדם להוציא את אשתו לארץ אחרת בלי רצוניה]. ובגינו כך "זיקח אברהם" ממשיך לה במלינו [משך אותה במילויים]. ואוזע לה ארוחיהו. דיינו בגין דרא בכמה בישין [זהודיע לה את זרכם של אותן בני הדור כמה הם רעים]. ובגינו כך "זיקח אברהם את שרי אשתו".

ולכאורה קשה, הלוא משנה מפורשת כתובות כי ע"ב, "הכל מעלים לארץ ישראל", וכן פסקו הרמב"ם הלכות אישות פרק ג' הלכה כ והטור ושלtron ערוץ (אבי העזר סימנו עה), שאם רצתה הבעל לעלות לארץ ישראל, והאשה אינה רוצה, תצא بلا כתובה. וכן, אם רצתה האשה לעלות, והוא אינו רוצה, יוציאו ויתנו כתובה, שהכל מעלים לארץ

ישראל. ואם כן, למה אומר הזוהר הקדוש שהיה אסור להוציא את שרה שלא ברצוננה, הרי אברהם מעלה אותה לארץ ישראל? אלא ודאי שכיוון שעדיין לא התקדשה ארץ ישראל, לכן היהת אז הארץ כנעו כדין שאר כל הארץות, שאסור להוציא אותה בלי רצוננה, ולכן אברהם הוחרך לפיסחה על כך.

ולפי זה יש ליישב, מה ששאל בתורה תמיימה על הפסוק ובראשית יב ז: "וַיְהִי רֹעֶב
בָּאָרֶץ וַיַּרְא אֶבְרָם מֵצְרֵמָה", והרי הרמב"ס (פ"ה הלכות מלכים ה"ט) כתב: אף על פי שמותר לצאת לחוץ לארץ מפני הרעב, אין זו מודת חסידות, שהרי מחלונו וכליונו שני גdots הדור היו, ומפני צרה גדולה יצאו ונתחייבו כליה למקום. ע"ב. וקשה, אם כן אברהם אבינו שקיים את כל התורה, איך יצא לחוץ לארץ מפני הרעב? עכ"ד. אבל לפי המבואר לעיל, כיון שבאותה שעה עדיין לא התקדשה ארץ ישראל, נמצא שאפילו מידת חסידות לא הייתה כאן שלא לצאת לחוץ לארץ מפני הרעב, לכן יצא אברהם.

וכן מפורש בזוהר הקדוש ודף סע"א: "וַיְהִי רֹעֶב בָּאָרֶץ", דעד בעו לא היה מילא דעל ארעה יהיב תוקפה ומזונא על ארעה, בגין דעד לא התקדשת ולא קיימת בקיומה. [שעד כאן לא היה הכח של הארץ נתנו חזק ומזו על הארץ, משום שתורם התקדשה ולא עמדה בקיום]. ביוון דחמא אברהם, דהא היה דממן על ארעה, לא יהיב תוקפה וחילא קדישא בדקתי, בגין וירד אברהם מצרימה לגור שם. [כיון שראה אברהם שאותו הכח הממונה על הארץ, לא נתנו גבורה וכח חדש כראוי, לכן וירד אברהם מצרימה לגור שם] ומפורש שעד אז, עדיין לא התקדשה ארץ ישראל. (שו"ת יהוה דעת חלק ד סימן מטו)

ং **כל הדר בארץ ישראל, דומה למי שיש לו אלהות**

אמרו חז"ל בגמרא מסכת כתובות (קי"עב): "כל הדר בארץ ישראל דומה למי שיש לו אלהות, וכל הדר בחוץ לארץ דומה למי שאין לו אלהות, שנאמר ויקרא כה לח": "לעתם לכם את הארץ בנוו לחיות לכם לאלהים". וכן בדור הוא אומר (שמואל א כו יט): "כפי גרשוני היום מהסתפק בונחתך ה", לאמר לך עבד אלהים אמרים". וכי מי אמר לך לדוד לך עובד אללים אחרים? אלא לומר לך: כל הדר בחוץ לארץ, כאילו עובד עבודה זרה. עי"ש.

והנה בפשט דברי חז"ל באර המאיiri (כתובות טט): כל הדר בחוץ לארץ דומה למי שאין לו אלהות, מפני שסתם חוצה לארץ אין חכמה ויראת חטא מצויים בה לישראל לרוב הצורות ועל הגלוות שסובלים שם, אלא אם כן על ידי عمل גדול וצעיר גלגול סבל הצורות. ועובדות השם היא לשרידים אשר השם קורא. ואילו סתם ארץ ישראל חכמה ויראת חטא מצויים בה עד שמתוכם משיגים כבוד בוראים

וזוכים ליהנות מזיו השכינה, ועל זו אמרו אפילו שפחה שבארץ ישראל מובטחת לה שהיא בת העולם הבא, ועל דרך מה שייעד הנביא באמרו ויאאל ג בע: "זוגם על העבדים ועל השפחות בימים ההפכו אֲשָׁפֹךְ את רוחי". لكن כל הדר בארץ ישראל דוקא, דומה כמו שיש לו אלוה.

אולם יש לבאר עוד על פי דברי הזוהר הקדוש ופרשת וירא דף קה ע"ב: "דקודשא בריך הוא פליג כל עמיין וארעאן למגנו שליחון, [הקב"ה חילק את כל העמים והארצות למיניהם שלחיהם], וארעא דישראל, לא שליט בה מלכא ולא ממנה אחרת, אלא קודשא בריך הוא בלחוודוי [וארכץ ישראלי, לא שלוט בה מלך ולא ממונה אחר, אלא הקב"ה לבדו]. בגין כך אעיל לעמיה דלא שליט בהו אחרת, לא רעה דלא שליט בה אחרת. [מושום כך, הכנס את עמו שלא שלוט בהם אחר, לא רעה שלא שלוט בה אחר] ע"כ. ומבראורה, שהקב"ה בכבודו ובעצמו הוא השליט על ארצנו ארץ ישראל הקדושה, וכמו שנאמר (דברים יא יב): "ארץ אשר ה' אללהיך דרש אתה, תמיד עיני ה' אללהיך בה, מורשת השנה ועד אחרית שנה", ואילו בשאר ארצות ישנים ממונים אחרים שלשלטינים שם.

ובזה מבאר מרו החיד"א בספריו פתח עניינים (כתובות קי ע"ב) למה "כל הדר בחוץ לארץ, דומה כמו שאין לו אלוה", כי כיוון שמדינות חוץ לארץ נתונות תחת השפעת הכוכבים והמזלות ושרי אומות העולם, ולכל שר משביעים שרים של אומות העולם, נתנו הקב"ה אומה אחת תחת שלטונו, וכישראל בגלוות בחוץ לארץ כל התורה והמצוות שהם עושים שם, עלולים למעלה באוויר הארץ לרשות השר השולט במקומות ההוא, ומשם יעלו לנוכח פנוי ה', ובינתיים אוטו שר נהנה מהם, ולכן אין העבודה נראית לה' לבדו. לפיכך הדר בחוץ לארץ דומה כמו שאין לו אלוה. מה שאין כן "הדר בארץ ישראל, דומה כמו שיש לו אלוה", כיון שארץ ישראל היא תחת שלטוון הקב"ה לבדו בכבודו ובעצמו, וכל יعلו ישירות אליו יתברך. עי"ש.

רק שעדיין יש לדקדק בלשון חז"ל: "כל הדר בארץ ישראל דומה כמו שיש לו אלוה", והלווא המשמעות של תיבת "דומה", שבאמת אינה כן אלא רק דומה כאילו יש לו אלוה, ומשמע שכайлן באמת אין לו אלוה! וכן כמשמעותו "כל הדר בחוץ לארץ דומה כמו שאין לו אלוה", משמעו שבאמת יש לו אלוה, ולהלווא זהו היפך האמת, לומר שהדר בארץ ישראל אין לו אלוה, ואילו הדר בחוץ לארץ יש לו אלוה?! ופירש הגאון ההפלאה בכתבאות שם, כי בודאי אין להעלות על הדעת שקיבלת אלהות יתברך אינה תלויה בעשייתו וקיים המצוות אלא בדירת הארץ ישראל בלבד, וברור שהאמת היא שהמקבל עליו על תורה ומצוות הוא שיש לו אלוה, אלא שמכל מקום הדר בארץ ישראל אפילו במצותו זו לבד כבר הוא דומה למי שיש לו אלוה, אבל הוא רק בגדר דומה, כיון שעדיין לא קיבל עליו על תורה

ומצוות. ואילו הדר בחוץ לאرض אפיקו שקיבל עליו על תורה ומצוות, ובאמת הוא זוכה שיש לו אלה, בכל זאת הוא דומה כמו שאין לו אלה, כי בזה שהוא דר בארץות אחרות תחת שלטון הכוכבים והממלכות, כמו שנאמר (דברים ד יט): "זֶה תְּשִׁא עַיִּינֵךְ הַשָּׂמֵיחַ וְרָאֵיתָ אֶת הַשָּׁמֶשׁ וְאֶת הַיְּרֵם וְאֶת הַפּוֹכְבִים כֹּל צְבָא הַשָּׁמְמִים ... אֲשֶׁר חָלַק ה' אֱלֹהִיךְ אֶתְּנָתָת לְכָל הַעֲפָמִים תְּחַת כָּל הַשָּׁמְמִים", והם מקבלים את השפעה מאת השם יתברך ומשפיעים לתושבייהם הגרים תחתם, נמצא שזה הדר בחוץ לאرض ניוון על ידי שליח ולא ישירות מהקב"ה, לכן הוא רק בגדר דומה כמו שאין לו אלה, אבל באמת יש לו אלה. ע"ש. (עיין שו"ת יהוה דעת חלק ה סימן נז)

๙. חיזוק בענייני ברכות ט

הברכה קבלת רשות לאכילה

הגמרה במסכת ברכות (ולה ע"א) מביאה שני פסוקים שלכאורה סותרים זה את זה, בפסוק אחד (טהילים כד א) נאמר: "לְהָאָרֶץ וְמִלּוֹאָה", ובפסוק אחר נאמר (קטו טז): "חַשְׁמִים שָׁמִים לְהָאָרֶץ וְהָאָרֶץ נָתַנוּ לְבָנֵי אָדָם", אם כן למי שייכת הארץ, לה' או לבני האדם? עונה הגמורה, לא קשיא, כאן קודם ברכה, כאן לאחר ברכה. כלומר, קודם שאחנו מברכים, המאכל שייך לבורא עולם, אבל לאחר שברכנו, אנחנו מקבלים רשות מבורא עולם לאכול אותו, ועל זה אמר: "וְהָאָרֶץ נָתַנוּ לְבָנֵי אָדָם". לכן אומרת הגמורה (שט), כל הננה מהעולם הזאת بلا ברכה, Caino גוזל להקדוש ברוך הוא ולכנסת ישראל, שנאמר (משלוי כה כד): "גּוֹזֵל אָבִיו וְאָמוֹ וְאִינּוּ פְּשֻׁעַ, חָבֵר הָאָדָם לְאִישׁ מְשֻׁחֵית", אביו זה הקב"ה, שנאמר (דברים לב ו): "הָלוּא הָוָא אָבִיךְ קָנָדָ", ואמו זה כניסה ישראל, שנאמר (משלוי א ח): "שְׁמַע בְּנֵי מֹיסֵר אָבִיךְ, וְאֶל תִּטְשֵׁ תָּזַרְתָּ אָמֵד". וכשהאדם אוכל בלי לברך, הוא נחשב שנוזל את הקב"ה, כי לפני הברכה המאכל שייך להקב"ה, ואיך הוא יכול להעיז לאכול בלי לבקש רשות מהקב"ה.

קודם הברכה זה לא שלך, אז איך יהיה לך שכר הכנסת אורחים

מספרים על העשיר רבי שמעון זאב רוטשילד, מבני בניו של העשיר הגדול רב מאיר אנשיל רוטשילד, היה מוקיר ורוחים רבנן כמו הסבא שלו. והנה ראש ישיבה אחד שקראו לו רבי ירוחם, היה מבקר מיידי פעם אצל העשיר רבי שמעון ומצחה אותו לתת תרומה נדיבת לישיבה הקדושה של הרב, כי 'אם אין כמה אין תורה'. פעם ניגש רבי שמעון לרבי ירוחם ו אמר לו: רבי, אני תלמיד תומך בישיבה של הרב, בקשה אחת יש לי שהרב יתראה אצליו בשבת קוויש. רבי ירוחם נענה לבקשתו, והעשיר שמח שמחה גדולת, והכין את ביתו כיאות לכבודו של הרב.

כשהגיעו לקידוש, כיבד העשיר את הרב שיקדש על היין, אך הרב לא הסכים. גם

בבכיעה על הפת כיבד את הרב שיברך "המושcia", אך הרבה לא הסכים ואמר לו: הרי הגمرا (ברכות מו ע"א) אומרת, בעל הבית בוצע. אני לא אוזע מדברי הגمرا. לאחר שבעצם בעל הבית וחילק לכולם, שאל בעל הבית את הרב, למה חז"ל לא נתנו רשות לכבד את האורה, אני רוצה לכבד את כבודו תלמיד חכם שיבצע, מה יש בזה? אמר לו הרב, אם תנתן לי את הלחם לפני שברכת, זה עדין לא שלך, כי קודם הברכה כתוב "לה הארץ ומלוֹאָה", אם כן איך יהיה לך שכר הכנסתת אורחים, הרי אתה נותן לי שלא משליך. אבל עכשו שברכת, הלחם נעשה שלך כמו שנאמר: "וְהָרֶץ נִתְנַן לְבָנֵינוּ אָדָם", ולכו עכשו המצווה היא שלך...

"בעל הבית בוצע, כדי שיבצע בעין יפה"

כמובן זה נהגד בשבייל הרעיוו, שמצוין לו הרב איזה תירוץ. אבל פשط הדברים הגمرا אומרת "בעל הבית בוצע, כדי שיבצע בעין יפה". האורה מתבישי לבוצע לכולם חתיכות גודלות, כי הוא לא מרגיש בנוח לעשות כן, אבל בעל הבית נותן לכולם בעין יפה. ואמנם יש אומרים, שהזה היה בעיקר בזמןם שבבעל הבית היה בוצע חתיכה גודלה לכל אחד, והוא תוהה אוכל בכל הסעודה, ובשביל לבוצע חתיכות גודלות לכולם, צריך שבבעל הבית יבצע, כי האורה לא יעשה כן. אבל בזמןינו שאין רגילות בתחילת הסעודה לבצע חתיכה לכל הסעודה, אלא חותכים חתיכה שהיא ולאחר מכן מכון כל מי שרצה לocket עוד, לנו רשאי בעל הבית לכבד את האורה לבוצע.

מן זוק"ל חתק את הלחם לחתיות רבות ופייר בשלחן

ומעשה במרן מלכא רבנו עובדיה יוסף זוק"ל כאשר כיהן כדיין בצעירותו בעיר "פתח תקווה", רعيיתו הרבנית מרגלית ע"ה ילדה תאומות, והיתה צריכה עזרה מאוד. אך כיון שמרן היה עסוק מאד בתורתו ובבית הדין ובשיעוריו, ביקש מתלמידו ר' מנשה נקי ע"ה מעיר הקודש ירושלים, שישלח לו את שתי בנותיו שהיו לערך בגיל 12, שיבואו וייגרו תקופה בבית מרן בפתח תקווה, כדי לעזר לרabinits. והנה באחד מן הימים הגיעו מרן ומצא את כל בני הבית כשהם בארכות צהרים, ועל השלחן נמצא ככר לחם, וצריך כל אחד לחתוך לעצמו מהמכкар. חשש מרן שמא הבנות האורחות יתבישו לחתוכם מהלחם, מידלקח את הלחם כולו וחתך אותו לחתיות, ופייר את כולו בשלחן, באופן שהייתה הלחם קרוב לכל אחד ואחד, וחלילה לא יתבישו להוציאו את ידם לחתוך מן הלחם. ישמע חכם יוסף לך.

ברכה בכוונה מביאה שפע

כמו כן, כשאדם לא מברך, הוא גם גוזל את עם ישראל, ולכן עד כדי כך, אמרו עליו חז"ל: "חָבֵר הָוּ לְאִישׁ מְשֻׁחִית", חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשדים. מפליא, עד כדי כך, הוא כמו ירבעים שחטא והחטיא

את הרבים, ולא היה כמוונו רשות. הרי הרמב"ם שרצה להביא דוגמא לרשע, כתב הלוות תשובה פ"ה ח"ב: "כל אדם ראוי לו להיות צדיק ממש רבנו או רשע כירבעם בן נבט". מן הקצת אל הקצת, זה הצדיק הכי גדול, וזה הרשע הכי גדול.ומי שלא מברך, מדמים אותו חז"ל לרשות הכי גדול. למה עד כדי כך? אלא כמו ירבעם שעלה ידי שחטא והחטיא את הרבים בעבודה זרה, הוא מנע שפע גדול מהעולם, כד אדם שלא מברך על מה שהוא אוכל ושותה, הוא מנע שפע גדול מהעולם. נמצא שהוא גוזל את עם ישראל שהוא מנע מהם את השפע, لكن נאמר עליו: "גוזל אביו ואמו ואמר אין פשע", אותןויות שפע. שכיוון שאינו מברך, הוא מסלק את השפע שהוא אמר להיות בעקבות הברכה. אבל כאשר הוא מברך כהוגן בכוונה, הוא מוריד שפע לעולם, גם בנסיבות וגם באירוע, יש פירות בשפע גדול, וגם הם עיסיים וטעימים ביותר.

ברכה בכוונה מתקנת נשות עסקות

לפעמים, יש תפוזים, קלמנטיניות כמו ספוג, לא טעם ולא ריח, לא מיץ ולא כלום. גם אפרסקים לפעמים כמו צמר גפן, כל זה בגלל שלא מברכים בכלל או שمبرכים בחוטףفتح או בחוטף קמץ..., لكن גם הפירות לא איכוטיים, "נקודים, נקודים וברודים" ... את הפירות המשובחים מביאים למקוםות היוקרטיים, רמת אביב, רחבה, קיסריה, ומוכרים אותם לעשירים ביוקר, ואת הפירות הזולים מביאים לערי הפריפריה הנגב והגליל. لكن על כולנו לשים לב לברך על כל דבר ודבר קודם שנכנס לפה, וגם שהברכה תהיה כהוגן מילה במילה, כמונה מרגליות, וכמו שדרש הבעל שם טוב על הפסוק (בראשית ו טז): "צְהָר תַעֲשֵׂה לִתְבָּה", שכל תיבנה ותיבה של הברכה, יעשה אותה צוהר - כמרגלית המארה כצחרים. ואז כשمبرך בכוונה, זוכה גם לתקן ולהעלות את הניצוצות של אותן נשות העשוות שמתגלגלות בפירות ובשאר מיני מאכלים.

הניצוצות שתיקן גאון עוזנו ותפארתנו רבנו יוסף חיים זי"א

מן מלכא רבנו עובדיה יוסף צ"ל סייר פעם על גאון עוזנו רבנו יוסף חיימ זי"א. הוא היה חסידא קדישא ופרישא, היה מתפלל בקביעות שחרית בנץ החמה, ולאחר כך היה מוסר שיעור תורה, בא לבתו אוכל פת שחרית, ומסתגר כל היום בחדר לימודו, מבוקר ועד ערב, יוושב וועסוק בתורה, 'גער לא ימש מתוך האוחל', חיבר חיבורים פשוט, בקבלה, בהלכה, בתלמוד, לא הניח פינה וזווית שלא עסק בה. אחיו היו עשירים וועסקים במסחר, הם רצו שתהיה להם זכות בהחזקת תלמידיהם, בדברי הגמורה בכתבונות (קיא ע"ב): "וְאַתָּם הַדְּבָקִים בָּה' אֱלֹהֶיכֶם, חַיִים בְּלֹכֶם הַיּוֹסֵם" ודברים ד ד, וכי אפשר לידבק בשכינה, והרי כתוב שם כד: "כִּי ה' אֱלֹהֵיךְ אֲשֶׁר אָכְלָה הַוָּא"? אלא כל המהנה תלמידי חכמים מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאלו מדבר בשכינה. וכן אמרו בגמרא פשחים (נג ע"ב): כל המתיל מלאי לכיס של תלמידי

חכמים, זוכה ויושב בישיבה של מעלה, שנאמר (קהלת ז יב): "כִּי בְּצֵל הַחֲכָמָה בְּצֵל הַפְּסָף".

ובדרך אגב, שואלים, איך העשירים הללו ישבו בישיבה של מעלה בגין עם החכמים, ומה הם יהנו שם? הרי שמה אין לא אכילה ולא שתייה, לא נדל"ז, ולא ים המלח... לא תאומות ולא הנאות העולם הזה, אלא צדיקים יושבים ועתירותיהם בראשיהם, וועוסקים בתורה ומפלפלים ביניהם, יש ישיבה של רבי עקיבא, יש ישיבה של רבי מאיר, של רבי שמעון בר יוחאי, של הרמב"ם וכו', והעשירים האלו לא למדו תורה, ומאייפה ידעו לפלפל אתם? ותירץ הרבה רבה הראשי של כרמי אל הגנו הרב אליהו מלכא שליט"א בשם המדרש, שכאשר אתם עשירים שזו לתוכך ולהחזיק בעין יפה בריבוי התורה בעם ישראל, יגעו לאחר אריכות ימים ושנים לבית דין של מעלה, הקב"ה יעשה להם קורס מזרז... וילמד אותם את כל התורה, ואיך יעשה זאת? יתנו להם נשיקה בפה, ויעביר להם את כל התורה, וככה הם עצם היו בדורגה של תלמידי חכמים גדולים, ויכולו לפלפל עם החכמים בתורה הקדושה, ואז אתם עשירים יגידו ותהלים קיט עב: "טוֹב לֵי תּוֹרַת פִּיךְ מְאַלְפִּי זֶהב וְכֶסֶף", כלומר, טוביה לי התורה שזכיתי מפיו של הקדוש ברוך הוא, בזכות האלפי זהב וכסף שתמכתי בתורה.

נזהר לעניינו, אחיו של רבנו יוסף חיים שיתפו אותו במסחר שלחמו להיות אחד מחברי הנהלת המפעל, כדי לתת לו אחוזים מיידי חדש בחדשו. כמובן, בפועל הרב לא היה עושה כלום במסחר, הם היו מטפלים בכל, רק רשמו אותו בגדר 'כ' שנקרא עליינו', כדי שייקבל משכורת מלאה כmothem. והנה לימים נתקלו בתביעה מאיזה גוי על המפעל שלהם, ובית המשפט פסק שאט כל חברי הנהלה צrisk לאסור בבית הסוהר לשוד ימים, וכיון שגם רבנו יוסף חיים היה כתוב ברשימות של המפעל, לקחו אותו לבית הסוהר. השם יرحم ויציל. כמובן גם שמה הוא ישב ועסק בתורה, אבל היה לו צער גדול בהיותו בבית הסוהר עם גוים ערלים.

לאחר חדש ימים שיצא ממש, עשה תענית דבר ושאלת חלים, מה פשע ומה חטא שכחה נגור עליו לשבת בבית הסוהר זה שלשים יומם? והנה בלילה, הוא חולם שמכנכים אותו בטרקלין גדול - אולם ענק, וירושבים שם מלא בחרוי חמד נפלאים ביותר, כל אחד יותר יפה מהשני. בא זקו אחד ואומר לו, אתה רואה את כל אלו, כולם הם הילדים שלך. שאלו אותו הרב, וכי יש לי כל כך הרבה ילדים? [הבן איש חי היה לו בן יחיד רבי יעקב וכמה בנות]. אמר לו, דעת לך כל אלו הם ניצוצות של אנשים שהיו בבית הסוהר. שהרי מי נכנס לבית הסוהר, 'כל צרווע זב וכל טמא לאנפּשׁ', אבל על ידי התורה שלמדת שם, תקנתם אותם והעלת אותם עמוקקי הקליפה הטומאה, והכנסתם אותם לשערי קדושה. או אז התפיס

הרב, וראה היאך הכל נעשה בהשגחה פרטית מהבורה יתרבד.

מכאן נלמד, מה זה כוח לימוד תורה שאדם לומד, מה זו מצווה שאדם עושה, מה זו ברכה שאדם מברך. על כן, כל אדם שבא לפניו למשל פרי, ידע שיש בו ניצוץ קדוש, אם בירך בכוונה תיקון אותו, אבל אם חלילה אכל בלי ברכה, מסכינה הנשמה הזאת, צריכה לחזור שוב ולהתגלול בעז, ועד שיגדל הפרי מחדש, וכולי האי ואולי שתזכה להגעה לפה שمبرך כיאות דעת וכהלה.

ברכה לבטלה – רuidת אדמה

אשרי אדם השם אל ליבו לברכות שמצויה מפיו, כי כמו שיש להיזהר באמירת הברכה בדקדוק נכון ובכוונה, כך צריך להיזהר שלא יברך חלילה ברכות לבטלה. על כן, חובה ללמידה ולשנו את ההלכות ברכות, כי אם לא למד את פרטי ההלכה, אין ספק שיכשל, כי פעמים שהוא מסופק אם לברך או לא, ומה יעשה, אם יברך, אולי ברכתו לבטלה, והגמרה (ברכות לג ע"א) אומרת, כל המברך ברכה שאינה צריכה, עבור מושום "לא תשא את שם ה' אלקייך לשוא". ולදעת הרמב"ם (פרק א' מהלכות ברכות הלכה טו) ומירן השלחן ערוץ וסימן רטו סעיף ז) הוא עבר איסור מן התורה ממש. והגמרה בשבועות ולט ע"א) אומרת: כל העולם כלו הודיעע בשעה שאמר הקב"ה במתן תורה: "לא תשא את שם ה' אלקייך לשוא". כשהקב"ה אמר "לא תנגבו" לא תרצה לא הייתה רuidת אדמה, אבל כשהקב"ה אמר "לא תשא", הייתה רuidת אדמה בכל העולם כלו. ומайдך, אם לא יברך, אולי אכל בלי ברכה, והוא גזלו. נמצא שהלכות ברכות, הן בבחינת "אווי לי מיצרי", אווי לי מיוצרין, אווי לי אם אברך, אווי לי אם לא אברך. לכן חובה על כל אחד ואחד ללמידה את ההלכות היטב. וכמו שכתוב הריטב"א בתחילת ההלכות ברכות (פרק א' אות ז): **כמה חמור הדבר אם אדם לא מברך,** ולעומת זאת כמה גדלה מעלהו של המברך, אשר מושך לכל העולם חן וחסד, ועליו נאמר (משליא יי): **"גמל נפשו איש חסיד".** לכן תחילת כל דבר, ראוי לאדם ללמידה וללמידה לבניו ותלמידיו סדר ברכות, כדי שלא יבואו לידי מעילה וישחיתו ויתעיבו עלילתי, מפני שהוא דבר חמור מאד. ע"כ. לכן אומרת הגמורה (ברכות ג' ע"א): **"מברכותיו של אדם ניכר, אם תלמיד חכם הוא או בור".** כי כשרואים איך הוא מברך, יודעים מי הוא. ועיין עוד בזה להלן (עמ' 95, 96).

❖ שער ההלכה ❖

❧ מנהגי ט"ו בשבט ❧

כ"ה אלכ"ר מביאך אל ארץ טוביה, ארץ נזול בימים עינית ותהבות יתאים בברקעה ובחרה: ארץ חיטה ושערת נזפון ותאנזה ורבוזן, ארץ זית שיבון ורכיש: ארץ אשר כלא במסכנות תאכל בת ליום כל בת, ארץ אשר אבנית ברזל ומחריריה תזוצב נזושת: ואכלת ושבעת, וברכת את האכלת על הארץ בטבה אשר נתן לך. וברים ח^ג

ראש השנה לאילנות

ט"ו בשבט הוא יום ראש השנה לאילנות, שתליות בו כמה הלכות למנין שלוש שנים הערלה, וכן לחובון החנינים לעניין תרומות ומעשרות של פירות האילן, כמבואר להלן (עמ' 139). (מסכת ראש השנה ב ע"א. שלחן ערוך יורה דעה סימן קלא סעיף נז וסעיף כקה)

וידוי

אין אומרים וידוי ונפילת אפים ביום ט"ו בשבט, ולא בתפילה מנוח שלפניו - י"ד בשבט. (שו"ע אורח חיים סימן קלא סעיף ג. ד)

"יענד ה"

מנハג בני ספרד שלא לומר מזמור "יענד ה' ביום צרה" ו"תפילה לדוד" בט"ו בשבט, כדי כל יום שלא אומרים בו וידוי. אבל למנハג בני אשכנז אף על פי שלא אומרים בו וידוי, אומרים מזמור "יענד ה'" (משנה ברוחה סי' קלא ס"ק לה. שדי יעד ב)

תיקון חצות

אין אומרים תיקון רחל בליל ט"ו בשבט אלא תיקון לאה, כאשר כל הימים שלא אומרים בהם וידוי. וכשאומרים תיקון לאה בלבד, אין צורך לשבת על הארץ ולחלוץ נעלים. (סדר הימים בהלכה ובאגודה)

תענית

אסור להתענות ביום ט"ו בשבט. ואפילו אם חל בו יום השנה של אביו או אמו, שפסק מרן בשלחן ערוך סימן תקסח ס"ח) שטוב להתענות ביום זה, בט"ו בשבט לא יתענה. (עוין סימן תקעב סעיף ג. שו"ת יהוה דעת ח"א סימן פא. א)

היום שהדורות נחלשו, ואם יתענה יש חשש שימוש מלימוד התורה, עדיף שלא יתענה אף במשך השנה, וישתדל יותר בעסק התורה, וזכות התורה תעליה במלות גבוחות מאוד מאד את הנפטר. ובפרט אם זוכים לארכן שיעור תורה לרבים לעלייו נשמהו, שאין עורך לזה. ואולם אם הוא עובר, הנכו שיתענה ביום השנה כאשר חל בשאר ימות השנה.

שובבי"ס

הנוגים להתענות ביום שני וחמישי שבימי השובבי"ס [ראשי תיבות: שמות, וארא, בא, בלח, יתרו, משפטים], אם חל ט"ז בשבט ביום אלוי, לא יתענו.

חתון ביום החופה

במקום שנוהגים שהחתן מתענה בערב יום חופהו, לא יתענה ביום ט"ז בשבט. ובלאו הכי מנהג רוב ככל עדות המזרחה שאון החתן מותענה ביום חופהו. וכן פשוט המנהג בארץ ישראל. (שו"ת יהוה דעת ח"א סימן פ. ג)

כידוע שנadol يوم החופה שבו מקבלים החתן והכללה הזדמנויות פז שמוחלים להם על כל עונונויותיהם שעשו מעודם עד היום הזה. וכमבוואר בתלמוד ירושלמי מסכת ביכורים פ"ג ה"ג) על הפסוק בראשית כה ט: "וַיְלֹךְ עָשָׂו אֶל יְשֻׁמָּעָל, וַיִּקְחֵת אֶת מְחֻלָּת בַּת יְשֻׁמָּעָל בְּנֵי אֲבָרָהָם, אֲחוֹת נְבִיאוֹת, עַל נְשִׁיוֹת לְאָשָׁה", וכי מחלת שםה, והלווא בשמת שמה; אלא מכאן שחתן מוחלים לו על כל עונונויותיו. ואף לכלה מוחלים על כל עונונויותה, כմבוואר בילוקוט שמויאל. ואחד הטעמים זהה, מאחר והחתן ו הכללה פותחים עתה דף חדש בחיקתם, כדי ליתת להם חشك וכח להתחילה בטוב בעלי לשאת על כתפיהם משא של עברות מה עבר, עושה עימיהם בורא עולם חסד חיים, ומוחק להם את כל העבר הפלילי, ובכך יכול עליהם להתחילה תולה נקייה.

וגדולה מחייבת העוננות של יום החופה יותר מחייבת העוננות ביום הכיפורים, כי ביום ה兜ורות ינסן עוננות חמורים מאוד בחיווי כריתות ומיתות בית דין שאינם נמחלים, ואילו ביום החופה גם אוטם עוננות נמחלים. אך כל זה דוקא אם שביסם הם בתשובה ומתחרטנים על מעשייהם הרעים בעבר, וקיבלו על עצםם מכizo ולהבא לפתו דף חדש, אבל אם בדעתם תלילה להמשיך במעשייהם הרעים, מפשידים הם הזדמנויות פז זו, ולא נמחלים להם עוננותיהם. כמו שאמרו בגמרא מסכת ימות טג ע"ב): כל הנושא אשפה, עוננותיו מתפרקים, שנאמר ממש לי כב: "קַצָּא אֲשָׁה מַצָּא טוֹב, וַיַּפְקֵד רַצְוֹן מַהְ". וביאר הגאון רבי יasha פינטו [לפני כ-400 שנה] בספרו כסף נבחר, עוננותיו מתפרקים - נסתומים, והיינו שאינם נמחלים מידי, אלא הם כמנוחים בקופסה ונסתומים שם בינתיהם לראות מה יהיה לאחר הנישואין, שאם ילק בדרך שרה, דרך השם, הרי הם מוחלים לו למורי, ואדרבה, נהפכים לו לזוכיות, אבל אם ישוב לכסל, מגלאים עליו גם עוננות ראשונים. ע"כ. ומכל מקום אין המחייבת לחתן ולכללה אלא מעבירות שבין אדם למקום כגון, אכילת מאכלים לא כשרים, חילולי שבת, אישורי עריות וכיוצא בהן, השם יצילנו, אבל עברות שבין אדם לחברו, כגון שהזיק לחברו או שלקח ממנו ממון שלא כדין וכיוצא בזה, עליהם להחזיר את הממון, לפיסו ולבקש את מחייבתו.

ומאחר ויום החופה הוא יום מחייב עוננות, לכן נהגו בני אשכנז שחתן והכללה מותענים ביום החופתם, כדי להכני ללבם לשוב בתשובה שלימה. אבל בני ספרד לא נהגו להתענות ביום החופה. וכותב מrown רבינו עובדיה יוסף צוק"ל: "ומכיו שלא נהגו להתענות, אין צורך לחדר מנהגים אצל

הספרדים ועדות המזרחה, מה שלא נהגו אבותיהם, וכל עדת תחזיק במנגינה, ומכל שכן בזמן זהה שירדה חולשה רבה בעולם". ("חוורת הנישואין בהלכה ובאגודה")

וידוי ארוד

מנוג בני אשכנז שהחتن אומר בערב יום החופה את היהודי הארוד הנהוג לאומרו ביום הכיפורים, ויאמרתו אפלו בט"ז בשבט. ושוחט יבע אומר ח"ג סימן ט סוד"ה ומה שכתב

חוץ לארץ

אף על פי שיש לנו מדיניות בחוץ לארץ שהאקלים שלהם אינם דומים לאקלים של ארץ ישראל כמו בארגנטינה ועוד, בכל זאת גם אצלם ט"ז בשבט הוא ראש השנה לאיילון, כמו בארץ ישראל.

בגמרה וראש השנה יד ע"א מבואר שהטעums ט"ז בשבט הוא ראש השנה לאיילנות, כיון שעדיין כבר ירדו רוב גשמי השנה, והשרף [חלוחית הארץ] עליה באילנות, ומתחללים הפירות לחניות מונשיין שנה זו. ולפי זה, במדיניותו של רבים הגשים שלחים בקיין, לכארה היינו צריכים לקבוע להם תאריך אחר לראש השנה לאיילון ט"ז באב[?]. ובאר הגאון רבי צדוק הכהן מלובלון בספרו פרי צדיק חלק בדו מ"ע על דרך הדרש, שכיוון שאמרו חז"ל בגמרה מסכת תענית וע"א שארץ ישראל שותה מי גשמיין, וכל העולמות כולו מתמצית, [דהיינו, מימה שנשאר בעננים לאחר שארכץ ישראל שתהה], שנאמר אייוב ה: "קָפְתָנו קָפֵר עַל פִּנֵּי אֶרֶץ, וְשָׁלַח מִים עַל פְּגַי חֹצֹת", [וביאר המהרש"א, מימה שנאמר לגביה ארץ ישראל לשון "מטר", דהיינו מי גשמיין, ואילו לגביה חוץ לארץ נאמר לשון "מים", משמע דהיינו סתם מים, ולא מי גשמיין]. נמצא אם כן שככל הגשים שבאים להם בימיות הקין, הם רק מההשפעה של ארץ ישראל, لكن שאר המדינות טפלות לארץ ישראל, ונקבע להם ראש השנה כמי האקלים של ארץ ישראל. וענין עוד בחוורת קול תורה (תשורי חשוון תש"ל) מה שבאר בזה הגאון רבי צבי פרשך פרנס צ"ל בתוב טעם ודעת על דרך הפשט).

ז עיטור השלחן בפירות טה

שבועת המינאים

מנוג ישראל קדושים לעטר את השלחן בליל ט"ז בשבט בפירות האילון ולברד עליהם. ובמיוחד מביאים מפירות שבעת המינאים שהשתבחה בהם ארץ ישראל, שהם: ענבים, תאנים, רמנונים, זיתים, ותמרים. (עדרא)

כן כתוב בספר תיקון יששכר [לרבותו יששכר סוסאנו מערבי שהיה בזמנו של מרן הבית יוסף בצתפה]. וטהעם להזה, כדי שעל ידי כך יזכיר שהוא יומן ראש השנה לאיילנות, ויתפללו על הפירות שיתברכו.

מעלה וקדימה לחשוב

בחיות ובليل ט"ז בשבט מונחים על השלחן כמה וכמה סוגים של מיני מאכל ופירות שונים, על כן להלן יתבארו כמה הלכות בדיוני הקדימה בברכות על מה

לברך ראשון ועל מה לברך אחריו, כי כך תיקנו חכמים לתת את המעלת והקדימה לדבר החשוב יותר.

הקדימה לקדימה בברכות

מה מرن זוק"ל לימד לפני סדר הקדימה?

בחיות ובזמןו כאשר מרן הראשון לציינו רבנו עובדיה יוסף זוק"ל דיבר בשיעור על דיני סדר הקדימה בברכות, הוא אמר שקודם סדר הקדימה, יש קדימה אחרת וחוובה יותר, לדעת איך מברכים, והרחיב מרן את הדיבור זהה על היגיון האותיות כהוגן, ובדקודק נכוו, אם למשל בניקוד שוא [:] שצרכיך להבדיל בין שוא נוע לשוא נוח, כי השוא נוע, מבטאים אותו בדומה לצيري [...], ואילו השוא נח הוא כמו שמשתיק מישחו, ואומרה: שָׁשׁ, וכמבואר בשלchan ערוך וסימן שא עיפוי נא ובמשנה ברורה שם. ודיבר עוד מענייני הזיהירות והכוונה בברכות, לנו גם אנחנו נכתוב זהה מעט, ואחר כך ממשיך בסיניעתא דשמיा בהלכות ופרטיו סדר הקדימה בברכות. ועיו בזה בחורבה בחורבתה "סדר חיים בהלכה ובאגודה")

זהירות וכוונה בברכות

על כל אדם להיות זהיר בברכותיו, ואמרו חז"ל (פסכת ברכות נ ע"א): "مبرכותיו של אדם ניכר, אם תלמיד חכם הוא או שהוא בור". כי כשרואים איך הוא מברך, יודעים מי הוא. ויבטה את תיבות הברכה היטב תיבה ולא יבלען. וכמה חבל על אותם שטוענים לברך ברכות משובשות וחסרות, למשל: במקום לומר "ברוך אתה" בשתי תיבות, הוא אומר: ברכתך, או במקום לומר "מלך העולם", הוא אומר: מלך עולם. וכיוצא בהן דוגמאות רבות שמיללים משתמשות בעת אמרתנו, ונמצא שהוצאה שם שמיים לבטלה, וגםأكل בלי ברכה.

כמו כן, טעות מצויה באמרת שם השם, שבמקום לומר אותו כהוגן ולבטא את הד' בחולם - אד, טועים ואומרים ארני, שזה בודאי אינו שם השם כלל.

וכמה ההזיר מרן החיד"א על אותם המברכים ומدلגים תיבות ואותיות מהברכה, כתוב פורה באצבע סימן ג אות צו: הלא תראה כי מאד ידקדק אונוש בקאפע"י [קפה] אם הוא טוב, ואם הכליל הוא נקי ויפה, אבל ברכה חסירה ושאינה כתקנה לא אכפת לו. וגם ברכה שכבר מברכה כמותה היא, רומי' באצבעותיו ושוקח, אווי לה לאותה בושה. וכל זה בא מעוונונתינו ומטרדות הבל' העולם הזה שהם העיקר לדעת היצר הרע, ועובדות השם אשר לכך נוצרנו היא טפלה לו, אווי לנו. ע"ב.

ומורנו ורבנו הגאון רבינו יהודה צדקה זצ"ל היה מעורר תמיד בכל הזדמנויות שהחיא, לברך את הברכה בначת ולחלקה לשלהח חלקים: "ברוך אתה ה" - "אלוקינו מלך העולם" - "שהכל נהיה בדבריו" ו "בורא פרי הארץ", וכיוצא בהן. שעיל ידי החלקה הזאת, מבטא את התיבות יפה יפה, ויקל עליו להתבונן ולכוון בהן כיאות.

והיה אומר בשם הגאון רבי שעון מרדיי, שקודם הברכה ימתין ויחשוב בגודלו של בורא העולם ויתבונן למי הוא מברך, ואחר כך יברך. ובזה بيان את הפסוק בתהילים (קמיה א): "אָרוֹמֶךְ אֱלֹהִים פֶּלֶךְ - וְאַבְרָכָה שְׁמֶךְ לְעוֹלָם וְעַד", שמתחלתה "אָרוֹמֶךְ אֱלֹהִים הַמֶּלֶךְ", يتבונן בשבח הקב"ה ואחר כך "וְאַבְרָכָה שְׁמֶךְ לְעוֹלָם וְעַד".

עוד היה אומר: הלא בכל יום חייב אדם לברך 100 ברכות, נמצא שבchodש אחד יש: 3,000 ברכות, ובשנה אחת יש: 36,000 ברכות. תעשה חשבונו בשבעים, שמשונים, מאה שנה, כמה ברכות יש? ובעולם הבא יש חדר מיוון, שבודקים כל ברכה אם בירך אותה תתקנה או לא, ויתכו שיכל הברכות שבירך בימי חייו, אם לא היה נזהר בהם, ישארו לו אולי 20 או 30 ברכות שבירך תתקנו. וכמה צער יהיה לו בשעה שיראה את כל ברכותיו שבירך שאיננו כהונן. והלווא שבשלב מצות לולב ואתרוג, אדם נושאafilו לעיר אחרת כדי להשיג אתרגון מהודר ומוכן לשלים בכסף מלא, ואילו לברך מילה במילה ובכוננה, זה לא עולה כסף ולא זמנו, רק שנויות אחדות לכוון דעתו. כך היה מורהנו ורבינו צ"ל הולך ודורש זאת בכל מקום, גם בישיבות ובטלמודי תורה, כדי שיזהרו הילדים מקטנותם לברך כהונן. זיע"א.

روح הקודש

כתב רבני חיים ויטאל ז"ל: אמר לי מורי האר"י ז"ל כי עיקר השגת האדם אל רוח הקודש תלואה על ידי כוונתו זהירותו בכל ברכות הנהני, לפי שלל ידים מתבטל מהו קלייפות הנאהות במאכלים החומריים ומדבקים בהם באדם האוכל אותם, ועל ידי הברכות שעלייהם הנאמורות בכוננה, הוא מסיר מהם הקלייפות ההם, ומצד החומר שלו ונעשה זך ומוכן לקבל קדושה, וזהירני מאד על זה. ע"כ. וכך החמים סימנו רבאותם

מי נקרא אדם גדול?

ולפי זה ניתן לבאר מה שהגמara מספרת במסכת ברכות ולה ע"א על תלמידיו של רבי זира ששיבחו את הבן של רב זвид לפניו רבם שהוא "אדם גדול ובקי בברכות". אמר להם רבי זира, כשיבו לידכם הביאו לך לדי ואני אתה על קנקנו. כאשר הגיע הבן של רב זвид, בחנו אותו רבי זира אם הוא בקי בהלכות ברכות. ע"ש. ולכאורה, מדובר החכמים מצאו לנכון לשבח אותו דוקא בזה שהוא בקי "ברכות", ולמה לא אמרו שהוא אדם גדול ובקי "בהלכות שבת", הרי מן הסתם הוא לא היה בקי רק בברכות?

אלא כיון שרבינו האר"י ז"ל אומר שעל ידי הכוונה והזהירות בברכות, האדם זוכה לזכך את החומר שלו, והוא נעשה זך וטההור לקבל קדושה ומתעללה יותר, נמצא שהוא שגורם לו להיות אדם גדול. לכן מצאו לנכון להוכיח שהוא אדם גדול, דוקא בזה שהוא בקי בברכות. כי צורת הברכה תלואה ביראת שמות של האדם, שכן שאותו מביך את השם כהונן וכיאות מילה במילה, ובכוננה זכה וטהורה, דבר זה מראה על דרגת יראת השמות שלו.

ברכותיו של הרב "כף החיים" ז'זוק"

בספר הנדפס מחדש "הגדה של פסח" עם פירוטו של הגאון המקובל הגדול רבו יעקוב חיים סופר ז'זוק"ל בעל הספר "כף החיים", כתוב: רבו היה מברך את ברכותיו בדוחלו ורוחמו עד שכל השומע אותו היה מיטיב להבינו את דבריו חז"ל: "האי מאן דבעי למיהוי חסידא לקיים מילדי דברכות", [מי שרוצה להיות חסיד, שילמד הלכות ברכות].

וכה סייר בעניין זה הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל: "כאשר היו מביאים בפניו רבנו כס תה או קפה לשთות והגיעו הזמן לligimah, היה נהוג לסגור את הספר כאשר כפו השמאלית מונחת בתוך הספר לסימן. ולאחר כך נטל בידו הימנית את הכס, התבונן בה כאילו רומז לה משהו במבטיו, ועוצם את עיניו וمبرך 'ברוך אתה' והזכיר את השם בסילודין והמתין שייענו אחוריו "ברוך הוא וברוך שמו", והמשיך 'אלוקינו מלך העולם' כשל גוףו מורתת ואיבריו מזדעזעים מפחד השכינה הקדושה, והשלים בדיקות ורגנה 'שהכל נהייה בדברו' ופקח עיניו ולגמ mun haKos. והוא רואים אז בעליל איך שcolo מלא תהילה לבורא יתברך שמו על המשקה".

עוד סייר הרב: "ז'זוקני, פעם כאשר בירך רבנו ברכת שחקל, והגיע למילים 'מלך העולם' היה נדמה לי כאילו כל העולם עוצר את נשימתו ומקשיב לברכתו 'שהכל נהייה בדברו'. צער לימים היתי אז, זוכיתי ללמידה עמו במחיצתו גمرا ותוספות, היינו מתפללים עמו, מקשים ומתרצים, ולרגע דמיינו שאנחנו שניו במדרגה אחת שווה בשוויה, אולם כשהיה מברך 'שהכל' בחיל וברעה, ובאומרו המילאים 'מלך העולם' היה נדמה כאילו כל העולם כולו משתתק ומאזין לברכתו, איזי ראיינו בעליל מה רב ההבדל והמרהק בינו".

כמו כן העיד הגאון רבנו בן ציון אבא שאול זצ"ל, כי: "בצתתו מבית הכסא נהג לברך 'אשר יצר' מהסידור לפי כל הכוונות, וגם בימים שאין כוונות [כמו ביום ספירת העומר, שנת השמיטה ועוד] בירך מתוך הסידור".

אמירת הברכות מילה במילה ובדקדוק

מן הראשונים לציוו רבנו עובדיה יוסף ז'זוק"ל סייר מעשה נורא בעניין אמרית הברכות כהוגן, [זהובא בספר "קרנות צדיק" פרק ג אות לא] לרבי אליהו מנין זצ"ל:

תלמיד חכם גדול באיטליה, צדק יסוד עולם, רבי עזרא בן רבי ידידה שמו. מגיל 7 לא עבר עליו חצות לילה בשינה, והיה יושב ועובד בתורה, לא הוציא ברכה מפיו בלי כוונות והבנת פירוש המילאים. כל תפילתו בכוונה גמורה, חוץ מפעם אחת שלא כיו בז'בא לציוין, וגם זה בגין שהיה לו צער גדול באותו יום, ומחמת צערו אמר קטע זה בעלי כוונה. וכשהרגיש שלא כיון, צם והתווודה כל ימיו על עזונו זה. וכל סעודת שהוא אוכל, היה מביא עני לשולחנו. וכשנפטר בגיל 77, הרים עשר אצבעותיו לפני מעלה, והעיד על עצמו שככל מעשייו היו לשם שמים בלבד, בלי פניה אחרת חלילה.

וננה כארבע שנים לאחר פטירתו, הגיע בחלום אל תלמידו הנבחר רבי גדליה, ואמר לו: זוכר אתה שהיית זהיר במצוות? אמר כן. זוכר אתה שהיה לי רק עזון אחד, שלא כיווני ב'ובא לציון'? אמר כן. זוכר אתה שכשחתי מברך ברכת הלבנה, היותי לובש בגדי שבת, כדי לקבל פני שכינה בהוד וזרע? אמר כן. והנה הגעתני לשמיים ולא הכניסו אותי לנו עדן, חבל שבילתי את כל ימי בהבל וריק: ובאומרו לך – נעלם. נבלה התלמיד וחדר מאד, זהה הוא גורלו של רבו הגאון והקדוש! לא נח ולא שקט, ובמשך שלושים יום רצופים הלווה הוא ובני העיר להשתטח על קבר הרב, וכשעתיים תמיינות בכל יום היו בוכים ומקנחים שיגלה להם פשעו ומה חטאנו.

לאחר שלושים יום, בא רבי עזרא לרבי גדליה בחלום ואמר לו: "לאחר פטירתתי מן העולם, העמידוני במשפט בבית דין של מעלה. פירטו בפניי את כל מעשי שעשית מיום עומדי על דעתך, אחד מהם לא נעדר. ורצו לתת לי שכר טוב על כל עמל. ואני נתנו שבך והזדיה לבוריאי אשר הנחני כל חי בדרכך האמת ולא נתני חילאה בידי היוצר הרע. ככלותי להזדיה ולהלע, אמרו לי: שא עיניך למרום! נשאתי עני – ונחרצת. למולי ראייתי המוני פרחים וקישוטים קטנים, ככוכבי השמים לרוב, והם מביטים עלי בחורו. אמרתני: מה אלה? וענו לי: אלו הנקודות אשר ביצית בתפילהך, כאשר בטאת צורה במקום שוא, חיריק במקום שורוק, ושאר חילופים. ודילוגאות אוויות, והشمאות ורוחים בין המילims. וכל האותיות והנקודות אשר קלקלת בחיך – אחד מהם לא נעדר – כולם מקטרים עלייך ותובעים דין ואומרים: פלוני זה ביצה והכלים אותן, ומגענו מלאיהם משובצים בכתך העליון! עכשו, לא תכנס לנו עד שיתוקן הדבר.

והמשיך רבי עזרא בספר, כי רצו להזכיר אותו בגלגולם העולם הזה, כדי לתקן את אשר עייתה, ואולם הוא לא רצה, כי פחד שמא יקלקל ולא יהיה צדיק. כשהשמע זאת התלמיד, מיהר לספר זאת לאנשי עירו, והחליטו שעלייהם לתקן מיד את הדבר. והלכו והביאו ממරחק גדול את המדקדק הנודע רבינו משה חיים זצ"ל, שהוא להם רב ולמורה בחכמת הדקדוק, ומما נזהרו לבטא את האותיות והנקודות במילואן ובהיגוי נכון, והתקבלו תפילותיהם ברצון.

מכאן לימד כל אדם את חומרת הדבר, ויעשה כל מאמצם למדוד להגות את המילים והኒוך כהוגן. ואשריו ואריו חלקו של הידע היאך לבך לפני בורא עולם, ומקפיד שיהיו ברכותיו בלשונו נכונה ומתוקנת, מילה במילה בהבנה. וכבר כתוב הרמב"ס (תשובה סימן רסא): **אמירת הברכות בחיפויו ובמהירות,** הרי היא טעות גמורה, וממי שאינו מוכיח על זאת, חוטא, משום שככל אלו הסוגים של עובדות השם בדיור, אין הכוונה אלא שייחסבו בהם כשיאמרום, וכיכוון אומרים את לבו, **וידע שם אדון כל העולם מדבר בהם,** בין שיבקש ממנו או יודה לו וישבחחו או יתרע פועליו וחסדיו או יתרע נפלאותיו בברואיו ויכלתו. וכיצד מותר למהר בזה ולהסיח הדעת ממנה שנאמר. **ומי שאינו יודע מה הוא אומר ואינו מבינו,** הרי הוא כמו התוכי והשוטה החוזרים על המילים שבני האדם לيمודם. **ע"כ.** ועיין עוד פרטיהם חשוביים בענייני דקדוק והיגוי האותיות כהוגן, בחוברת "סדר היום בהלכה ובאגדה", ישמע חכם וויסוף לך.

הכוונה בברכות

כתב בספר חסידים (סעיף מו): **כשمبرך על הפירות או על המצוות השגורות בפי כל, יכוון לבו לשם בוראו אשר הפליא חסדו עמו ונתן לו הפירות או הלחת ליהנות מהם ו齊יחו את המצוות.** ולאadam העושה דבר כמנהג, ומוציא דברים מפיו ללא הגיון הלב, ועל זה חרחה אף he' בעמו, ושלח את עבדיו ישעה ואמר ועשה כת י"ז: **"יענו כי נפש העם הזה, בפיו ובשפתינו בבדוני ולבו רתק מפוגן, ותהי יוארתם אotti מצות אנשיים מלפדה".** אמר הקב"ה לשעה, ראה מעשי בני, כי אין אלא לפנים, ומהזיקים כי CADAM שמחזיק ונוהג מנהג אבותתו בידו. מנוקים את ידיהם וمبرכים על נטילת ידים ובוצעים וمبرכים המוציא, שותים וمبرכים כמו שהדבר שגור בפייהם, ואין מתכוונים לברכני, לכן חרחה אף בו ונשבע בשםgod גדול לאבד חכמת חכמי הידועים אותו וمبرכים אותו כמנהג ולא בכוונה. לפיכך הזהירו חכמים: **"עשה דברים לשם פועלם".** ומעשה באחד שמית לפני זמנו, והנה לאחר שהחלפו יותר שנים עשר חדש, נתגלה בחולום לאחד מקרוביי, אמר לו: **בכל יום דנים אotti על שלא הייתה מדוקדק לברך ברכת המוציא וברכת הפירות וברכת המזון בכוונת הלב,** ואומרים לי: להנאתך נתקוונת. שאל: והלא משפט רשיים בגיהנום שנים עשר חדש בלבד? אמר לו אין דנים אotti פורענות חזקים כמו בשנים עשר חדש הראשונים. ע"כ.

הברכות בכוונה, הן תיקון בימי השובבי"ם

כותב הגאון רבנו חיים פלאגי בספרו ברכת מועדיק לחינוך (חלק ב עמוד קנא): ביום ט"ז בשבט נמצא שמרבים בברכות, ומאת he' היה זה, כי רצתה הקב"ה לזכות את ישראל, כי הוא חל בימי השובבי"ם, וידוע כי מתייקוני פגס הברית הוא להרבות בברכות בכוונה, וכשהאדם מתוקן מפגס זה, הרי הוא בבחינת "צדיק", וכי מימי השובבי"ם הם המסוגלים לתיקון פגס הלו צנודע, וברכות הנאמרות בו בכוונה, הן הן אחד הדברים רומי זה יש בפסקוק ומשלוי, וזה: **"ברכות לרראש צדיק",** "ברכות" אשר אומרים אותן "לראש" השנה לאיילות, "צדיק". על ידי כך ראוי להיות צדיק. ושדי עיר עמוד עז)

❷ סדר הקדימה בברכות

שבעת המינים ושאר פירות

כאשר מונחים לפניו על השולחן פירות שבעת המינים ושם שאר מיני פירות, יקרום לברך על הפרי שבעת המינים ויפטור בזו את שאר הפירות. למשל: אם היו לפניו תפוח ותמר, יברך "בורא פרי העץ" על התמר ויפטור את התפוח. וכן אם היו לפניו אגס וצימוקים, יברך "בורא פרי העץ" על הצימוקים ויפטור את האגס, שכיוון שפירות שבעת המינים השתבחה בהם ארץ ישראל, הם קודמים לשאר פירות. סימן ריא סעיף א)

שבועת המינים וחביב

גם במקורה שהיה לפניו פרי משבעת המינים ופרי אחר שאינו משבעת המינים אבל הוא חביב לו יותר, יברך על הפרי משבעת המינים ויפטור את الآخر. למשל: אם היו לפניו קיוי ותאנה, והקיוי חביב לו יותר, יברך "בורא פרי העץ" על התאנה ויפטור את הקיוי, שפירות שבעת המינים שהשתבחה בהם ארץ ישראל, מעלהם גודלה אפילו מפירות שחביבים לו יותר. (סימן ריא סעיף א)

שבועת המינים

אם היו לפניו כמה מיני פירות משבעת המינים, על איזה מהם יברך?

נאמר בתורה: "ארץ חיטה, ושערת, וגפן, ותאנה, ורימון, ארץ זית שמן, ורבש [תמרים]", ולמדו רבותינו מסדר הפסוק את סדר הקדימה, ולהלן מבואר הלימוד בהרחבה. על כן להלכה:

אם היו לפניו ענבים [או צימוקים], תאנים, רימונים, זיתים ותמרים, מברך העץ על הזיתים וпотור את שאר המינים.

היו לפניו ענבים, תאנים, רימונים, ותמרים, מברך העץ על התמרים וпотור את שאר המינים.

היו לפניו ענבים תאנים, רימונים, מברך העץ על הענבים וпотור את שאר המינים.

היו לפניו תאנים ורימונים, מברך העץ על התאנים וпотור את הרימונים.

סימן נאה לזכור את סדר הקדימה של הפירות משבעת המינים, על פי מספר הגראעיניס שבבבון: א. זית – גראען אחד. ב. תמר – הגראען מפוצל ושותע לשניים. ג. גפן – בענב יש בذرיך כל שלושה או ארבעה גראעיניס. ד. תאנה – גראעיניס רבים. ה. רימון – כולו גראגירים.

היו לפניו רק רימונים משבעת המינים ועוד פירות שאינם משבעת המינים, מברך העץ על הרימונים וпотור את שאר הפירות. (סימן ריא סעיף ד. עדר)

אמרו חז"ל (ברכות מא ע"א) כל המוקדם בפסוק: "ארץ חיטה, ושערת, וגפן, ותאנה, ורימון, ארץ זית שמן, ורבש [תמרים]", הוא קודם לברכה. ובגמרא שם ע"ב סיירנו על רב חסדא ורב המונוא שסעדו יחד, והביאו לפניו תמרים ורימונים, לך רב המונוא את התמרים וברך עליהם ופטר את הרימונים. אמר לו רב חסדא, והרי למדנו שככל המוקדם בפסוק קודם לברכה, והרי הפסוק הקדים את הרימונים לדבש שהם התמורים, והיה לך לברך על הרימונים? אמר לו רב המונוא,

מכיוון שהتورה כתבה שוב את המילה 'ארץ' בاميוץ הפסוק, למדנו שיש חשיבות ומעלה יתרה לאותם פירות שסמכים יותר לתיבת 'ארץ', וכיון שהتمرר כתוב שני לארץ, ארץ זית שְׁמֹן, "וְדָבֵשׂ", ואילו הרימונ כתוב חמישי לארץ, ארץ חיטה, ושעורה, וגפן, ותאנה, "וּרְמֹפּוֹ", וכן התמר קודם לרימונו לברכה. אמר לו רב חדא: "מן ייחיב לנו נגרי דפרזלא ונשמעינך", כלומר, מי יתנו לנו רגלים של ברzel לרווח אחריך תמיד לשמש ולשםוע את דברי תורהך.

מכיוון למדנו שככל מה שסמכ בפסק יouter לתיבת "ארץ" הוא קודם לברכיה, וכיון שפעמיים כתוב בפסק "ארץ", נמצא שאותו מין שכותב סמכ וקרוב יותר לארץ השני, והוא חשוב יותר מהמין שכותוב מאוחר יותר לארץ הראשון. ומכיון שכותוב בפסק: "ארץ חיטה ⁽¹⁾, ושעורה ⁽²⁾, וגפן ⁽³⁾, ותאנה ⁽⁴⁾, ורמפון ⁽⁵⁾, ארץ זית שְׁמֹן ⁽¹⁾, ודָבֵשׂ ⁽²⁾", נמצא שסדר הפירות הוא: זית, תמר, גפן, תאנה, רימון. למשל: הביאו לפניו ענבים ותמרים, מברך על התמרים וпотור את הענבים, כי אף על פי שהענבים כתוב קודם בפסק, מכל מקום כיון שהתמרים כתוב 'שני' לארץ השני, ואילו הענבים כתוב כתוב 'שלישי' לארץ הראשון, וпотור את הענבים, כי היה כתוב 'ראשון' לארץ השני, ואילו הענבים כתוב 'שלישי' לארץ הראשון.

למה הקרוב לתיבת "ארץ" קודם?

יש להתבוננו, מה המשמעותanza זהה שהتورה כתבה את הפרי בסמכ יouter לתיבת "ארץ", שמחמתן כן קדמה חשיבותו של הפרי?

נתאר לעצמנו, דרךispiel, אדם המתאר לחברו את טיב הדירה שהוא מוכר לו, והוא אומר לו כך: "דירה זו היא דירת רווחה ונופש, ממש, ואoir ים צח: דירת ניחוח פרדים ממשכרי!" ישנו במשפט זה הדגשת מיוחדת לניחוח הפרדים, שמהווה מאפיין חזק בפני עצמו לדירה, אף יותר מאשר המים" שהוזכר לפני כן. וכך נוספה בסמכ לו שוב המילה "דירה". לעומת זאת, אם יאמר לו: "דירה זו היא דירת רווחה ונופש, ממש, ואoir ים צח, וניחוח פרדים ממשכרי", הרי שהוא יתנו מאפיין חזק יותר מניחוח הפרדים.

כך אומרת התורה: "בְּיַהֲוֵה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ אָלָּא אָרֶץ טוֹבָה... אָרֶץ חיטה וְשָׁעָרָה וְגִפּוֹן וְתַאֲנָה וְרַמְפּוֹן, אָרֶץ זִית שְׁמֹן וְדָבֵשׂ!" המילה "ארץ" שנוספה בاميוץ הפסוק, מדגישה יותר את זית השמן והדבש - כמשמעותן חזק ומובהק לארץ, יותר מאשר "גפן תאנה ורימון" שנאמרו כהמשך לחיטה וشعורה.

ארץ ישראל השתבחה בכך שהיא "ארץ חיטה", וכמו כן הייתה "ארץ שעורה", וכן הייתה "ארץ תמר", ו"ארץ זית" וכו' - כל פרי ופרי בא לתת פן נוספים של שבח לארץ ישראל, שהיא מותאמת בהם. וככל שהפרי קרוב יותר למילה ארץ, הדבר מראה שהוא מהוות אפיון ושבח חזק יותר לארץ. הארץ היא כביכול יותר "ארץ זית" מאשר "ארץ תמר", ויותר "ארץ תמר" מאשר "ארץ גפן". ועל פי הספר "בן מלך" - ט"ו בשבט עמוד רט'

דבש תמרים

מה שבראנו שהتمر הוא משבעת המינים וקודם לשאר פירות, הינו דוקא ה"تمر" עצמו, אבל "דבש" היוצא מן התמירים, אינו אלא ככל מין פירות שירד דרגה מהшибוטו, וمبرכים עליו "שהכל", וברור שאינו קודם לשאר פירות.

כתב מרן הבית יוסף וסימון ריא סוף אותן ד", "דבש" שכותוב בתורה בשבועת המינים, הינו "תмарים" שחם עוזים דבש, אבל הדבש עצמו אינו אלא זעה בעלמא, ולא מברכים עליו אלא "שהכל", וכמבואר בסימן רב וסעיף ח. ושם כתוב שלדעת בעל הלכות גדולות, כיון שכותוב בפסוק "דבש" ולא כתוב "תмарים", לכן דבש הזב מלאיו מהתמירים, הוא בכלל בשבועת המינים, וمبرכים עליו "בורא פרי הארץ" וברכהacha את מעין שלש. ואני דומה למשקדים היוצאים מן הרימונים ומון התאנינים ויין תפוחים, שמשקדים אלו יוצאים על ידי כתישה וסחיטה, לכן ברכתם שהכל, אבל דבש הזב מלאיו מן התמירים, הוא "דבש" האמור בפסוק. אבל לדעת התוספות, הרמב"ם, רבנו יונה, והרא"ש, גם על דבש הזב מהתמירים מברך שהכל, כי דבש שכותוב בתורה, הוא רק תמרים. ע"ש.

והנה במשנה מסכת ביכורים פרק א משנה ט אמרו: אין מביאים ביכורים חוץ בשבועת המינים, ולא מן התמירים שבחרים וכו', כי הם תמרים גרוועים. ובתלמוד ירושלמי (שם) מבאר שהמקור שלמדוינו שכוכרים הם רק בשבועת המינים מהפסק ארך חיטה ושורחה וכו', ו"דבש" שכותוב בפסוק, אלו התמירים. שואל הירושלמי: יכול [אוולין] דבש ממש? אמר רבי תנומוא בשם רבי יצחק, כאשר אחז הרשע מת ובנו חזקיהו נהיה מלך, התחל מיד לדבר על ליבם של עם ישראל לעזוב את העבדות זרה ולהחזיר בתשובה, וגם קרא להם לשוב לתת מתנות כהונאה לוויה, תרומות ומעשרות וכו', ונאמר שם וברוי הימים ב לא ח: "וקפץ הרץ ורבב הרכבו בני ישראאל ראשית [תרומה] דגון תירוש ויצחר וدبש וכל תבאות שדה ומעשר הכל לרבות הביאו". ולכארה מבראර בפסק השבאיו תרומה גם מהדבש. והשאלה נשלatta, וכי הדבש חייב בתרומות ומעשרות, והרי למדנו במשנה מסכת תרומות פרק יא משנה ט: אין עושים תמרים של תרומה ומעשר שני דבש, ולא עושים תפוחים יין, וכן שאר כל הפירות, אין משנים אותם מבריותם, אלא זיתים וענבים בלבד. נמצא שתמרים של תרומה ומעשר אסור לעשותם דבש, ואם כן יישרائيل הביאו תרומה של דבש? אלא: "דבש" האמור בפסקוק, אלו התמירים שהם חיבים במעשיות, וכך גם "דבש" האמור בפסקוק של בשבועת המינים הם התמירים, והם חיבים ביכורים. [ולשיות בעל הלכות גדולות ש"דבש" הינו תמרים וגם דבש הזב מלאי, נמצא שוגם דבש הזב מלאיו חייב ביכורים, כי גם דבש זה חייב בתרומות ומעשרות, כי כל מה שיש אסור לשנותם מבריותם, הינו דוקא על ידי כתישה וסחיטה, אבל אם הדבש זב מלאי, גם זה בכלל דבש האמור בתורה].

גם בבבלי מסכת עירובין וד"ע"א אמרו, שככל שיעוריה של תורה הם "הלכה למשה מסיני", אלא שחכמים הסמיכו אותם על הפסוק "ארץ חיטה ושורחה וכו'", שככל פרי יש רמז לשיעור תורה בדבר אחר. למשל: "תאננה", לאיסור החזאה בשבת מרשות היחיד לרשות הרבים, שאם החזיא מאכלCSI שיעור תנאה, חייב. "זית", רוב שיעורי תורה הם ציטים, אכילת מצה, מאכלות אסורת וכו'. "דבש", שאם אכל ביום כיפור שיעור של כותבת הגסה, הדינו "תמרה" גודלה, חייב כרת. ומובואר שדבש הינו "תמר". והנה רשי (שם) כתוב: כל "דבש" האמור בתורה הוא "דבש תמרים", כמו שאמרו במשנה (ביבורים שם): אין מביאים ביכורים אלא מ"שבעת המינים", ולא מ"תмарים" שהברים [כי הם גרוועים]. נמצא פשוטות לתנאי שהתמירים הם בשבועת המינים, והינו דבש האמור בתורה. [ויש מקום לומר שרשי רומי לשיטת בה"ג, שגם "דבש תמרים" הוא דבש האמור בתורה, וכן שכתוב בתחלת דברו: "דבש" האמור בתורה הוא "דבש תמרים", ולא אמר "דבש" האמור בתורה הוא "תмарים"].

יון ושבועת המינים

היו לפניו יון ושאר פירות הארץ, בין שהם משבעת המינים ובין שאינם משבעת המינים, או פירות האדמה, מברך על איזה מהם שיריצה קודם. כיון שאין הברכות שוות ואין לאו מעלה מזו כל כך. ולבני אשכנז, ברכת היון קודמת. (סימן ריא סעיף ד)

כתב מרן הבית יוסף, אף שלדעת רבינו פרץ ברכבת הגפן קודמת לשבעת המינים, כבר נתבאר שדעת כל המפרשים היפך רבנו פרץ, וגם מנהג העולמים אינו כן, ואם כן לא היה לו לטור לכתוב את דברי רבנו פרץ איזה הלכה כמוותו. ע"ש. גם בשלחן ערוך השמייט מרן את דברי רבנו פרץ, ומבוואר שלדעתו איזה שיריצה להקדים בברכה יקרים, וכמובואר בבית יוסף. וככתב הגאון רבי אפרים לניאדו בשוו"ת רועי ישראל: ואודיעך קושט דברי אמרת, וכל גдол זה נקוט בידך, שבכל מקום שאנו יכולים למצוא סיבה כל שהיא וקצת עיליה לתת טעם להשמטת מרן מהשלוחן ערוך איזה דין שהוא בא בטור או בבית יוסף, ולומר שהוא סובר שאינו הולך, נאמר לנו בודאי בפה מלא, שימוש שראה שאינו הדין הזה כהלכה השמייטו מפסיק הלכתיו בשלוחן ערוך. ע"ב. וכן כתבו רבים ממהחרונים. ואף שהרמ"א הביא דברי את רבנו פרץ להלכה, אנחנו בני ספרד, אין לנו אלא דברי מרן זעיר".

מזונות

אם יש לפניו עוגה או תבשיל העשו מקמח של חמשת מיני דגן, כמו: קובה, סיגרים, קוגל וכיוצא בהם, וגם זיתים ותמרים שהם משבעת המינים, מברך קודם על העוגה "בורא מיני מזונות", ולאחר כך "בורא פרי הארץ" על הפירות.

כתב מרן השלחן ערוך (סימן ריא סעיף ה), מה שהחיטה ושועורה קודמים, דיקא כעשה מהם תבשיל או פט, אבל הocusת את החיטה שברכתו "בורא פרי הארץ" אינה קודמת לברכת "בורא פרי הארץ". היה לפניו תבשיל מקמח כוסמין ושובלת שועל ושיפון, וגפן ותאננה ורימונו, כיון שمبرך על התבשיל "בורא מיני מזונות" ברצתו קודמת. וכך על גב שאלו הפירות ממין שבעה, ואילו הטעיל אינו ממין שבעה? מכל מקום כיון שמשני דגן הם חשובים, שעושים מהם פט וمبرך עליהם המוציא וברכת המזון, הרי הם קודמים אף שלא עשה מהם פט. ע"ב. ומבוואר עוד בבית יוסף שגם ברכת "borer miyin mazonot" חשובה וمبוארת יותר מברכת "borer peri ha'atz".

העץ ושהכל

היו לפניו פרי שברכתו "העץ" ומאכל שברכתו "שהכל", ברכת העץ קודמת לברכת השכל. כיון שברכת העץ חשובה יותר, שהיא ברכה מבוררת שלא מברכים אותה אלא על דברים מסוימים, ולא כברכת שהכל שפטורת כל מאכל ומשקה. (סימן ריא סעיף ג)

האדמה ושהכל

הוא הדין, אם היו לפניו פרי או ירק שברכתו "האדמה" ומאכל שברכתו "שהכל", ברכת האדמה קודמת לברכת שהכל. (סימן ריא סעיף ג)

העץ והאדמה

היה לפני פרי מפירות העץ ואפילו הוא משבעת המינים, ופרי או ירק מפירות האדמה, על איזה מהם שיריצה יקדים ויברך. כיון שאין הברכות שוות, ושתייהן חשובות ומובורות ואיןazo מעלה יותר מזו. סימן ריא סעיף ג. ערכה

בגמרא (ברכות מא ע"א) מבואר שאם אין הברכות שוות כמו למשל צנון זיתת, מברכ על זה וחוזר ומברך על זה, כי עיקר דיון קדימה שיק דוקא כשברכותיהם שוות, כגון זיתים ותפוחים של שנייהם מברכ "בורא פרי העץ", ונמצא שבא לפטור את שתיהם בברכה אחת, לנו יברך על הזית, כיון שהוא חשוב יותר מאשר משבעת המינים ויפטור את התפוח שהוא פחות חשוב. אבל אם אין ברכותיהם שוות, כמו צנון שברכתו "האדמה" זית שברכתו "העץ", כיון שمبرך ברכה לכל אחד ואחד בפני עצמו, רשאי לברך על מה שיריצה קודם.

הקשה הרא"ש, כיון שbarang לעיל שברכה מבוררת היא השובה יותר, ולכון ברכת העץ או האדמה קודמת לברכת שהכל, אם כן לכארה היה צריך גם להקדים את ברכת העץ לברכת האדמה, כיון שברכת העץ מבוררת יותר, שהרי ברכת האדמה כוללת את כל הגדל באדמה, ולכן אפילו אם טעה וברך האדמה על פירות העץ, יצא ידי חובה. ואילו ברכת העץ מברכ דוקא על מה שגדל באילו ויש לומר שאינה חשובה כל כך ברכת העץ כנגד ברכת האדמה, כמו חשובה ברכת האדמה כנגד ברכת שהכל, לפי שברכת שהכל אינה מבוררת כלל לפי שכוללת כל דבר. וכן דעת רב האיגאון, הר"ף, רבנו חננאל, רשי, האשכול, רבנו יונה, הרשב"א, השלמה, המכתר, רבנו ישעיה הראשון, רבנו נזיר המעליל בספר המיאורת ועוד. וכותב הרא"ש, וכן נראה עיר ודלא כבעל הלכות גדולות שאמר שיקדים ברכת העץ לאדמה. וכותב בארכות חיים שרוב הגאנונים חולקים על בעל הלכות גדולות.

מג"ע א"ש

לאור האמור, מה שידוע בפי הציבור רמז לסדר הקדימה בברכות: ראשית תיבות מג"ע א"ש, דהיינו: מזונות, גפן, עץ, אדמה, שהכל. הינו בעיקר לבני אשכנז שקיבלו הוראות הרמ"א, אבל לבני ספרד שקיבלו הוראות מרן השליחן ערוץ, יש לדעת שברכת מזונות היא הראשונה, וברכת שהכל היא האחורה. וביניהם רשאי לברך ולהקדים מה שיריצה. על כן, אם הביאו לפניו עוגה, יין, תمر, בוטן, ושוקולד. לבני ספרד, יברך מזונות על העוגה, ואחר כך יברך על מה שיריצה, ולבסוף יברך על שהכל על השוקולד.

"אלו דברים שאדם אוכל מפירותיהם בעולם הזה..."

על שולחנו של הצדיק רבינו יצחק אייזיק מזידיטשוב, מסובים היו בט"ז בשבט אורחים רבים, והיה הצדיק מחלק פירות למסובים. פעם באו אורחים רבים מאוד, והמנגנים שהיו עמוסי פירות על השלחן, לא הספיקו לכל. נעה הצדיק ואמרו: אם פירות אתם מבקשים, הנה ואגידת לכם היכן תמצאו אותן: "אלו דברים שאדם אוכל מפירותיהם בעולם הזה, והקשו קיימת לו לעולם הבא... ותלמוד תורה כנגד כלום!" לנו ועסקו בתורה, ותמצאו פירות הרבה בלי דוחק, מלבד הקרו הקיימת לעולם הבא! (סיפוריו חסידיים

חביב קודם

אם היו לפני מני מاقل שונאים שברכתם שווה ואינם משבעת המינים, יברך על מה שחייב לו יותר. ו"חביב", הינו שרגיל להיות חביב עליו, אפילו אם עתה הוא חףץ במינו השני. למשל: היו לפני אפרנסמו ותפוח, כיון שחייב עליו יותר האפרנסמו, יברך "בורא פרי העץ" על האפרנסמו ויפטור את התפוח. סימן ריא סעיף ^(א)

ואף אם עתה חביב לו יותר לאכול את התפוח, יברך על האפרנסמו שהוא הפרי החביב לו בדרך כלל ויטעם ממנו מעט, ולאחר כך יאכל את התפוח, ובגמר התפוח יחזור לאכול את האפרנסמו.

וכמו כן, אם היו מונחים לפני בוטנים וגרעינים, ובדרך כלל חביבים לו יותר הגרעינים, אך עתה משומש מה השקה נפשו יותר בבטנים, יברך על גרעין אחד או שניים "בורא פרי האדמה", ולאחר כך יאכל את הבוטנים, ולאחר מכן יחזור לאכול את הגרעינים. משנה ברורה סימן ריא ס"ק ^(ב)

מה מラン זצ"ל אמר על הגרעינים?

באחת השבתות ארגנו "שבת שכולה תורה" ב"קרית שמואל", ומסרתי שיעור בבודק לאחר התפילה בבית הכנסת של אברכים בהלכות בורר בשבת. בתוך הדיברים הזכרתי דוגמא של גרעינים שנמצא בהם פסולת בשבת, האס מותר להוציא את הפסולות וכו'. והנה קם אברך אחד ואמר, מי בכלל אוכל גרעינים, הרי מורנו הרב הראשי שליט"א אמר בשם אביו מרן זצ"ל, ש"גרעינים מאכל בטלנים?!"

אמרתי לו: כוונת מרן הייתה על מי שיושב בטל ומbezבז את זמנו בפיצוח גרעינים, זה בודאי לא טוב, זהו ביטול תורה גמור. אבל אם אדם יושב בשולחן שבת, ושומע את הבן שלו שאומר דבר תורה, ותוך כדי הוא מפצח גרעינים, וכי מה יש בזה, אדרבה, בזכות זה הוא מקשיב יותר טוב לדברי תורה. לא תמיד הילד מכין דבר תורה כזה מעוניין, הוא ילד, ולפעמים הוא קצת משעמם אותו, אתה לא מבין מה הוא רוצה, אבל אתה האבא, צריך לתת לו הרגשה טובה, שהנה הוא טרח להכין דבר תורה, ואתם אבבם למד להכין יותר טוב, וכך אתה צריך להקשיב לו, אבל על ידי פיצוח גרעינים, אתה מקשיב לו יותר טוב. לכן במקרים כאלה וכיצא בהם, אדרבה, אם אדם נהנה לפצח גרעינים לכבוד שבת, לפצח ויכוון גם לקיים מצות עונג שבת שהיא מצויה מן התורה.

ופעם שמעתי מהראשון לציוו הגאון הרב מרדי אליהו זצ"ל שאמר, שבשלחן שבת הוא מפצח מכל סוג הפיצוחים שיש בשולחן, 5 אחדים מכל אחד, 5 פיסטוקים, 5 שקדים וכו'. אדרבה, וכי בಗל שהוא נתמנה לרוב הראשי, אז הוא כבר לא נהנה מהפיצוחים לכבוד שבת!! אם אדם נהנה לפצח גרעינים, זה עוזה לו עונג שבת, תבוא

עליו ברכה, הרי הוא מקיים בזה מצות "עונג שבת" שהיא מן התורה. רק שישתדל לפצח בתוך כדי שמיית דברי תורה או עיון בספר שהוא, כי פעמים והוא נמשך... ושורף את זמנו, אבל ברור שלא יצער את עצמו, כיון שמרן אמר "גרעינים מאכל בטולנים".

והנה בתלמוד ירושלמי (סוף מסכת קידושין) אמרו: "עתיד אדם ליתנו דין וchosbenon על כל מה שראתה עינו ולא אכל", ולכן, רבי אלעזר בן פdetת אף שהיה עני, היה אוסף כל פעם מעט כסף, כדי שיוכל מכל פרי חדש. הקב"ה ברא גם פיצוחים בעולם, בשבילם ישראל שעוסקים בתורה ובמצוות. ולכן הכל לפי העניין, ואדרבה פעמים שמחמת הגרעינים הוא לומד יותר טוב, הוא מתעורר יותר. וכן לחכם ויחכם עוד.

מספרים על הגאון רבי שלום שבדרונו זצ"ל המגיד הירושלמי, שהיה מוסר ודרשה בכלليل שבת לאחר הסעודה בשיטיבליך "זכרו משה", ובכל הדרשה היו נשמעים קולות פיצוחי הגרעינים של הקהלה. פעם אמרו לו כבוד הרב, וכי זה כבוד בית הכנסת שיפיצו הגרעינים?! אמר להם: "עדיף שיפיצו גרעינים בבית הכנסת וישמעו דברי תורה, מאשר שיסתובבו בשכונות "גנולה" וידברו דברים בטולים!" (עיין לעלון "חתענג בראשו" גליון מס' 15)

כל אחד והחביבות שלו

בഗדרת המאכל להחביב כחביב, כל אדם קבוע לעצמו. שם אחד חביב לו למשל תפוח יותר מאשר אפרנסמו, עליו להקדים ולברך על התפוח ולפטור את האפרנסמו. ואילו חברו שחביב עליו יותר האפרנסמו, עליו להקדים ולברך על האפרנסמו ולפטור את התפוח.

למה החביב קודם?

כתב בספר ליקוטי הלכות וברכת הפירות אותן א): וمبرך על החביב תחילת, כי כל דברמושך עצמו לשורשו, מקום שחיותו תלוי שם. ומאחר שחביב ומתואווה לאותו הדבר, בוודאי יש שם נפשות השיעיכים לו לחלקי נפש רוח נשמה שלו, ועל כן מברך עליו תחילת, כי עיקר שלמות הנפשות ועלייתו הוא על ידי הברכה. אבל שבעת המינימ השהשתחבה בהם ארץ ישראל, שם שורש כל הנפשות של הקדושה, כי ארץ ישראל היא בחינת אמונה שהיא שורש הנפשות, ולכן ממש יצא לחם, כי כל השפעות אכילה הקדושה יוצאת ממש. עי"ש.

סדר הקדימה גם בט"ו בשבט

יש נהגים בליל ט"ו בשבט, כשהכל המינימ מונחים לפניהם, לחלק לכל המסובים לכל אחד ואחד פרי עץ אחר, כדי שיתברכו כל הפירות. ולמשל: לאחר נوتנים לברך על הזית, ולשני על התמר, ולשלישי על הענבים וכו' הלאה גם בפירות שאינם שבעת המינימ. אבל יותר נכון שלא לעשות כן, שכן שיש לנו דין קדימה בברכות

שהובא בגמרה ונפסק בשלחו עורך, לכן יעשו ככל המבוואר לעיל בדיוני קדימה, ויפטרו בברכה זו את שאר פירות העז. (ערה)

הגאון רבינו חיים פלאגי בספריו "מועד לכל חי" סימנו לאות זו הביא מנהג זה שככל אחד מברכ על פרי אחר. וכתב, האיש מברך על החיטה, ואומר: "הַשְׁם גָּבֹלֶךְ שְׁלוֹם חֲלֵב חֲפִים יְשַׁבֵּעַךְ", כדי שיהיה לו מזונות בריאות. והאשה על הגפן, שנאמרו: "אַשְׁתָּךְ קְנָפָו פְּרִיה בִּירְכְּתִי בִּתְךָ". והבנו על זאת, שנאמרו: "בְּגִינִּיךְ כְּשַׂתְּלִי זִיתִים סְבִיב לְשַׁלְחָנֶךְ". הרימונו והางוז לבנות, על שם "כָּל קְבּוֹדָה בְּתַמְתַּד פְּגִימָה". הדבש והתפוח לתינוקות, על שם הפסוק: "פְּתַח תְּפַפּוּמָה עַוְרָתִיךְ", "זְבֻשׁ וְחֲלֵב תְּמַתָּלְשָׁגֶךְ".

טעיה בסדר הקדימה

היו לפניו שני מיני מאכלים, והיה צריך להקדים ולברך על אחד מהם מחמת שהוא משבעת המינים, או שהוא קודם בפסוק מבין שבעת המינים, או שהוא חביב וכיוצא בזה, וטעיה ובירך על המין الآخر, יצא ידי חובתו. (סימנו ריא סעיף ה. רעא)

כתב הרשב"א, היו לפניו אתרוג וזית וקידם ובירך על האתרוג, אף על פי שאיןו רשאי, כי מין שבעה קודם לחביב, איןו צריך לחזור ולברך על הזית כיון שברכותיהם שוות, והוא שנטכוו נפטרור את הזית בברכת האתרוג, אבל אם לא התכוון לא, שאיןו בדי שיטpor מי שאיןו חשוב את החשוב דרך גרא אלא דרך כוונה (בטי ישפה). וכתב המשנה ברורה וס"ק לא, ולפי מה ש่าวנו שדעת הרבה הראשונים כהרמב"ס שחביב קודם למין שבעה, כל שכן שאם טעה ובירך על האתרוג החביב שבודאי לא יחזור לברכ על הזית, שהרי לשיטתם זו ברכה לבטלה, וספק ברכות להקל.

סדר הקדימה רק כשמנונה לפני

יש להבהיר שככל דין קדימה, הוא דוקא כשמונחים לפניו עתה המאכלים, לזה באה ההלכה מה יקדמים לברכ לפני מה, אבל אם כרגע מונח לפניו מאכל אחד, אף שידעו שתיכף יביאו לו גם מאכל אחר שברכתו קודמת לזה, איןו צריך להמתין עד שיביאו את המאכל الآخر לפניו, אלא רשאי לברכ עכשו על המאכל שלפניו. ולמשל: אם הביאו לפניו ביצה, וידעו שתיכף יביאו לו גם בורקס, רשאי לברכ שהכל על הביצה, ואיןו צריך להמתין עד שיביאו לו את הבורקס, כדי להקדים ולברך מזונות לפני שהכל.

כתב הסמ"ק: צריך עיוו איך כשמחלקים פירות ויין בבית האירוסין או בבית היולדת, אנו מברכים תחילת על הפירות ומני המתיקה ולאחר כד על היין, והרי היין משבעת המינים! ואפשר שכיוון שאין ברוכותיהם שוות, מברכ על החביב תחילת. והעיר על זה מרן הבית יוסף וסימנו ריא אות ז, שאמנים לפיה זה מובן למה הקדימו לברכ על הפירות לפני היין, אבל עדיין איך הקדימו לברכ על מני המתיקה שברכתם 'שחכל' לפני היין, והרי ברכת שהכל היא האחזרה בסדר העדיפיות? ויש לומר שאנחנו כמו אורחים באותו בתים ואין לנו אלא מה שמצויאים לפניו תחילת וمبرכים עליו, ואפלו כל אדם בביתו אפשר שאף על פי שבדעתו לאכול כמה מיני פירות, אם מביאים לפניו אחד אחד, הראשו שמביאים לפני מברכ עליו תחילת, אף על פי שהיא ראוי לאחר את ברכתו למי השני הבא אחריו. ולא אמרו להקדים מין זה לחברו אלא כשל המינים

מונחים לפניו, וכלשונו המשנה "היי לפניו מינים הרבה". עוד יש לומר שם העיקר הם הפירות ומיני המותיקה, והיו לא בא אלא להפיג את טעם מתיקות הפירות ומיני המותיקה. ע"ב. ומפורש-shell דין הקדימה הוא רק כשניהם כבר מונחים לפניו, אבל אם עדין אין שניהם לפניו, יברך על המין שנמצא לפניו.

סדר הקדימה רק בשרוצה

עוד יש להבהיר שככל דין קדימה, היינו דוקא שרוצה לאכול עתה משני המאכלים, זה באה ההלכה מה יקדים למה, אבל אם כרגע אין רוצה לאכול מאכל מסוימים, אף שנייהם מונחים לפניו, אין צורך קריך להקדים זה לפני זה, ורשאי לברך על מה שליבו חוץ, ולאחר מכן שירצחה, יאכל גם את המאכל השני. למשל: היי לפניו זיתים ותפוח, ואין רוצה לאכול עכשו זיתים, אף שבදעתו לאוכלים לאחר מכן, אין צורך קריך בדוקא לברך "boraa peri ha'etz" על הזיתים שהם משבעת המינים כדי לפטר את התפוח שאינו משבעת המינים, אלא יברך על התפוח.

וכמו כן, אם היי לפניו מיני מזונות ומין שברכتو העץ, ואין רוצה עתה לאכול את המזונות, יקדם את המין שברכטו העץ. למשל: היי לפניו עוגה ותפוח, ואין רוצה לאכול עכשו את העוגה, יברך על התפוח. כמו כן, אם היי לפניו בורקס ובייצה, ואין רוצה לאכול עכשו את הבורקס, יברך על הביצה.

ולפי זה יש ללמידה על מה שמצווי היום בבתי הכנסת רבים שמיימרים שיעור בכל שבת לאחר תפילה שחרית בנץ החמה [יעיון בחברת "השבת בהלכה ובאגודה" במלעת לימוד זה שאנו ערד אליו]. וקודם השיעור מקדשים על היין ואוכלמים משהו, כדי שלא יצאר את הצייר. והנה עתה מבאים לפניהם למשל: בורקס, תפוח אדמה, ביצה, ותמרים. לאחר מכן הוא חוץ לאכול בורקס, תפוח אדמה ובייצה, ואין חוץ כרגע בתמרים כלל, כי מה למלוח עם מתוק, ילא קרב זה אל זה, על כן, רשאי לכתילה לאכול מה שלבו חוץ עתה, ואין צורך קריך להקדים ולברך בדוקא על התמרים כדי להקדימים לפניו ברכת שהכל על הביצה.

כתב מרן הבית יוסף סימון ריא אותן (105): כתוב בתרומות הדשן, מה שאמרו שהמקדים בפסוק קודם, וכן החשוב או החביב קודם, כל זה דוקא שרוצה לאכול משניהם, אבל אם אין רוצה לאכול משניהם אלא מאהד, לא מחויב לאכול מן המקדים או החשוב או החביב כדי להקדימו אף על פי שהוא לפניו. ע"ב.

והנה אף שבארנו לעיל (עמ' 105) שגם הביאו לפניו למשל אפרסמו ותפוח, עתה חביב לו התפוח, אך כיון שבדרכ כלל האפרסמו חביב לי, האפרסמו קודם ויברך עליו "העץ" ויטעם ממנו מעט, ולאחר לכך יאכל את התפוח, ובגמור התפוח יחזיר לאכול את האפרסמו. וכךaura מה לא נאמר שכיוון שעתה רוצה לאכול את התפוח, שיברך על התפוח, כמו שבאנו כאן שכיוון שעתה הוא רוצה את הביצה ולא את התמרים, יברך על הביצה; אך החילוק הוא פשוט וברור, כי דוקא שם שהוא רוצה לאכול עתה גם את התפוח וגם את האפרסמו רק שירגע יותר חביב

לו התפות, בזה עדינו מקדים את החביב הקבוע, לא כו' כאן שיש לפניו בורקס, תפוח אדמה, ביצה, ותמרים, ועתה הוא לא רוצה בכלל לאכול את התמרים, ואדרבה זה מפriet לו ומקלקל לו את הטעם, אז בודאי שאין שום עניין שיברך בדוקא על התמרים לפני הביצה.

סדרי האכילה תורה שלימה היא

הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך צ"ל בא ר' על דרך הרעיון את הטעם שב倡 השבועות לכל הדעות צריך להרבות באכילה ושתייה יותר מאשר החגיגים, כדי להורות שתורתנו היא תורה חיים, שאין דרכה בפרישות גמורה מחיי העולם הזה, אלא אדרבה היא מדrica אותהנו איך להשתמש בחפציו העולם, ודיני וסדרי האכילה תורה שלימה היא. רגיל היה הרבה להביא את לשונו הנמרה בברכות (מג ע"א): "כיצד סדר הסיבה? אורחים נכנסים ויושבים על גבי ספסלים ועל גבי קתדראות [כстоות מיוחדות כדרך העשירים], עד שיוכנסו כולם. הביאו להם מים, כל אחד ואחד נוטל ידו אחת. בא להם יון... עלו והסבו...". ראו כמה דקו' חז"ל באורהות החיים עד שום סדר ההסיבה לסעודה, תורה שלימה היא ודיניהם ערוכים עם משנה, גمرا ותוספתא, ופסק הילכה רבים. ספר "הליקות שלימה" עמוד שפדי

סדר הקדימה בברכה ולא באכילה

כל סדר הקדימה המבואר לעיל הוא רק לעניין הברכה, דהיינו על מה לברך קודם או על מה לברך ולפטור את השאר, אבל לאחר שכבר ברך על מאכל מסויים כפי סדר הקדימה, מכאן והלאה רשאי לאכול ממאכלים אלו שנפטרו באותה ברכה, כל מה שליבו חף.

למשל: אם היו מונחים לפני חמאת הפירות של שבעת המינים [ענבים, תאנים, רימונים, זיתים ותמרים] ושאר מיני פירות העץ, ובירך על הזית "בורא פרי העץ", מכאן ולהבא יוכל מה שירצה, ולא צריך לאכול ודוקא כפי הסדר הנ"ל, דהיינו תמרים, ואחר כך ענבים, ותאנה ורימון. שאין סדר הקדימה אלא לעניין הברכה.

שלוח ובירה

טעות נושנת היא אצל רבים ש מביאים בלילה ט"ו בשבט לשולחן, שלוחה שהיא חיטה תפוחה, וכן משקה בירה הנעשה משועורה, בשביל שהייה להם מכל שבעת המינים, ומהמותן כן טועים וمبرכים קודם על החיטה, כיון שהיא ראשונה שבעת המינים, ואחר כך על הבירה שהיא שעורה, ואחר כך על מיני הפירות שבעת המינים. אך יש לדעת, כי כל המעללה של החיטה והשועורה שהשתבחה בהם ארץ ישראל, היינו דוקא כשותחנים אותן לramento ואופים מהם לחם או מיני מזונות. אבל האוכל שלוחה, מביך עליה "בורא פרי הארץ", ואם אכל ממנו שיעור כזית [7 גראם], מביך "בורא נפשות" בלבד. וכן השותה בירה מביך "שהכל יהיה בדברו" כאשר המשקדים, ואם שתה ממנו שיעור רביעית [81 גרם] בבת אחת, מביך "borer נפשות"

בלבד, ולא ברכת "מעין שלש" כשבועת המינים.

על כן, אם רוצים להביא מכל שבעת המינים, יביאו עוגה שהיא ממיני דגן, ויברכו עליה מזונות, ואחר כך יברכו על הפירות סדר הקדימה המבוואר לעיל. וכן ראיינו בשלחן ט'ו בשבט של מרן הראשו לציון רבנו עובדיה יוסף זצ"ל.

כתב הבית יוסף (סימן ריא), החיטה שכותבה בתורה שבעת המינים, אין זה בכוס את החיטה ממש, אלא שעשהה פט, וכמו שפירשה תורה: "ארץ חפה ושערה... ארץ אשר לא במקצת תאכל בה לחם". ותדע לך שהרי הocusת את החיטה, לא מברך אחריה לא שלש ברכות של ברכות המזון, ולא מעון שלש. ומשמעו שהחיטה שכותבה בתורה, היינו "לחם" והוא שקדום לכל, וברכתו חשובה שגורם ברכה לעצמו. וכן אם עשו דיסא שברכתו בורא מיני מזונות, הרוי זה חשוב יותר מברכת "boraa peri haetz", ולכן הוא קודם לוי, אבל הocusת את החיטה שمبرך עליה "boraa peri haadma", אין לו חשיבות להיות קודם ל"boraa peri haetz". וכן כתוב מרן שלחן עיריך (סימן ריא סעיף ה): מה שחיטה ושוערה קודמים, ודקה כעשה מהם תבשיל או פט, אבל הocusת את החיטה שברכתו בורא פרי הארץ אינה קודמת לברכת בורא פרי העץ.

מטרת סדר הקדימה להגעה לברכה בכונה ובהתלהבות

mulat beracha hia casher adam mברך את השם יתריך בכונה, בחשך ובשמחה. לא domha adam shmodah vmbarek bchshk, la adam shbakiyi mozia at hamilim bpeh. gms adam shomer "toda" lechbaro, yish shmozia at hodaah mcl halav, vish shomer at hodaah cami shcpao shd, ayin sfpak shnouter ul hodaah shel... ul k, tknu chz"l at sder hakdima bberachot, vchkl hauleh shaharob kodus, vlcnu shbeut minimim kodimim, ci am aratz israel hastbhaha shbeut minimim haalo, hoy avomr shmulutam gdolah yoter meshar minimim. vcasher yshnem lpanio pirot shainim shbeut minimim, az chabiv lo kodus, ci casher yberk ul pirot shchabim lo au ul maacel shchabiv lo, beracha tzaa yoter becuna mcl halav.

avomr harub finikos z"l, adam shcham lo maorod bkeiz vlokach kos mishka kr mowz vteuyim, cdai shkodus beracha yistcal ul hocos vtabonu batib mishka vbgzim hakofzim, vtipfel mnfilot bboraa, aidi bora'a mishka zoa mshobach vteuyim, vaz beracha tzaa mpio bhatlahbot ytirah: "bruck atah ha, alokinu malch haolam, shachal nihya bdbro".

vchmo shhabano leuil (umodo 96) bshem haagun rabi yehuda zedaka z"l ul hpsok (tahlilim kema): "arozemekh allohi hamelah, vaberacha shmekh leulim uud", colomar, tahilla kodus beracha, "arozemekh allohi hamelah" norim at haShem yitbarek vneshev otavo ul uzem haamal, tabonu ul pomehla, ul haafarsimoo, ul haqovi, ul mishka, aiyea tem, aiyea yofi, aiyea tzav. vachar ckd: "vaberacha shmekh", laachr hahtbonnot, ushvi narckh vberacha tzaa becuna vhatlahbot mcl halav.

vbeninu zo, covet maran habayit yosef (siman kesseh s'h) bshem rabi israel aishron baal torahot hashdun: baal habayit shnoga laacol pat mamaifit goim b'makom shelala mezquia cil kd pat

ישראל, והביאו לו על השולחן פת גויים נקיה ומשובחת, כמו למשל בגאט, וגם פת ישראל שאינה נקיה – שלא הוציאו את הסובין מהקומה, ולכן איןנה טעימה ומשובחת כל כך, כמו 'לחם מלא'. במקורה כזה, אף על פי שבני ביתו שأكلים עמו והוא בוצע בשביבם, אינם נהגים לאכול פת גויים, ורצונם לאכול מהפת שאינה משובחת של הישראל, מכל מקום כיון שהוא בעל הבית – העיקר, ובני ביתו נגררים אחורי, והוא רגיל לאכול מהבאנט המשובחת, עלייו לבצע על הבאנט של הגוי ולא על הפת שאינה משובחת של הישראל, ובני ביתו יאכלו מפת ישראל כפי הרגלים.

מקשה התורמות החדשן, והרי הרabi'ah כתוב על מקרה אחר שם בעל הבית עצמו נזהר שלא לאכול פת גויים, ובא אליו אורה שאוכל פת גויים והביא עמו פת גויים משובחת, כיון שמצויה על בעל הבית לבוצע, יבצע מפת הגוי המשובחת. נמצא שאף על פי שבבעל הבית אינו רגיל לאכול מהפת המשובחת, ואין בדעתו לאכול ממנה כי זה של גויים, בכל זאת מצוה להקדימה ולברך עליה. והרי זה סותר, כי במקרה הקודם למדנו שהמציענה נקבעת לפי בעל הבית ולא לפי המסובים, ואילו כאן בעל הבית בוצע לא כפי מה שהוא רגיל להחמיר בפת גויים?

אומר התורמות החדשן שיש לחלק בין המקרים, כיון שככל ברכת הנחנין תלולה בחביבות המאכל, שעל חביבות הנאותו הוא מביך ומשבח את הקב"ה, שזה בעצם ברכת "הנחנין" שהיא באה על ההנאה מהאוכל, לכן: "אַף עַל פִּי שָׁבֻעַ הַבֵּית נָזֶה תְּמִיד מֶפֶת גּוֹיִם, אֵין זֶה בְּשִׁבְיל שָׁאַיּוֹ חֲבִיב לּוּ, אֵלָא מְשׁוּם פְּרִישּׁוֹת. וְכֵל שִׁיכּוֹל לְמִצְוָה עִילָּה וְסִיבָּה שִׁיאָכֵל בְּהִתְרָת וְלֹא יִצְטַרֵּךְ לְפָרִישּׁוֹת, כְּגֹון כָּאֵן שְׁמַחְבֵּב בּוּ אֶת הַמִּצְוָה, הַתִּירְוּ לּוּ חַכְמִים". זאת אומרת, אף שבבעל הבית לא רוצה לאכול מפת גויים כי הוא פרוש וחסיד, אבל כל זה טוב ויפה כאשר אין לו פת אחרת שחייבה לו יותר, אבל כאשר יש לו פת חביבה יותר, כמו למשל: באגוט, פרנה, פיתה, במקרה כזה יברך על החביב יותר, כי כאשר אדם נהנה מהמאכל, הברכה יוצאת יותר בכוונה מכל הלב.

הרabi'ah הביא לזה ראייה מהירושלמי שכותב, אם הביאו לפניו פת נקיה טמאה, ופת לא נקיה טהורה, על איוזה מהו שיריצה יברך. פירוש: בזמןנו היו תלמידי חכמים שאפילו את מאכליו החולין שליהם היו אוכלים בטהרה, על ידי שהיו נזהרים מכל טומאה, ואם חוליה נטמאו בטומאות מת, היו נטהרים באפר פרה אדומה וחגיה כה ע"א, נזה וע"ב. ועל זה אומר הירושלמי, שאפילו אותו אדם פרוש שמקפיד שלא לאכול חולין טמאים, אם הביאו לפניו פת נקיה [משובחת] טמאה, ופת לא נקיה טהורה, יברך על הפת הנקיה והמשובחת הטמאה, משום חיבור מזויה. וכך פסק גם מרן בשלחן ערוץ וסימן קשח עליי, ובירור דעה סימנו קיב סעיף יג).

ומבואר מכל זה, שאפילו שהוא מקפיד שלא לאכול מפת גויים, אבל כדי שהברכה תאמר בכוונה ובהידור יותר, עדיף לאכול מהפת המשובחת יותר, כי הברכה תלולה בחביבות, שעל חביבות הנאותו הוא מביך ומשבח את הקב"ה. هو אומר שהמעלה שלא לאכול מפת גויים, מתגמדת לעומת מעלה הברכה שתצא מכל הלב בהידור ושמחה. עליון עלוון "ויתגעג חדשן" גליון מס' 11)

ברכת "שהחינו"

יש מחרורים אחר פירות חדשניים להבאים לשלחן ט"ז בשבט, בשביל לברכות ברכות "שהחינו".

בתלמוד ירושלמי סוף מסכת קידושין כתוב: "עתיד אדם ליתן דין וחוسبו על כל מה שראתה עיניו ולא אכל", ולכן, רב אלעזר בן פdetת השהיה עני, היה אוסף כל פעע מעט כסף, כדי שיוכל מכל פרי חדש. וכותב הפni משה, שהסבירה שעתיד אדם ליתן דין וחוسبו על זה, מושום שאיןו נוטן ליבו לחזר אחריהם לברכות ולהודיע את השם ברוך הוא שברא מינים אלו להחיות בהם בני אדם, וכילו איןו נחشب בעיניו טובות יתעלה ברוך הוא. ורב אלעזר היה חושש לשמועה זו, והיה רואה אכן להביא את עצמו לידי חיוב לכל הפחות פעע אחת בשנה, כדי לברך על כל מין ומין, וליתן שבח והודיה לאיל יתעלה ברוך הוא וمبرך, המשגיח ומפרנס וממוץן לכל בריה, ונורך כל נפש חייה, יתברך שמו ויתעלה זכרו לעד ולנצח נצחים, Amen. ע"ב. גם בפירוש קרבנו העודה כתוב שרבי אלעזר עשה כן כדי לברך "שהחינו" וליתן שבח והודיה להשם על שברא בריות טובות ליהנות בהם בני אדם. וכותב גאון עוזנו ותפארתנו רבנו יוסף ז"ע"א בספרו בן איש חי משנה ראשונה פרשת ראה סעיף טז: על כן אפילו עני שבירשהל ישתדל לקנות מכל פרי חדש לאכול ממנו הוא ואנשי ביתו ולברכ "שהחינו" להודאות להשם יתברך. ומרו החיד"א בספרו דבר לפיה (מערכת ג' אות ח) הביא את מדרש תנומא ופרשת בדברiorאות כב) על הפסוק ומשל כי כב: "אל תנצל דל כי דל הוא", זה התורמוס שנכנס עם הפרפרת, לא יאמיר אדם יש לפני אגוזים ותמרים, עליהם אני אומר ברכה וinity התורמוס [שהוא מאכל דל]. אמר הקב"ה "אל תנצל דל כי דל הוא". ע"ב. ואפשר שהטעם בויה, כי בכל דבר יש ניצוי קדושה, ועל ידי האכילה מתברר הניצוי הקדוש שבו ומעלהו לקדושה, ואם איןו אוכל את התורמוס, הניצוץ נשאר שם והוא גוזל את הקדושה שנשאר הניצוץ שם בלי בירור. ע"ש.

ברכת ה' היא תשורי!

מעשה שהיה במדינת פרס, בייהודי ירא שמיים, שהיה מתפרקנס בCustomAttributes ובבדיקות ממכירות בדים. באחד הימים, נזדמן לו לעبور על יד דוכן שמכרו בו תפוחים גדולים, יפים וריחניים במיוחד. הבית היהודי בתפוחים, וחשב בלבו: **כמה נאה וכמה יאה לשבח את הבורא יתברך על פרי חדש כה יפה!** ניגש אל הדוכן, וביקש לקנות תפוח. המחיר היקר - 'טומן' [כ-10 שקל] עבר תפוח אחד - לא הרתיע אותו. הואלקח את התפוח, ובירך עלייו בכוננה, בתחילת ברכת הריח "הנותן ריח טוב בפירות" והריחו, אחר כך ברך "בורא פרי העץ" ו"שהחינו" ואכלו, ובגמר האכילה ברך ברכה אחרונה "boraa nafshot rivot".

את כל מעשיו ראתה מחלונו בביתה אשה זקנה גויה עשירה גדולת, והתפללה מאד. קראה לו ואמרה: "אמור נא לי יהודין, היכיז קנית תפוח כה יקר?! וכי כמה מרוחיק אתה ליום?" אמר לה: "מרוחיק אני סך הכל ארבע או חמיש טומן ליום, אבל לכבוד ה' יתברך, שווה לי לקנות תפוח בטומו שלם, כדי לזכות לברכ עליו ארבע ברכות". התפעלה הזקנה ואמרה לו: "הנה אני עשירה גדולת, יש לי כספי רב מאד, ובכל

זאת אינני מושה לעצמי לknות תפוח אחד בטומן שלם!" ובטוך כדי דיבורה, הצעה בפניו את עושרה הרב. "הרואה אתה, את כדי הקמח הללו בא ואראה לך מהי תכליות האמיתית! ", נגיד עניינו המשטאות, פינתה האשה מעט מן הקמח, והנה הבדים מלאים כולם - במטבעות זהבי התפעל האיש עד מאד והלך לו דרכו.

כעבור מספר ימים, עבר היהודי שוב באותו מקום, והנה הוא שומע רעש והמולח על יד ביתה. הוא התקrab וראה את בני ביתה צועקים, שורטעים את בשרם, ומכים את עצם, כדרך הגויים, והבין שהאשה הזקנה מתה. מה עשה? נכנס לביתה והחל לצעק ולברכות: "כמה טובה הייתה אמא שלכם, כמה טובות עשתה לי Aiyo בעלת חסד...", לאחר מכן השתתק גם בהלויתה כשהוא בוכה, וצעק ואומר "כמה צדקת הייתה, תמיד הייתה נוטנת לי קמח, עבר המשפחה והילדים, וכך לא ידענו מחסורה, עכשו מי יתנו לי קmach, מי יתן לי קmach...". וכך, בכל ימי האבל, היה נכנס מדי פעם וחוזר על דבריו, ועשה את עצמו מצער מאד. משראו הבנים כך, סייכמו ביניהם שאת כל כדי הקמח יתנו ליהודי זה לפרנסת בני ביתו, כמו שהייתה "רגילה" הסבתא. שם היה היהודי שמחה רבה, החל והביא עגלת גודלה, העmis את כל כדי הקmach, ובכך התעשר עשר גדול עד מאד, בזכות שחשקה נפשו לברך את השם יתברך על פרי חדש שעלה לו טומן.

"שחחינו" בזמן הגלות

מספר התלמיד רבי יהודה נשוני ע"ה, על מאורע מסעיר שאירע בשולחן ט"ו בשבט של רבו האדמו"ר מספינקא בעל ה"חקל יצחק" צ"ל: אזכור חיגת ט"ו בשבט בבית הצדיק צ"ל. שולחנות ערכיים בפירוט, מגנות ויינות משרים על המסובים מצב רוח חגי. מפני הצדיק, היושב בפנים משולבות, נובעים פתגמים, ברקי ריעונות וסיפורים, המכנים אותו לעולמות אחרים. הצדיק מסביר את עניין המרגלים על פי הקבלה, וכמו מושך את כולנו לאטריה הקדושים של ארץ ישראל, ירושלים, הר המוריה, כבר רחל... מכניס אותנו לעולמות של כסם וויפי, בחיק ארצנו הקדושה.

והנה, מגיע הרגע החגי, הצדיק נוטל לידי הקדשות פרי חדש, לברך עליו שחחינו. העינים מרוכזות, הלבבות דופקים בקצב, הפנים נסוכות בשמחה. ופתאום - -

נפץ אדריך זיעע את האורי! ובטרם התחלנו להבין מה קרה, ולרדת ממורומי הפסגה למציאות העגומה, כיסו ריסיסי שמשות מנופצות את כובעי הקטיפה ובגדיו החג, ושתי אבניים גדולות וכבדות נחו וירדו על השולחן, בדיק מול הרב!

פנינו נעשו חיוורות כסיד. עיניינו בוhowת אננה ואנה בהבעה של פחד, כמתעוררויות מחלום מוקסים לחיזועה. בעצם, לא קרה דבר יוצא מהכלל, גויי המדינה רצוי רק להזכירנו שנמצאים אנו בארץ נכר. רק נס מן השמים היה, שזכיר זו לא עלתה בדמיים!

כשלקה הצדיק שוב את הפרי החדש בידו, והתכוון לברך עלי, כאילו דבר לא קרה,

הסתכלו עיניכם תמהות משתוממות: **שהחיהינו! לזמן הזה!** והצדיק כאילו הרגש בצפונות הלב, הניח את הפרי מיד, פתח ואמר: שהחיהינו וקיימנו לזמן הזה: כל מצוה יש לה זמן מיוחד, להבליט את מובנה הפנימי של המצווה. ט"ו בשבט מוציר לנו את ארץ ישראל ואת הגאולה העתידית. כיצד אפשר להבין את מהותה הפנימית, ללא שחשופים לעיניך את מהותה של הגלות המקוללת?! מתוך החושך אפשר להכיר את האור, אלמלא שישנו חושך, אין להריגש באורו; ומאות פיות הדחדו בביטחון: "שהחיהינו וקיימנו והגינו לזמן הזה!" (ושולת ספרינקה עמוד תי)

כל המרביה הרי זה משובה

מי שיש לו כמה פירות חדשים, כמו ענבים [שמצויים כבר בתקופה זו ומביאים אותן מחוץ לארץ], אשכולית, תותי שדה וכדומה, יכול לומר לבני ביתו שיביאו לשולחן תחילת רק פרי חדש אחד, ויברכו עליו "שהחיהינו", וטוב שיכוונו שלא לפטור את הפירות האחרים שיביאו לאחר מכן, ואחר כך יביאו את הפרי השני ויברכושוב "שהחיהינו", כדי להרוויח ברכת "שהחיהינו" על כל פרי ופרי. ואולם, אם היו כל הפירות החדשניים על השולחן, ובריך "שהחיהינו" על אחד מהם, פטור את שאר הפירות.

כתב מרן השלחן עורך וסימן רכה טיע': הרואה את חברו לאחר שלושים יום, מברך "שהחיהינו", והוא שחייב עליו הרבה ושם בראיתו. ו בש"ת דבר שמואל אהובב דו על מי שנכנס לעיר שיש לו שם הרבה רעים אהובים שלא ראה אותם שלושים יום, האם יברך "שהחיהינו" על כל חבר וחבר או שיברך על חבר אחד, ויכוונו על כל חבריו שיראה אותם לאחר מכן. ובמסקנותו כתוב, שכיוון שנראה יותר שחייב לברך על כל אחד ואחד מהอบיו כפי התעוררות הלב, לכן על הצד היותר טוב, ניתן בברכה על הראשון פטור את כל החברים הנסתירים ממנו באותו שעה. וב בש"ת יביע אומר חלק ד סימן יט פסקשמי שיש לו כמה פירות חדשים, רשאי לומר לבני ביתו שלא יביאו את כל הפירות יחד, אלא בתחליה יביאו רק פרי חדש אחד ויברך עליו שהחיהינו, וטוב גם שיכוונו שלא לפטור את הפירות האחרים שיביאו לו לאחר מכן, ואז כשיביאו לו פרי חדש אחר, יברך עליו, וכן הלאה. ע"ש. ועיין עוד להלן עמוד 125)

מצות ביכורים בזמן הזה

נאמר בנבניה (מלכים ב פרק ד פסוק מב): **"וְאִישׁ בָּא מַבָּעֵל שֶׁלֶשֶׁה, וַיְבָא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים, לְחַמֵּבְכּוּרִים עֲשָׂרִים לְחַמֵּבְכּוּרִים, וְכַרְמֵל בְּקַלְנוֹן"** [шибוליים רכים ומלאים כשם עדינו בקהליפותיהם]. ושאלו בוגרא (כתובות קה ע"ב): וכי אליעש הנבניה היה כהן שהוא אוכל ביכורים? אלא לומר לך: כל המביא דורון לתלמיד חכם, כאילו מקריב ביכורים.

וכتب הכהן החאים (סימן רכה ס"ק יט): יש להשתדל להביא פרי חדש לתלמיד חכם שיברך "שהחיהינו" ונחשב לו כhabat ביכורים. וקודם שמביא לחכם יאמר: "הריני מוליך פירות אלו דורון לתלמיד חכם. ויהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו שתחשב לי מצואה זו כאילו הבאת ביכורים לבית המקדש ונתתנים לךון וקיימתי מצואה זו בשלימות, וכך אמרו רובתינו זכרונים לברכה: כל המביא דורון לתלמיד חכם, כאילו מקריב ביכורים. וכי נعم אֱלֹהִינוּ אֱלֹהִינוּ עָלֵינוּ וְמַעֲשָׂה יְדֵינוּ כֹּנֶה עָלֵינוּ וְמַעֲשָׂה יְדֵינוּ פּוֹנֶגֶה".

אתרוֹג

יש נהגים לבשל את האתרוֹג שברכו עליו בחג הסוכות ולעשותו מרקחת [ריבה], ומביאים אותו לשולחן בט"ו בשבט. ואף על פי שזו הפעם הראשונה שהם אוכלים את האתרוֹג, לא יברכו עליו "שחחינו", כיון שיוצאים ידי חובה כשברכו בנטילת ארבעת המינים בחג הסוכות. ורבי יצחק פלאגי בספריו יפה ללב, שות' כתוב סופר, שדי חמד. חז"ע סוכות עמדו לנו. שדי יער עמדו לך ומכל מקום ברור שעננים מברכות "שחחינו" על האתרוֹג באכילתם הראשונה ממנו.

כתב הגאון רבי שלמה קלוגר בש"ת האלף לך שלמה (או"ח סי' צב): הנה ודאי מי שבירך "שחחינו" בחג הסוכות בנטילת הלולב, אין לו לברך עוד על אכילת המרקחת של האתרוֹג, והרי זו ברכה לבטלה, כי מדין התלמוד, עיקר ברכת "שחחינו" מברכים אותה בשעת הראה, ולא בשעת האכילה, רק שעתה נהגו להמתין על שעת אכילה, אבל אם כבר בירך בשעת הראה, אין לו לברך יותר, והרי זו ברכה לבטלה. ע"ב. ואף על פי שהגאון יעב"ץ מורה וקצתעה סיומו ראה כתוב, שאלו לסמוך על מה שمبرך "שחחינו" על האתרוֹג בעת המצווה, כי שם הברכה היא ממש קיימת נטילת ארבעת המינים, ולא משום ההנאה, ואילו ברכת הראה של "שחחינו" היא על עצם ההנאה. ע"ש. מכל מקום ספק ברכות להקל.

כתב הרב כ"ג החינימ (סימן טرسד אות ס), המנaging לעשות מן האתרוֹג מרקחת עם סוכר, לאחר החג, להעלותו על השלחן בליל ט"ז בשבט שהוא ראש השנה לאלנות, עם שאר הפירות שمبرכים עליהם בלילה ההוא, ויברכו עליהם אנשי הבית. ואשה מעוברת שתאכל ממרקחת האתרוֹג אשר בירכו עליו בחג הסוכות, יש לה סוגלה בזיה שתלד ברוח ולא בצער, ובטרם תחליל ילדה, וכך הولد לחיים טובים ולשלום. עכ"ד. וככתוב מrown רבנו עובדיה יוסף צ"ל: ומעשה שאני יודע, שהאתרוֹג שברכתי עליו בימי החג ויצאתי בו ידי חובה המצווה, חילקווה בני ביתו לנשים חמוכי בנים, אחר שמנונה שנים ואחר שתים עשרה שנה מנישואיהם, ונתנו לכל אחת חתיכה מן האתרוֹג, ובאותה שנה נפקדו בבנות ובבנות לחיים טובים ולשלום. זכות המצווה ראהו היא שתמן אלף המגן. ע"ב.

מי שיביא פירות, יתברך הוא בפירותו!

אל שולחן ט"ז בשבט של האדמו"ר מלולוב ז"ע [ברחווב רבי עקיבא בבני ברק], הגיע חסיד אחד, ואמר לאדמו"ר: "אני פרי של חמישה עשר בשבט!" חידך הרב לשמע המשפט התמונה, והתעניין למה כוונתו. וכך סיפר האיש: הצדיק רבי אלטרא אברהם בצלאל, נהג מידי שנה ב-ז' בשבט להגיע לעיריה ללוב, כדי לפקד את ציונו של סבו הקדוש. ובדרך כלל נהג לשחות ולהתעכב שם עד לאחר ט"ז בשבט, וערך שם את שולחנו הטהור לבבוד הימים.

שנה אחת, לא היה להשיג פירות בכל העיירה, כי עקב הקור הנדול והכפור העז שלשלטו בחוץ, התעכbero משלוחי המזון. או אז הכריז הרב ואמר, כי מי שיביא לפניו פירות, יתברך הוא בפירותו! היה שם יהודי אחד שלא זכה להיפקד בילדים שנים מנישואיו, וכשהשmu את דברי הרבי, יצא לדרכ' במסירות נפש של ממש, והצליח להשיג פירות. כשהחזיר והגיש את הפירות, היה הצדיק רבי אלטרא כמשמעותם לרוגע, כי הבחי

שאיש זה כבר אינו צער כלל, אמנים מיד בירכו שיזכה לפרי בטנו: למחמתה, עלה רב**י** אלטר עם מנינו יהודים להשתתוח על ציונו של הסבא קדישא [רב**י** דוד מלולוב ז"ע"א], והעתיר בתפילה بعد האיש שיזכה בزرע של קיימת. דבריו עשו פירות, ואכן לתקופת השנה נולד לו בן זכר!

סימן החסיד את סיפוריו ואמור: "אני הוא הבן שנולד מאותה ברכה! אני הוא הפרי של חמשה עשר בשבט!" (אוצרותיהם של צדיקים עמוד 86)

סגולות האתרכוגים

מעשה באחד שהיה מפזר ממונו הרבה מאוד לצדקה. פעם, ביום הושענא רב**ה**, נתנה לו אשתו עשר מטבעות שיקנה משחו מהשוק לבני הבית. וכאשר יצא, פגשו אותו גבאי צדקה ואמרו לו: עוסקים אנו עתה במצבה חסובה להשייא כליה יתומה. נתנו להם את כל המטבעות שהיו לו, והתבוניש לחזור לבתו בידיהם ריקות. הלך לבית הכנסת וראה שם את האתרכוגים של הילדים הקטנים שימושיים בהם,לקח מהם ומלא את שקו באתרכוגים. והלך אנна ונאה עד אשר נשאהו רגלו למדינה אחת. וכיוון שהגיעו לשם, פתאום קיבל המלך של אותה מדינה כאבי מעיים חזקים, ובאו אליו בחלים ואמרו לו, שלא יתרפא אלא אם יאכל מהאתרכוגים של היהודים מתפללים עימיהם בחג הסוכות ביום הושענא רב**ה**. חיפשו שליחי המלך מהאתרכוגים הללו - ולא מצאו. לפטע מצאו את האיש הזה יושב על השק שלו, שאלוהו: מה יש לך בשקי? אמר להם: איש מסכו אני, ואין לי כלום למכור, תניחו לי. חיפשו בשקו ומצאו מהאתרכוגים הללו. אמרו לו: מיין אלה? אמר להם: מהאתרכוגים שהיהודים מתפללים עימיהם בחג הסוכות. לקחו את השק והביאוו לפני המלך. ואכל מהם המלך והתרפא. ופיינו את השק מכל האתרכוגים ומילאוו דינרי זהב, וחזר לבתו בכבוד גדול. וכך שנאמר (איוב לד יא): "כִּי פְּעַל אָדָם יָשַׁלֵּם לו, וְכִאֲרֹחַ אִישׁ יָמַצְאֶנּוּ". ויקרה רב**ה** לו ב-

ענין ברכה אחרונה המצוויים בט"ו בשבט

معنى שלוש מהתורה או מדרבנן

רובינו הראשונים נחלקו אם ברכת "معنى שלוש" שمبرכים על שבעת המינים, היא ברכה מן התורה כברכת המזון או שהיא ברכה מדרבנן כשאר כל הברכות, ולכל הדעות, יש להקפיד בה מאוד שהיא חובה גמורה.

סדר הפסוקים שנאמרו בתורה לגבי ברכה אחרונה הם כך (וביראים ח): "ארץ חיטה ושעורה וגפן ותאננה ורמוו ארץ זית שמן ובדש. ארץ אשר לא במסכתת תאכל בה לחם... ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטבה אשר נתנו לך". ולדעת רוב הראשונים מה שאמרה תורה "וזאכלת ושבעת וברכת", זה חורף על כל הכתוב קודם לכן, לומר גם על שבעת המינים וגם על הלחים, וכן ברכת מעין שלוש היא מן התורה כמו ברכת המזון. וכן דעת: בעל הלכת גבולות, שאלות דרב אחאי גאון, ה להשלה, הרא"ה, הרשב"א, המאירי, הריא"א, הריבט"א, ארחות חיים, הרא"ש, התור וועוד.

אבל הרמב"ם פסק שברכת מעין שלוש היא מדרבנן, כמו שכתב הילכה ברכות פ"ח ה"א: כל פירות האילו, מברכים עליהם לבסוף בורא נפשות רבו, חוץ מהמשת המינויים הכתובים בתורה, והם ענבים ורימונים ותאניס זיתים ותמרים, שמברך עליהם ברכה אחת מתשען שלוש. ואחר כך כתוב (הילכה יב) כל הברכות האילו, אם נסתפק לו בהם אם בירך או לא בירך, אין חורן וمبرך לא בתחליה ולא בסוף, מפני שהם מדברי סופרים. וכך פסק מרן בשולחו ערוך ושמו ריש ס"ג) כל הברכות אם נסתפק אם בירך אם לאו, אין מברך לא בתחליה ולא בסוף, חוץ מברכת המזון מפני שהיא של תורה. ומבואר שדווקא ברכת המזון היא של תורה אבל שאיל הרכות מדרבנן וכן ספק ברכות להקל ולא חזר לברך מספק. (עיין שו"ת יביע אומר חלק א סימן יא אות יד)

בני ביתו

על כל אדם לחת את דעתו על זה שאשתו ובני ביתו ישימו לב לברך ברכת "מעין שלש" כהילכה, כי לצערנו הרב, רבים מזללים בה ולא מברכים אותה כלל. ומה טוב שישנוו אותה על פה, ועל ידי כך יקל עליהם לברך אותה. (עיין ט"ז סימן רייג סק"א) וזכור על טוב מורי הרב הגאון רבינו נתן מוצרי שליט"א ששידל אותנו בילדותנו בתלמוד תורה, ללמדך על פה ברכת "מעין שלש", וכן נוסח "ריצה והחליצנו" שברכת המזון בשבת. גם נתנו 'מתן שכחה בצדקה' לכל מי שידע היטיב. זכרה השם לו לטובה ולברכה על כל פועליו.

יראת שמיים טהורה

יש לחת את הדעת ולשים לב על חיוב ברכה אחרונה, כי לצערנו הרב, רבים וטובים פעמים שאוכלים עוגה או פרי וכדומה, ואיינס מברכים ברכה אחרונה בטענה שאינו בהם שיעור, אבל לו היו רגילים קצת לשקל היו ראויים שפעמים רבות יש שיעור במאכל, רק שאיינס שמים ליבם על כך. על כן, טוב ונכון שבכל אדם יחזיק בביתו משקל קטן לשקל את העוגות והפירות שאוכל, ובזמן מועט כבר יוכל לשער בעצמו ולדעת מהו המשקל לכל מאכל ומאכל.

מעין שלש

האוכל עוגות ומיני דגן מבושלים/catnitim, קוסקוס וכיוצא בהם, אם אכל כשייעור [27 גרט], מברך ברכה אחרונה מעין שלוש "על מהחיה". אלא שאם הם עשויים מקמח חיטים שגדלו בארץ ישראל, חותם בברכה "על הארץ ועל מהחיתה", ואם הם גודלו בחו"ל לארץ, חותם "על הארץ ועל מהחיה". על כן, היום שרוב הדגון המצוי בארץ ישראל, הוא מיובא מחוץ לארץ, חותם תמיד "על הארץ ועל מהחיה". ורק אם ידוע לו שדגון זה בארץ ישראל, חותם "על הארץ ועל מהחיתה". (קצב)

כמו כן, האוכל פירות שבעת המינים שגדלו בארץ ישראל, חותם בברכה אחרונה "על הארץ ועל פירותיה", אולם אם גודלו בחו"ל לארץ, חותם "על הארץ ועל מהחיתה". וכן השותה רביעית יי"ו מענבים של ארץ ישראל, חותם "על הארץ ועל הפירות".

פרי גפנה", אולם אם נדלו בחוץ לארץ, חותם "על הארץ ועל פרי הגפן".

כיום רוב הפירות והיין הם מארץ ישראל, لكن חותם תמייד "על הארץ ועל פירותיה", או "על הארץ ועל פרי גפנה". אבל אם ידוע לו שהפירות או היין הללו הם מחוץ לארץ, וכן שבתקופה זו מצויים כבר ענבים חדשים שמביאים אותם מחוץ לארץ, חותם בסוף הברכה "על הארץ ועל הפירות", וכן על היין שפעמים כתוב על הבקבוק "יבול חולל", חותם "על הארץ ועל פרי הגפן".

כתב מרן השלוחן עורך וסימנו רה סעיף י: בברכה אחת מעין שלוש של פירות חוות הארץ, חותם "על הארץ ועל פירותיה". ובארץ ישראל חותם "על הארץ ועל פירותיה". ואם בחו"ל אוכל פירות הארץ, חותם גם כן "על פירותיה". ע"ב. וככתוב בספר מועד לכל חי וסימנו לאות זי: האוכל פירות חוות הארץ בארץ ישראל, אומר "על הארץ ועל הפירות" ולא "על פירותיה". (פרי האדמה, סוכת דוד)

"על המchia" בלבד

ברכה אחרונה שאחר מני דגון, חותם בסופה "על הארץ ועל המchia" בלבד, בלי "על הכלכלת". וכי שחתם עד עתה "על המchia ועל הכלכלת", עליו לשנות מהגנו.

כו מפורש בגמרה ברכות ומפט ע"א שאין חותמים בשני עניינים, וכך נדרש לחותם "על הארץ ועל המchia", שזהו דבר אחד שהארץ מוציאה מchia, אבל 'על הכלכלת' לא אומרים שזה עניין נוסף.כו כתוב בעל הלכות גדולות, רבנו תננאלו, רשי"ג, הרמב"ס, הראה"ש, אוור זרעו, הראב"ה, שבולי הלקט, סמ"ג. הריא"ג, רבנו יונה, הרשב"א, המאירי, הרוקח, כל בו, וכן פסק מרן הבית יוסף ועוד ריבים מה אחרונים. וגם הרב משנה ברורה זהה את דברי האמורים לחותם בשתיים "על המchia ועל הכלכלת", ותמה היאך יש אחרונים שהביאו את דברי הטoor שהוא ייחידי בזאת, וברור שאליו ראו את כל הראשונים הנ"ל, לא היה אצלם ספק בדבר. ופושטו.

עוגה, תمرים ויין

מי שאכל משלושת הסוגים של ברכת מעין שלוש, וכגון שאכל עוגה ופירות שבעת המינים, ושתה רביעית [גרם] יין, מזכיר את שלושתם בברכה כסדר הזה: ברוך אתה ה'... "על המchia ועל הכלכלת, ועל הגפן ועל פרי הגפן, ועל העז ועל פרי העז" ועל תnobת השדה וכו'. וכן מסיים בסופה: ונודה לך ה' אלוקינו על הארץ ועל המchia ועל פרי גפנה ועל פירותיה, ברוך אתה ה' על הארץ ועל המchia, ועל פרי גפנה, ועל פירותיה. (סימנו רה סעיף יב)

הבהרה בשיעור רביעית

יש לשאול, הרי לעיל (עמ"ד 109) לגבי שתיתת בירה, כתבנו ששיעור רביעית הוא 81 גרם, ולמה אם כן כאן לגבי שיעור רביעית יין כתבנו שתיתת שהוא 80 גרם? והסבירוanza בזאת הוא, כי באמת שיעור רביעית הוא: 81 מ"ל. ואם מודדים זאת בשקליה, ישנו הבדל בין משקל המים למשקל היין, שבמים - שיעור 81 מ"ל הוא 81 גרם, ואילו בין [שהוא קל יותר] - שיעור 81 מ"ל הוא כ-78

גרם. רק שאינו נכון לדקדק כלכך, וגם המשקל בין סוגיו הינו משתנה - לכן כתבנו 80 גרם.

וזו לשונו מרן הראשון לציוון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל (חזי"ע שבת בעמוד נט): כתוב הרמב"ם בפירוש המשנה ומסכת עדית פ"א מ"ב: הרביעית מן הינו תכיל כ"ז דרכם, ומון המים קרוב לכ"ז דרכם. והואיל וכל דרכם הוא שלושה גרם, די בשמנונים גרם מן הינו. ע"כ. והיינו שכדי להגיע ל-81 מל מים, יש לתת 81 גרם מים. לא כן בין שהוא קל יותר, די לתת 78 גרם, ובזה נקבע 81 מל יין. וכך כו, בשמו שהוא קל יותר מיין די בפחות מ-78 גרם כדי לקבל 81 מל שמן.

פרי משבעת המינים ושאר פירות העץ

אכל כזית מפירות שבעת המינים וגם כזית משאר פירות העץ, כגון שאכל תמרים ותפוחים, איןנו מברך "borer nafshot" על התפוחות, אלא מברך מעין שלש "על העץ ועל פרי העץ" בלבד, ופטור זהה גם את התפוחות, כי גם התפוח פרי עץ הוא. וסימנו רח סי"ג

פרי משבעת המינים ופרי האדמה

אכל כזית מפירות שבעת המינים וכזית מפירות האדמה, כגון שאכל תמרים ולמלפפון, מברך "borer nafshot" על המלפפון, ולאחר כך "על העץ ועל פרי העץ" על התמרים. וכמובואר בהלכה הבאה.

כתב מרן השלחן ערוץ וסימנו רח טיער יט: אם אכל פירות משבעת המינים ואכל תפוחים, אין צורך לברך על התפוחים בורה נפשות, שגם הם בכלל ברכת על העץ, שגם הם פרי העץ הם. אבל אם אכל תפוחים ושטה יין, צריך לברך בורה נפשות על התפוחים, וכל שכן אם אכל בשר או פרי האדמה ושטה יין, או אכל משבעת המינים, שציריך לברך על כל אחת ואחת. והוא הדין אם אכל בשר ודגים ואכל מחמשת מינים, אין ברכת על המניה פוטרת את הבשר ואת הדגים.

סדר קידמה בברכות אחרונות

אכל משבעת המינים [עווגה או פרי או שטה רביעית יין] וגם ממאל שאינו גידולי קרקע, כגון ביצה, מברך תחילת "מעין שלש", ולאחר כך "borer nafshot". כי ברכת מעין שלוש חשובה יותר, שלדעת רוב הראשונים היא מן התורה.

אבל אם אכל משבעת המינים וגם מגידולי קרקע, כגון שאכל עונה ותפוח, יברך תחילת "borer nafshot", ולאחר כך "מעין שלש". ואם טעה ובירך "מעין שלש" קודם, לא יברך לאחר מכן "borer nafshot".

וחטטム לזה, שכיוון שהזכיר את המילאים "תגונת השדה" בתוך ברכת "מעין שלש", יש אומרים [רבנו פרץ, הרשב"א, האגודה, מהר"ם ריקאנטי] שזו כוללת את כל גידולי קרקע, ונמצא שפטר אותן כבר מברכה אחרונה. וכל שכן אם אכל פרי משבעת המינים וגם פרי אדמה, וכך שאכל תמרים ולמלפפון, שכיוון שהזכיר בסוף הברכה "על פירותיהם", הרי זה כולל גם את פירות האדמה שאכל. על כן יברך תחילת בורה נפשות, ולאחר כך מעין שלש. ורב, רלה. הליכות יולם חלק ב עמוד קה. ה"ב (תמה)

ברכה אחרונה שווה

כל המאכלים שברכתם האחרונה שווה, כגון פירות שבעת המינים: ענבים, תאנים, רימונים, זיתים, ותמרים, מצטרפים זה עם זה לשיעור ברכה אחרונה: "על העץ ועל פרי העץ". וכן כל פירות האדמה, ושאר פירות העץ שאינם משבעת המינים, מצטרפים זה עם זה לשיעור ברכה אחרונה: "בורא נפשות". (רש"א)

למשל: אכל 15 גרם ענבים ו-15 גרם תאנים, מברך ברכה אחרונה: "על העץ ועל פרי העץ". וכמו כן, אכל 15 גרם תפוח ו-15 גרם מלפפון, או 15 גרם עגבניה ו-15 גרם ביצה, מברך ברכה אחרונה: "בורא נפשות".

ברכה אחרונה שונה

מאכלים שברכתם האחרונה שונה זו מזו, אינם מצטרפים זה עם זה לשיעור ברכה אחרונה, ולא יברך אחרים כלל. למשל: אכל 15 גרם ענבים ו-15 גרם אבטיח, איינו מביך ברכה אחרונה כלל, כי ברכת בורא נפשות, אינה ברכה כוללת כמו ברכת שחיל שפטורת הכל, ולכנו אין לאומרה אלא על מה שתתקנה.

ואפילו אכל 15 גרם מפירות שבעת המינים ו-15 גרם משאר פירות העץ, איינו מביך ברכה אחרונה כלל, שספק ברכות להקל. על כן אם אכל למשל: 15 גרם ענבים, ו-15 גרם תפוח, לא יברך ברכה אחרונה כלל. (רש"ב)

ואף על פי שהתבאר לעיל שאם אכל שיעור כזית מפירות שבעת המינים ושיעור כזית משאר פירות העץ, מביך רק "על העץ" ונפטר מברכת "בורא נפשות", כי פירות העץ כלולים בנוסח הברכה "על העץ ועל פרי העץ", בכל זאת כאן שלא אכל כשיעור אחד מהם, אינם מצטרפים זה עם זה לחיבוב ברכה צזו או צזו, מאחר וכל מאכל בפניו יש לו ברכה אחרת.

אין זה ספק

מי שאכל פרי שבעת המינים, וחייב אכל פרי שבעת המינים וגם שתה רביעית יין, רשאי לcatch ידי חותמו מברכה אחרונה של חברו, ואף שהחברו מזיכר "על הגפן ועל פרי הגפן, ועל העץ ועל פרי העץ", ואילו הוא צריך להזכיר רק "על העץ ועל פרי העץ", אין הזיכרת "על הגפן ועל פרי הגפן", מהוות הספק לברכתו. (זה)

ספק בירך

מי שהתחייב בברכה אחרונה מעין שלישי, ולאחר כך הסתפק אם בירך או לא, איינו חוזר לברך, כי ספק ברכות להקל. ורלו. עיין לעיל עמוד 116)

מיושב

לכתחילה צריך לברך ברכת "מעין שלישי" כשהוא יושב, ואם טעה וברכה כשהוא עומדים, יצא ידי חובתנו. (רמב"ם הלכות ברכות פרק ד הלכה א. סימן קפג סעיף י, יא. ס.)

ברכה אחרונה על שלוחה

אם אכל שלוחה בשיעור צוית [27 גרט], מברך לאחראית "בורא נפשות". סימנו רח שעיר ד. קפף

התוספות (ברכות ל' ע"א) הסתפקו מה יברך ברכה אחרונה על חיטה מבושלת או קלויות, האם יברך "על המchiaה ועל הכללה" כי היא משבעת המינים, או שכיוון שمبرיך עליה "בורא פרי האדמה", יברך גם לאחראית מעין שלש "על האדמה ועל פרי האדמה", שהרי לא מצאנו נוסח "על המchiaה ועל הכללה" אלא כשברכך בתחלתה "בורא מיני מזונות". ומתחלת הגיה רבני תם בסידור שלו לברך "על האדמה ועל פרי האדמה". ואחר כך חזר בו, כי לא מצאנו בשום מקום שתיקינו חז"ל נסח כזה. ולכן כתבו התוספות, שנכו להחמיר שלא לאכול קלויות או חיטים שלוקות אלא בתוך הסעודה. אולם הרמב"ם פסקшибרך אחירותם בורא נפשות, וכן פסקו ربיהם מהראשונים ומהם: בעל הלוות גدولות, רב סעדיה גאו, האשכנז, הראב"ד, הסמ"ג, רבנו מאיר המעיili בספר ההשלמה, ספר המאורות, הראב"ה, הרשב"א, המאירי, הריטב"א ועוד. וזה לשון מרן בשלחו ערוץ וסימן רח סעיף ד': אכל דגון חי או עשו קלויות או שלוק והගעריניס שלמים, איינו מברך אלא בורא פרי האדמה ולאחריו בורא נפשות. והתוספות הסתפקו אם יברך לאחריו מעין שלש, ולכן כתבו שנכו שלא לאכלו אלא בתוך הסעודה ויפטרנו ברכת המזון. ע"כ. והרי כל גדול בידינו שאם מרן כתוב דעתה ראשונה שمبرיך לאחר החיטה בורא נפשות. ולכן בודאי שהלהקה כדעה הראשונה שאלת ברכת המזון. וכאן מסתבר מואוד, שהרי בדורר שלא נוכל לעוזב את דעתם הווודאית של הרמב"ם וربים רבים מהראשונים מפני ספקם של התוספות. ופושט.

שומע בעונה

חברה שאכלו פירות שבעת המינים או עוגה או יין, והתחייבו בברכת "מעין שלש", או שאכלו משאר פירות ושתמו משאר משקדים, והתחייבו בברכת "borא נפשות", לכתחילה כל אחד ואחד יברך לעצמו, ולא אחד יברך ויוציא את כולם ידי חובה. אולם, אם חלק מהחברה לא מברכים או שمبرיכים בהיגוי לא נכון ובלי עני שפה, הנכו שאחד יברך בקהל רם כראוי וכוהגנו, ויאמר להם שיכוונו לצאת ידי חובה, וגם הוא יכוון להוציאם, ובשיעורם את הברכה, יצאו ידי חובה.

כתב מרן הבית יוסף וסימנו רין מה שאמרו בגמרה ברכות ומג ע"א שחברה שאוכלים יחד פירות או שותים יין, אחד מברך וпотר את כולם, היינו דוקא בברכה ראשונה, אבל בברכה אחרונה מבואר בגמרה חולין וקו ע"א שכיוון שאין זימון על פירות ויין, כל אחד ואחד מברך לעצמו, ולא יברך אחד להוציא את כולם. והטעם לזה כתבו התוספות, משום שבברכה ראשונה כל אחד מרוחיה שעל ידה יכול לאכול וליהנות, לכן הם מותחים ומצטרפים יחד, אבל בברכה אחרונה שכבר אכלו לא מצטרפים. ועל כל פנים בדיעבד שאחד בירך, הוציא אותם ידי חובה. וכך שכתב הרשב"א, בכל ברכות של אכילה ושתייה, כל שבירך האחד ושמיעו האחרים בין ברכה שבתחלתה בין ברכה שבסוף יצא, כי שומע בעונה, רק שלכתחלתה אין עושים כן, לפי שאין זימון לפירות. וכן דעת מרן בשלחו ערוץ וסימן ריג טעף א'. וככתב הט"ז וסק"א: ונראה לי שהיום שמזולגים מאד בברכה אחרונה, יברך אחד בקהל רם את הברכה אחרונה ויוציא את אחרים ידי חובתם. וככתב המשנה בורה וסק"ט, ואם אחד אינו יודע לברך לעצמו, יוצא בברכת חברו אפילו לכתחילה. ולכן הנמצא בחבורה שלא כולם בקיאים, ובפרט בברכה אחרונה של מעין שלש שלא כולם

בקיאים בה על פה, יברך בקול רם ויוציאו אותם ידי חובה, זוכות הרבים תלויות בו. ואשרי השם לבו לשנן את הברכה האחרונה ולדעתו אותה על פה, וכמבוואר לעיל ועמור ז'ז'ן).

פלאי הבורא ישתבח שמו ויתעללה בבוד הדרו

האם קיימת באיזשהו מקום בעולם - מעבדה לייצור פירות באופן מלאכותי לא ולא! גם מתכנתים המחשבים המתווכים ביוטה, והמעבדות המתקדמות ביותר - לא יכולות לייצור דבר כזה "פשוטו", שנקרא "פרי". רק הבורא יתברך בנפלאותיו עשויה זאת!

יוצאים אנו לשוקים ורואים מינינים שונים: פירות, ירקות, עלים ועשבי תיבול. כל אחד וצורתו, כל אחד וצבעו, כל אחד ריחו וטעמו. וכי מנצח על כל הייצור הנפלאה זו?

עומק עמוק באדמה, מתחת לרגלינו, מעבדה עצומה ונפלאה: רוקח מומחה מסיר בתוכה, וմבקר כל פרי ופרי לפני יציאתו לאוויר העולם, ומעבר לעליו יד אהבת ורחימאות. כאן הוא מוסיף קצת סוכר, כאן קצת אבקה מצבע זה או אחר, כאן הוא מעדן את הצורה. מכל הטיפול הזה יוצאים אחר כך פירות עסיסיים, בטעימים שונים ובגונונים מריהיבים!

בהגיע לפנינו עוד פרי חדש, ועוד עונג חדש, עליינו לפקוח את ליבנו ועינינו על הפלא הגדול המוגש כת לפנינו, ומtopicך נתקרב יותר אל הבורא ברוך הוא. אשר על כן יום ט"ז בשבט צריך להיות يوم של הסתכלות בפלאי הבריאה שבפירות, והודאה על כל הטוב אשר נתנו לנו' לפנינו בעולמו! מוצא ושה עמוד 264. דרכי המוסר עמוד קפה

ברא הקב"ה פירות רבים ומגוונים, כדי לעשות נחת רוח לאדם

הగאון רבינו יעקב ניימן צ"ל בספרו "דרכי מוסר" (עמ' קכח) כותב: בט"ז בשבט מגישים מיני פירות טובים. בראשותנו ריבוי הפירות, צרכיכים אנו להזכיר לעצמנו ולעורר את לבבנו, כי הנה הקב"ה ברא מינים רבים ממינים שונים של אילנות טובים, ובבם מינים שונים של פירות טובים ומשובחים להחיות בהם את נפש האדם. כי באמת יכול האדם לחיות מבלעד הפירות הללו, ודין היה לו באכילת לחם ובשתיית מים, אך ברא הקב"ה מיני פירות רבים ומגוונים, כדי לעשות נחת רוח לאדם ולהשיב את נפשו, ובזה תהיה לו הרחבת הדעת לעבד את השם ולשמור תורתו ומצוותיו.

והנה התורה אמרה בדברים כה ט: "וְהַלְכַת בָּדָרְכֵיכֶם", ואמרו חז"ל (שבת קלג ע"ב) מה הוא חנון אף אתה חנון, מה הוא חנון רחום אף אתה היה חנון ורחום. ומאחר ומידתו של הקב"ה לעשות נחת רוח לאדם, כן יש לאדם לנוהג. והוא שלא רק שידאג בעבור החיים הפשוטים של חברו, אלא ישתדל לגרום הנאה ועונג לחברו ככל יכולתו. אך אלה נדרש שהאדם יעקור את הרע שבקרבו, כי כלazon שיש רע בקרבו חס ושלום, והוא לקווי במידות שאינו טובות, קשה לו לעשות טוב לחברו, ואינו יכול להראות סבר פנים יפות לחברו, וכל זה נכון גם כן במצבות "וְהַלְכַת בָּדָרְכֵיכֶם".

ז סעודת ט"ו בשבט ט

"שבת אחים גם יחד"

יש נהגים לערוך סעודה עם פת בליל ט"ו בשבט עם כל בני הבית, לקיים מה שנאמר ותהלים קלג א: "הנֶּגֶה מִה טוֹב וָמֵה גָּעִים שְׁבַת אֲחִים גָּם יְחִיד". ובסיום הסעודה מביאים את הפירות לברך עליהם.

כן נהגו בבותים רבים. וכן ראוי ונכון לעשות כדי להרבות את האחדות והאהבה עם בני הבית ולהקזם מידי פעמיים, ובפרט שבמבחן השנה האבות רבים העוסקים בתורה לא נמצאים בשעות הערב המוקדמת בבית, ועתה זו עוד הזמננות לשבת עם כל הילדי ביתו יחד בלבבות מחובקים, ולדבר עימיהם מענייני היום.שוב רأיתי בספר שדי יער עמו כה שהביא שכן היה מנהוגם של כמה מדולי עולם כמו הנגן רבי חיים הלברשטאם צ"ל מצאנו ועוד. וכן ראיתי שנาง האדמו"ר רבי אלעזר אביחצירה ז"ע, והסביר על שלוחנו אורחים רבים.

הبات הפירות בתוך הסעודة

הערכאים סעודה בליל ט"ו בשבט, ישימו לב בעניין הברכות, שכאשר הם מביאים את הפירות של שבעת המינים ובתוכם זית, תמרים וכו', לא יברכו על הזית "בורא פרי העץ", אלא על התמרים, שכן ש晦ית הוא מאכל הבא מלחמת הסעודה, אין מברכים עליו בסעודה. וכך כו', לא יברכו ברכה אחרונה מעין שלש על הפירות, שכן שמים אוכלים אותם בסיום הסעודה, ברכת המזון פוטרתם.

כתב מרן השליחן ערוץ (ט"ו סעיף א): דברים הבאים בתוך הסעודה, אם הם ודברים הבאים מלחמת הסעודה, זהינו דברים שדרך לקבוע סעודה עליהם לפלת בהם את הפת, כגון: בשר, ודגנים, ובירקות, וגבינה, ודיסא "ומיני מלוחים", אפילו אוכלים בלבד פת, אין טעונים ברכה לפניהם, כי ברכת המזיא פוטרתם, ולא לאחריהם, שברכת המזון פוטרתם. ואם הם דברים הבאים שלא מלחמת הסעודה, זהינו שאין דרך לקבוע סעודה עליהם לפלת בהם את הפת, כגון: תנאים וענפים וכל מיני פירות, אם אוכל אותן בלבד פת, טעונים ברכה לפניהם, כי ברכת המזיא אינה פוטרתם, כיון שאינם מעיקר הסעודה, ואין טעונים ברכה לאחריהם, שכן שבאו בתוך הסעודה ברכת המזון פוטרתם. ע"כ. וכן מצוי בליל רosh השנה שמביאים את הסימנים לשולחן בתוך הסעודה, וגם שמה יש להזכיר שלא לברך על הרוביא, קרא, קרתי, סילקא, וראש כבש, כיון שהם בכל הדברים הבאים מלחמת הסעודה, ואין בהם לקין כמו תמרים, רימונו וטופח בדבש. (ועיין חז"ע ימי נוראים עמוד צ)

הبات הפירות לאחר הסרת מפה

מה שאמרנו שהאוכלים את הפירות בסיום הסעודה, לא מברכים עליהם ברכה לאחרונה, כי ברכת המזון פוטרתם. יש להבהיר שככל זה מדובר בסיטם שהביאו את הפירות לאחר הסעודה, אבל אם לאחר שגמרו לאכול את הפת, סילקו ידים ממנה שאינם רוצחים לאכול עוד, וגם הוכיחו את כוונתם בזיה על ידי שהוציאו את המפה שעל השולחן ופרשו מפה אחרת חדשה, ועליה הביאו את הפירות והקינוחים, אז

לבד מברכה ראשונה שمبرך עליהם, צריך לברך גם ברכה אחרונה [בורה נפשות או מעין שלש], מאחר והוצאת המפה נחשבת כמעשה של סילוק והיסיח הדעת מהפה, ומימילא אין קשר בין ברכת המזון שבאה בשביל הפת לאכילת הקינוחים. ואפלו אם השאירו מעט לחם על המפה החדשה, עדיין אין זה נחسب כהמשך הסעודה, כי לא משארים את הפת אלא בשביל ברכת המזון. ודבר זה מצוי בעיקר בסעודות גדולות כמו שבתות חתונ וקידושה, שמוציאים את המפה עם העצמות והשאריות, ופורסמים מפה חדשה עם עוגות, פירות, פיצוחים ומיני מתיקה וקינוחים. וה"ע ב לו]

כתב מרן השלוחן עורך וסימנו קע"ס"ב) דברים הבאים לאחר הסעודה קודם ברכת המזון, שהיה מנהג בימי חכמי הגמara שבסוף הסעודה היו מושכים ידים מן הפת ומסירים אותן וקובעים עצמים לאכול פירות ולשתות, כל מה שביאים אז לפניהם, בין דברים הבאים מחמת הסעודה בין דברים הבאים שלא מחמת הסעודה, טעונים ברכה בין לפניהם בין לאחריהם, כי המוציא וברכת המזון אין פוטרים אלא מה שנאכל בתוך עיקר הסעודה. וכן זה האחורי אין מצוי בינוינו, לפי שאין אנו רגילים למשוך ידינו מן הפת עד ברכת המזון. ע"ב. ומובואר בבית יוסף, שם שכתב שאינו מצוי בינוינו, היינו בסעודות שלנו, שאף שומרנו את הסעודה, אין אנו מושכים ידינו מן הפת עד ברכת המזון, אבל בסעודות גדולות מצוי הוא, וכמו שכתב הטור שהרגילות בסעודות גדולות, לאחר שימושים ידיהם מן הפת, מסירים אותן ועורכים השולחן בפירות ובמנני מוגדים וקובעים עצמים לשות, וכל מה שביאים טעונים ברכה לפניהם ולהחריהם. כתוב המשנה ברורה בביור הלכה, שרוב הרاشונים [הרעד, רבנו חננאל, הרמב"ם, אור זרוע, Tosfot רבנו יהודה, הר"ה, הגהות מימוני, הטור, ואורי הקדמוני, מרן השלוחן עורך], לא הזיכרו כלל "סילוק שלוחה", דהיינו שצרכיך לסלק את השולחן שלו או את הפת ולהחייבו שלחן אחר ועליו פירות וקינוחים, אלא כתבו רק שדי שימוש ידיהם מן הפת. נמצא לדעתם, כל שהחלהיט שאינו אוכל יותר מן הפת, הרי זה הנחשב סילוק. אלא שמכיוון שככל גודל בידינו "ספק ברכות להקל", לכן רק אם סילק את השולחן, יברך על שאר המאכלים לפניהם ואחריהם. ובזמןינו, המפה היא תחליף לשולחן של זמנה, וכל שהחלהיט את המפה, הרי זה הנחשב מעשה של סילוק מהפת, וצריך לברך ברכה לפניהם וברכה לאחריהם.

עוגות בסוף הסעודה

הנוהגים לעורך סעודה עם פת בליל ט"ו בשבט, ולאחר הסעודה מביאים מיני מזונות ופירות משבעת המינים, ישימו לב להביא עוגה שלכל הדעות ברכתה "מזונות", [זהיינו שמתקיים בה כל שלושת התנאים של "פת הבאה בכיסינו"]. א. בזק ממולא במיני מתיקה. ב. בזק שמעורב בו דבש או סוכר או שמן וכדומה, משנה את טעמו. ג. בזק יבש שנכסס. כמו "בקלווה", שהיא ממולאת באגוזים ושקדים, וגם העיסה עצמה מבזק עליים או מבזק פילוי שיש בו הרבה שמן, וגם היא נכססת בשיניים. וכן סיגרים העשויים מבזק עליים ונכססים בשיניים וממולאים בשוקולד, וכל כיוצא בזה, שאז רשאי לברך עליהם "מזונות" בסעודה. [אבל כשאין את שלושת התנאים הנ"ל, כיון שיש אומרים שברכתם "המושcia", לא יברך עליהם בסעודה, שהוא נפטרו בברכת "המושcia" על הלחם].

כתב מרן הבית יוסף (סימנו קסח) בשם שבלי הלקט, אם קבע סעודתו על הפת, ולבסוף הביאו לו

פת הבאה בכיסני לקינוח סעודה, מברך עליהם מזונות, שהרי זה כמו פירות. ולאחריהם לא יברך, שברכת המזון פוטרתם. וכן פסק בשולחן ערוך ושם עירף ח. וככתב בשו"ת יביע אומר חלק ט סימנו צח אות כ: וברכה ראשונה אין לברך על עוגה בתוך הסעודה, אלא כשהיא פת הבאה בכיסני לכל הדעות, כי בסתם כיסני שאנו מברכים מזונות, הוא משומס ספק, כמו שכתוב מרן ושם עירף ז, ואם כן שמא ברכת המוציא פוטרתם. ובנדפס מחדר השוסי בהערה: "יעין בביואר הלכה שם". והיינו שכן כתוב גם הバイור הלכה, שאין לברך על פת בכיסני בתוך הסעודה אלא אם כן הוא פת בכיסני לכל הדעות: ממולא, ונילוש בדבש וכדומה, והוא דק ייבש. וכן כתובו רבנו זלמן, חי אדם, הדיגול מרובה, ורבי עקיבא איגר. וכל שכן לשיטת המאמר מרדכי. עי"ש.

ואמנם המגן גיבורים (אלף המגן סימנו קסח ס"ק כת) דזהה את הדיגול מרובה וסיעתו על פי מה שפסק מרן בשולחן ערוך וסימנו קע"ה על מי שנמצא בתוך הסעודה, ופטאות הביאו לו תבשיל מבית של אחרים ולא הייתה דעתו עליו כלל, צrisk לברך עלייו בסעודה. והוא הדין כאן כיון שיש ספק על עוגה זו שאולי ברכתה "מזונות", لكن מראש אין דעתו בברכת "המושcia" לפטרה, שמא ברכתה מזונות, ולכן מברך על העוגה בסעודה. עי"כ. גם הגאון רבינו בן שמעון בשער המפקד נהר פקוד לט ע"ב הארך לדחות את דברי הדיגול מרובה, ולדעתו יש לברך מזונות בכל העוגות אף אם לא מתקייםים שלושת התנאים, וככתוב שהוא מעד שפעמים רבים בהיותו בעיר הקודש ירושלים בשmachot וגיל, שמחת חתן וכלה ואבי הבן וכיצא, והמחותנים והקרובים יובלו שי לחשורה בסעודות שבת בבורך, צלחויות של יין וככר לחם עשוי מביצים וסוכר וكمנה חיטה, ומחלקים למסובים כוס יין וחתיכת מהלחם, ומברכים עלייו מזונות בשופי. וכן ראיתי בסעודות גדולות שישבו שם רבנן תקפי בעלי ההוראה, גדולי הדור, ראשי העם ושופטו זקנינו, ואין פוצה מה ומפצץ, ואין אדם נמנע מלברך ולאכול. ואין הלחן הנזכר פת בכיסני גמור לכל הדעות. עי"ש. נמצא שהוא מעד שהמנחガ לברך על כל עוגה בסעודה. ואם כך, הרי לכארורה קיימת לנו שבמקרים מוגבלים לא אמרים "ספק ברכות להקל", וש לברך על כל העוגות בסעודה. אלא שבדרכי מרן זצ"ל מבואר שעדיין הוא חשש לספק ברכות, ולא הסכים לברך על כל העוגות בסעודה, אלא בעוגה שלכל הדעות היא מזונות. וכך גם בילקוט יוסף (ח"ג עמוד קצא) כתוב מרן זצ"ל: ומכל מקום גבי ברכה ראשונה אני מודה שצריך לברך על פת הבאה בכיסני שברכתה מזונות לכלי עלים. וכבר העיר בגדלו הרה"ג רבינו בן שמעון שהמנחガ פשוט בפנוי גדויל הדור לברך מזונות. עי"ב. ונראה שלא קיבל שמנהג היה לברך בכל עוגה, אלא צrisk לומר שברכו על פת הבאה בכיסני לכל הדעות. ועיין בחוברת "הסעודה בהלכה ובאגודה" עוד כמה פרטיו דינים בכל זה).

כוונה נגדית

ישנה עצה טוביה לכוון תמייד בעת ברכת "המושcia", שלא לפטור את העוגות שבסוף הסעודה, אז רשאי יהיה לברך על כל העוגות "מזונות" ללא חשש. ואין זה חשש לגורם ברכה שאינה צריכה, כיון שעשויה כן כדי לצאת מון הספק אם לברך "מזונות" בתוך הסעודה או לא.

כן מצאו כמה דוגמאות בפסקים שנתנו עצה טוביה זו לכוון כוונה נגדית, כדי לצאת מון הספק אם לברך או לא. הנה מרן ב**בית יוסף** סימנו קעד אות ד' הביא מחולקת על מי שմבדיל על היין במצואי שבת ואחריו זה סעוד סעודה רביעית ושوتה יין בסעודה, האם יברך "הגן" שניית או לא? שבדעת הרא"ש, רבנו יונה והרש"ב, היין שלפני המזון פטור את היין שבתוך המזון. אבל לדעת התוספות, רק אם הבדיל לאחר שנטל ידיו לסעודה, אז היין של ההבדלה פטור. וככתוב בבית יוסף: ולענין הלכה נרא, שם מבדיל קודם שנטל ידיו, יכול שלא להוציא את היין

שבתווך הסעודיה, כדי להוציא עצמו מן הספק. ובידייעך שלא כיוון כך, פטור את היין שבתווך הסעודיה, שספק ברכות להקל. ע"כ. וכתב הגאון רבי יצחק טיב בערך השלחון וסימן קעד סק"א) שמכאן ראייה שככל מקום שיש מחלוקת בספק ברכות, יכוון שלא לצאת בברכה ראשונה, ואין כאן חשש ברכה שנייה צריכה, כיון שעשוה כן לצאת מהספק.

גם הגאון רבי יוסף חיים בש"ת ר' פעלים (ח"ב או"ח ס"ס ח) נשאל ממי שרוצה לצאת מביתו לבית הכנסת מעוור בטלית ותפילין, אבל הוא לא יכול ללבוש את הטלית גדול שרגיל בתפילה, כי לא יכול להצניעו תחת הגלימה כשהוחלך ברחוב, ולכן עשה טלית גדול דק שיוכל להצניעו, וכשבא לבית הכנסת רוצה ללבוש גם את הטלית הגדול שיש לו שם, האם רשאי לברך על הטלית הגדול שנית או לא. ובמסקנותו כתוב, שכוון שיש מחלוקת אם ההליכה מהבית לבית הכנסת נחשבת הפסק, רשאי לכתילה לכווון בברכת הטלית שלובש בביתו, שלא לפטור את הטלית שלובש בבית הכנסת, וירץ שוב על הטלית השנייה בבית הכנסת. גם הפרי מגדים ובפתחה להלמota ברכות זו י"ב ע"א) כתוב, שאם יש לפניו פרי שברכתו בודאי "העץ", ופרי שיש ספק אם הוא "העץ" או "האדמה", יברך תחילת "העץ" על היהודי, ויכוון שלא לפטור את הספק, ואחר כך יברך עליו "האדמה".

וכן מצאנו שכשיש ברית מילה לתאומים או לשני תינוקות יחד, לדעת העיטור צריך לברך על כל אחד ואחד את ברכות המילה, כיון שאי אפשר למול את שניהם כאחד. ואילו לדעת הרא"ש ועוד רביהם מהראשונים, מברך ברכה אחת לשניהם, אפילו שאין התינוק השני נמצא לפניו, כיון שדעתו עליו. וכן פסק מרן השלחון ערוץ ויורה סימן רשה סעיף ח). וכתב הגאון רבי שלום משה חי נגאי, ראב"ד ירושלים, בספר שמח נפש (מערכת מילח) שהמנוג קדום מוגדולי עולם לברך על כל אחד ואחד, ומביאים כל תינוק בנפרד. ואף שיכל לפטרם בברכה אחת, אין לחוש ברכה שאינה צריכה וכו'. ויעשה היסח הדעת בין שתי המילות בפיוטים ולימודים והליכות, ובכוננה במילת הראשון שלא להוציא את השני בברכה זו. ע"ש).

גם הבנו לעיל (עמוד 111) לגבי ברכות "שהחינו" רשאי לברך על אחד ולכוון שלא לפטור את השני, וכך שכתבו בש"ת דבר שמואל אבוחב, ומزن זצ"ל. גם בז'ור לארבעת כתוב, שפירוט שאוכלים עם גבינה בסעודיה, יכוון בברכת המוציא שלא לפטרן, כדי לצאת ידי ספק.

גם בחזון עובדייה (פסח עמוד מו) דין לגבי ברכה על בדיקות חמץ בחנות, שכתב המאמר מרՃכי, שמדובר הטור ושלחו ערוץ נראה שאיפליו הבטים וחוקים זה מזה, אין צרייך לברך שנית על בדיקת החמצן, שחיזוב מוטל עליו לבדוק כל מקום שהחניס שם חמץ, ולא נגמרה המזווה עד שיבדק את כלום. וכתב מרן זצ"ל: ומכל מקום אם החנות רוחקה מהבית, ויש היסח הדעת גמור עד שיגיע מביתו אל החנות, כתוב הגאון רבי שלמה קלוגה, שיכוון כשמברך בביתו, שאינו רוצה לצאת ידי חובה אלא רק על הבדיקה שבabitו, אז יברך שנית על הבדיקה של החנות. ואין בזה ברכה שנייה צריכה, כיון שעשוה כן להציג עצמו מחלוקת. וכן היה מורה ובא הגאון רבי צבי פסח פרנק זצ"ל, מי כמהו מורה. וכן כתבו הפרי חדש ומשנת חכמים. ע"ש. גם בעניין ברכות התורה בבוקר לניעורים כל הלילה, כתוב בש"ת יביע אומר חלק ה ס"ס ו, וטוב שיכוננו ברכות החולקים שאין לברך. ועיין עוד כיווץ בהזה בש"ת יביע אומר חלק ג (וארה חיים ס"ס צ). וגם בחזון עובדייה וברכת עמוד רפו שדו' בני שמנוחים לפניו שני פירות, אחד שברכתו וראי' והשני שברכתו ספק, כמו בתפוח עץ ובננה, כתוב: ולמעשה יכוון בפירוש ברכה על היהודי [תפוח עץ] שלא לפטור את הספק [הבנייה], יוכל לברך על הספק. ע"ש. ואם כן הוא הדין בנידוניינו שנכוו

שיכוון במפורש בברכת "המושcia" על היהודי [הלחם], שלא לפטור את הספק [העוגה], וככה יברך עליה בסעודה ללא חשש.

גם הכאון רבי אברהם הכהן מסלוניקי בספר טהרות המים דו בענין הקפה שיש אמרות שברכתו העז, ולכן אם הביאו לו מರקהת שברכתה העז [למשל ריבת אתרוגים או ממתק ותרמיס] וכופה. ובירך על המרקהת, איןנו רשאי לברך על הקפה שהכל, שהרי אם ברכת הקפה העז, כבר נפטר. וכן, הנכוון לכובו בברכת "העז", שלא לפטור את הקפה, כדי להינצל ממחלוקות. וכן כתוב הפי' חדש להזיהר את השוחטים שיכוונו לצאת בברכת השחיטה על כל העופות והבהמות כל שלא ישיחו שיחה בטלה, ובזה יצאו ידי ספק אם דיבור נחשב הפסק בין שחיטה לשחיטה. וכן כתוב הגאון מליסא לדיוק מוחט' ז' וחש' ז'. וכן ציד המגן אברהם. וכן כתבו האון רבי רפאל קלמארו והחכם צבי בשם הרמ"ע מפאני, השדי חמד, פתח הדביה, ארץ צבי פרומו, פקודת אליעזר ועוד. ועיין עוד שו"ת יבש אמר חלק ח' (אורח חיים סימן כ). וכן פסק בשוו"ת אור לציוו וח"ב פ"י ב' הערכה זו שיכוונו כוונה נגידית בעוגה נגנ"ל.

לסיכום: כאשר מביאים לפניו עוגה לקינוח סעודה, נהג לפני האפשרויות הבאות:
א. יכוון בברכת "המושcia", שלא לפטור את העוגות, וכך יברך על כל סוג העוגות "מזונות".
ב. יברך "מזונות" על בклוזה, טורט, ביסלי, ויפטור את שאר העוגות.
ג. יברך "שהכל" על סוכרים וכדומה, ויפטור את העוגה.
ד. שאין את האפשרויות הנ"ל, לא יברך על העוגה. ועיין עוד בעלו "וთתעג בדשו" גליון מס' 15)

זמן הבאת הפירות

הנוהגים לערוך סעודה עם פת בליל ט"ו בשבטו, ישימו לב שלא להביא את הפירות לפני הסעודה, ולא לאחר ברכת המזון, אלא רק בסיום הסעודה קודם ברכת המזון, וכמבואר להלן (עמ"ד 131).

גדולה לגימה שמקרבת

יש קהילות שנוהגו לקבץ את משפחות הקהילה יחד לסעודתليل ט"ו בשבטו, כדי לקרב את הלבבות לאבינו שבשמים, עם שירות ותשבחות להשם יתרבור, ודבורי תורה וחיזוק, ובפרט במעלת האדם שנמשל לעז השדה, שנאמר (דברים כ יט): "כי הָאָדָם עַז הַשְׂדָה" (עיין לעיל עמוד 60). ודבר זה מעלהו חשובה עד מאד, כי גדולה לגימה שמקרבת את הרחוקים, קל וחומר לקרוביים (עיין סנהדרין קג סע"ב), ובפרט בדור הזה - דור התשובה - שמתקיימת בנו נבואת הנביא עמוס (ח' יא): "הִנֵּה יָמִים בָּאים נָאָס ה' וְהַשְׁלַחְתִּי רֹעֶב בָּאָרֶץ, לֹא רֹעֶב לְלִחְם וְלֹא צְמָא לְפִيم, כי אם לְשָׁמֵעַ את דברי ה'".

ואמנם, פשוט וברור שיקפידו שיתנהל הכל בקדושה ובטהרה, בצדיעות וביראת שמיים טהורה, ובഫראה גמורה בין הגברים לנשים, ואז בודאי אשריהם ואשרי חלקים, זכויות הרבים תלויות בהם, כי בזה מגבירים את כח הקדושה מעלה, ויזכו לחזיות בנועם ה' ולברкар בהיכלו. וכן שכתב הרמ"א סוף סימן תרצא: "זוטב ליב משתה תמיד" (משל טו), והעיקר שיהיה הכל לשם שמים. עי"ש.

סגולות ומעלות הזמן זהה

כתב הגר"ח פלאגי בספריו מועד לכל חי סיימו לאות ב: חודש שבט הוא בחינת "הוד", והוא כמידתו של אהרון הכהן. וכדי בחודש זה להתאמץ יותר ויוטר להיות "אוהב שלום ורודף שלום", ומשים שלום בין אדם לחברו ובין איש לאשתו, יותר מכל חודשי השנה. וכבר בא הרمز שرمוז הקדמוני שבט ראש תיבות: שלום ברכחה טيبة. ויזהר ביוטר לכבד את לומדי התורה ולהחזיק ברכיים כשולות, שלא להיות הולך רכילה, חס ושלום. ומנע רגליך מלրוץ לרעה בחודש זה בזיהירות יותר מאשר ימות השנה.

וכتب עוד (אות י): ומה טוב ומה נעים למי שחננו השם يتברך בעושר, שיחלך מממונו לתלמידי חכמים וצנوعים ביום י"ד בשבט [ערב ט"ו בשבט], כדי שיקנו פירוטיהם, כי אין ידים משוגת. ואשרי אדם שיש לו עניינים ותלמידי חכמים סביב לשולחנו בלילה זו, יהיה ברכת השם בכל אשר לו, ויזכה לשנים רבות נעימות וטובות, אמן.

ט' ליל ט"ו בשבט

דרשות ושיעורי הרבנים

מן הראי שהרבנים מוסרי השיעורים לציבור הקדוש בבתי הכנסת, ישתדרו בليل ט"ו בשבט לדבר מענייני היום, שהם ההלכות הקשורות ליום זה, ההלכות סדר הקידימה בברכות המובאים לעיל, ההלכות ערלה, ותרומות ומעשרות המובאים להלן.

בגמרא סנהדרין וקא ע"א אמרו: כל הקורא פ██וק בזמנו, מביא טובה לעולם, שנאמר ממש ט"ו: **"וזכר בעתו מה טוב"**. וכיוצא בזה דרש הגמara בעירובין ונ"א על פ██וק זה: **"שמחה לאיש במענה פי, זזכר בעתו מה טוב"**, אימתי שמחה לאיש במענה פי, בזמן שזכר בעתו מה טוב. והיינו מתי יש שמחה לאדם? כאשר הוא אומר דבר בעתו. למשל, אדם יכול להזכיר שיעוריפה מפולפל עם קושיות ותירוצים שלא שמעתם אוון מועלם בהלכות הפסח, אם חמץ בטל בשישים או לא, אם התעוררבת מותרת בהנהה או לא וכו' וכו', אבל אם הוא ימסור את זה לציבור בימי החנוכה, הרי ברור שזה לא יענין אף אחד, כי עם כל היפות וההזרה שהוא הזכיר לשיעור, זה לא ימושך לכם את האzon בזמן כזה, הם עצשי מבנים בענייני חנוכה, ודברו איתם על **"שמן זית למאור"** שלא ראוי לאכילה, האם ראוי להדלקה לתחילת הפסח או לא? מתי זמן ההדלקה לתחילת הפסח? לפלפל איתם אם מברכים על לביבות וטפינגים בתוך הסעודה או לא? על אנטיכוקס וכו', כי עכשו חנוכה ולא פ██ח. אבל אם הוא יבוא בחג הפסח, וימסור מענייני היום, הוא יראה שכולם יטו אוננס לשמו כל מילאה ומיליה, וישמרו על דבריו כמצוות של רב. זה שאמור שלמה, אימתי שמחה לאיש במענה פיו", ככלומר מתי עיקר שמחתו של האיש המדבר? בזמן ש"דבר בעתו מה טוב". וכן גם הרבנים הילרים הטעים עליהם יהיו ישתדרו לדבר בענייני דימויו של ט"ו בשבט בעיתוי הנכוון, לקים מה שנאמר: **"זזכר בעתו מה טוב"**, ובזה גם יביאו טובה וברכה לעולם.

ראש המשפחה

על כל ראש משפחה להשתדר בשלהו ט"ו בשבט להזכיר את עצמו מראש ולברר

לבני משפחתו את ההלכות המצויות בסדר הקדימה בברכות כմבוואר לעיל, שהן הלכות מצויות במשך כל השנה, ובפרט בלילה זה שמביאים פירות משבעת המינים ועוד מינים שונים, וצריך לדעת כיצד מברכים ובאיוז סדר.

שולחן ט"ו בשבט עם מרן הראשון לציוון שליט"א

אספר לפניכם היאך היינו זוכים לערוך שולחן ט"ו בשבט בישיבה יחד עם מרן הראשון לציוון שליט"א. בסיום סדר ג' בשעה 10:30 בלילה, היינו מתכנסים כל הבוחרים לחדר אוכל, ויחד עם מורהנו ראש הישיבה היינו זוכים לערוך את השלחן עם פירות שהשתבחה בהם ארץ ישראל ועוד פירות שונים. והיה נהוג הרבה כמו שהיה בבית אביו מרן רבנו עובדיה יוסף צ"ל, והיה שואל אותנו שאלות בהלכה בעיקר בענייני סדר קדימה בברכות, והיתה הרגשה מיוחדת במינה. הרגשנו שעיקר השלחן זה לא אכילת הפירות, והשלוחה של החיטה, והבירה של השועורה... עייו להלן עמוד 109 אלא תורה, ומתורה, כל דבר לשיך אותו ולהסתכל עליו בעין של תורה והלכה.

שיעור ממון מלכא צ"ל בمفטייע בליל ט"ו בשבט

ומענין לעניין באותו עניין, באחת השנים [תשנ"ה],ليل ט"ז בשבט, שעה 21:30, אמצע סדר ג' בישיבה, בית המדרש כולם בוער באש התורה, פתאום מרן מלכא רבנו עובדיה יוסף צ"ל בכבודו ובעצמו הפתיע אותנו והגיע לישיבה, יחד עם בנו הרב משה שליט"א. מרן ביקש לקרוא לבנו ראש הישיבה, ושניהם לבד ננסו למשרד, ודיברו שם בשיח סוד, ואנחנו התלמידים ירדנו למשרד לראות את מרן, אך לא זכינו לראותו, כי הם היו מדברים בפנים. ורק שוחחנו עם בנו רבבי משה שהמתינו מחוץ למשרד. זכרוני טוב מאוד, היאך שוחח עמו רבבי משה בלבבות וענוה, אף שהוא בן של גדול הדור, וגור בבית של גודל הדור.

בגמר השיחה של מרן עם בנו ראש הישיבה, ביקש מרן מבנוшибוא עמו עתה לבית ופתחו שלחןשוב, ויחד יקימו אתמנהגישראלקדושיםשללילט"ו בשבט, אך ראש הישיבה סירב בטענה, שהוא עושה כן יחד עם בני הישיבה לאחר סדר שלישי. [וכאן רואים את הקשר המיחד שהוא למורהנו ראש הישיבה עם התלמידים, כמוABA ממש, מי יכול לעמוד בפitionיו כזה שמרן מלכא מזמין אותו להיות ביחיד בשלחן ט"ו בשבט, מי יותר על הפתעה נחמדה ונעימה שכך, שכשניהם במחיצת מרן, לא היה רק 'מעיין' עולם הבא, אלא 'עולם הבא' ממש, גו עדן בעולם הזה], ואז ביקש ראש הישיבה ממנו שיעלה לבית המדרש וימסור לנו שיעור, מרן נענה בבקשתנו, וזכה לשיעור ממנו בمفטייע,ليلט"ו בשבט, אמצע סדר ג'. אשרי עין ראתה כל אלה.

"עובדיה היה ירא את ה' מאד" (מלכים א יח)

אני הקטן כשראייתי את כל המזהה הנפלא הזאת, התבוננתי בעוד דבר חשוב שאפשר ללמידה ממנהו מוסר השכל מהנהגתו של מרן מלכא צ"ל, הרי מי כמו מרן שהיה חס על זמן עד מאד, ומנצל כל רגע ורגע לעסוק התורה, ועם כל זה אחר שכבר הוא

קיים את מנהג ישראל קדושים בשלוחו ט"ו בשבט וישב עם בנו ונכדיו, בכל זאת הוא מציע לבנו מורנו הרב שליט"א שיבוא לבתו ויפתחו שוב שלחן יחד, ואיך לכארה לא חס על זמנוי אלא זה עבד השם אמייתי, כשהרואה שעכשו זהו צורך השעה, עכשו זה רצון השם שאני עשה, אז אני עשה. וכך היה דרכו של מרן זצ"ל לכל אורך חייו, עם כל האהבה העצומה לעסוק התורה, אבל כשרה שיש אנשים שצרכיהם חיזוק בתורה וביראת שמים, בהלכה ובאגודה, בשליחת ילדיהם לתלמודי תורה ועוד ועוד, אז הוא סגר את הספר וכיתת רגליו בשביב אוטם אנשים. זה עבד השם אמייתי שעשו את רצונו השם בישרות ובתמיינות, בין אם מתאים לו, ובין אם לא מתאים לו, הוא יודיע להורייד את הראש ולבטול את הרצונות שלו מפני רצונו השם יתרך. ובעצם זה ציווי התורה שאמרה: "יעתָה יִשְׂרָאֵל מֶה הָאֱלֹקִיךְ שָׁאֵל מַעֲמֵךְ כִּי אֵם לִירָאָה...", ופירש מרן זצ"ל "זעטה", היינו בכל רגע ורגע עלייך לשאול מה רצונו השם מך. וכשיש יראת שמים טהורה, אז ממילא האדם יעשה את רצונו השם כרצוינו כיאה וכנאה.

❷ יום ט"ו בשבט

לימוד מענייני היום

ישתדל מאד ביום זה לעסוק בהלכות הקשורות לענייני היום, שהם בעיקר הלכות ערלה, תרומות ומעשרות, ובפרט שלא רבים נוטנים דעתם ללימוד הלכות אלו כיאות, ואם לא עכשו אימתיי! ועיין להלן (עמ"ד 139) מהלכות אלו בקצרה.

כבר הבנו לעיל (עמ"ד 128) מהגמרא בסנהדרין וכא ע"א) שכל הקורא פסוק בזמןו, מביא טובה לעולם, שנאמר ושליל טו טו: "זָקֵר בְּעֵתָו מֵהַטוֹּב". גם בלימוד בהלכות ענייני היום, מקיים מעין מה שאמרו בגמרא מסכת מגילה ולב ע"א: תננו רבנן: משה תיקו להם לישראל שייהיו שואלים ודורשים בעניינו של יום, הלכות פטח בפסח, הלכות עצרת בעצרת, הלכות חג בחג. וגם אנחנו נדרש הלכות ט"ו בשבט בט"ו בשבט.

"זָקֵחַ תָּצִיל מִפְטוּת" (משלי י ב)

כתב הגר"ח פלאגי ומועד לכל חי סיומו לאות י בשם ספר מעשה הצדקה: יפריש 91 פרוטות לצדקה ביום ט"ו בשבט, במנין איל"ו, וכמנין "מים" עם הכלול, וכמנין "אמון".

והטעם בזה, כי ביום זה נכנסים המים לאלין, כמו שאמרו בתלמוד ירושלמי וראש השנה פרק א הלכה ב שעד ט"ו בשבט האילנות חיים ממימי הגשמי של השנה שעברה, אבל בט"ו בשבט כלתת הלחולות שבhem, ומאז אין גדים אלא ממימי הגשמי של שנה זו. (שדי יער עמ"ד 139) ועיין Tosfot ראש השנה י"ד ע"א ד"ה באחד בשבט)

תפילה על האתרכוג

טוב לבקש ביום ט"ו בשבט שנזכה יחד עם כל בית ישראל לאתרכוגים משובחים

ומהוודרים בחג הסוכות הבא עליינו לטובה ולברכה. ועל זה תיקון גאו עוזנו ותפארתנו רבנו יוסף זע"א בעל הבן איש חי, נוסח תפילה מיוחד. [הובא נוסח התפילה בcreativecommons, קחנו משם].

ט"ו בשבט שחל בשבט ט

זמן הבאת הפירות

אם חל ט"ו בשבט בשבט, לא יביאו את הפירות בין הקידוש לסעודה, כי ישנה מחלוקת גדולה בפסקים אם יברך עליהם ברכה אחרונה או שברכת המזון שברך לאחר הסעודة פוטרת אותם, ולא נכוו להיכנס בכוונה תחילת למחלוקת הפסקים. ומכל מקום אם קרה והביאו את הפירות לפני הסעודה ואכלו מהם כשיעור צוית [27 גראם], לא יברכו ברכה אחרונה, כי ספק ברכות להקל. וש"ת יהוה דעת חלק א סימן פב. ש"ת יביע אומר חלק יא סימן יד. ד).

ישנה מחלוקת גדולה בין רבינו הירושלמי הראשון על האוכל פירות או מיני מזונות קודם הסעודה, האס יברך ברכה אחרונה או לא. וכן להלכה "ספק ברכות להקל", ולא יברך. וכן פסקו ربאים מרבותינו האחרונים. וכותב בש"ת פועלות צדיק, למנחה בני תימן שבשבתו וימים טובים שאחר הקידוש אוכלים פירות ומגדנות לפני הסעודה, אין לברך אחריהם ברכה אחרונה, כי שב ואל תעשה עדיף, ואין להיכנס בספק איסור ברכה לבטלה. וכן כתבו מהר"א אלנדף, והר"ג ר' שלום יצחק הלוי, שהמנחה פשוטה בפני גודלי רבני תימן, שאין מברכים עליהם ברכה אחרונה, ושכנו כתב הרב שתiley זיתים, וכן פסקו בספר אוצרות תימן, והגאון מהר"ש חbosש בספר שוננת המלך, והגר"ח כסאר, והגאון רבינו יוסף צבררי בספר וצבור יוסף בר. ובש"ת מים חיים משאש כתב בשם הגאון ר' נתן גיאון זצ"ל, מגודלי רבני תלמסאן הראשונים, שבחיות ואין הכרע בחלוקת זו לשום צד, אין לאוכלים אלא בתוך הסעודה, שכן נהגו כל יהודי דת ודין. ע"ב. וכן יש לנו בlijil ט"ו בשבט להביא את הפירות בסוף הסעודה, שאז ברכת המזון פוטרתם, כאמור בשלוחו ערוץ סימנו קען סעיף ב).

כתב באור זרוע בשם היראים, מצוה לאכול סעודת שבת לתיאבון, ומאהר שעיקר חיוב הסעודה הוא בפתח, וכן אסור לאכול גרום"ל [מנני מותיקה העשויים מדגן] בשבת קודם הסעודה, שעל ידי כך לא יוכל לאכול עיקר סעודת שבת לתיאבון. וכן העלה המשנה ברורה בバイור הלכה וסעיף רמת ס"ב). וגם מטעם זה ראוי להיזהר להביא את הפירות בלבד ט"ו בשבט בסוף הסעודה ולא בין הקידוש לסעודה, כדי שיأكل את עיקר הסעודה של שבת לתיאבון.

מי שרוצה להיות חסיד, לימוד הלכות ברכות

הגמרא (בבא קמא ל ע"א) אומרת: "האי מאן דבעי למיהו חסידא, לקיים ملي דברכות", כלומר: מי שרוצה להיות חסיד, לימוד הלכות ברכות. ויש להבין, וכי זו חסידות ללימוד הלכות ברכות? וכי מי שהוא לא חסיד, אלא הוא "דתי" רגיל שומר תורה ומצוות, הוא לא מחייב חומרות וחסידויות, וכי הוא לא צריך ללימוד הלכות ברכות?

וכיריך לומר שיש הבדל בין ההלכות ברבות לשאר ההלכות, למשל בהלכות שבת, אדם שלמד היטב הילך הילכות שבת, גם אם יהיה לו פתאום איזה ספק שהוא בהלכה באופן שהוא לא יכול לברר עתה את ההלכה, מקרים שהוא על עצמו. אבל בענייני ברכות, אם יהיה לו ספק, מה יעשה? הרוי אי אפשר להחמיר ולברך, כי אולי זו ברכה לבטלה, נמצא שעל כרחו הוא חייב להקל כי "ספק ברכות להקל", ולא לברכ. אבל אם הוא ירא שמים וחסיד, הוא ינסה בכל זאת להתאמץ לצאת מהספקות. למשל, הוא לא זכר אם הוא בירך "שהכל" על המים או לא, מן הדין הוא יכול להמשיך לשנות בלי לברכ, כי "ספק ברכות להקל", אבל אם הוא חסיד, הוא יבקש מאחר שمبرך, שיוציאו ידי חובה.

עוד דוגמא: מrown פסק בשלוחו ערוץ וסימן ז' ס"ג מי שהיה בבית הכסא ושכח לברכ "אשר יצר", ולאחר זמן הלך שוב, צריך לברכ פעמיים "אשר יצר", כדי אדם שנאנס ולא התפלל, צריך להתפלל תפילה הבאה פעמיים לתשלימים. עי"ש. והנה אף על פי שלhalbנה אנחנו לא מברכים פעמיים "אשר יצר", כי כלל גדול בידינו "ספק ברכות להקל" אפילו נגד מרן, בכל זאת מי שהוא חסיד שרוצה לחוש לדעת מרן השלוחו ערוץ, יברך פעם אחת, ובשביל פעם שנייה יבקש מאחר שمبرך שיוציאו ידי חובה. וכן הלאה והלאה ישים לב בכל מיני מקרים לבורוח מהספקות. וכך שכתב מרן בשלוחו ערוץ וסימן ר' טעיף א': יש מסתפקים לומר שעל דבר שהוא כבירתו, כגון גרגיר של ענב או של רימון, שמברכים עליו ברכה אחרונה אף על פי שאין בו כזית, ולכן נכוון להיוור שלא לאכול בריה פחות מכזית. וכן יש מסתפקים עוד בברכה אחרונה של יין אם מברכין אותה על כזית, לכן טוב להיזהר שלא לשנות מכזית ועד רבייעת. ע.כ.

וכמו כן, שמעתי בשם מרן מלכא רבנו עובדיה יוסף צ"ל שעדיף לנגב את הפירות הרוטובים במים, מאשר ליטול ידים כדי דבר שטיבולו במשקה, כי מכיוון שיש מחלוקת בזיה, ומחייבת ספק אנחנו נוטלים ידים, אבל לא מברכים על הנטילה, כי ספק ברכות להקל, לכן עדיף לנגב את הפרי, כדי שלא להיכנס לספק זה. ו吞 לחכם וייחכם עוד.

ועל זה יש להליץ את דברי הגמara סוטה ה ע"ב) "כל השם אורחותיו בעולם הזה, [בזוק את דרכו לפני שאוכל, וצופה על אחר האכילה, האם יצטרך לברכ ברכה אחרונה או לא], זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה, שנאמר ותהלים נ' כה"ו יישם דרך, אראננו בישע אלקדים", אל תקרי שם אלא ושם דרך. ועיי' עלו"ו "התגעג בעדשו" גליון מס' 13)

פירוט לאחר הסעודה

אף על פי שבימות החול אין רשיי להשאיר לכתהילה את הפירות והקינוחים לאחר ברכת המזון בשביל להרוויח ברכה אחרונה, שהרי זה גורם לברכה שאינה צריכה, שהרי אם יאכלם בתוך הסעודה, לא יצטרך לברכ ברכה אחרונה, כי ברכת המזון פוטרתם, ואילו עשו שמשיר אותם לאחר ברכת המזון, יצטרך לברכ עליהם ברכה אחרונה. בכל זאת בשבת שחסרים לו מאות ברכות, רשאי להניחם

לאחר ברכת המזון, ואינו לחוש בזה לאיסור גורם ברכה שאינה צריכה, כיון שיש לו צורך בזה להשלים מהה ברכות. על כן, גם בליל ט"ז בשבט שחל להיות בשבת, רשאי להביא את הפירות לאחר ברכת המזון. וש"ת יחו דעת חק וסימןכו. (ח)

לפי שיש כמה ש�认ו שכונת מרכז צ"ל הייתה בהלכה זו שיש חובה בשבת לבדוק להשאיר את הקינויים לאחר ברכת המזון, لكن רأיתי לנכון להבהיר בזה ולהדגיש שכל הדין בתשובה שם, האם מותר ו רשאי לשירות את הקינויים לאחר ברכת המזון או שיש לחוש בזה לאיסור ממש שמדובר גורם בה לברכה שאינה צריכה, ולאחר שמן פלפל בזה והביא וдуותلقאנו ולכאן, הכריע שלבסוף מהה ברכות, אין בזה ממש גורם ברכה שאינה צריכה. אבל בודאי שאדם שנוח לו יותר, ורוצה להמשיך כמנוג רוב כל העולם שמביאים את הקינויים בסיום הסעודה קודם ברכת המזון, בודאי שאדרבה ואדרבה יעשה כן, ולא ישנה סדרי בראשית, וכमבוואר במשנה מסכת פסחים וקיט ע"ב: "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומון", והיינו שלא אומרים אחר אכילתבשר קרבן פסח, 'אפיקו מניini מתיקה' - תוכיאו ותביאו לשולחן מניini מתיקה, ואמר רבבי יותני, כגון תמרים קלויות וגווים. ע"ש. ומבוואר בגמרא שכן דרך העולם להביא את הקינויים בגמר הסעודה קודם ברכת המזון, ועד היום נהוגים כן העולים.

ובפרט בשולחן של שבת שכולם יושבים יחד, ומקיים בעצם את מאמר דוד המלך עליו השלום ותהילים קlg אג: "הָנֶה מֵהֶם פּוֹבׁ וְמֵהֶם עַיִם שְׁבַת אֲחִים גַּם יְמֹד", והמציאות היא שכאשר שוהים יותר על השולחן בשביל לשיר שירי שבת ולומר דברי תורה, זהו הזמן המתאים יותר להביא את הקינויים. אבל כש מביאים אותם לאחר ברכת המזון, לך נא וראה שהברבה בתים בני הבית כבר קמים מושולחן, וקשה להושיבם שוב לאחר מכן. וכן המנהג בביתו של מרכז הראשון לציוו רבנו יצחק יוסף שליט"א להביא את הקינויים בסוף הסעודה לפני ברכת המזון.

ובכלל יש לתת את הדעת בהלכה זו, כי לפי המציאות של היום, הרבה אנשים לא חסר להם מהה ברכות בשבת כלל, כי בהרבה בתים כניסה מצויים מניini בשם מברכים עליהם: הנוטו ריח טוב בפירות, עצי, עשב, מניini. ורוב האנשים רגילים בלבד מסעודות שבת, לטעום מיידי פעם עוגות ומניini קיוחים כדי השם הטובה עליהם, באופן שנראה שלא ודוקה הברכה האחרונה על הקינויים היא שתשלים להם את המאה ברכות. ולפי זה, עדין יש מקום לחוש לגורם ברכה שאינה צריכה, כי הם כבר השלימו למעלה ממאה ברכות.

צדקה

כחול ט"ז בשבט ביום שבת, אין אומרים "צדקה" במנחה. (ד)

תפילה על האתrogate

גם בשבת מותר להתפלל את התפילה שתיקון גאון עוזנו ותפארתנו רבנו יוסף חיים ז"ע"א ביום ט"ז בשבט שנזכה לאתrogate משובחים ומהודרים לחג הסוכות.

בתלמוד ירושלמי ובסכת שבת פרק טו הלכה ג' מבואר, שאסור לאדם לבקש צרכיו בשבת. שאל רבינו זעירא את רבינו חייא בר אבא, ומה עם נוסח הבעשורה שאנו אומרים בברכת המזון "דענו, זוננו, פראנסנו, כלכלנו...", האם נאמר זאת גם בשבת או לא? אמר לו: "טופס ברכותך כך המס". ובארו רבותינו הראשונים שכל מה שאסור לבקש צרכיו בשבת, היינו דוקא שלא יתקן תפילות ויסדר

תחינות ויאמרם בשבת כדרך שהוא מתפלל בחול, אבל טופס תפילה שתיקנו חכמים וקבעו להתפלל אותו, מותר להתפלל אפילו בשבת. כי עיקר הטעם שאסרו לבקש צרכיו בשבת, כדי שלא יבוא חיללה לידי צער ודאגה ויתבטל מצות עונג שבת, שהרי בשבת צריך לחשוב כאילו כל מלاكتו עשויה, אבל כשהונוסח הוא קבוע, אין זה חשש צער ודאגה. וכן כתוב בש"ת רב פעלים וחק ב אורח חיים סימן מו, כל נוסח תפילה ובקשה שנתקן לכל אדם, הרי זה הנשה בטופס תפילה הקבועה מאנשי הכנסת הגדולה, ואין לאיסור שאלת צרכיו בשבת, כי מה שאסרו חכמים דוקא כאשר אל אחד מסדר לו שאלת ובקשה הרציכה לעצמו ולבני ביתו, לפי העת והזמנן אשר תטאוה נפשו כדרך שהוא עושה בחול, זה הוא שאסור. ולכן אין לחוש לנוסח "יהא רעוועא" שאומרים קודם סעודת שבת. וכן נראה ברור דעת הגאון החיד"א שאין בזה איסור שאלת צרכיו, וכן שתיקנו בקשות לה Kapoorות שמיini עצרת ושמחה תורה, ויש בהן הרבה משאלות צרכיו, וכן תיקו תפילה לסדר "תשליך" שיש בה שאלת צרכיו, אלא ודאי שעדתו כחילוק הנזker, שכל שהוא נתן לכל אדם, ואומרים אותו בתורת תפילה קבועה, אין לחוש בזה. עי"ש. ולפי זה כיוון שנוסח התפילה על האתරוג שתיקו גאנן עוזנו ותפארתנו ربנו יוסף חיים זי"א היה נוסח קבוע לכל ישראל, ואין בו חשש צער ודאגה, רשאי לאומר. וכיוצא בו כתוב מrown החיד"א ושירושי ברכה אורח חיים סימן קפה) שהמנגה פשוטה גם בשבת האורח מברך לבעל הבית "ברכת האורת" במעשאו בחול, ואף זה בכלל טופס ברכות הוא. עי"ש. וכן שאומרים נוסח "הרחמן" בברכת המזון. ובפרט שבקשה זו על האתරוג תוקנה דוקא ליום זה, ואם לא עכשו אימתי.

זאת ועוד, אמר לי תלמיד חכם חשוב, שבענייני מצוה של רבים, יש מקום לומר שמותר לבקש בשבת, מעין מה שאמרו בגמרא (שבת קן ע"א) שמקחים על עסקי רבים בשבת, וכן פסק מרן בשלחן ערוך סימן שי סעיף ז: חפצי שמים מותר לדבר בהם, כגון: חשבונות של מצוה, ולפיטוק צדקה, ולפקח על עסקי רבים. וכך מותר לבקש על כלל ישראל שנזוכה לאתרגאים טובים ומשובחים, שזה צרכי מצוה של רבים.

❷ שבת שירה – פרשת בשלח

לחם לפני הציפורים

מנาง ישראל קדושים בשבת פרשת "בשלח" שקוראים על ירידת המן לישראל, לחת מעת לחם או חיטים לפני הציפורים. (חו"ע שבת ד עמוד רעה. ספר "ענף עץ אבות" עמוד שמאי)

וhteums למנהג זה, כי כשירד מון לעם ישראל במדבר, ציווה הקב"ה את משה רבנו לתת מן ביצנחת למשמרת, כמו שנאמר (שמות טז לב): "ז'יאמְרֵר מִשְׁהָ, זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' מְלָא הָעָמֵר מִמְּפָנָיו לְמִשְׁמְרַת לְדוֹתֵיכֶם, לְמַעַן יִרְאֻ אֶת הַלְּחֵם אֲשֶׁר הָאֱלֹהִי אֲתֶיכֶם בְּפֶןְדָּבָר". ובאר רשי": למשמרת לדורותיכם, בימי ירמיהו הנביא שהיה מוכיה את עם ישראל למה אינם עוסקים בתורה, והם אומרים לו: אם נניח מלاكتנו ונעסוק בתורה - מהיכן נתפרנס? הוציאה להם צנצנת המן, ואמיר להם (ירמיה ב לא): "הַזֹּדֹר אֲתֶם, רֹא דָבָר ה'", שמעו לא נאמר, אלא ראו, שבזה התפרנסו אבותותיכם במדבר, הרבה שלוחים יש לו מקום להכין מזון לריאוי. ע"ב.

וכתבו הפוסקים שהיוס, שנגנזה צננת המן, שמטרתה הייתה שיראו העם מה שאכלו אבותינו במדבר ויתחזקו במידת הביטחון, لكن בשבת שירה - פרשת שלח שקוראים את פרשת המן, המנגה לחת מעט לחם או חיטים לפני הציורים, להורות שכש שחים מוצאים את מזונותיהם בלי عمل וטורח, כך עם ישראל אם יפנו את עצם לעסוק בתורה ובמצוות ויבטוו בהשם יתברך, גם להם יזמין הקב"ה את פרנסתם בנחת ובשלוח בלי عمل וטורח. על כן, יתנו האנשים אל לבו תמיד שעיקר בריאות העולם לשם עסוק התורה וקיים מצוותיה, ולא יעשה מלאכתו עיקר וטורתו עראי, אלא יעסוק לצורך פרנסתו כפי מה שמוכרת, ושאר זמנו יעסוק בתורה, ויבטה בהשם יתברך שהוא זו ומפרנס לכל חי, שימצא לו פרנסתו כראוי. (אוור נמי משה, שער בת רבים. ועיין עוד בש"ת יביע אומר חלק ז יורה דעה סיינו ז, ובחוורת "וְגַם השבעות בהילכה ובאגודה הלכות תלמוד תורה)

ועוד טעם אמרו בזה, על פי המדרש שדעתן ואבירם הרשעים לקחו את המן שלקטו ביום שישי, והניחוו בשדה בליל שבת, כדי להכחיש את נבואתו של משה רבנו שאמר שלא ירד מן בשבת, וזמנם לצאת ביום שבת בבורך לשדה ולהכנסו לעיני כל העם. מה עשה הקב"ה? זימן ציפורים ואכלו את הכל. וכשיצאו דתנו ואבירם ללוקוט, לא מצאו כלום וחזרו בבושת פנים. لكن נוננים להם שכרם בשבת פרשת שלח שהיא פרשת המן. (האגאנו ממונקאטש בשם הגה"ח רבי מנDEL מרוןוב, טעמי המנהיגים)

ועוד טעם, לפי שהעופות אמרו שירה על הים בקריעת ים סוף, ואנו מחזיקים להם טוביה בשבת שירה - פרשת שלח שקוראים בה על קריית ים סוף, ובזה אנו זוכרים את שמחת שירות הים. (ערוך השלחן סיינו שכד סעיף ז)

שאלת: יש לשאול, הלוא מבואר בשלחן ערוץ וסיינו שכד סעיף יא) שאסור לחת מזונות בשבת לפני בעלי חיים של הפкар, שכיוון שהם יכולים להשיג לעצם אוכל מן הפкар, נמצא שטורה שלא לצורך. ואם כן היאך נוננים מעט לחם לפני הציורים בשבת בשלח?

תשובה: כתוב המאירי, ונראה לי שלא נאסר לחת לפני חיות אלא מזונות שיש בהם טורח, והוא מחזר אחר החיים והעוור להאיכלים ולהשקיותם, אבל זריקת פירורים מותר. ולפי זה כאו שرك זורקים את הפירורים והם באים מאלהם ואוכלים, הרי זה מותר. ובצדروف דעת התוספות שرك ביום טוב גزو חכמים שלא לחת לפני העופות, שכיוון שאז מותרת מלאת אוכל نفس, יש לחוש שמא יצוד מהם לאכול, אבל בשבת שמלאכת אוכל نفس אסורה, לא נארו. ובצדروف דעת העולות שבת והלבוש שלא גزو בזה אלא בשבתו הקץ שהחיטים והשוערים פוזרים על פני השדה, ומוציאים מהם, אבל בשבתו החורף, שלא פוזרים להם על פני השדה, כיון שאין להם מה לאכול, התירו לחת לפניהם צער בעלי חיים. והרי שבת שירה היא בחודש שבת בחורף, לכן מותר לחת חיטים לפני הציורים. ובערוץ השלחן כתוב, שככל האיסור לחת מזונות לפני בעלי חיים, כדי שלא נטרח בשביבם שהרי מצויים להם מזונות, אבל כאן אין לנו טורחים בשביבם אלא בשביבנו, שכיוון שהעופות אמרו שירה על הים, אנחנו רוצחים להחזיק להם טוביה על זה, אך המטריה היא כדי שנזכור אנחנו את שמחת שירות הים.

אכילת חיטאים

רבים נהנים בשבת שירה לאכול חיטאים מבושלות בחמינו. ורמז לדבר "בשלח" ראשי תיבות: **בשְׁבַּת שִׁירָה לְאַכְּל חִיטָּה**. בית חדש או"ח סימן רח אות ג שדי יעד עמוד פד)

ט"ו בשבט ללא תולעים ☺

זהירות יתרה

ביהות ורבים מביאים על השלחן בלילה ט"ו בשבט פירות יבשים, על כן יש לשים לב לפוקח עיניים בריאות וטובות, ולבדוק את הפירות שמצוים בהם תולעים וחרקים קטנים, לבסוף חיללה באיסורי תורה רבים, כמו שנאמר ויקרא יא מז: "אל תשקצו את נפשיכם בכל הארץ השraz, ולא תפטעאו בהם נטימותם בם".

וכتب הגאון רבי חיים פלאגי בספרו "מועד לכל חי" (סימן ל אות ט): יזהר הרבה לדקדק באכילת הפירות שלא יהיה בהם ספק תולעת, כי מלבד עונשו, הנה במקומות שבא לעשותות תיקון, אדרבה מקלקל ביותר.

מאמר החכט

"לפנֵי שָׂאַתָּה פּוֹתֵחַ אֶת הַפָּה, תִּפְתַּח אֶת הַעֲינִיִּים"

חומרת התורה

החמירה בתורה מאוד באכילת שקצים ורמשים יותר ממאכלות אסורות של נבלות וטריפות וחיזיר. ולמשל: האוכל חתיכת חזיר (זט', חיב מלכות אחת. והיינו כשבית המקדש היה קיים, היו מעמידים אותו על עמוד בבית הדין ומפשיטים את בגדיו, ומכים בו ברצועת עור של חמור שתי מכות על גבו ואחד בבטנו, וכן להלאה שתי מכות על גבו ואחד בבטנו, עד שבסת הכל היה מקבל 39 מכות, כדי לכפר לו על חטאו. ועונש זה היה קשה מאד, עד שאדם היה מעודיף למות ולא לקבל מלכות כחות לת"ב). ולעומת זאת, האוכל שקצים עונשו הרבה הרבה יותר חמור. שאם אכל שraz המים כמו סרטנים, עונשו ארבע מלקיות [39x4] שהם: 156 מכות. ואם אכל שraz הארץ כنمליים וכדומה, עונשו חמוץ מלקיות שהם: 195 מכות. ואם אכל שraz העוף צבובים ויתושים, עונשו שש מלקיות שהם: 234 מכות. ומסכת מכות ט ע"ב. רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ב הלכה כט

רמז למנין המלקיות מן התורה

על מנת המלקיות לאוכל שרצים, יש רמז בפסוק (שמות כ ז): "אֲשֶׁר בָּשָׂמִים מִפְעָל, וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתְחַת, וְאֲשֶׁר בְּפִים מִתְחַת לְאָרֶץ". והיינו: "אֲשֶׁר בָּשָׂמִים מִפְעָל", כולם השרצים

המרחפים באוויר, הם ממועל, עונשים ה/cgi גבוהה: שיש מלקיות. "וְאֵשֶׁר בָּאָרֶץ מִתְחַת", השרצים שמהלכים בארץ, עונשים פחות: חמש מלקיות. "וְאֵשֶׁר בַּמִּזְבֵּחַ לְאָרֶץ", ואותם שרצים שנמצאים במים, עונשים פחות: ארבע מלקיות. וכן שמעתי מפי מורה זצ"ל)

זהירות וזריזות

כתב הגאון רבי חזקיה די סילואה בעל ה"פרי חדש" (סימן פד): החמירה התורה באיסורי תולעים בהרבה לאוין ומלקיות, להיות שהוא איסור מצוי מאוד בפירות, בירקות, וקטניות, ברוב מיני מאכלים, ואי אפשר להיזהר מלהיכשל בהם אם לא בזריזות גדולה, לפיכך הוצרך הכתוב לזרז יותר ולהרבות לאוין באיסורי השרצים. מעתה כל אדם יזרז בעצמו מלהיכשל באיסור זה, וגם ידרוש ברבים חומר איסורו כדי שהרבנים יפרשו ממנו. זכות הרבים תלوية בו.

ازהרה חמורה

זהירות התורה מאוד במאכלות אסורות ואמרה: "ולא תפטעו בחם וננטמתם בס". ודרשו חז"ל וומא לט ע"א **וננטמתם**, לשון טמטום, שהאוכל מאכלות אסורות, נעשה ליבו אוטום, סתום וחתוכם, ולא יכול להכנס אל ליבו המאכל הרוחני שהיא תורהנו הקדושה. אשר על כן, יזהר מאוד במאכלים שמצוים בהם תולעים, לבדוק היטוב היטוב לבב יכשל חס ושלום.

אונס

מי שאכל פרי שלא מצויים בו תולעים וממילא אינו צריך בדיקה, כמו תפוח, תפוז וכיוצא בהם, והתברר לו אחר כך שהיתה שם תולעת, הרי הוא בגדר אונס ולא צריך כפירה. ובכל זאת, טוב שיעשה תשובה על ידי שילמדו ויישנו הלכות איסורי תולעים, וגם יזכה אחרים בשמרות הלכות אלו.

כתב בש"ת תורה לשם ר' פרי שאין דרכו להתליע ואכלו מפני שאין צורך לבדוק מון התולעים, ואירוע שהיתה בו תולעת, כי כאשר קצת ממנו ראה בנשר חצי תולעת, האם צריך כפירה כדי שוגג או שמא הוא אונס כיון שאין דרכו של זה הפרי להתליע, ולא היה לו לבדוק קודם. וכן אם גענו ביצה חיה, ונשאר קצת ממנה ונודע לו שהיה בה דם שהוא מוקם האפרוח, כי ראה מקצת מון הדם בימה שנשאר בה בחלמו, האם צריך כפירה?

תשובה: האונס אינו צריך כפירה, כמו שכותב הרמ"א ז"ל בהגה וירוה דעתה ס"ס קפה) בשם המרדכי וורא"ש. והנה זה האיש בגין השאלה אונס הוא, כיון שאין חייב לבדוק הפרי הזה קודם אכילה אם יש בו תולעת, כיון שאין דרכו להתליע. וכן מבואר בגמרא ביצה וכח ע"א שאם אכל בשר בהמה, ונודע לו לאחר מכן שבדקו באחד מהתרפויות ונמצאת בהמה טריפה, הרי זה אונס, משום שלא צריך לבדוק אחר י"ח טרפיות. והוא הדין כאן, כיון שאכל פרי שאין דרכו להתליע, וכן הדין אינו חייב לפותחו ולבדוק בו, הרי זה אונס. וכן הגענו ביצה חיה, שכן הדבר מותר לעשותו כגון לכתה, כי אין סומכים על רוב ביצים שאין בהם דם. וכן העיד רבנו חיים

ויטאל על רבנו האר"י ז"ל שהיה גומע ביצה חיה, ולא חש בזה כלל, נמצא שאפלו חומרא אין בזה, והרי הוא אנוס ולא שוגג, ואני צריך כפירה. ועם כל זה צריך להזכיר ולהתודות על דבר זה שבא לידי, כי בעל נפש יחמיר לעשות כפירה גם על אונס.

ומעניין מה שכתב אור החיים הקדוש על הפסוק ויקרא יא מ"ו: "אל תשקצו את נפשותיכם בכל הארץ השׁרֵץ וְלֹא תַטְמִתֶם בָּהֶם וְנִטְמְתֵם בָּם", ואולי בא הכתוב להודיע כי האוכל מהשרצים העשוה נפשו עצמה שרצ, והוא אומרו "אל תשקצו את נפשותיכם", פירוש לא עשו את נפשותיכם שכך, ובמה? "בְּכָל הַשָּׁرֵץ הַשְׁרֵץ" על הארץ, שתאכלו אותה. ואומרו "ולא תַטְמִתֶם בָּהֶם", אולי יכוון לומר שצריכים ישראל להיזהר לבב יכנסו לפיהם אפיקו בהיסת הדעת, כי ההפרש שבין השוגג למצויד, בנסיבות זה כshawg' כמצויד, כי התיעוב יעשה מעשה בנפש אדם אפיקו בהיסת הדעת, אלא שישתנה הרגם, במעשה מזיד תעשה נפשו שחק, ובשוגג לטמתם, והוא אומרו "ולא תַטְמִתֶם בָּהֶם וְנִטְמְתֵם בָּם". וצריך adam ליזהר בתוספת זהירות וזריזות בכל דבר אשר יכנס בגדר ספק שייקוץ זה, ומה גם בזמנים אלו שנזוזם האורו והארצאות כולן ייחד, ואני לך גידולי קרכע שאין בהם מהشيخוץ. ושומר נפשו ישמר את הדבר. ע"ב. ומדוברו ממשע שאפיקו אם בהיסת הדעת נבעל בפיו, יש לחושט לטמותם הנפש. וצריך עיון, וייל.

למה בראש הקב"ה שרצו?

אומר הנביה ישעיה וט יז: "הפטתקדים והפטחים אל הגנות, אחר אחת בטעה, אכלו בשר החזיר והשׁרֵץ והעכבר, יחדו יספו נאם ה'". באור הפסוק: המתקדשים, המזדמנים יחד ומכינים עצמס ללכת אל העבודה זהה העומדת בಗינות. אחר אחת בתוך - סיעה אחר סיעה אחר שגמרה הריאונה את עבודתה, נכנסת השניה באמצע הגינה. וכן אותן האוכלים בשער החזיר השקץ והעכבר, כולם יחד יתמו מן העולם. וביאר הנאוו החיד"א על דרך אמרם ז"ל (מדרש תהילים יח יב, ילקוט שמעוני בראשית כתה): שאל אלהו הנביה זכור לטוב את רבי נהורי, מפני מה בראש הקב"ה שקצים ורמשים בעולמי? אמר לו לצורך נבראו, שבשעה שהבריות חוטאים, מיד הקב"ה מביט בהם ואומר: ומה שרצו הללו שאיוו בהם צורך אני מקיים, אלו הבריות שיש בהם צורך, שכיוו שהם חווירים מעשייהם הרעים, הרי הםצדיקים גמורים, על אחת כמה וכמה.

והנה קל וחומר זה יכוון על עם ישראל דока, שנזהרים הם מלאכול תולעים, שקצים ורמשים, נמצא שלישראל אין צורך בהם ובכל זאת הקב"ה מקיימים, לכן גם אם חטאו הקב"ה מקיימים. אבל אומות העולם שאוכלים שקצים ורמשים, נמצא שיש להם צורך בהם, אם כן אין לעשות קל וחומר הנזכר כדי לקיימים בעולם, כיון שבשבילים נבראו השקצים לצורך, ולכן יש סיבה לקיימים, אבל אומות העולם כשם חוטאים, אין עניינם להשairים. ומעטה זהו שאומר הפסוק: "אֲכַלְיָ בָּשָׂר הַחֹזֵר וְהַשְׁרֵץ וְהַעֲכֵבָר, יִחְדּוּ יִסְפְּוּ", ולמה, הרי הם גויים ולא נאסר עליהם לאוכלים? אלא שכאשר הם חוטאים, אין שום הצדקה להשairם בעולם, כי הרי הם אכלו בשר החזיר והשׁרֵץ והעכבר, נמצא שהשקצים מועליים יותר מהם. ורבנו יוסף חיים בספר אדרת אלהו פרשת וארה בשם נחל קדומים לחיד"א)

להלן הבאנו קצר מಹלכות ערלה ותרומות ומעשרות, כפי שבארנו לעיל שראוינו למלמד בהלכות אלו בט"ז בשבט.

לפרטים נוספים ולמקורות ההלכה, יש לעיין בהרחבה בחוברת "מצוות הארץ בהלכה ובאגדה".

ז' מחלכות ערלה ז'

"וכי תבוא אל הארץ ותטעתם כל עץ מאכל, וערקלתם ערקלתו את פריו, שלוש שנים יתייה לכם ערלים לא יאכלו: ובשנה הרביעית יתיה כל פריו קדש הלוילים לה: ובשנה החמישית תאכלו את פריו, להוסיף לכם תבואה, אני ה' אלקיכם. ויקרא יט כט

מן התורה

ציוונו הבורא יתברך בתורתו הקדושה, כי מעת נתיעת העז או זריעת גרעין לעז למשך שלוש שנים, כל הפירות שיגדלו ביןתיים, הרי הם אסורים באכילה ובhanaה לעולם. והפירות שיגדלו בשנה הרביעית, הרי הם נקראים "נטע רביעי", וכשבית המקדש היה קיים היו אוכלים אותם בקדושה בירשלים. והיום שבעונות הרבים חרב בית המקדש, צריך לפודותם, ואז יהיו מותרים באכילה [כמוואר להלן בהלכות נטע רביעי]. ומהשנה החמישית והלאה, הפירות מותרים לממרי ללא שום פדיון, אך צריך שיפרשו מהם תרומות ומעשרות.

בכל מקום

דיני ערלה נוהגים בין הארץ ישראל ובין בחו"ל הארץ. אלא שבארץ ישראל דיני ערלה הם מן הנאמר מפורש בתורה, ובחוץ לארץ דיני ערלה הם ההלכה המשמשת מייניהם. ויש הבדל ביניהם בכמה הלכות, כמוואר להלן.

ההבדל העיקרי בין דיני ערלה בארץ ישראל לדיני ערלה בחו"ל הוא לגבי "ספק". שהרי ידוע שבכל ספק אייסור תורה אנו מחמירים, ולכן בספק בדי ערלה בארץ ישראל, אנו מחמירים. אבל ב'הלכה ממשה מסיני', אף על פי שהיא כדין גמור מן התורה ומחייבים בספקה, מכל מקום בערלה, כך אמר הקב"ה למשה בסיני, לא תנוהנו דיני ערלה בחו"ל הארץ אלא בודאה, אבל בספקה, מותנה. ולכן כשיש ספק בדי ערלה, בארץ ישראל אנו מחמורים, ובחוץ לארץ אנו מקילים. (ספר החינוך מצוה רמי)

בכל זמן

דיני ערלה נוהגים גם בזמן זהה, שבעונות אין לנו בבית המקדש.

פירות גוי

דין ערלה נוהנים גם בעץ של גוי, ולכון אין לקנות מגוי פירות ערלה.

עצי מאכל

איסור ערלה הוא רק בעצי מאכל, אבל בעצי סרק או בירקות ופירות האדמה, ושאר סוגים הצמחים, אין בהם ערלה, והרי הם מותרים באכילה מיד.

מניעת פירות ערלה

כבר כשהתחילו לצאת פרחים בעץ שהם סימן לנגידלת פרי כאן, يتלשם, כדי שלא יצטרך לטרוח לתלוש לאחר שיגדלו הפירות.

פירות שבתוך שלישי

לא אסורה תורה אלא דווקא את הפירות שגדלו בתוך שלישי שלוש השנים הראשונות לנטיעת האילן, אבל אם עברו שלוש שנים ולא גדו בו פירות כלל, אין באילן זה דין ערלה כלל. והפירות שיגדלו ממנה בשנה הרביעית, מותרים באכילה.

מה אסור בעץ?

אין איסור ערלה נוהג אלא בפירות, בגרעינים, ובקליפות. אבל העץ עצמו, העלים, הפרחים והענפים, לא נאסרים כלל, אף אם אפשר למוציאם ולאוכלם. ולכון עלי גפן של ערלה, מותרים באכילה, וכמוון לאחר שייהיו נקיים מתולעים.

איסור הנאה

אסור למכור או לתת במתנה פירות ערלה לגוי, וכן אסור להאכילם להבאה. וכן לא ידליך בשמו של ערלה אפילו נר של מצוה כמו נר של שבת או יום טוב. וכן לא ישמש בקליפות כחומר גלם להכנת צבע או חומר דיליקה וכדומה.

פירות של ערלה שיש בהם ריח טוב כאתרגז וחבוש, מותר להריח אותם, אך אין לברך על הריח, שספק ברכות להקל.

מניין שנות הערלה

כח ההמתנה של עם ישראל

דרש רבינו יהודה בן פזי: מי יכול עפר מעניין אדם הראשון, שלא יכול לעמוד על צווך שעיה אחת [שלא לאכול מעץ הדעת], והרי בניך ממתיינים לערלה שלוש שנים. אמר רב הונא, כשהשמע בר קפרא כן, אמר: יפה דרש רבינו יהודה בן אחوتה. ויקרא הרבה פרשת קדושים פרשה כה סימן ב)

ביצד מונחים שלוש שנים?

שליש שנים הערלה, איןנו תמיד בהכרח שלוש שנים תמיימות, ופעמים שלאחר שנתיים וחצי כבר הפירות מותרים באכילה, ופעמים שיש להמתין יותר משלויש שנים. [אך לעילם, שנת נטע רביעי היה בדיקת שנה תמיימת, החל מהיווט שבו תמו שלוש הערלה]. וספרת שנים הערלה תלואה בתאריך שבו ניטע האילן, וככלහלן:

הנותע מא' בתשרי עד ט"ו בשבט

הנותע בימים שmarcaח חדש תשרי עד ט"ו בשבט, מונה ארבעה עשר יום לקליטת הנטיעה, ולאחר כך מונה שלוש שנים שלימונות, וכל הפירות שחנטו [כלומר: שגדלו שכבר אפשר לזרוע מהם ויצמח] בתוך שלוש שנים אלו, הרי הם ערלה, ומה שחנטו לאחר מכן, הרי הם "נטע רביעי".

למשל: הנותע ב-א' כסלו תשפ"א, מונה עד י"ד כסלו לקליטת הנטיעה, וממתיין מעכשו שלוש שנים שלימונות, ט"ז בכסלו תשפ"א עד ט"ז בכסלו תשפ"ד.

הנותע מט"ו בשבט עד ט"ו באב

הנותע בימים שטמ"ו בשבט עד ט"ו באב - מונה את שנים הערלה עד ט"ו בשבט שבנה השלישית. וכל הפירות שחנטו בתוך הזמן הזה, הריהם ערלה, אבל מה שחנטו לאחר מכן, הריהם נטע רביעי.

למשל: הנותע בא' באב תשפ"א, מונה שנים הערלה עד ט"ו בשבט תשפ"ד, נמצא שהמתין בסך הכל כשנתיים וחצי.

הסביר לכך: הנותע עד ט"ו באב תשפ"א, כאשר הגיע ראש חדש תשרי [תשפ"ב], נחשב לו שעברה שנה אחת, ומונה עוד שתי שנים שלימונות [תשפ"ב, תשפ"ג]. ולאחר מכן מכון עלייו להמתין עד שיגיע ט"ו בשבט [תשפ"ד] ראש השנה לאילן. והפירות שחונטים מכואן ואילך - הריהם נטע רביעי.

והטעם שאנו מחשבים את הארבעים וארבעה ימים [טמ"ו באב עד ר'ח תשרי] בשנה, מפני שראיתית אנו ממתינים ארבעה עשר ימים לקליטת הנטיעה באדמה, דהיינו ט"ז באב עד כ"ט באב. ולאחר מכן אנו ממתינים עוד שלושים ימים, מ-ל' באב עד כ"ט באילול, כי כלל בידינו שלושים ימים בסוף השנה חשובים בשנה, נמצא שעוד ראש חדש תשרי, נחשב שעברתו לו שנה אחת.

הנותע מט"ז באב עד א' בתשרי

הנותע בימים שטמ"ז באב ועד א' בתשרי - מונה שלוש שנים שלימונות, החל מראש חדש תשרי ועד ראש חדש תשרי לאחר השנה השלישית.

למשל: הנותע ביום כ' באב תשפ"א, הריהם מונה שלוש שנים שלימונות מראש חדש

תשורי תשפ"ב עד ראש חודש תשרי [תשפ"ה]. וכל הפירות שחנטו בזמן זהה, הרי הם באיסור ערלה.

ההסבר לכך: אם נטע ביום ט"ז באב עצמו או לאחר מכן, לא עלתה שנה אחת עד ראש חדש תשרי, כיון שלא נוטרו ארבעים וארבעה ימים שלימים, וכן' ל'. لكن מונה מראש חדש תשרי הבא ג' שנים שלמות. ומה שאין אנו ממתינים עד ט"ז בשבט, כמו בהלכה הקודמת שנטע עד ט"ז באב, כי דוקא שם שהקלנו בתחלת השלישי שנים להחשייב לו זמנו מועט [30 יומם] כמו שנה, שכן ממחמירים גם בסופה, להמתין עד ט"ז בשבט. אבל כאן שלא הקלנו עליו כלל, ומינה שלוש שנים שלימות, לא החמירו עליו להמתין עוד עד ט"ז בשבט.

שכח מתי נטע

אם אין זכר אימתי נטע, האם קודם ט"ז באב או לאחר מכן, יש להקל לו למנות כדי הנוטע עד ט"ז באב, בין בארץ ישראל ובין בחווצה הארץ.

שנה מעוברת

כמשמעותם את שלוש השנים, אין הבדל בין אם השנה מעוברת או לא.

ט נטיות שונות בערלה

אכילה. נוי.

אין איסור ערלה אלא בעצי מאכל שניטעו למטרת אכילה, אבל עצי מאכל שניטעו לנווי, כגון דקל הניטעים בשדרות ובגנים ציבוריים, אין בפירות דין ערלה ומתורדים באכילה מיד. אך אם נטע גם לאכילה וגם לנווי, בארץ ישראל יש בהם ערלה, ובחוץ לארץ מותרדים באכילה מיד.

ריח

הנוטע עץ כדי ליהנות מריחת הפירות ולא לאוכלים, אין בפירות דין ערלה, ובבלבד שהוא ניכר שנטע אותו לריח, וכך שניטעו בגין עץ ריח.

תבלין

הנוטע עץ לתבלין, כמו זנגביל, לויאזה, עלי תה, אין בהם ערלה. ובלאו הכى עץ שאין בו פרי לא שייך בו ערלה, כדלהלן.

גדל מלאיו

אלין שגדל מלאיו, וכך שנפל גרעין וצמחי שם אילן, הריחו חייב בערלה. ומכל מקום עצים הגדלים במקומות רחוקים מהיישוב, שלא מביאים את פירותיהם לעיר,

בין אם נטוו אותם ובין אם גדו מאליהם, אין בהם ערלה.

לצורך רבנים

הנוטע לצורך הרבנים, וכגון שנטע עץ בגינתו סמוך לרשויות הרבנים, כדי שככל הרוצה ליטול מפирותתו, יבוא ויטול, נהוג בפירות אלוי דין ערלה.

עציצים

הנוטע בעץ, בין שהעציץ נקוב ובין שאינו נקוב, הרי הוא חייב בערלה.

חצילים. פפיה. פסיפלורה. גות. תות שדה. פלפל. בננות. אננס.

אם גדל הפרי כבר בשנה הראשונה כמו בחצילים, פפיה, במשה וכיוצא בהם, אין בפירות אלוי דין ערלה. וכך צמח הפסיפלורה [שעונית סגולת], עלי גות [לוועסים אותן לחיזוק הגוף], תות שדה, ופלפלים [כל הסוגים], אין בהם ערלה. וכן, הבנות והאננס מותרים באכילה מיד, ואין בהם ערלה.

בשמיים

יסמין, הדס, וכיוצא בהם שאינם עץ מאכל, אין בהם ערלה, ומותר להריה בהם.

ורד

הורד, כיון שעיקר נטיעתו לריה ולא לאכילה, אין בו דין ערלה. ואף על פי שעושים ממנו מרקחת בדבש ובסוכר, מכל מקום אינו מאכל למצון כאילת פירות וכיוצא.

אתרוג

עד אתרוג שנטעווהו למצות ארבעת המינים, חייב בערלה. [ואתרוגי ערלה, פסולים למצות ארבעת המינים. ולכן לכתילה יש לקנות אתרוג עם הכליר שאין בו חשש ערלה, אך מעיקר הדין אין לחוש שהוא האתרוג ערלה, מאחר ורוב האתרוגים אינם ערלה].

לולב

עד תמר שנטעווהו למטרת הלולבים, התמרים שבו חייבים בערלה, אבל הלולבים עצם אינם בהם איסור ערלה, שהרי אינם פרי.

העברת אילן

אילן שעקרווהו עם שורשי, והעבירווהו לקרקע אחרת, אם נשאר גוש עפר מסביב לשורשיו, אומדים על ידי מומחים: אם יכול האילן לחיות עם עפר זה, בלי תוספת עפר אחר, עד שי עברו ארבעה עשר יום מעת הנטיעת החדשה [זהיינו עד שיקלט

האלון בקרקע החדשה], איזי אין צריך למןות לו שלוש שנות ערלה מחדש. אבל אם לא יכול לחיות עם עפר זה בלבד [ונמצא שנפסקה חיותו ונינקתו מוקם הקרקע, ורק בקרקע השנייה הוא חור ונסרש], מונחים לו שלוש שנים מחדש. ואם יש לו ספק, בארץ ישראל יש מחמירים למןות מחדש, ובחווץ לארץ יש להקל.

העברת שתילים מהמשתלה

הרווחה להעבירה שתיל מהמשתלה לגינה ביתו, ישים לב שהייה מונח השתיל בגוש עפר גדול, כדי שהייה ראוי השתיל לחיות כך ארבעה עשר יום כנ"ל. וכשהוא מונח עם עפר בניילון, יקפיד שהייה נקב בקוטר של 2 ס"מ בתחום השקית או לצד מטהה, כדי שתתmeshיך נינקתו מהאוויר. [וכמה חורים יחד מצטרפים לשיעור זה]. וטוב שיעביר את השתיל ברכב שבתחתיתיו או בצדדיו פתוח, או שיתן משטח גבוה קצר על הרכב, ועליו יעמיד את השקית. ויזהר בשעת העברת השתיל שלא תתגעגע השקית מודאי, כדי שלא יופרד העפר מהשתיל ויגרום להפסקת היניקה של השתיל. ולכן ירטיב קודם את העפר, כדי שהייה מוחודק ומוצק כדי הצורך. ובדייעבד אם השקית לא היתה נקובה, וגם העבירה ברכב סגור, יש להקל.

פירחות הנמכרים בשוק

モותר לקנות פירות הנמכרים בשוק, אף שהם ספק ערלה, כיון שהולכים אחר הרוב, ורוב הפירות אינם ערלה.

מוכר גוי

גוי המוכר פירות או שעבוד בנו אילנות, ואומר, פירות אלו של ערלה הם, או של שנה רביעית הם, איןנו נאמנו, ומותרים הפירות באכילה.

๙ מהלכות נטע רבעי ט

מן התורה

נאמר בתורה ויקרא יט כד): "זְבַשְׁנָה חֲרֵבִיאִית יְהִי כָּל פְּרוּי קָדֵשׁ הַלְלוּלִים לְהִ'".

בזמן בית המקדש

לאחר שעברו שלוש שנות ערלה, ציינו ה' יתברך, שלא לאכול את הפירות שנחנכו בשנה הרביעית, אלא יהיו הפירות קודש, וצריך להעלותם לירושלים ולאוכלם שם. ואם קשה להעלות את כל הפירות, אמרה תורה שאפשר לפדותם בכסף, ויקנה בו רק מאכלים, ויאכלם בירושלים הוא וכל חברי, ואז הפירות נעשים חולין, ומותרים באכילה בכל מקום, ואין צורך להפריש מהם תרומות ומעשרות.

בזמן זהה

היום שבעוניות הרבים חרב בבית המקדש, אין מעלים את הפירות או את פדיונים לירושלים, אלא מחלים את הפירות במתבوع שווה פרוטה, והפירות מותרים באכילה מיד, ואין מפרישים מהם תרומות ומעשרות.

כמה היא הפרוטה? 1/40 [0.025] גרם כסף טהור גולמי. ונכוון להיום חדש טבת ה'תשפ"א, גרם כסף = 2.80 ש"ח, נמצא שהפרוטה היא 7 אגורות.

טוב לחול על מתבوع שווה מעט יותר מפרוטה [10 אגורות], מחושות שונות בהלכה.

בצד פדיון נטע רביעי

אחר שליקט את הפירות מהאלין, לוקח מתבוע השווה קצת יותר מפרוטה, וمبرך: **ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותו וצונו על פדיון רביעי.** ואומרים: **"כל הפירות הללו הם וחומם מוחוללים על פרוטה ורביע זוז."** [טוב לכפול נוסח זה שלוש פעמים לחיזוק הדבר, אך אין זה מעכ卜 כלל] ולאחר מכן, מותרים הפירות באכילה מיד. ואת הפרוטה צריך לאבד, כדי שלא יטעו להשתמש בה.

יש מייחדים מתבוע לפדיון מעשר שני ורביעי, כմבוואר בהלכות תרומות ומעשרות, ולאחר שיברכו, יאמרו בנוסח זה: **"כל הפירות הללו הם וחומם מוחוללים על פרוטה ורביע במתבוע שיחדי מעשר שני ורביעי."**

ניתן לחול את הפירות לא רק על מתבוע, אלא גם על פרי שווה פרוטה, ויאבדו לאחר מכן כגון שישליךו לבית הכסא, כדי שלא יטעו לאוכלו. וכשפודעה בפרי, ישנה בנוסח ויאמר: **"הם וחומם יהיו מוחוללים על פרי זה."**

ספק רביעית או חמישית

אם שכח את יום הנטיעת, ומסופק אם הפירות משנה רביעית או חמישית, יפסם מספק בלי ברכה, ויפריש גם תרומות ומעשרות מספק בלי ברכה.

חוץ לארץ

דו"ח "נטע רביעי" נהוג גם בחוץ לארץ, אלא שפודעה את הפירות בלי ברכה, שספק ברכות להקל.

ז' מהלכות תרומות ומעשרות כז

מצות ההפרשה

מצוות הפרשת תרומות ומעשרות נוהגת מן התורה בארץ ישראל בלבד, ובזמן שרוב ישראל נמצאים בארץ ישראל. והיום שבעונות, אין רוב ישראל בארץ ישראל. נוהגת מצוה זו מדברי חכמים.

חוץ לארץ

בחוץ לארץ לא תקנו חכמים להפריש תרומות ומעשרות אלא באربע ארצות הסמוכות לארץ ישראל שהם: מצרים, בבל, עמו ומו庵, כי בזמןם ישבו שם הרבה מעם ישראל, ותקנו להם כן כדי שלא ישכחו מצוה זו. ומכל מקום בזמן הזה לא נהגו להפריש אפילו במקומות הסמוכים לארץ ישראל.

גידולים החיביים בהפרשה

דגון תירוש וצחר – מן התורה אין חיוב הפרשה אלא בדגון [חיטה, שעורה, כסמתה, שיבולת שועל, שיפון], תירוש [ענבים וויין], וצחר [זיתים ושמון]. אבל חכמים חיבו להפריש מכל גידולי הקרקע [פירות, ירקות, וקטניות].

ג' תנאים – אין חובה להפריש תרומות ומעשרות אלא בהצטרף ג' התנאים דלהלן:
א. מאכל אדם [למעט מאכל בהמה]. **ב.** גידולי קרקע [למעט פטריות, שאיןין יונקים מהאדמה]. **ג.**CSIUS בעלים, ונשמר על ידם [למעט הפקר שפטור מתרומות ומעשרות].

תבלינים – מיini תבלין המיעדים לתת טעם בלבד, ואין נאכלים כמוותיהם, כמו פלפל שחור הנידוק דק דק, CRCOM, כמו, תה, קפה, שיבא, גת וכדומה, פטריות מתרומות ומעשרות. אבל אם עיקרם למאכל כמהותיהם, אף שימושתם בהם גם תת טעם, כמו בצלים, שומים, גבבה וכדומה, חיביים בתרומות ומעשרות.

עלי גענע – הרגיל באכילת גענע או בתערובת סלט וכדומה, מפריש תרומות ומעשרות בברכה. אבל אם אין רגיל באכילתיו, אלא רק מריח בו או נותן להטעים בהה, פטור מתרומות ומעשרות.

גידולי עציצים – בין שהעציץ נקוב ובין שאינו נקוב, חיביים בתרומות ומעשרות.

עלי גפן – פטורים מתרומות ומעשרות, ויקפיד שייהיו בהכשר שאיו בו חשש תולעים כלל.

איסור טבל

קודם שיפריש תרומות ומעשרות, הפירות נקראים: 'טבל', ואסור לאוכלם או לטעום מהם כלום. וכך כו', אסור ליהנות מהם הנאה המביאה לידי כיולי, כגון שמן לתאורה, או להאכילם לבני חיים אכילת קבוע, או לזרעם באדמה.

מכירת או נתינת פירות טבל

אסור למכור פירות טבל או ליתנס במתנה לאחר, מחשש שהוא הקונה או המקבל ולא ידע שם טבל. אולם אם יש לו צורך בפירות טבל דוקא, כגון שבטעות התנערבו לו פירות טבל עם פירות מעושרים, וainoo יכול להפריש תרומות ומעשרות מתוך פירותיו, אלא אם כן יביא פירות אחרים שם טבל ודאי ויפריש עליהם, מותר למכור לו פירות טבל.

モותר למכור טבל לתלמיד חכם, כיון שאין חשש שיטעה ולא ישר. וברור שצרכי להודיע לו שם פירות טבל.

אסור לתת טבל במתנה אפילו תלמיד חכם לתלמיד חכם אחר, שמא יסמכו זה על זה בהפרשת תרומות ומעשרות.

אסור למכור טבל לחנויות ומפעלים, אלא אם כן ברור שיש שם משגיח המפריש תרומות ומעשרות כדת וכדין.

השגחה. פירות מהשוק.

לכתחילה יקנה פירות בהשגחה שברור שהפרישו שם תרומות ומעשרות. ומכל מקום מותר לקנות פירות בשוק, אף שיש חשש שישנם סוחרים שהבריחו את שחורתם שלא יפרישו מהם. ואם רוצה, רשאי להחמיר ולהפריש בלי ברכה.

מן הדין הולכים אחר הרוב, ורוב הפירות מעושרים, שהרי ישנה השגחה מטעם הרבנות הראשית להפריש תרומות ומעשרות בשוק הסיטונאים. וגם הרבה פירות מגיעים מקרונות של גויים, שככלל פטורים מתרומות ומעשרות.

למה נסמכה מצות מעשר לאיסור אכילת נבל?

משל למה הדבר דומה? לשני גברים שחתרו תחת ארמוון המלך, ונכנסו לתווד אוצרות הארמוון. האחד גנב זהב, והשני גנב עורות שהיו שם לצורך עבותות המלך. לרוע מזלם, נתפסו שניהם והובאו לפני המלך, ויצא דין ליהרג. התחליל גנב העורות לבכות ולהתחנן לפני המלך, אמר: זה גנב זהב, ואני גנבתי עורות, וכי צד אלו נידונים באותו עונש חמורי? אמר לו המלך: הכל שיקד לאוצר המלך, ואין

הבדל בין עורות לזהב. כי בזה שחתרת ונכנסת לארכמו המלך בלי רשות, עברת על ציוויי המלך ואתה חייב מיתה. אך אין הבדל בין זה שאוכל נבלה לזה שאוכל טבל, שניהם עוברים על ציוויי השם יתברך. (מעם לעז)

א. אימתי הפירות מתחייבים במעשה

עונת המעשרות

ממתי מתחילה עונת [זמנ] החיוב של הפרשת תרומות ומעשרות? משיגדלו הפירות מעט ויקבלו שם של פרי, שאז נעשים ראויים קצת למאכל, שנאמר ויקרא כ"ז: "זֶכְלָה מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ מִזְרָעָה פְּרִי הָעָz", עד שייעשה פרי. וכן התבואה והקטניות משיעשו תבואה, שנאמר ודברים י"ד כב: "עַשְׂרָה תְּעַשֵּׂר אֹתָה כָּל תְּבוֹאָת זָרָעָךְ", וכשגדלו עד שרואין לזרוע מהם ויצמיחו, נחשב שנעשו תבואה. אבל קודם שהגיעו לזה, מותר לאכול מהם אפילו אכילת קבע בלי להפריש מהם כלל.

גמר מלאכה

פירות שהגיעו לעונת המעשרות ונתלשו, מותר לאכול מהם אכילת ארעי, כל שלא נגמרה מלאכתם. ומהו גמר מלאכתם? – הכל לפי העניין, למשל:

תפוזים – הקוטף תפוזים בפרדס, כל שלא נתנו את התפוזים בארגזים, יכול לאכול מהם עראי, אבל אם שם את התפוזים בארגזים, הרי זה גמר מלאכה, ואסור לאכול מהם אפילו עראי. ואולם אם רצה למלאת ממש רק קערה אחת של תפוזים, כאשר ימלא את הקערה, הרי זה גמר מלאכה. ואם לא רצה ליתנים בכל, כאשר יקוטף כל צורכו, הרי זה גמר מלאכה.

ענבים – בצר ענבים לאכילה, כшибצור כל צורכו [אשכול אחד+] קערה מלאה + ארגו מלא + כמה ארוגים] – הרי זה גמר מלאכה. אבל אם בצר ענבים כדי לעשות מהם יין, אז רק כאשר יעשה יין ויתנו אותו בחביות, וויצויה את הזוגים [הקליפות] והחרצנים הצפים בראש החבית, הרי זה גמר מלאכה. וכן על זה הדרך כל פרי, וכל ירק, לפי עניינו.

פירות מקרקע של גוי

פירות שגדלו בקרקע של גוי, ונגמרה מלאכתם בידי גוי, פטורים מתרומות ומעשרות, שנאמר: "ראשית זגנך" [done שלך היהודי] ולא של גוי. ואפילו אם רוצה להפריש מהם תרומות ומעשרות, אסור לו להפריש, שכבר בזמןו של מrown השלחן ערוץ, עשו חרם על זה במעמד רבנו הרדב"ז וכל רבני הגליל, שלא להפריש מקרקע של גוי.

ואולם, אם נגמרה מלאכתם ביד ישראל, חייבים להפריש מהם תרומות ומעשרות. ואת המעשרות [ראשון וענין], רשאי לחת בשבילו ולא חייב ליתנס ללי ולענין, כיוון שהוא יכול לומר להם: אני באתי מכח איש שאין אתם יכולים ליטול ממנו כלום.

ענבים של גוי

על כן, הكونה ענבים וצימוקים שגדלו בקרקע של גוי, ועשה מהם יין, פטור מתרומות ומעשרות, כי מן הסתם בצרו אותם לאכילה, ונמצא שנגמרה מלאכתם ביד הגוי. אבל אם בצרו את הענבים ליין, חייב בתרומות ומעשרות עם ברכה.

זיתים של גוי

כיווץ זהה, ישראל הكونה זיתים מגוי ועשה מהם שמן, אם הגוי מסק [קטף] את הזיתים על דעת שיעשו מהם שמן, חייב להפריש תרומות ומעשרות מהשמן, כיוון שנגמרה מלאכתם אצל הישראל בעשיית השמן. אבל אם מסק הגוי את הזיתים לשם אכילה, והיהודי קנה אותם ועשה מהם שמן, הרי הם פטורים מתרומות ומעשרות, כיוון שנגמרה מלאכתם אצל הגוי.

מפעל של שמן השיך לגוי, אפילו שהפועלים הסוחרים את הזיתים הם יהודים, הרי הם פטורים בתרומות ומעשרות, כיוון שבשל הבית הוא גוי.

זיתים לכבישה

הكونה זיתים מגוי ועשה מהם כבושים, הרי הם פטורים מתרומות ומעשרות.

שחרyi זה דומה לكونה מגוי ירכות שלא ראויים לאכילה אלא בבישול, שאף שהישראל בישלם, נחשב שגמר מלאכתם היה אצל הגוי, ופטורים מתרומות ומעשרות. הוא הדין בזיתים, שאינם ראויים לאכילה אלא על ידי כבישה, הרי זה נחسب שגמר המלאכה היה אצל הגוי.

⇨ הבחרת התרומות והמעשרות

מה מפרישים?

מפרישים: תרומה גדולה, מעשר ראשון, תרומת מעשר, מעשר שני או מעשר עני. ולהלן נבראים אחת לאחת בסיוויטה דשמייא:

⇨ תרומה גדולה

וכל תרומה לכל קדרשין בני ישראל אשר יקריבו לכלהן לו יהה: ואיש את קדרשו לו יהי, איש אשר יתן לכלהן לו יהה (במדבר ח ט). כל זולב יטהר וכל זולב תירוש ודקן,

ראשיטם אשר יתנו לך נזתגים. (שם יח יא) "זה יהיה משפט הכהנים מאות העם... ראשית דגnek תירשך ויצחרך... תתן לך. כי בו בדורה ת' אלךיך מכל שבטך, לעמדך לשליטהabis זה הוא ובניו כל הבאים". (דברים יח ג)

כמויות ההפרשה

כיצד תורמים תרומה? לוקח אפילו חתיכת פרי קטנה או חיטה אחת, ונוטן אותה לכהן, והכהן אוכלה כשהוא טהור. אבל הימים שלנו טמאים ואסור לאכול תרומה, לא נותנים אותה לכהן, אלא מאבדים אותה בשရיפה וכדומה.

כיוון שאסור לאבד תרומה טהורה בידים, לכן מולך מעט מים על הפירות קודם ההפרשה [שהוא הם נעשים ראויים לקבל טומאה], ונוגע בהם בידיו, והם נטמאים.

עין יפה. עין ביןונית. עין רעה.

마חר ואין זה מכובדו של הכהן לקבל מתנה כה זעירה של חתיכת פרי או חיטה אחת, לכן בזמןם שהיו טהורים, תקנו חכמים שהמובחר ביותר לתת לכהן חלק אחד מרבעים [2.5% מכל הבול], וזה הנקרא "עין יפה". פחות מזה, חלק אחד מחמשים [%2], וזו "עין ביןונית". דרגה וכי פחותה, אחד משישים [%1.66], וזו "עין רעה". אבל הימים שבהם הכהן מאבדים את התרומה, כי כולנו טמאים, לכן די להפריש כלשהו כעיקר דין התורה.

מן המוקף

צריך להפריש תרומה "מן המוקף", דהיינו שהחלק המופרש יהיה בסמוך לפירות שמהם מפרישים, ודין שיהיו כל הפירות באותו חדר. ואם הם סגורים בארים, יפתח את הארים ויקרben שיגעו זו זו. ואם יש חשש שיתקללו [כמו בקופסאות שימושיים], לא יפתחן.

אם טעה והפריש תרומה שלא מן המוקף, הפירות מוותרים באכילה. ובשעת הדחק, כגון בערב שבת שהזמן מצומצם או כדי להציל את אחרים מאיסור טבל, רשאי להפריש אפילו לכתילה שלא מן המוקף.

ספק טבל – כשיש ספק אם צריך להפריש או לא, רשאי להפריש שלא מן המוקף.

מעשר ראשון

וכל מעשר הארץ בעורע הארץ בפרי הארץ כתה הוא, קידש כתה ויקרא לו, ולבנין כתה,

זהה נחתה ב כל מיעשר ב ישראל ל נזולה, זולף עבדתם אשר הם עבדים את עבדת אֱלֹהִים מועיד (במדבר י"ח כא). כי את מיעשר בני ישראל אשר יריבו ל' תרומות, נחתה לילאים ל נזולה, על כן אמרתי לך ב תור ב נזולו נזולה. (שם כד)

לאחר שהפריש תרומה גדולה, מפריש "מעשר", והינו שלוקח עשירית בדיקן מכמות הפירות ונוטן ללווי. [מעשר = אחד מעשר]. **למשל:** אם יש לו בשדה 100 ק"ג חיטה, נוטן 10 ק"ג ללווי, וזה הוא: "מעשר ראשון".

מעשר ראשון נוטן ללווי או לכהן, ואם לא נתנו, הרי הוא גוזל את שבט הלווי, ומכל מקומות הפירות מותרים באכילה.

モותר ללווי לכבד את חברו ישראל לאכול ממנו, כיון שאין בו קדושה כלל, ורקאי לאכלו בכל מקום.

מן המוקף

רשאי להפריש את המעשר מפירות שנמצאים כאן על פירות שנמצאים במקום אחר, כי אין צורך להפריש "מעשרות" דוקא מן המוקף.

• תרומות מעשר

וירדרה ה אל משה לאמרו: ואל תלולים תדרב ואמרת אליהם, כי תקוו מאת בני ישראל את המעשר אישר נחתה לכם מאותם ב נזולתכם, והרבותם מבניהם תרומות ה, מיעשר מן המעשר: נזושב לכם תרומותכם כדי בין הארץ ובן הארץ וכמלאה מן התקב: כי תרימו גם אתם תרומות ה מכל מיעשרתיכם אשר תקוו מאות בני ישראל, ונחתם מבניהם את תרומות ה לאךן: מכל מותשתיכם תרימו את כל תרומות ה מכל זולבו את מקדשו מבניהם: ואמרת אליהם בהריבכם את זולבו מבניהם נזושב לכלים כתובאות גן וככתבאות יקב: ואכלתם אותו בכל מוקום אתם וביתכם כי שכך הוא לכם זולף עבדתכם באלה מועיד: ולא תשאו עליו זוטא בהריבכם את זולבו מבניהם, ואת קדשו בני ישראל לא תזוללו וכל תבונתו. (במדבר י"ח כד)

לאחר שהלווי קיבל מעשר ראשון מישראל בעל השדה, מפריש מתוך זה מעשר [10%] במדוקן ונוטן לכהן. **למשל:** אם קיבל הלווי 10 ק"ג חיטה, נוטן מזוה לכהן 1 ק"ג, וזה "תרומות מעשר". נמצא שתרומות מעשר היא בסך הכל: אחד ממאה [1%] מכל התבואה.

כמו כן, בעל השדָה עצמו לאחר שהפריש מעשר ראשון, רשאי להפריש ממנו תרומות מעשר וליתנה לכהן, ואת השאר יתו ללווי. ונמצא שנוטן 1% לכהן עבר תרומות מעשר, ו-9% לעזר מעשר ראשון.

מן המוקף

רשאי להפריש תרומות מעשר שלא מן המוקף, אבל תלמידי חכמים מחמירים לתרום מן המוקף.

למעשה

תרומות מעשר צריך הכהן לאוכלה בטהרתו. וכיון שהיום כולנו טמאים, לכן לאחר שיפריש בעל הפירות מעשר ראשון, יפריש גם תרומות מעשר [1% מכל היבול לנ"ל], ויאבדה או ישרפפה. ודינה כתרומה גדולה, שאין הכהן אוכלה, אבל היא מותרת לו בהנאה, כגון ליתנה לבהמה של כהן, או שידליק בשמו זית וכדומה.

כל עוד שלא הפרישו "תרומות מעשר", הפירות הם "טבל" ואסורים באכילה.

• מעשר שני

לא תוכל לאכל בשעריך מעשר הגזע והירוש ויצדרה... כי אם לפניהם האליה
תאכלנו במקומם אשר יבוזר ה' אליה בז, אתה ובניך ובתך ועבדך ואמתך ותכלוי אשר
בשעריך, וشبשות לפניהם האליה בכל משלו יזר: השמור לך פן תעוזב את הכלים כל
יביך על ארבעתך. (דברים יב יז)

עשר תעשר את כל הבונאות ורערע היעא השדָה שעזה שעזה: ואכלת לפניהם האליה
במקום אשר יבוזר לשכנן שם מעשר דגון תירשך ויצדרך ובכורות בקרך וצאנך
לפניהם תלמד ליראה את ה' אליה בכל היבטים: וכי ירבה מופך תדרך כי לא תוכל
שאתו כי ירוץ מופך במקומם אשר יבוזר ה' אליה לשים שם כי יברך ה' אליה:
ונתתת בכסף וצרת הכסף בידך והלכת אל המקום אשר יבוזר ה' אליה בז: ונתתת
הכסף בכל אשר תאווה נפשך, בבקר ובצאן ובין ובשכר ובכל אשר תשאכל נפשך,
ואכלת שם לפניהם האליה וشبשות אתה וביתך: ותכלוי אשר בשעריך לא תעוזב, כי
אין לו זולך וגמולת עפר וברים יד כב. ואם גאל יגאל איש מופיעך, זובישתו יסף עליון.
(ויקרא כז לא)

לאחר שהפריש מעשר ראשון, מפריש "מעשר שני", ולא בכל שנה מפריש מעשר שני אלא בשנה הראשונה, השנה, הרביעית, והחמשית לשמייטה. נמצא שמותוך

ש הנסנים שישנו בין שמייטה לשמייטה, בשנות א' ב' ד' ה' - מפריש גם מעשר ראשון וגם מעשר שני.

ההפרשה היא אחד מעשר מהפירות שנשארו לאחר שהפריש מעשר ראשון. **למשל:** היו לו 100 ק"ג חיטה, הפריש 10 ק"ג מעשר ראשון ללווי, נותרו לו 90 ק"ג, מפריש מכם 9 ק"ג "מעשר שני", נמצא שמעשר שני הוא 9% מכלל הפירות.

בזמן בית המקדש, היו מעלים את פירות מעשר שני לירושלים עיר הקודש, ואוכלים אותם שם בקדושה. אלא שאמורה תורה, שams קשה לבעל השדה להעלות את הפירות לירושלים מחמת ריחוק המקום, אז פודה את הפירות בכסף, [דהיינו, נותנו את שווי הפירות בתוספת חומש מלבד [מבחן]]. למשל: פירות שווים 100 נותנים 125, שזה תוספת חומש מהסך הכללי]. ומעלה את הכסף לירושלים וקונה בו רק דברי מאכל כMOVIA בפסוקים לעיל, אך אינו רשאי לקנות בו בגיןם וכדומה.

חילול מעשר שני

היום שבעונות חרב בית המקדש, הורו הנזונים [לפני אלפי שנה] לחילל את הקדושה שבמעשר שני על פרוטה אחת, ובזה פוקעת הקדושה מהפירות ועובדת לפרוטה. [שמעשר שני לא חמור יותר מהקדש ממש שאפילו שוויו הרבה, מועיל לפדותו ולהוציאו לחולין בפרוטה]. ואסור להשתמש בפרוטה, ולכן יאביד אותה כדי שלא ישמשו בה בטעות. [אפקן החילול - יבואר בסדר ההפרשה להלן].

הפרוטה

כמה היא הפרוטה? 1/40 [0.025] גרם כסף טהור גולמי. ונכון להיום חדש טבת ה'תשפ"א, גרם כסף = 2.80 ש"ח, נמצא שהפרוטה היא 7 אגורות.

יש לייחד במקום שמור מطبع כסף [או שטר כסף] שיש בו הרבה פרוטות, כגון מطبع של 5 שקלים שיש בו שווי של למעלה מ-50 פרוטות, ובזה יכול לחילל עליו הרבה פעמים כמספר הפרוטות שיש בו. ולאחר שחילל כמספר הפרוטות שבו, יכח מطبع אחר בשווי פרוטה ויאמר: "המטבע הזה שיש בו קדשות מעשר שני, יהיה מחולל כולו על פרוטה זו", אז המטבע הגדול יוצא לחולין, ומותר להשתמש בו, ויאבד את הפרוטה שחילל עליה.

וכמו כן, יכול לחת מטבע אחר גדול שיש בו הרבה פרוטות, ויאמר: "המטבע הזה שיש בו קדשות מעשר שני, יהיה מחולל עליו על פרוטה שבמטבע זו שיחידתי למעשר שני". אז המטבע הראשון יוצא לחולין, ורשאי להשתמש בו לכל דבר, והמטבע השני משאיר אותו לחילל עליו עוד ועוד כפי מספר הפרוטות שבו.

חילול על מאכל

רשיי לכתילה לחילול מעשר שני נס על מעת אוכל [פרי, קמה, סוכר וכיוצא בהם] בשווי פרוטה, ויקפיד לאבדו לאחר מכן, כדי שלא תהיה תקלת באחרים.

במקרה זה שמחילול על מאכל, אזי כאשר מברך כדלהלו, יאמר: "אשר קדשו במצוותיו, וצינו על חילול מעשר שני", ולא "על פדיון מעשר שני".

כ מעשר עני

מקצתה שכלש שעזים תוציא את כל מעשר התבואהך בשזנה ההוא והזנות בשעריך: ובא הכלוי כי אין לו זולק ונזולת ענפה ותיר ותיתום והאלבינה אשר בשעריך ואכלו וישבעו, למען יברכה ה' אל Dich בכל מעשהך זרך אשר תעשה. ודברים יד כח

בשנה השלישי והששית לשמייטה, לאחר שהפריש מעשר ראשון, במקום להפריש גם מעשר שני מפריש "מעשר עני". והיינו, שנตอน לעני אחד מעשר מהפרירות שנשארו 9% מה汇报ות הכללית וככ"ל. ומהפריש פירוטיו ולא נוטן מעשר עני לעניים, הרי זה גוזל את העניים, ומכל מקום הפירות מותרים באכילה.

מעשר עני אין בו קדושה, ומותר באכילה לכל אדם ובכל מקום.

גם עני שיש לו עצי פרי, יפריש מעשר עני, ויתנו לעני אחר.

פירוט דמאי

פירוט דמאי שהם ספק מעושרים, [ד'-מאי] היא מילה בלשון ארמית, ופירושה "זה - מה?", כלומר: "מה זה, מעשר או לא?". צריך להפריש מהם תרומות ומעשרות בלי ברכה.

כשם פריש תרומות ומעשרות מפירוט שהם "דמאי", אין צריך לתת את ה"מעשר ראשון" ללוי ואת ה"מעשר עני" לעני.

כלל גדול בידינו: "המוחיא מחברו - עליו הראה". פירוש: ראובן טוען שהטענו חייב לו כסף, כיון שהנכס נמצא ומוחזק ביד שמעו, צריך ראובן להביא ראייה לדבריו כדי להוכיחו, ואם אין לו ראייה, שמעו לא חייב לשלם לו, ואני צריך להביא ראייה שהוא לא חייב. כך הדבר כאן: בעל הפירות מוחזק בפירוט שהם שלו, ולכן יכול לומר ללוי ולענין הביאו ראייה שה汇报ות הללו אינם מעושרים, ואתnen לכט את המעשר. ואולם הוא מפריש תרומה, כיון שהתרומה חמורה, מפרישה אף מספק. וכן מעשר שני, כיון שאינו הפסד בהפרשתו, שהרי בעליו אוכלים אותו בירושלים, והיום בלאו הכى מחללים אותו על שווה פרוטה, מפריש מספק.

⇨ חשבון השנים למעשר שני ומעשר עני

כבר הتبادر לעיל שמעשר שני נתונים בשנות א' ב' ד' לשמייטה, ומעשר עני נתונים בשנות ג' ו' לשמייטה. אלא שיש להבהיר את החלוקת בין פירות האילן לתבואה, ירקות וקטניות, בעניין חשבון קביעת שנים אלו.

חובון למעשר התבואה וקטניות

באחד בתשיי הוא ראש השנה למעשר של התבואה וקטניות. כלומר: כל מין שגדל עד ראש השנה, נקבע מעשרו כפי אותה שנה, שאם אותה שנה היא השנה השנייה לשמייטה, מפריש ממנו מעשר שני. ואם אותה שנה היא השנה השלישי לשמייטה, מפריש ממנו מעשר עני. וכמה צריך לגודל, כדי שנחשייב אותו שגדל כבר בשנה זו? – מגיעו לעונת המעשרות, [בתבואה כshedla שליש. ובקטניות, עיין ברמב"ם ומעשר פ"ב ה"ה] זמנו של כל מין].

נמצא שככל שהגיע לעונת המעשרות עד ראש השנה, מפרישים ממנו מעשר כפי השנה שעברה, אבל אם הגיע לעונת המעשרות לאחר ראש השנה, מפרישים ממנו מעשר כפי השנה החדשה. **למשל:** חיטים שהגיעו לשיליש נידולם קודם ראש השנה השלישי – מפריש מהם מעשר שני. אבל לאחר ראש השנה השלישי – מפריש מהם מעשר עני.

חובון למעשר ירקות

גם בירקות, ראש השנה למעשר הוא באחד בתשיי. אלא שהמודד הוא שעת הלקיטה, שככל שהלקט את הירק קודם ראש השנה, מפריש ממנו כפי השנה שעברה, אבל אם לקט אותו לאחר ראש השנה, מפריש ממנו כפי השנה החדשה. **למשל:** מלפפונים שנלקטו עד ראש השנה השלישי – מפריש מהם מעשר שני. אבל לאחר ראש השנה השלישי – מפריש מהם מעשר עני.

חובון למעשר פירות האילן

ט"ו בשבט הוא ראש השנה למעשר של פירות האילן. והיינו שככל שהגיעו הפירות לעונת המעשרות – שחנטו [שאפשר לזרע מהם ויצמח, כמו במלאר לעיל] עד ט"ו בשבט, מפריש מהם מעשר כפי השנה שעברה, אבל אם הגיעו לעונת המעשרות לאחר ט"ו בשבט, מפריש מהם מעשר כפי שנה זו.

למשל: תפוחים שחנטו עד ט"ו בשבט בשנה השלישי – מפריש מהם כפי השנה שעברה "מעשר שני", אבל אם חנטו לאחר ט"ו בשבט של השלישי – מפריש מהם "מעשר עני".

חשבון למעשר אתרוג

פרי האתרוג, אף שגמ' אצלו ראש השנה למעשר הוא בט"ז בשבט. אך עונת המעשרות שלו אינה בשעת החניטה, אלא בשעת הלקיטה. על כן, אתרוג שקטף אותו עד ט"ז בשבט, מפריש ממנו מעשר כפי השנה שעברה, אבל אם קטף אותו לאחר ט"ז בשבט, מפריש ממנו מעשר כפי השנה של עכשו. וכן, אתרוגים שנקטפו בשנה השלישייה עד ט"ז בשבט - מפריש מהם "מעשר שני", אבל אם נקטפו לאחר ט"ז בשבט - מפריש מהם "מעשר עני".

תרומה ומעשר משנה זו על שנה אחרת

אין תורמים ומעשרים מפירות של שנה זו על פירות של שנה אחרת. ואם תרם, אין התרומה תרומה, ואין המעשר מעשר. **למשל:** קטף אתרוגים [בשנה ב' לשמייטה] בערב ט"ז בשבט [י"ד שבט] קודם השקייה, וחזר וקטף אתרוגים בליל ט"ז בשבט, אף על פי שניהם אותו חיוב של מעשר [שניהם מעשר שני]. אין תורמים ומעשרים מזויה על זה, מפני שאלה האתרוגים משנה חדשה, ואלו משנה ישנה. ואם טעה והפריש מזויה על זה, לא הוועיל כלום, ויחזור להפריש כדת וכחלה.

כמה פרטיים בדיני ההפרשה

דעת בעל הפירות

אין לאדם להפריש את הפירות של חברו, מבלי לידע אותו ולקבל הסכמתו. אולם רשאי להביא מפירותיו שלו שם טבל ולהפריש על פירות חברו.

האשה רשאית להפריש את הפירות שבביבתה, ואני צריכה לבקש רשות מיוחדת מבعلاה, שבודאי נתונה לה רשות על כך.

המובחר ביוור

לכתחילה צריך להפריש את הפירות המובחרים והיפים ביוור, אולם בזמן זהה שהתרומה אינה נאכלת, רשאי לתרום לכתילה מהפירות הפחות יפים. אבל מעשר ראשון ומעשר עני, כיון שנוטנים אותם ללוי ולענין, יפריש את היפים.

דקוק בנסיבות

אין לעשר באומדן דעת 'פחות או יותר', אלא ידקוק בנסיבות על ידי משקל.

והטעם זהה, שהרי אם לא דקוק ונמצא שניתנו יותר מהמעשר, אף שהפירות מתוקנים והוור באכילה, עדין ישנה בעיה במעשר עצמו שמעורב בו טבל, וכי רק עשרית נעשה מעשר, והשאר נשר טבל]. ואם נמצא שהחפץ מהמעשר, פירותיו בכלל לא מתוקנים ונשארו טבל, שהרי לא

הפריש את הכמות הדרישה, שכן צריך לדודק בכמות. ואmens בימינו לא שיכת הלכה זו כל כד, כי באמירת נוסח ההפרשה חל המשער על הפירות המונחים לפניו לבדוק לפי הכמות הדרישה, ולאחר מכן מכון שנותנים ללו ולענין, אף אם ימצא שקיבלו יותר, הרי זו מתנה של פירות מתוקנים.

להפריש מין על מינו

牟ן להפריש ממין על מינו אף שהם שני זנים נפרדים, כגון: ענבים אדומים וירוקים, תפוחים אדומים וצהובים, תאנים שחורות וירוקות, קרוב לבן ואדום, דלורית ודלעת. אך אין להפריש ממין על שאינו מינו, כגון תפוח אדומה רגילה ותפוח אדומה מתוק, וכן כל כיווץ בזה.

סדר הפרשת התרומות והמעשרות

הבנה מינימלית

על בעל הפירות להבין שבנוסח ההפרשה הוא מקבל 10% מההפירות ללו, ובשנתיים מסויימות גם 9% לעני. אבל אם הוא רק חושב בדעתו, שצורך לקחת איזה חלק קטן [1%] לאבדו, ולומר איזשהו נוסח, ואני מעלה על דעתו שבאמירה זו הוא נותן חלק נכבד במתנה לאחרים, נראה שהפירוט עדין טבל!

על כן, הממנונים מטעם הרבעות או הבד"ץ שבאים לחניות כדי להפריש תרומות ומעשרות, צריכים להבהיר זאת היטב לבעל החנות, אבל אם אינו מבין זאת, אין אפשר שהממונה יהיה בעליים לחלק מהפירוט שאינם שלו!! (הgrün"ז אוירבך צוק"ל)

לצורך הבנת הדברים, נסכם בקצרה את ההפרשה, לפני שנබאר את הנוסח:

תרומה גדולה – כלשהו מהפירוט שנעשה קודש. והיום מאבדים את התרומה. אך מותרת בהנהה לכחן כגון ליתנה לבהמותו.

תרומת מעשר – 1% מהפירוט, שגם הוא נעשה קודש, ודיננו כתרומה גדולה.

מעשר ראשון – 9% מהפירוט נותן ללו [ויחד עם תרומת המעשר הרי זה 10%].

מעשר עני – בשנים ג, ו, נותנו עוד 9% מהפירוט לעניים [שהם 10% מהפירוט שנותרו לאחר מעשר ראשון].

מעשר שני – בשנים א, ב, ד, ה. היום מחללים את הפירות על פרוטה [ורבע], ואז יכול לאוכלם, וכמבוואר לעיל בהרחבה.

קביעות מקום

כשפריש תרומות ומעשרות, עליו לקבוע מקום, היכן הוא מניח כל סוג של מעשר

[למשל: מעשר ראשון - בצפוי, מעשר עני - בדרכו], כדי שלא יפריש שני סוגים מעשר בהתאם פירות. ולכן בנוסח ההפרשה קבעו מקום לכל סוג של מעשר, כלהלן]. ומטעם זה, אין להזיז את הפירות בעת אמרית נוסח ההפרשה.

ביקורת נוסח ההפרשה

כעת נבואר את נוסח ההפרשה [האותיות המודגשות הן מילות הנוסח]:

↳ לוקח מעט יותר מאשר אחד ממאה [1% + כלשהו] מכמות הפירות.

↳ הפרשת "תרומה גדולה" [כעת מפריש את ה'כלשהו' לתרומה גדולה. וה-1% נשאר ביןתיים חולין]: **אחד ממאה** [ה-1% שלקחתי מהפירוט שסומנו בצד] [היכן שהוא נמצא, שלא תמיד הוא בידו, ובפרט כשההפרשה מכניות גדולות או מכמה מינימום]. **ישאר טבל**. [ועוד מעט יעשה אותו תרומות מעשר', אך ביןתיים נשאר חולין]. (אם מעשר כמה מינימום יוסיף: **כל מין בפרט**). **והי יותר אחד ממאה** [ה'כלשהו' שלקחתי שסומנו בצד] [היכן שהוא נמצא, **הרי הוא תרומה גדולה** בצד צפונו] [בזה קובע מקום לתרומה גדולה, בинфונו של ה-1%] **על חפל**. [על כל הפירות, גם על האחד ממאה שעומד להיות 'תרומות מעשר']. (אם מעשר כמה מינימום יוסיף: **כל מין על מינו**).

↳ הפרשת "מעשר ראשון" [כעת מפריש 10% למעשר ראשון, ומתוכם ישנו את אותו 1% שכבר בידו]: **אחד ממאה שאמרתי שישאר טבל, עם שאר הכמות הרואיה** [אתו 1% שלקה, עם עוד 9% מהפירוט]. אך אין זה 9% לבדוק, כי יש לתת 10% מהפירוט שנשארו לאחר הפרשת התרומה, ואם כן זה קצת פחות מ-10% מכל הפירות. לכן אומר עם שאר הכמות הרואיה בדיקון] **בצד צפונם של הפירות**, [בזה קובע מקום למעשר ראשון, בинфונו של הפירות], **כל מין על מינו**, **הרי הוא מעשר ראשון**.

↳ "תרומות מעשר" [כעת מייחד את ה-1% שנותך מעשר ראשון (מה שהוחזיא בתחילת) לתרומות מעשר]: **אחד ממאה שסומנו בצד שעשיתיו מעשר ראשון**, [שהרי צרפנו את האחד ממאה לתשעה חלקים, והכל ביחד נעשה מעשר ראשון], **עשוי תרומות מעשר על חפל**. [על כל המעשר ראשון] **כל מין על מינו**).

↳ הפרשת "מעשר עני" [כעת, אם צריך להפריש מעשר עני, קובע את מקומו בצד דרכו]: {אם צריך להפריש מעשר עני יאמר: **ומעשר עני בדרכם של הפירות**. (כל מין על מינו)}.

↳ "מעשר שני" [אם צריך להפריש מעשר שני, קובע את מקומו בצד דרכו, ומחלל אותו על פרוטה ורביע]: {אם צריך להפריש מעשר שני יאמר: **ומעשר שני בדרכם של הפירות**. (כל מין על מינו), **ומחלל** הוא **וחומש**, **על פרוטה ורביע** [שווים הפירות מחולל על פרוטה. וה"חומש" שיש להוסיף כשפודים את הפירות, יהיה מחולל על רביע פרוטה אחר, ולא על אותה פרוטה שמחולל את שאר הפירות]. **במיטיב שיחדתי לחולל מעשר שני**].

ההכנות קודמת ההפרשה

- * ייחד מটבע לצורך חילול מעשר שני [ונטו רביעי].
- * יולף מעט מים על הפירות.
- * יקח בידו מעט יותר מ-1% מהפירות [מכל מיו ומין].
- * "מן המוקף" - לכתילה יניח את כל הפירות באותו מקום אחד כנ"ל.

היסח הדעת

בברכת ההפרשה הוא כולל את כל ההפרשות שיעשה בעת, [תרומה גדולה, מעשר ראשוני, תרומות מעשר, מעשר שני / עני], על כן, ישם לב שלא להסיח דעתו בין הפרשה להפרשה, ולא ידבר עד שיגמור את כל ההפרשה.

נוסח ההפרשה לטבל ודאי

המפריש תרומות ומעשרות מפירות שהם טבל ודאי, כגון שקטף פירות מהעץ שבחרכו, או שיש לו מטע וכדומה - יפריש בברכה. ויאמר כך [בבבנת הדברים כנ"ל]:

לוקח מעט יותר מחד ממאה [%] וממעט יותר מכמות הפירות, וمبرך: **ברוך אתה ה' אלקיינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו – וצונו, להפריש תרומות ומעשרות.**

ואומר: **אחד ממאה שמונה בצד ישאר טבל.** (אם מפריש כמה מינימום יוסיף: כל מין בגבורה). **והיוצר אחד ממאה שמונה בצד,** הרי הוא תרומה גוזלה בצד צפונו על הפל. (אם מפרש כמה מינימום יוסיף: כל מין על מינו). **אותו אחד ממאה שמארתית ישאר טבל,** עם **שר שאר הפירות הרואיה בצד צפונו של הפירות,** (כל מין על מינו), הרי הוא מעשר ראשון. **אותו אחד ממאה שמונה בצד שעשייתיו מעשר ראשון, עשווי תרבות מתעריף על הפל.** (כל מין על מינו).

אם הוא מסופק אם צריך להפריש מעשר עני או מעשר שני, יאמרו:
ואם **צריך מעשר עני,** יהא **בדרכם של הפירות.** (כל מין על מינו). **אם צריך מעשר שני,** יהא **בדרכם של הפירות.** (כל מין על מינו). **אם צריך מעשר שלישי,** יהא **בדרכם של הפירות.** (כל מין על מינו). **אם צריך מעשר רביעי,** יהא **בדרכם של הפירות.** (כל מין על מינו). **אם צריך מעשר חמישי,** יהא **בדרכם של הפירות.** (כל מין על מינו). **אם צריך מעשר שישי,** יהא **בדרכם של הפירות.** (כל מין על מינו).

אם צריך להפריש מעשר שני יוסיף: **וממעשר שני בדרכם של הפירות.** (כל מין על מינו). **ובברך אתה ה' אלקיינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו – וצונו, על פדיון מעשר שני.** ואומר: **ומחלל הוא וחומשו, על פרוטה ורביע, בפרט עלייה שיחדתי לחולול מעשר שני.**

אם צריך להפריש מעשר עני יוסיף: **וממעשר עני בדרכם של הפירות.** (כל מין על מינו).

לאחר ההפרשה, יתנו "מעשר ראשון" [9% מהഫירות] ללווי. וכן אם היה צריך להפריש "מעשר עני" – יתנו 9% מההפירות לעניים. ואולם רשיי ביןתיים לאכול מההפירות, אף כשעדין לא נתן ללווי ולענין, אך יזדרכו לתת לחם את הפירות או את שוויהם.

למשל: פעמים שצורך להפריש לيمון אחד או שניים, ובמקום שיתנו להם אותן, הוא נותן את הכספי שהם שווים כמה שקלים.

נוסח ההפרשה לפירות דמאי

כאשר מפריש תרומות ומעשרות מספק, כגון: שהפירות הם "דמאי" [שאינו יודע אם הם מעורשים או לא], או שהפירות הם ספק "גטע רבעי" – יאמר נוסח זה בלי ברכה.

לוקח מעט יותר מאשר ממאה [1% ומיעוט יותר] מכמות הפירות. ואומר [בהתבונת הדברים כנ"ל]: **אחד ממאה שמונה בצד ישאר טבל.** (אם מפריש כמה מינימום יוספי: כל מין בוגרדי). **והיוther אחד ממאה שמונה בצד, הרי הוא תרומה גדולה בצד צפונו על הפל.** (אם מפריש כמה מינימום יוספי: כל מין על מינו). **אותו אחד ממאה שאמורי שיישאר טבל, עם שאר הപנות הראויה בצד צפונם של הפירות,** (כל מין על מינו), **הרי הוא מעשר ראשון.** **אותו אחד ממאה שמונה בצד שעשיתיו מעשר ראשון, עשוי תרומת מעשר על הפל.** (כל מין על מינו). **ואם צרייך מעשר עני, יהא בדרכם של הפירות.** (כל מין על מינו). **ומחליל הוא וחומשו, על פרוטה ורבע, במתבע שיחדתי לחולול מעשר שני.** **ואם הם גטע רבעי, פדוים הם וחומשם, בפרוטה ורבע במתבע שיחדתי לחולול מעשר שני ורביעי.**

תס ונסלים שבחلال בורא עולם

סדר

לשלחן ט"ו בטבע

מנהג ישראל קדושים לעטר את השלחן בליל ט"ו בשבט בפירות האילן ולבך עליהם. ובמיוחד מביאים מפירות שבעת המינים שהשתבחה בהם ארץ ישראל, שהם: ענבים, תאנים, רמוןים, זיתים, ותמרים.

יש לעיין לעיל (עמ' 69) בהלכות סדר הקדימה בברכות על מה צריכים לברך ראשון ועל מה אחרון, כי חכינו זכרונם לברכה תיקנו לתת את המעלה והקדימה לדבר החשוב יותר.

להלן מובאים מעט ממדרשי חז"ל הקשורים לפירות, וכדי לקרוא את הדברים בשלחן ט"ו בשבט בפני המסובים, בבחינת מה שאמרו חז"ל ומסכת סנהדרין קא ע"א: כל הקורא פסוק בזמן, מביא טוביה לעולם, שנאמר (משלי טו כט): "זָדַב בְּעֵתֹו מִה טוֹב".

חייטה

פסוק: "הַשְׁם גָּבוֹלֵךְ שָׁלוֹם, חֶלֶב חֲטִים יִשְׁבִּיעֵךְ". (תהלים קמז יד)

למה נמשלו ישראל לחיטה?

↳ כי אפשר לעולם ללא פפללים, אבל אי אפשר לעולם ללא חיטים!

↳ מה חיטים הללו, פסולת שלהם נמודדת עמהם, כך ישראל, שנאמר: "אתם נאכבים היום כלכם לפניי ה'"... מחותב עזיך עד שאב מימיך", שאף חוטבי העצים נמנים עם ישראל. (שיר השירים ורבה ז ב')

חיטה לעתיד לבוא:

עתידה חיטה שתיתמך כדקל, ועולה בראש הרים! שנאמר: "יהי פשת בר בארץ בראש הרים". וrama תאמר, יש צער לקוצרה? תלמודו לומר: "ירעש לבנון פריו" - הקדוש ברוך הוא מביא רוח מבית גנווי ומנסבה עליה, ומשירה את סולתה; ואדם יצא לשדה, ומביא מלא פיסת ידו, וממנה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו! וכתוות קיא ע"ב)

משל:

התבן, הקש והמוץ היו מריבים זה עם זה. זה אומר, בשביבלי נזרעה השדה! וזה אומר, בשביבלי נזרעה השדה! אמרו גורדי החיטה: המתיינו עד שנבואה אל הגורן, ואני יודעים בשביבלי מה נזרעה השדה. באו לגורן, ויצא בעל הבית לזרותה, הלך לו המוץ ברותה. נטל את התבון והשליכו על הארץ. ונטל את הקש ושרפו. לבסוף נטל את גורדי החיטה ועשה אותו כרי, וכל מי שראה אותו מנשקו! כמו שכתוב: "נש��ו בר". כך אומות העולם, הללו אומרים אנו עיקר, ובשיבילנו נברא העולם, ואני אומרים בשביבלי נברא העולם. אמרו להם ישראל: המתיינו עד שיגיע היום, ואני יודעים בשביבלי מי נברא העולם! כמו שכתוב: "כִּי הַגָּה הַיּוֹם בָּא בְּעֵר בְּתָנוֹר". ועליהם הוא אומר: "תַּזְרִם וְרוֹחַ תְּשַׁאַם וְסֻעַּרְתָּ פְּפִיצָ אֹתָם", אבל ישראל: "זָאת תָּגֵיל בָּהּ, בְּקָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלֵּל!" (בראשית רבה פרשה פג ח)

חולום:

אמר רבי חייא בר אבא: הרואה חיטים בחלום - ראה שלום, שנאמר: "הַשְׁם גָּבוֹלֵךְ שָׁלוֹם, חֶלֶב חֲטִים יִשְׁבִּיעֵךְ". (ברכות ז ע"א)

شعורה

פסקוק: "ז'תאָמַר שְׁשַׁ הַשְׁעָרִים הַאֲלֶה נָטוּ לֵי,
כִּי אָמַר אֱלֹי אֶל פְּבֹזַי רִיקֶם אֶל חַמּוֹתֶךָ". (וות' ג' יז)

למה נקרא שמה שעורה? "ז'יאָמַרְוּ הַחֲרַטְפָּמִס אֶל פְּרֻעָה אַצְבָּע אַלְהִים הַיָּא" - אמר רבוי אלעזר: מכאן, שאין השד יכול לברא בריה פחותה מגרגיר שעורה. (שכל טוב וארון כי בעבור שאין בו שיעור, אין כוחות הטומאה שליטים עליו, ומפני זה נקרא "شعורה" מלשון שיעור, שדבר זה נקרא שיעור, ופחות מזה לא נקרא שיעור, ומכיון שלא נקרא שיעור - בטל הוא אצל כלל העולם (וגор אריה, שמות ח))

מדוע מבשילה השעורה לפני החיטה?

↳ השעורה היא מאכל בהמה, והחיטה היא מאכל אדם. כשם שמצוות הקב"ה בתורה להקדים את מאכל הבבמה לפני מאכלנו, שנאמר: "וַיַּנְתַּתִּי עַשְׂבָּב שְׁדָךְ לְבַהֲמַתְךָ - וְאַכְלַתְךָ וְשְׁבַעַתְךָ", כך הוא יתריך מקדים את הבשלה מאכל הבבמה לפני מאכל האדם. (אגנים לתורה פרשת ראה)

↳ השעורה רומזת לייצר הרע, ולהומר הבבמי שבאדם [בגימטריה: שעורה = יצר הרע ודבש לפי להחיד"א מערכת ס' ח], והיא מותבשלת לפני החיטה שהיא מאכל אדם, רמז לכך שהיצר הרע מופיע באדם תחילתו, מיד עם לידתו, כמו שנאמר בראשית ד' זו: "לְפָתָח חַטָּאת רַבָּץ". אבל היוצר הטוב אינו בא אל האדם כי אם בגיל י"ג שנה.

מדרש: בשעה שהגיע המן להרכיב את מרדכי על הסוס, היה מרדכי יושב עם אלף ילדים קטנים לבושים شك, והיו עוסקים בתורה, וצעוקים וובוכים בתפילה לה' לבטל את רוע גזירתו של המן הרשע. כסיסיים מרדכי את תפילתו. שאלו המן: ומה הייתהם עוסקים? ענה לו: בפרשת קמיצת העומר שהיה מקריבים מנחה לה' בבית המקדש בתאריך זה - יום ט' ז' בניסן, כדי שהיה מותר לאכול את התבואה החדשה. שאל המן: ממה הייתה עשויה מנחה זו? מכصف, מזוהב או אולי מיהלומים? ענה לו מרדכי: זה קומץ של קמח שעורים שמקטירים אותו על גבי המזבח. נדרם המן ואמר: **בא קומץ קמח שעורים שלכם, ודחה את עשרה אלפיים ככר בסף שלוי!** (מגילה ט' ע"א. ועיין בהרחבה בחוברת "מי הפורים בהלכה ובאגודה")

חלום: הרואה שעורים בחלום, סרו עוננותיו, שנאמר: "וְסַר עֹזֶךְ וְחַטְאָתֶךְ תְּכַפֵּר". (ברכות נ' א). המילה "شعוריון" קרובה לנוטריקון של "סר עוזן" (מהרש"א). זהו שאמר רבוי זירא: "אני לא עלייתי מבבל לארץ ישראל, עד שלא רأיתי שעורים בחלום".

כפּוֹן

פסקוק: "אליהים צבאות שוב נא, הבט מושמים וראה ופקד גפן זאת". (תהלים פ טו)

למה נמשלו ישראל לגפן?

↳ לומר לך: מה הגפן הוא הקרקע והחלש שבכל האילנות, אבל פריו הוא המשובח מכל הפירות, וממנו מפיקים יין המשמש לבב אנוש; כך עם ישראל, נראה חלש מכל האומות, אבל פריים - התורה והמצוות - יקר ונعلاה מכולם! והנו איש חי. עד ייסוי חי פרשת וישראל

↳ מה הגפן אינו מקבל הרכבה עם שאר האילנות, אף ישראל אינם יכולים להיטמע באומות (תקוני הזוהר חמיסר), כי שורשם חדש ונבדל הוא, וכל יהודי סופו שישוב למקורו. כתוב וחזקאל כ' לב': "זיהולה על רוחכם קי' לא תהיה, אשר אתם אמרים נהיה כגויים במשפחות הארץ לשירת עז ואבו".

↳ מה גפן זו יש בה יין ויש בה חומץ, זה טעוון ברכה וזה טעוון ברכה, כך ישראל חיביטם לברך על הטובה ועל הרעה. על הטובה "ברוך הטוב והמטיב", על הרעה "ברוך דיין האמת". (שמوت רביה כי תשא פרשה מד)

למה נקרא שמה גפן?

לשון גו-פנא [תרגום: תוכוב-מונייאן], שעל ידי שתייה מרובה ממשקת הגפן, האדם מוציא ומקיים את כל מה שבתוכו ויקרא רבה ד ב ופירוש עז יוספ'. וזהرمز למאמר חז"ל (עירובין סה ע"א): "נכנס יין - יצא סוד".

הגן לעתיד לבוא:

לא כעולם הזה העולם הבא. העולם הזה, יש בו צער לבצור ולדרוך; העולם הבא, מביא ענבה אחת בקרונו או בספינה, ומניחה בזווית ביתו, ומספק הימנה כפטוס [חבית] גדול, ועציו מסיקים תחת התבשיל. ואין לך כל ענבה וענבה שאין בה שלושים גרבין יין. שנאמר: "וזם ענבות תשתפה חמר". (כתובות קיא ע"ב)

חולום:

הרוואה גפן טעונה בחלום, אין אשתו מפלת נפלים, שנאמר (תהלים ככח ט): "אֲשֶׁתְךָ גִּפְגִּפְנִי פְּרִיה". הרואה שורקה [אמרות גמן ארוכה] – יצפה למשיח, שנאמר (בראשית מט יא): "אָסְרֵי גִּפְנֵן עִירּוֹ וְלִשְׁרָקָה בְּנֵי אַתָּנוּ" (רש"י בני היכל), לשון "השער האיתון" המוזכר בספר יהויקיאל (מ טו). (ברכות ז ע"א)

סיפורי חז"ל:

↳ רב חייא בר אדר היה מלמד תורה את בניו הקטנים של ריש לקיש. והנה קרה ושלושה ימים לא הגיעו למלמדים. לאחר שהגיעו, שאל אותו ריש לקיש, מדוע לא הגיעו? אמר לו: כרם אחד הניח לי אבא, ובצרתי ממנה: ביום ראשון שלוש מאות אשכולות, ומכל אשכול הוציא חבית יין; ביום השני בצרתי שלוש מאות אשכולות הוציא חבית יין; ביום השלישי שלוש מאות אשכולות הוציא חבית יין. ומה שנותר, ומכל שלוש אשכולות הוציא חבית יין. יותר מחצי כרם, הפקרתי. אמר לו: אילו הייתה בא ללימוד, הייתה מקבל שפע גדול יותר. וכתובות קיा ע"ב)

↳ רבי יהושע בן לוי הזדמן ליישוב "גבלא", וראה שם עצי גפנים עם אשכולות גודלים, שמרוב גודלים הם נראו כעגלים. תמה רבי יהושע בן לוי: וכי יש עגלים בין הגפנים?! אמרו לו הערבאים תושבי המקומות: אשכולות ענבים הם, ולא עגלים! פנה רבי יהושע בן לוי לארי, ואמר לה: ארץ, ארץ! הנסי פירוטניך! למי את מוציאה פירוטנייך? האם לערביים הללו, שעמדו עליינו בחטאינו! לסוף השנה, הזדמן לשם רבי חייא. ראה את אשכולות הענבים שהיו גדלות כעיזים [פחות מעגלים], תמה: וכי יש עיזים בין הגפנים?! אמרו לו: לך מכאן! שלא תעשה לנו כמו חברך, שהקטין לנו את הפירות, ואין אנו רוצחים שיתקנו עוד. וכתובות קיב ע"א)

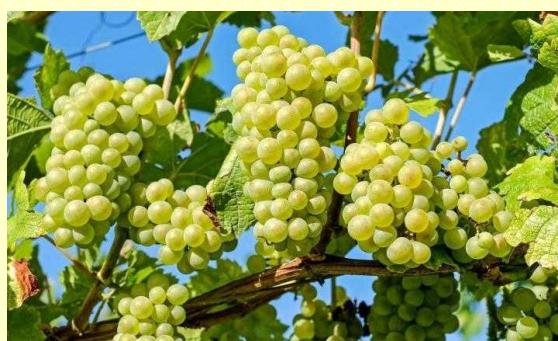
מלך ורופא היהודי

ספר הגאון רבי יוסף משאש צ"ל מותלמסון: לפניו כחמש מאות שנה שלט בתוניסיה "مولה מאמון", שהיא אהוב ללימוד ולחקר כל דבר. פעם אחת חלה בקדחת, ורופאינו נלאו למצוא לו מזר. באין ברירה, שלחו אחר רופא יהודי, תלמיד חכם ומומחה במקצועו, ושמו רבי יעקב טיב. שמוונה ימים עסק רבי יעקב ברפואת המלך, והצליח לרפאותו ולהחלימו, ומאז התמננה לרופאו האישי של המלך. המלך שוחח עימיו רבות, ומצאו מצטיין בכל חכמה ומדעת וDOBKA באמונותו, ענה כהלה על כל שאלותיו של המלך וחקרתו, עד שהחדר בלבו הערכה והערכתה לעם ישראל ולتورתו. ויש אומרים שאף התגיגיר בסטר.

פעם ביקר בחצרו מלך אלג'יר, שהיה קרובו מצד אימו. קיבלו מלך תוניסיה בכבוד, ויצא לשוחח עמו בגינת הביטון. השבו מתחת לדליות הגפן, והביאו לפניו קערת זhab גדולה אשכולות ענבים עסיסיים. היה מלך אלג'יר מכביר מילימ, לפטע הבחין שהמלך התוניסאי אינו מסכית לדבריו, כי כל מעיינו נתונים בענבים שלפניו. נגע ונעלב ופסק מדייבורו. התעשת מולה מאמון, כאיש הנעור משנתו, וממלמל: "הפלא ופלא!" תמה מלך אלג'יר ושאל: במה אתה מהרחר? ענה: במעשי הבורא ונפלאותיו הנה הענבים - פרי משובח כל כך, ואילו הגפן הטוענת את האשכולות ומצמיחתס - רכה היא ונבובה, לא תצליח לכל מלאכה! לא לכליים, ולא לרהיטים, ולא לבניה. הלא דבר הוא! צחק מלך אלג'יר: האם נהיות פילוסוף!?

אם באננו להרהר בדברים אלו, יכלה הזמן והמה לא יכולו מלך אינו יכול להרשות לעצמו כלות עתויות בהרהורים ובחקירות אלה. השיב מלך תנוייס: במה דברים אמרו? בחקירות המטרידות את המוח ללא הועל, מה שאין כן בשאלות המביאות לפתרונות ומסקנותיו, וכי אמר שאין לכך תשובה?! הבה ונקרה לרופאי היהודי, שהוא איש חכם ונבון, ונשמע מה בפיו. בעוד מלך אלג'יר מגלג' על היהודים, הגיע הרופא היהודי, השתחוה אפיקים ארצתה, ושמע את שאלתו של המלך.

נענה ואמר: עתיקת ימיין היא שאלת זו! חכמי הטבע ענו שתי תשבות, וחכמי ישראל הוסיפו שתיים. שמח המלך ואמר: השמעינו ונחכמו! פנה ואמר: **חכמי הטבע אמרו**, שהגנו – יסוד האש גובר בו יותר מאשר אילנות, שהרי יוצא ממנו יין חזק המשכר, וכשהיו מחייב מטעורך כוחו יותר, עד שיוכל לשבור אבני כבשפך עליהם [כמו חומצה], ולכן העז שלו הוא רפה וחילול, כי כה האש הטמונה בחלקיו אוכל הרבה ממנו, וכן עמד שנים רבות בשאר אילנות. **עוד סיבה אמרו**: כי פירות הגוף שהם הענבים כולם משקה, ולכן העז שלו צריך להיות ספוגי הרבה, כדי לספוג ולשאב הרבה הארץ לפירותיו. **וחכמי אומתנו הוסיף עוד שני טעמים**: האחד, הויאל ופרי הגוף כה משובח ומהולל, ומפיקים ממנו יין המשמא את הבריות ומתנשך על גבי המזבח. והואיל ונעשה בו מצוות כה רבות, לפיכך רצח הבורא יתרחק שלא יתבזה בעבודת אלילים, ועשהו כך שלא יצלחו לעשות ממנו פסל ופסכה ולבנות ממנו בית לעבדה זורה. לא זו בלבד אלא שוחרק קדומו שחקר את כל העבודות הזרות שבעולם, מצא שלא היה עם שעבד לעז הגוף ועשה אשרה מפני חולשתה ורפיוסתה. **"יומה הטעם השני"** שאל המלך בסקרנות. "הטעם הנוסף הוא, בהיות שעם ישראל נשלו לגפן, שהם חלושים ותשי כה, אך תורתם ומעשיהם יפים, כך הגוף ברא אותה ה' עצה רך וחלוש, ופירוטיה יפים לכל, כדי לדמותו אותה לישראל. שמה המלך והודה על התשובות המכחימות, או אז קד הרופא ואמר: "אם יורשה לי מלכי, אוסיף ואומר: מה פרי הגוף, אם ישתה ממנו אדם במידה, יצחיל את רוחו וישmach, ואם יעבור את הגבול תתבלע דעתו ויקיא את כל מה שבלע, אף ישראל כן: הנוטל מהם מסים וארנונה במידה, יצליה וישmach, אבל המכביר עולו עליהם, תtblע ויקיאם, כפי שקרה לפרעה ולעמו ולכל צוררי ישראל מאז ועד היום. צהלו פני מלך תנוייסיה, ואף מלך אלג'יר הופתע והתפעל מכך מיהודי, והמשיך להשתעשע עימו בדברי חכמה, ולאחר מכן הביע את שאלתו שיזכה אף הוא ליעץ חכם זהה, ואמר לו רביעי יעקב טיב שיבקש בעירו אחר החכם היהודי רבינו שלמה גביבו, וכן כ舍זר המלך לתוניס אימץ לו את החכם היהודי ליעץ, והטיב את יחסיו כלפי היהודים. ספר הכתת אדים – חוקיות. הובא בספר נחלת אבותה להרב יוסף משאש זצ"ל עמוד רפו)

תאנה

פסקוק: "נצר תאנה יאכל פִּרְיָה". (משל כי יח)

למה נמשלו דברי תורה לתאנה?

↳ כל הפירות יש בהם פסולות: תמרים יש בהם גרעינים, עنبים יש בהם חרצנים, רימונים יש בהם קליפים. אבל תאנה - יכולהיפה לאכול! כך דברי תורה - אין בהם פסולות! (ילקוט שמעוני יהושע)

↳ עץ התאנה, כל זמו שימושיים בו מוצאים בו תאנים בשלות, לפי שאין בשנות בבת אחת, אלא היום מעט ומחר מעט, וכל שעja ראוי לאכול מהו. כך דברי תורה, שכל זמו שאדם הונא בהם הוא מוצא בהם טעם. (עירובין נד ע"א)

↳ התאנה נלקחת מעט מעט, ולא בבת אחת. כך התורה, היום לומד מעט, ולמחר הרבה, לפי שאינה נלמדת לא בשנה ולא בשנתיים. (במדבר רבבה נסא פרשה יב)

למה נקרא שמה תאנה?

לשון תואנה, כמו: "תַּאֲנֵיה וְאֲנֵיה", כי ממנה אכל אדם הראשון, ועל ידה מצא בה הקב"ה תואנה, לגוזר עליהם מיתה. (מדרש אגדה בראשית ג ז)

"וַיַּתְפֹּרוּ עַלְהָ תַּאֲנָה" - משל לבן מלך שקלקל עם אחת מו השפחות. כיוון ששמעו זאת המלך, סילקו והוציאו חוץ לארכון. היה הבן מחזר על פתחיהן של השפחות שיקבלווהו לבתו, ולא קיבלווהו, אבל אותה שקללה עמו, פתחה דלתיה וקיבלווהו. כך, בשעה שאכל אדם הראשון מאותו האילו, סילקו הקדוש ברוך הוא והוציאו חוץ לנו עדו, והיה מחזר על כל אילנות להסתתר בהם ולקחת מהם מלבויש, ולא היו מקבלים אותו. ומה היו אומרים לו? הנה הגנב, שנגב דעת בוראו! "אל תבונני רgel גנואה, ויד רשעים אל תנידני" - לא תלבשתי ולא תבוא בי רgel שהתגאתה על בוראה, ויד רשעים לא תקח ממני עלה! אבל תאנה שאכל מפרوتיה, פתחה דלתניה וקיבלווהו. (בראשית רבבה טו ז)

סימורי חז"ל:

↳ מעשה שאמר רבי יהודה לבנו בסיכון: "עליה והבא לנו גרוגרות - תאנים יבשות מן החבית". עליה והושיט ידו, ומצאה של דבש. אמר לו: "אבא, של דבש היא!" אמר לו: "השקב ידיך, ואתה מעלה גרוגרות". הרי: "ארץ זבת חלב ודבש" (ירושלמי

↳ בר יחזקאל הוזדמו לבני ברק, ראה עיזים שאוכלות מתחת לעצי תאנה, והיה נוטף מהעץ דבש התאנים, וחלב מהיעזים, ונתערבבו זה בזה. אמר: הינו מה שכתבו: "ארץ זבת חלב ודבש!"

רבי יעקב בן דוסטהי אמר: פעם אחת הקדמתי יצאת לפנות בוקר מלוד לאונו, והלכתי עד קרסולי בדבש של תאנים!

אמר ריש לקיש: בעניין ראייתי "זבת חלב ודבש" בציפורי, בשיטה של שעשרה מיליון על שעשרה מיליון!

אמר רבה בר בר חנה: בעניין ראייתי "זבת חלב ודבש" של כל הארץ ישראל, בשיטה כולל שם"בי מיכסוי" ועד "אקררא דתולבנקי" [שמות של מקומות], שזה יוצא שיטה של עשרים ושתיים פרסאות על שעשרה פרסאות! (כתובות קיא ע"ב)

מדרש: "נצח תאנה יאכל פריה", מלמד שאין הקב"ה מקפה שכיר בריה, בכל מקום שאדם יגע ונoston נפשו על הדבר, אין הקב"ה מקפה שכרי! רצונך לידע? הנה שלמה בנה את בית המקדש, שנאמר ומלכים א ו' זיבון שלמה את הבית ייכלהו, אך בשליל שודד נתנו נפשו על בית המקדש שנבנה, שנאמר ומלחים קלם "זכור ה' לדוד את כל עניות... אם אבא בא אל בית... אם אתה שנת לעניין, לעפעי תנומה, עד אמצא מקום לה'!" לפיכך לא קיפח הקב"ה שכרו, אלא הכתוב בבית המקדש על שמו: "מזרור שיר חביבת הבית לדוד", "לשכמה" אין כתיב כאן אלא "לדוד". הרי: "נצח תאנה יאכל פריה!"

וכן אתה מוצא במשה שנתנו נפשו על שלשה דברים, ונקרו על שמם, ואלו הם: דיןין, תורה, ומשכן. **דיןין מנין:** שנאמר (שמות יח) "וישב משה לשפט את העם ויעמד העם על משהכו הבקר עד הערב", ונקרו על שמם, כמו שנאמר ודברים לא "צדקת ה' עשה ומשפטתי עם ישראל". **תורה מנין:** שנאמר (שמות כד) "ויהי משה בחר ארבעים يوم ואربعים לילה", ונקרו את על שמם, שנאמר מלacci ג' "זכרו תמלת משה עבדי". משכנן **מנין:** שכן אתה מוצא משה מוחזר על האומנים בכל יום ובכל שעה ללימודם כיצד יעשנו את המלאכה שלא יטעו בה, ולכך כתוב על כל דבר ודבר "כאשר צוה ה' את משה", שלא היה זו מעיל גביהם. ונקרו על שמם שנאמר: "ויהי ביום פלות משה להקים את המשכן". הרי: "נצח תאנה יאכל פריה!" (ובמדבר רבה פרשה יב סימן ט)

חולום: הרואה תאנה בחלום תורתו משתמרות בקרבו, שנאמר (משל כי יח) "נצח תאנה יאכל פריה" (ברכות ז ע"א).

רימון

פסוק: "כְּפֶלֶח הַרְמוֹן רָקְתָּךְ". שיר השירים ד ז

למה נמשלו ישראל לרימונו?

"הרימו, כלו גרעינים". רמז למאמר חז"ל על הפסוק: "כְּפֶלֶח הַרְמוֹן רָקְתָּךְ" – אמר רבינו שמעון בן לקיש: אל תקרי "רָקְתָּךְ", אלא "רִיקְתָּךְ", אֵפֶלְיוּ רִיקְנִים שֶׁבַּד מְלָאִים מְצֻוֹת כְּרִימֻן! (עירובין יט ע"א)

ויש שכתו שישנים רימוניים שבתוכם תרי"ג גרעינים, רמז לתרי"ג המצוות. וחתם סופר שנדרין לו ע"א)

סיכום

פעם ביקש הגאון רבינו מצליח מאוזז צ"ל הי"ד לעשות את החורositת לליל הסדר מכל הפירות שהוזכרו ב"שיר השירים" ונמשלו בהם ישראל: תנאים, אגוזים, תמרים, תפוחים, ענבים ושקדים, רק רימון היה חסר לו. היה הגאון מצטער, שהלא נמשלו ישראל לרימונו; והנה כשנuko את הבית לפשת, וחיפשו אחר החמצץ בחורים ובסדקים, מצאו מתחת לארון הספרים – רימון, ונזכר שבראש השנה התגלגלו רימון מתחת לארון ונלאו להוציאו משם. פתחו, והנה הוא עסיסי ובלש! לא נס לחו, ורימה לא הייתה בו! (לבוש יוסף עמוד שאא)

חלום:

הרוואה רימוניים בחלום, אם תלמיד חכם הוא – יצפה לتورה, שנאמר (שיר השירים ח ב): "אֲשֶׁקֶד מִינּוֹ הַרְקָח מִעְשִׂים רַמְגִי" [שהתורה נמשלת ליין]. אם עם הארץ הוא – יצפה למצאות, שנאמר (שם ד ז): "כְּפֶלֶח הַרְמוֹן רָקְתָּךְ", אֵפֶלְיוּ רִיקְנִים שֶׁבַּד מְלָאִים מְצֻוֹת כְּרִימֻן. (ברכות נז ע"א)

למה נקרא שמו רימון?

מלשונו רם (גביה), כמו: "רִם עַל כָּל גּוּם הַיּוֹם" (זהילים קיג ד). בהיותו רם על כל הפירות, על אשר הוא מרובה באוכולוין, הם הגרעינים שלו, והוא מעיד על ישראל שמלאים מצאות. וקובץ בית אהרון וישראל בשם שפת רגניות [ויתכן לומר שהכתיר שבראשו משווה לו מראה רם ונישא כמלך].

זית

פסוק: "זִית רָעֵנו יְפָה פַרִי תָאֵר קָרָא יְהוָה שָׁמֶךְ". (ירמיה יא טז)

למה נמשלו ישראל לזית?

↳ מה זית, אין העלים שלו נושרים לא בימوت החמה ולא בימות הגשימים, אף ישראל, אין להם בטילה עולמית, לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. (מנחות גג ע"ב)

↳ מה זית אינו מוציא שמן אלא על ידי כתיתה, אף ישראל, אין חזרים לモטו אלא על ידי יסורים. (שם)

↳ מה שמן אין מתערב בשאר משקדים, כך ישראל אין מתערבים באומות העולם ומזה שמן עליון על כל המשקדים, כך ישראל עליוניים על כל האומות. ומה שמן מביא אורה לעולם, כך ישראל מבאים אורה לעולם, שנאמר: "וַהֲלֹכְוּ גּוּם לְאוֹרֶךְ". (תורה תמיימה Shir haShirim א ט)

מעשה: פעם אחת נצרכו אנשי לודקיה [בסוריה] לשמן, מיינו להם שליח גוי אחד, אמרו לו: לך והבא לנו שמן במאה ריבוא [בנוסף 1,000,000 קנייה]. החל לירושלים, אמרו לו: לך לצור, החל לוצר, אמרו לו: לך לגוש חלב; החל לגוש חלב, אמרו לו: לך אצל פלוני לשודה הלו. החל, ומצא את בעל השודה עוזק תחת זיתיו. אמר לו: יש לך שמן במאה ריבוא שאני צריך? אמר לו: המtan לי עד שאסיים מלאתci. לאחר שסיים מלאתci, העמיס בעל השודה את כליו מאחוריו גבו, ופנה לכלכת לבתו, ובדרךו היה מסקל ומפנה אבניים מון השודה [לכו נדמה היה לשילוח שאינו עשיר כל כך גדול]. אמר לו: יש לך שמן במאה ריבוא?! כמודמוני שshadow שחקו בי היהודים! כיון שהגיעו לעיר, הוצאה לא שפחתו קומקמוס של מים חמימים, ורחה בו ידיו ורגלייו. הוצאה לו ספל של זהב מלאה שמן, וטבל בו ידיו ורגלייו, לקיים מה שנאמר: "וַוטּוּל בְשָׁמָן רְגָלוֹ". לאחר שאכלו ושתו, מدد לו שמן במאה ריבוא. אמר לו: שמא אתה צריך ליותר? אמר לו: הנה, אלא שאין לי עוד זמים לשלם. אמר לו: אם אתה רוצה ליקת, קת, ואני אלך עמוק ואטול דמי. ומדד לו עד שמן בשמונה עשר ריבוא [180,000]. אמרו: לא הניחו אותו האיש לא סוס ולא פרד ולא גמל ולא חמור בארץ ישראל שלא שכרו, כדי לשאת את השמן הרבה! כיון שה הגיעו לבודקיה, יצאו אנשי עירו לקלנס את השליח, אמר להם: לא לי קלנסוני, אלא זה שבא עמי. (מנחות מה ע"ב)

חולום: הרואה זית בחולום, שם טוב יוצא לו, שנאמר (ירמיה יא טז): "זִית רָעֵנו יְפָה פַרִי תָאֵר קָרָא יְיָ שָׁמֶךְ". הרואה שמן זית בחולום צפה למאור תורה, שנאמר (שםות ז כ): "זִית קָרָא זִית שָׁמֶךְ". (ברכות ז ע"א)

תמר

פסקוק: "צדיק בתמר יפרח, כארז בלבנון ישגחה". (מהילים צב יא)

למה נמשלו ישראל לתמרי?

↳ התמר, אין לו אלא לב אחד [גוזו אינו מופצל לענפים, אלא עולה ישיר עד למעלה], אף ישראל, אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים! (סוכה מה ע"ב)

↳ מה התמרה הזאת, יש בה: לולב להלל, וקורות לסתוכה, וענפים לסקך, סיבים לקליות חבלים, ועץ להדקה; כך ישראל, איןם חסרים: צדיקים, ישראלים, בני תורה, גומלי חסדים, ואפילו בוראים מלאים מצאות! (שוחר טוב מזמור צב)

↳ מה התמר - ענפיו פרוסים לשמיים, אף ישראל ידיהם פרוסות לשמיים בתפילה!

למה נקרא שמו תמר?

מן פניו שהוא תמיר וצוקו; צומח ישר, ללא עקמומיות, כמו: "כתימרות עשן".

מדרש: אומר הקב"ה לכנסת ישראל: "זאת קומתך דמתה לתמר" - "ראינו NOI קומתך בימי נבוכדנצר, שכל האומות היו כורעות ונופלות לפני הצלם, ואת עומדת בקומתך זקופה כתמר זהה!"

המלך נבוכדנצר הרישע העמיד פסל זהב ענק בגובה שישים אמות בברקע דורה, וביקש שיובילו נציגים מכל אומה ולשון להשתחוות לו. התאספו כל חשוב ומושלי המדינות, והכרזו קרא בקהל גדול: "בעת אשר תשמעו את התזמורת פוצחת בשיר, תפלו על פניכם ותשתחוו לפסל, מי שלא יפלול ותשתחווה, יושליך לתוך תנור אש הבוערת!" ואכן אך פצתה התזמורת, השתחווו כלם אפים. אך בגין כולם בלטו שלוש דמויות, שניצבו זkopות בעץ התמר, ולא השתחוות היו אלו חנניה, מישאל ועזריה, נציגי העם היהודי. זימנו אותן המלך אליו ואמר בעזם: "נוטנו אני לכם הזדמנות נוספת להשתחוות, כאשר שוב תושמעו את הטעמה אשר גם הפעם לא תשתחוו, מיד תושלכו אל תוך האש הבוערת. מי הוא האלווה אשר יציל אתכם מידי?" ננענו ואמרו: "הנה יש אלקים, והוא אלקיינו אשר אנחנו עובדים, הוא יכול להציל אותנו מן האש הבוערת, ואך מידך המלך יציל! ואך אם לא יחפוץ להציל, יוציא יהיה לך המלך, שאין בדעתנו לעבוד לאלהיך!". חמות המלך בערה בו עד להשחיתת, וציווה על עבדיו להסיק את התנור פי שבע מחומו הרגיל. הושלכו לתוכו חנניה מישאל ועזריה, והקב"ה הצלים ולא נשרפו, והיה קידוש ה' גדול ועצום. עיין בהרחבה בספר דעתך פרק ג

חלום: הרואה תמרים בחלום, **תמו עוננותיו**, שנאמר (אייה ד כב): "תִּסְמַח עָזֵנֶךָ בְּתְּצִיּוֹן"

(ברכות נז ע"א)

אתרג

פסוק:

"**וְלִקְחָתָם לְכֶם בַּיּוֹם הַרְאָשׁוֹן פְּרִי עֵץ הַדָּר כַּפֶּת תְּמִרִים וְעֵנֶר עֵץ עֲבָת וְעַרְבִּי נְחָל וְשַׁמְחָתָם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם שְׁבָעַת יָמִים.**" (ויקרא כט)

הטעם שההתורה לא פירשה את שם האתרג, למדנו שאי אפשר למלוד את התורה שבכתב ללא תורה שבועלפה. וכך מכתב עורך השולחן (וחושן משפט סימנו תכ סעיף ח): "שהיתה ביכולת לכתוב אתרג, אלא בכוננה עשתה זאת, כדי שלא לסמוך - רק על התורה שבעלפה... ובכל מצוותיה של תורה, אין באחת ממנה דבר ברור, בלתי הקבלה מתורה שבעלפה, והיא נותנת רוח חיים בתורה שבכתב, כנסמה המחייב את הגוף".

מנחה:

מנハג מקובל בביתם של אנשי מעשה, שנשים צדקניות עושות אתרגן אחריו חג הסוכות מני מתקיים משומרים, ופותחים את הצנצנת כדי לכבד בממתקים את בני הבית ביום ט"ז בשבט, שמתפללים בו על האתרג הבא. (בני יששכר)

אתרג שלם:

אומר הרב יורם מכאל אברג'יל זצ"ל (אמרי נעם עמוד קנה): **בנינת אתרג רמוות כל השלמויות: אמונה שלימה, תשובה שלימה, רפואי שלימה, גאולה שלימה.**

אמונה שלימה – יש אדם שמאמין בבורא רק בשעה שהוא מיטיב לו, וזהו אמונה שאינה שלימה, אך מי שמאמין בבורא גם בשעה שלכאורה הוא אינו מיטיב עימו, יודע שבאמת הכל לטובה, זהה אמונה שלימה, ולזה אנו שואפים.

תשובה שלימה – יש מי שבח אל ה' מלחמת יראתו מהעונש וכיוצא בה, וזהי תשובה שאינה שלימה, אף שבבודאי יקרה וחשובה היא ורואה היא בתחילת התקרבותו של האדם. אך מי שבח לבוראו רק מלחמת אהבתו אותו, ולא משום שחרר לו משהו או שהוא מפחד ממשחו, זהה תשובה שלימה.

רפואי שלימה – יש מי שאומנם גופו הגשמי בריאות, אולם נפשו עדין חולה, ואם כן רפואיינו אינה רפואי שלימה [וכברבי הרמב"ס הלכות דעת פרק ב הלכה א]: בני אדם שנפשותיהם חלות, מטאויים ואוהבים הדעות הרעות, ושונאים הדרך הטובה, ומתעצלים לצלחת בה והיא כבודה עליהם למאור לפיה חולמים]. וממי שזכה לרפאות הן את גופו והן את נפשו זהה רפואי שלימה, וכאומרנו בברכת המזון: "הרחמן הוא ירפאנו רפואי שלימה, רפואי הנפש ורפואת הגוף".

גאולה שלימה – יש מי שנגאל רק מיסורי ומכובי הגוף, אך נפשו עודנה משוקעת בגלות החומר ותאות העולם הזה, גאולתו אינה גאולה שלימה. אך מי שזכה להיגאל הָן ב�性יות והוא ברוחניות, זהה גאולה שלימה.

חלום:

הרוואה אתרוג בחלום, הדור הוא לפני קונו, שנאמר: "פרי עץ הדר" (ברכות ז ע"א)

אגוז

פסקוב: "אֶל גַּת אֲגֹז יְרַדְתִּי לְרֹאֹת בָּאֵב הַנְּמֶל, לְרֹאֹת הַפְּרָחָה הַגְּפֹנוּ הַנְּצֹו הַרְמָנִים".

(שיר השירים ו יא)

למה נמשלו ישראל לאגוז?

↳ מה עץ האגוז שנגוז ומתחלף, לטובה הוא נגוז,CSIUR וצפרניים הללו שנגוזים ונחלפים, כך מה שישראלי גוזזים [מכספס] ונונתנים לעמלי תורה, לטובתם הם נגוזים, ונחלפים להם, ומרבים להם עושר בעולם הזה, ושכר טוב לעולם הבא. שיר השירים הרבה ו יז) וכמו שנאמר (משליא יא כד): "יש קפזר – ונזס' עד".

↳ מה אגוז זה, אתה נוטל אחד מהכרוי [מהעירימה] וכולם מידודרים ומתגלגים זה אחר זה, כך הָן ישראל, לך אחד מהם – כולם מרוגשים. (שיר השירים הרבה ו יז)

↳ מה אגוז זה, אם נופל לתוך הטינופת, אתה נוטלו ומורקו ושותפו ומידחו, והוא חוזר כתחילה והוא יפה לאכילה, כך ישראל, כל מה שמתכלכים בעונות, עושים תשובה ומתכפרים. (שם)

↳ מה האגוז הזה, יש בו אגוזי פרך [הנפרכים ומתקצחים בקלות], אגוזים ביןוניים, ואגוזים קנטרניים [קשיים לפיצוח], כך ישראל, יש מהם עושים צדקה מאליהם, ויש שאם אתה תובעם הם נונתנים, ויש שאתה תובעם ואיןם עושים. (שם)

חרוב

מדוע אוכלים חרוב בט"ו בשבט?

יש הנוטנים טעם לאכילת חרוב בט"ו בשבט, שכן שר נמצאים עם ישראל בಗלות בארץ נוכריה, ניזונים מפירות חוץ לארץ ונושמים אויר נכר, שמא חילתה תשכח מהם ארץ ישראל, לכך אוכלים חרוב, להזכיר את ארץ ישראל החרבה והשוממה, מבלי בניה היא יושבת, ולא נשכח את הגעוגעים לציון. ואף בעת שנמצאים אנו בארץ הקודש, לא נשכח שהיא עדין חרבה, ואנו מצפים לבניינה השלם ברוחניות ובגשמיות.

חרוב – מאכל הגלות

החרוב הוא סמל למאכל היהודים בעת הגלות והעוני. שנאמר (ישעה א יט): "אם תאבו וְשָׁמַעְתֶּם – טוֹב הָאָרֶץ תִּאֵלֶּה, וְאֵם תִּמְאֵן וּמִרְיָתֶם – חֲרֹב תִּאֱבֵלוּ". אומר על כך המדרש ויקרא רבה פרשה יט: "חרובין תאבלו" כלומר במקום לאכול את טוב הארץ, תאכלו חרובים. אמר רבי אחא: ציריך יהודי לחרובים – בשבייל לעשות תשובה. וכן אמר רבי עקיבא: "נאה העניות לישראל, כסרט אדום לסוס לבו", דהיינו שהעניות מביאה את ישראל לשוב לאביהם שבשמיים.

ובמדרש על מגילת איכה מובא שהגויים היו צוחקים על היהודים האוכלים חרובים: "ישיחו بي ישבי שער" – אלו אומות העולם, ש居שבים בתיהם תיאטראות ובטתי קרקסאות. ומאחר שהם יושבים ואוכלים ושותים ומשתקרים, הם משיחים ומלעיגים בי, ואומרים: "בגין דלא נצורך לחרובא כייהודאי" – בואו נזהר שלא לבזבז יותר מיידי, שלא נצרכך לאכול חרובים, כמו היהודים. (איכה רבה פתיחה יז)

חרוב – מאכל הצדיקים המסתפקים במועט

↳ מאכלו של רבי חנינא בן דוסא:

אומרת הגמara (ברכות ז ע"ב): בכל יום ויום, בת קול יוצאת מהר חרוב ואומרות: כל העולם כולם ניזונים בשבייל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובים מערב שבת לערב שבת!

↳ מאכלו של רבי שמיעון בר יוחאי:

כאשר גורה מלכות רומי גזירת מיתה על רבי שמיעון בר יוחאי, ברח מביתו יחד עם בנו רבי אלעזר, והתחבאו במערה אחת, בכפר פקיעין אשר בגליל העליון. נעשה להם נס, ונברא להם

עץ של חרובים, ומעיין של מים, ומהם אכלו ושתו כל זמו היותם במערה. היה זה נס בתוך נס, מאחר שעץ החרוב אינו טוען פירות אלא לאחר שבעים שנה, ואילו כאן הוציא פירות בו במקום (מהרש"א). ועוד מנפלוות העץ, שאף על פי שהיא עץ של חרובים, היה מוציא בכל ערב שבת - תמרים (מדרש תלפיות בשם רבי יהונתן גלאנטוי).

☞ ראה סיפור מעניין על החרוב בעמוד 58.

תפוח

פסוק: "בְּתִפְחָה בְּעֵצִי הַיּוֹרֶד כֵּן הוֹדֵי בֵּין הַבָּנִים, בְּכָלּוּ חַפְדָּתִי וַיִּשְׁבַּתִּי וְפַרְיוֹ מִתּוֹךְ לְחַכְּמִי... סְמֻכָּנוּ בְּאֲשִׁישׁוֹת רְפָדוּגִי בְּתִפְפּוֹחִים כִּי חֹלֶת אַהֲבָה אָגִי". (שיר השירים ב גה)

למה נמשלו ישראל לתפוח?

↳ מה תפוח זה פרי קודם לעליו, כך ישראל הקדימו נעשה לנשמע. (שבת מה ע"א)
↳ מה התפוח אינו גומר פרוטוי אלא בסיוון, כך לא נתנו ישראל ריח טוב אלא בסיוון. מה התפוח משעה שמוציא ניצו ועד שgomר פרוטוי - חמישים יום, כך משעה שייצאו ישראל ממצריהם ועד שקבלו את התורה - חמישים יום. שיד החסרים ומה פרשה ב

מדרש: מה עץ התפוח הזה, הכל בורחים ממנו בשעת שרוף, ולמה? לפי שאין לו צל לישב בצליו, כך ברחו אומות העולם משבת בצל הקב"ה ביום מתן תורה. יכול אף ישראל כן? תלמוד לומר: "בְּכָלּוּ חַפְדָּתִי וַיִּשְׁבַּתִּי", אני הוא שחמדתי אותו ולא האומות. (מדרש שיר השירים פרק ב)

☞ ראה סיפור מעניין על התפוח בעמוד 112.

אפרסק

מעשה ברבי חלבו ורבי עוירא ורבי יוסי בר חנינא, שהוזדמנם שלושתם למקום אחד. הביאו לפניהם אפרסק שהיה גדול כקדירה של כפר המכילה חמישה סאין. אכלו שליש, הפכוו שליש, ונתנו לפני בהמתן שלישי. לשנה אחרת, נזדמן לשם רבי אלעזר, הביאו אנשי המקום לפניו את האפרסק בידיהם - לפי שהפירוט כבר כתנו ביזור. אמר: "ארץ פרי למלחה - מרעת ישבי בה!" פירוש: ארץ שאינה מוציאה פירות כמו שהיו קודם, זהו מלחמת היושבים בה שלא נהגו בדרך המצוות! (כתובות קיב ע"א)

ברכת מעין טلط

האוכל 27 גרם מיני מזונות, כעוגה או תבשיל מחמשת מיני דגן, וכן האוכל פירות משבעת המינים: זיתים, תמרים, ענבים, תאנים ורימונים, בתוך 7.5 דקוט, או השותה 80 גרם יין בכת אחת, מברכ:

ברוך אתה יהוה, אלוהינו מלך העולם,

על פירות משבעת המינים:

על היין:

על הגרון ועל פרי הגרון על חוץ ועל פרי העץ

ועל תנובת הדר, ועל אָרֶץ חִמְדָה, טֹובָה וּרְחַבָּה, שְׁרֵצָה וּהַנְּחַלָּת לְאַכְול מִפְרִיה, וּלְשֶׁבַע מִטוּבָה. רְחֵם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַלְנוּ, וּלְעַל יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ, וּלְעַל יְרוּשָׁלָם עִירָה, וּלְעַל הַר צִיּוֹן מִשְׁבֵּן בָּבּוֹדָה, וּלְעַל מִזְבֵּחַ, וּלְעַל הַיכָּלָה, וּבְנָה יְרוּשָׁלָם עִירַה קָדוֹשׁ, בָּמִחרָה בִּימֵינוּ וְהַעֲלָנוּ לְתוֹבָה, וְשִׁמְחָנוּ בְּבָנְיָה, וְגַבְרָה עַלְיהָ בְּקָדְשָׁה וּבְתָהָרָה.

בשבתה: וְרַעַת וְחַלְעָנוּ בַּיּוֹם הַשְּׁבָת הַהָּהָה.

בראש חודש: זָכְרָנוּ לְטוֹבָה בַּיּוֹם רָאשׁ הַתְּקַשׁ הַהָּהָה.

בראש השנה: זָכְרָנוּ לְטוֹבָה בַּיּוֹם הַחֹפּוֹרָן הַהָּהָה, בַּיּוֹם טֹוב מִקְרָא קָדְשׁ הַהָּהָה.
במועדים: וְשִׁמְחָנוּ בַּיּוֹם (בפסחת הַגְּמַזּוֹת) (בשבועות: הַגְּשֻׁבוּת) (כוסות: הַגְּסֻפּוֹת)
בשנתות תורה: שְׁמִינִי הַגְּעִירָתָה הַהָּהָה, בַּיּוֹם (בַּיּוֹם טֹוב: טֹוב מִקְרָא קָדְשׁ הַהָּהָה).

כִּי אַתָּה טֹוב וּמִיטֵּב לְפָלָל, וְנוֹדֵחַ לְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, עַל הָאָרֶץ

על פירות משבעת המינים:

על היין:

על מזונות:

וּלְעַל הַפְּרוֹתָה. בָּרוּךְ

וְעַל הַמְּחִינָה. בָּרוּךְ

אַתָּה יְהוָה, עַל הָאָרֶץ

אַתָּה יְהוָה, עַל הָאָרֶץ

וּלְעַל הַפְּרוֹתָה.

וּלְעַל הַמְּחִינָה.

אם הפירות מארץ ישראל:

אם היין מארץ ישראל:

אם התבואה מארץ ישראל:

וּלְעַל פְּרוֹתָה. בָּרוּךְ

וּלְעַל פרי גְּפַנָּה. בָּרוּךְ

וּלְעַל מִיחִיתָה.

אַתָּה יְהוָה, עַל הָאָרֶץ

אַתָּה יְהוָה, עַל הָאָרֶץ

אַתָּה יְהוָה, עַל הָאָרֶץ

וּלְעַל פְּרוֹתָה.

וּלְעַל פרי גְּפַנָּה.

וּלְעַל מִיחִיתָה.

ברכת בורא נפשות

האוכל משאר מאכלים 27 גרם, או השותה משאר משתקים 81 גרם בכת אחת, מברכ ברכה זו:

ברוך אתה יהוה, אלוהינו מלך העולם, בורא נפשות רבים וחסידונם על כל מה

שבראה, להחיות בהם נפש כל חי, ברוך הוא העולם.